CORINT
ISTORIE
fiction

EVADARE DE LA AUSCHWITZ

BESTSELLER *NEW YORK TIMES*

JOEL C. ROSENBERG

Evadare de la Auschwitz

Traducere din limba engleză de
Sorin Şerb
Prefaţă de Doina Jela
EDITURA CORINT
2019

JOEL C. ROSENBERG

The Auschwitz Escape

Copyright © 2014

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin EDITURII CORINT BOOKS.

ISBN: 978 – 606 – 793 – 604 – 9

Redactor coordonator: Alin Mureşan

Redactare: Andrei Pogăciaş

Tehnoredactare: Mihaela Ciufu

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustraţii copertă: Imagine din lagărul de concentrare şi exterminare Auschwitz-Birkenau e Alamy Stock Photo (coperta I).

Şinele care duceau de la rampa de descărcare la camerele de gazare din lagăr e Shutterstock (coperta a IV-a).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ROSENBERG, JOEL

Evadare de la Auschwitz / Joel C. Rosenberg; trad. din lb. engleză de Sorin Şerb; pref. de Doina Jela.

Bucureşti: Corint Books, 2019 ISBN 978 – 606 – 793 – 604 – 9

I. Şerb, Sorin (trad.)

II. Jela, Doina (pref.)

821.111

JOEL C. ROSENBERG (n. 1967) a publicat 14 romane şi cinci lucrări cu caracter documentar. Şase dintre romanele sale s-au aflat pe lista de bestselleruri a ziarului *New York Times*, şi anume: *The Last Jihad* (2002), *The Last Days* (2003), *The Ezekiel Option* (2005), *The Copper Scroll* (2006), *Dead Heat* (2008) şi *The Twelfth Imam* (2010). *The Ezekiel Option* a primit premiul Gold Medallion pentru „cel mai bun roman al anului 2006” din partea Evangelical Christian Publishers Association. În calitate de consultant în comunicare, a colaborat cu o serie de lideri din SUA şi Israel, printre care Steve Forbes, Rush Limbaugh, Natan Sharansky şi Benjamin Netanyahu. A acordat sute de interviuri la posturi de radio şi televiziune renumite, precum ABC, CNN, FOX News, The History Channel şi MSNBC. A absolvit Universitatea Syracuse, fiind licenţiat în cinematografie. Locuieşte în SUA, în apropiere de Washington, DC.

Prefaţă

„Stătea şi se întreba cum de a devenit lumea un asemenea iad. Cum de pot atâţia oameni buni să fie atât de orbi în faţa atrocităţilor care se petrec în jurul lor? Ar fi fost de înţeles dacă nu ar fi ştiut că milioane de vieţi erau nimicite.”

Interogaţia de mai sus, extrasă din ultimele pagini ale cărţii pe care o aveţi în mâini, o străbate pe de-a-ntregul, persistând şi după încheierea lecturii. Ea reprezintă un adagiu, iar la nivel stilistic, un fel de temă cu variaţiuni, intervenind obsesiv pe tot parcursul naraţiunii. Iat-o, modificată, dacă nu subliniată într-o manieră ironic-sarcastică şostakoviană (autorul fiind un descendent pe

linie paternă al unei familii de evrei emigrate din Rusia) de la prima până la ultima pagină.

Este 1 septembrie 1939. Suntem în orăşelul Siegen din Germania, în casa profesorului Reuben Weiss, înlăturat recent din post şi din locuinţa sa berlineză. Acesta, abia ridicându-şi ochii din cartea în a cărei lectură este adâncit, se adresează soţiei:

„Sarah, te rog, n-o mai lua de la capăt cu prostiile astea. Om fi noi evrei, dar suntem şi noi germani. Germani devotaţi. Toate acestea vor trece cu vremea. Zilele lui *Herr* Hitler sunt numărate şi totul va fi cum a fost odată."

În momentul următor, Reuben Weiss este ucis de nazişti sub ochii soţiei îngrozite, împuşcată şi ea în timp ce îi strigă fiului ei, aflat şi el în casă: „Fugi, Jacob, fugi."

În februarie 1943, Jacob, personajul principal al cărţii, la vremea respectivă, un tânăr abia ieşit din adolescenţă, un paşnic iubitor de natură şi cărţi, se alătură Rezistenţei, conduse de mai lucidul frate al tatălui, Abraham Weiss (legendarul „Avi"). Ei află că au trecut spre Polonia garnituri de tren ducând la moarte mii de evrei şi comunică ştirea camarazilor. Nici aceştia nu sunt însă mai receptivi la veştile sumbre: „Hai, Avi, zvonurile astea nu au niciun temei [...]. Naziştii îi ucid pe evrei – cum ai zis tu – *sistematic*? Prostii. Ce sens ar avea? Au nevoie de mâna de lucru a evreilor pentru a construi şi a-şi ţine fabricile în funcţiune. Au nevoie de mâinile evreilor ca să producă material pentru efortul de război german."

Consecinţa acestei neîncrederi este la fel de promptă: Jacob şi unchiul său sunt nevoiţi să întreprindă, ajutaţi doar de alţi doi tineri, operaţia plănuită de eliberare a evreilor din următorul tren care se îndrepta spre Auschwitz. Unic supravieţuitor şi prins în ambuscadă, Jacob constată că nici măcar călătorii care înaintează drept spre propria moarte nu cred: „Doamna Brenner suspină.

La fel şi ceilalţi. Unii îl luară peste picior pe Jacob, spunându-i că este nebun.”

Tot aşa, îşi va aminti el neputincios, nu-l crezuseră pe unchiul lui nici membrii organizaţiilor evreieşti: „Toţi credeau că deliră sau exagerează pentru a atrage mai multă compasiune.”

Pentru Jacob, care ezită el însuşi la început, acesta este un motiv de meditaţie şi, în acelaşi timp, o lecţie. Ajuns la Auschwitz, va şti ce are de făcut: trebuie să adune dovezi care să-i oblige pe cei de afară să creadă, văzând cu propriii ochi, ceea ce unchiul său crezuse fără a vedea. Cutia de oţel cu dovezi furnizate chiar de asasini conţine pagini copiate cu grijă din registrele oficiale în care sunt consemnate numele şi numărul celor ucişi, etichete şi chiar o cutie goală de Zyklon B, gazul ucigaş numit sarcastic „elixirul nemuririi”. Destinaţia ei: autorităţile americane.

Scena care încheie acest proiect de viaţă dus la bun sfârşit, dar presărat cu nenumărate peripeţii pe cât de spectaculoase, pe atât de reale – fictive fiind doar numele personajelor, nu şi existenţa lor – aduce şi rezolvarea ironică a temei: Jacob ajunge la fostul ambasador al Franţei în SUA, prin intermediul căruia se va adresa factorilor de decizie politică. Deşi neîncrezător, fostul diplomat întreprinde toate demersurile necesare. La hotărârea lui contribuie amintirea propriului nepot, un „drept între popoare” care salvase, în orăşelul Le Chambon, din sudul Franţei, peste cinci mii de evrei. Acesta ajunsese la rândul său la Auschwitz şi evadase împreună cu Jacob, murind în timpul evadării.

Răspunsul consilierului militar al preşedintelui Roosevelt în faţa ororii dovedite este însă dezamăgitor: „Toată Europa este un lagăr de exterminare, fiule.”

Întreaga explicaţie a inexplicabilului, întreaga oroare a „soluţiei finale” preconizate de Hitler şi puse în aplicare de Mengele, Höss şi celelalte unelte ale demenţei sale ucigaşe, dacă nu chiar a crimei politice, se află condensate aici, în paginile acestei cărţi: de la imposibilitatea de a imagina în abstract Răul şi proporţiile sale diabolice, se ajunge, aproape fără veste, la banalizarea lui, spre a invoca celebra expresie consacrată de Hannah Arendt.

Adevărul este că Răul se banalizează chiar sub ochii uluiţi ai victimelor şi martorilor lui. Asta fiindcă, nici măcar văzut, el nu este verosimil, nu este explicabil, nu este asimilat realităţii, ci coşmarului. Răul nu poate fi decât înregistrat şi probat. Iar autorul, prin intermediul personajului principal, înregistrează, cu maximă fidelitate, elementele de absurd sinistru ale celui mai real cotidian de la Auschwitz: orchestra (de prizonieri!) întâmpinându-i pe cei care soseau în lagăr cu valsuri vieneze şi arii din *Mireasa vândută*; asasinatele fulgerătoare săvârşite la cea mai mică mişcare, privire, întrebare; cruda operaţie de tatuare, mirosul degajat de cuptoare, sectorul numit Canada, unde se
depozitează bunurile evreilor; curăţarea rapidă a vagoanelor de vite cu lopeţi, perii, furtunuri şi înălbitori; evacuarea rapidă pe cărucioare a morţilor din vagoane şi barăci; echipele de *sonderkommando*, însărcinate cu transportarea morţilor din camerele de gazare la cuptoare, echipe alcătuite din prizonieri care nu rezistă mai mult de câteva săptămâni oribilei sarcini; uciderea copiilor.

Toate acestea sunt de neînţeles, dând naştere, în mintea lui Jacob, unor scene disparate, pe care el ar fi vrut să le uite, asemenea coşmarurilor lipsite de sens din copilăria berlineză: „Veneau studenţi de pretutindeni să ardă cărţi. Veneau cu sutele şi aduceau cu ei mii de cărţi. Eram doar un copil, desigur, dar nu văzusem niciodată atât de multe

cărţi, nici chiar la bibliotecă. Apoi au ridicat rugul acela mare. [...] Flăcările se ridicau la zece-cincisprezece metri. Era fascinant. Au început să arunce însă cărţile în foc, strigând numele autorilor în uralele generale. Erau cărţi scrise de tot soiul de scriitori – H.G. Wells, Albert Einstein, Sigmund Freud, toţi oameni dintr-ăştia mari. Le aruncau pe toate în foc. Tot ceea ce naziştii considerau că e «eretic» sau «negerman» era pus pe foc.”

La fel de fascinant este însă faptul că ucigaşii erau oameni asemenea lor: „Această zi de duminică, 25 aprilie 1943, era însă o zi specială. Era Paştele şi, spre uimirea lui, Jacob văzu că mulţi gardieni, ofiţeri şi şefi de bloc se duceau la biserică. De fapt, cu puţin înainte de ora 10, în timp ce el şi Max ieşiseră la o plimbare prelungită, Jacob îi văzu uluit pe Gerhard Gruder, Louie Grasul şi pe alţii care se îndreptau spre capela lagărului, îmbrăcaţi în cele mai bune haine de duminică. Curând, auziră orga şi pe torţionarii lor cântând cântece de slavă şi citind Sfintele Scripturi, şi apoi clopotele sunând când slujba se încheie. Cine erau aceşti oameni? La ce Dumnezeu se rugau? Cum de puteau să
bată, să măcelărească şi să ardă fiinţe umane şase zile pe săptămână, iar apoi să citească Biblia şi să se roage duminica?”

Astfel, Jacob înţelege abia acum, când vede realitatea cu ochii lui, o frază citită cândva şi neluată în seamă: „După ce se ard cărţile, vine rândul oamenilor.”

Autor al unui număr apreciabil de romane de ficţiune istorică, vândute în toată lumea în aproape cinci milioane de exemplare, Joel C. Rosenberg este absolvent al unei facultăţi de film. El îşi valorifică experienţa într-o naraţiune construită din secvenţe scurte, cinematografice, schimbând locul desfăşurării acţiunii, timpul acesteia şi, în

mare măsură, numele personajelor (unele personaje fiind însă reale, ca faimoşii Mengele şi Höss).

Evadare de la Auschwitz este o carte profund tulburătoare, plină de dinamism şi suspans, care se citeşte pe nerăsuflate şi îndeamnă la reflecţie. „Tema cu variaţiuni” propusă de autor persistă în mintea cititorului şi după ce acesta închide cartea, ca un ecou neliniştitor: nu se împletesc oare banalitatea Răului şi neverosimilul său cu banalitatea dulce a confortului cotidian, pe care refuzăm să-l întrerupem înainte ca Răul, ca un deus ex machina, să vină să-l întrerupă el, într-un mod absurd şi definitiv, dinafară?

Doina Jela

ÎN VREMURI ÎNTUNECATE...

... CÂND TOTUL PARE PIERDUT...

... RĂMÂNE O RAZĂ DE SPERANŢĂ.

În memoria celor care au fost omorâţi la Auschwitz şi pe toată durata Holocaustului: nu veţi fi uitaţi niciodată. Spiritului extraordinar al celor care au supravieţuit Şoah-ului: să vă fie viaţa şi mărturiile cinstite în veci.

Tuturor acelor suflete necunoscute pe care credinţa le-a făcut să-şi rişte viaţa pentru a-i salva pe evrei de un rău cumplit: iubirea voastră să fie un exemplu pentru toţi.

Lista personajelor

Germani
Familia Weisz
Jacob Weisz, tânăr evreu originar din Berlin

Avraham („Avi”) Weisz, unchiul lui Jacob
Ruthie Weisz, sora mai mică a lui Jacob
Dr. Reuben Weisz, tatăl lui Jacob
Sarah Weisz, mama lui Jacob

Locuitori din Siegen
Hans Meyer, prietenul lui Jacob
Naomi Silver, vecina lui Jacob
Herr Berger, croitor
Eli Berger, fiul său
Domnul Müller, brutar

Ofiţeri la Auschwitz
Rudolf Höss, comandant la Auschwitz*
Colonelul Klaus von Strassen, director însărcinat cu securitatea
Josef Mengele, doctor la Auschwitz*
„Louie Grasul”, gardian în lagăr
Francezi
Familia Leclerc
Jean-Luc („Luc”) Leclerc, pastor asistent în Le Chambon
Claire Leclerc, soţia lui
Lilly Leclerc, fiica lor cea mare
Madeline Leclerc, fiica lor cea mică
Philippe Leclerc, fratele lui Jean-Luc
Monique, sora lui Jean-Luc
Nicolas („Nic”), soţul lui Monique
Jacqueline, fiica lor

Alţii
Pastorul Chrétien, colegul lui Jean-Luc
Pastorul Émile, colegul lui Jean-Luc
François d’Astier, fost ambasador francez în Statele Unite
Camille d’Astier, soţia lui

Americani
Cordell Hull, secretar de stat*
Colonelul Jack Dancy, consilier militar al preşedintelui Roosevelt
William Barrett, consilier superior al secretarului Hull
Sumner Welles, subsecretar de stat*
Henry Stimson, secretar al apărării*
Harry Hopkins, secretar al comerţului[1]

Belgieni
Maurice („Morry”) Tulek, comandantul unei celule a Rezistenţei
Micah Kahn, membru al Rezistenţei
Marc Kahn, fratele lui Micah, comunist
Henri Germaine, membru al Rezistenţei
Jacques Bouquet, membru al Rezistenţei
Léon Halévy, refugiat evreu
Prizonieri la Auschwitz
Prizonieri evrei
Maximilian („Max”) Cohen, român, lucrează la „Canada”
Abigail („Abby”) Cohen, sora lui, lucrează la clinică
Lara, femeie din trenul către Auschwitz
Doamna Brenner, femeie din trenul către Auschwitz
Marvin Eliezer, bărbat din trenul către Auschwitz
Leonard Eliezer, fiul lui Marvin
Josef Starwolski, polonez, lucrează la biroul de registratură
Otto Steinberger, cehoslovac, registrator
Abraham („Abe”) Frenkel, cehoslovac, registrator

Alţii
Leszek Poczciwinski, *kapo* însărcinat cu „Canada”
Gerhard Gruder, şef de bloc

[1] Personaje istorice reale

Stefan, lucrător la brutărie
Andrej, lucrător la brutărie
Janko, lucrător la brutărie

Polonezi
Jedrick, fermier
Brygita, soţia lui

PARTEA ÎNTÂI

„Părea că ţara fusese înghiţită de un formidabil nor otrăvitor, neliniştit, paralizant.

Totul se destrăma, se descompunea în bucăţi şi era aruncat în braţele spaimei ca o corabie fără direcţie, totul se petrecea ca într-un coşmar de nedescris.”
André Morize

1

12 mai 1940 Sedan, Franţa
„Dacă nu e controlat, răul este preludiul genocidului.”

Era o frază citită cândva de Jean-Luc Leclerc într-o carte veche. Îi atrăsese atenţia şi îi rămăsese în minte. Acum nici măcar nu-şi mai amintea cine scrisese cartea sau care îi era titlul, dar nu avea nicio importanţă. Cartea era uşor de uitat, nu şi acea frază. Acum, indiferent cât s-ar fi străduit, nu şi-o putea scoate din cap.

Se simţea de parcă toate moleculele din corpul lui s-ar fi cutremurat. Răul se pusese în mişcare şi, cu toate că toţi cei din jurul lui păreau legaţi la ochi şi hotărâţi să nu creadă asta, nu se îndoia defel că naziştii veneau să-i prindă pe ei, pe toţi francezii, mânaţi cu toţii de furia lor ucigaşă, şi se temea cumplit de baia de sânge care urma să vină, adusă de cizmele şi crucea lor încârligată.

Nu că l-ar fi ascultat cineva. La urma urmei, cine era el, să creadă că ştia ce destin îi fusese hărăzit ţării sale? De fapt, nu era decât un tinerel, chiar aşa, un tinerel de doar douăzeci şi opt de ani şi, când se uita în oglindă în fiecare dimineaţă,
nu vedea nimic extraordinar. Nu l-ai fi deosebit în mulţime. Nu era prea înalt şi nici prea bine clădit, avea părul nisipiu şi ochii verzi-albăstrui. Purta ochelari rotunzi, cu ramă subţire, de aur, care-i dădeau un aer ceva mai studios, chiar mai intelectual decât era de fapt. Îşi dorise dintotdeauna să-şi lase barbă – măcar cioc –, dar chiar şi minunata lui soţie îl tachina pe tema asta, spunând că eforturile lui nu erau încununate de prea mult succes. Nu avea cine ştie ce funcţie, nici titlu sau putere, nici bani, faimă sau renume. Nu avea legături în casta politicienilor şi nici în cea a jurnaliştilor. Era, în schimb, urmaşul aproape lefter a cinci generaţii de fermieri. Protestant într-o naţiune în care catolicii reprezentau de departe majoritatea, era pastor de rang inferior – de fapt, doar pastor *asistent* la o bisericuţă din cătunul Le Chambon, în sudul Franţei, loc de care nu auzise nimeni şi probabil nici nu va auzi vreodată. De ce l-ar fi luat cineva în serios?

Nu avea nimeni niciun motiv, îşi spunea el, dar asta nu însemna că nu avea dreptate.

La nord, Winston Churchill avertiza că Hitler voia să pună stăpânire pe lume. Noul premier britanic spunea asta de ani de zile. Nimeni nu-i dăduse atenţie. Acum *der Führer* pornise în marş, iar Franţa nu era defel pregătită. Nici oamenii nu erau pregătiţi. Nici politicienii. Nici presa. Nici măcar generalii.

La Paris, erau convinşi cu toţii că germanii nu ar îndrăzni niciodată să invadeze Franţa. Spuneau că naziştii nu ar putea niciodată să străpungă Linia Maginot, care era, de fapt, un zid de protecţie lat de douăzeci şi cinci de

kilometri, puternic înarmat, străjuit de posturi de apărare, buncăre, baricade antitanc din beton, baterii antiaeriene, câmpuri minate şi toate construcţiile militare cunoscute, menit să-i ţină pe nemţi în şah. S-au amăgit că Hitler nu va încerca niciodată să-şi treacă diviziile de panzere prin pădurile din Ardeni. Aceste păduri
erau prea întinse, prea dese, prea înfricoşătoare pentru a le putea străpunge cu tancurile, artileria mobilă, transportoarele blindate şi alte unităţi mecanizate.
Dar Jean-Luc Leclerc ştia fără doar şi poate că greşeau.
·— Luc? Luc, mă asculţi?
De fapt, nimeni nu-i mai spunea Jean-Luc de când era copil. Părinţii lui, fraţii lui, bunicii lui – toţi îi spuneau Luc. Acum, deşi uneori se mai simţea copil, teoretic „se făcuse mare." Era căsătorit. Avea două fetiţe. O ipotecă. O parohie. Responsabilităţi tot mai mari.
·— Luc, ai auzit vreo vorbă din tot ce ţi-am spus?
Îşi dădu seama de îndată că sora lui, Monique, încerca să-i atragă atenţia. Se ruşină.
·— Da, da, bineînţeles, îmi pare rău... Ai nevoie de ceva?
·— Vrei să stingi lumina şi să aduci şerveţelele şi furculiţele? întrebă ea, cu un zâmbet cald pe chip, în timp ce stătea în mijlocul confortabilei lor bucătării şi aprindea lumânările pe un tort făcut în casă, meşteşugit decorat şi fără îndoială foarte costisitor.
Luc făcu după cum îi ceruse sora lui şi o urmă în sufragerie, cântând alături de ceilalţi şi încercând din răsputeri să nu lase să i se vadă temerile pe chip. Nu voia să strice ziua de naştere a nepoatei sale. Micuţa Jacqueline, care avea părul şaten, strălucitor, aştepta acolo în rochia ei roz, încălţată cu nişte pantofi negri din piele. Ea nu ştia că războiul bătea la uşă. Nu ştia nimic de faptul că *Herr* Hitler invadase Polonia în septembrie anul trecut. Nici despre invadarea Ţărilor de Jos (Belgia şi

Olanda) cu trei zile mai înainte nu ştia nimic. Adulţii ascundeau de copii grijile pe care şi le făceau pentru fratele lor mai mare, Philippe, care locuia cu familia sa în Bruxelles, capitala Belgiei. Jacqueline nu ştia că nu mai auziseră de Philippe de când începuse invazia germană şi că Luc se temea că fratele
lui murise. Tot ce ştia fetiţa era că avea o casă plină cu rude şi prieteni, un tort cu lumânări şi o păpuşă nouă de la iubitul ei unchi Luc şi de la mătuşa Claire şi de la verişoarele ei Lilly şi Madeline. Era atât de nevinovată, se gândi el în timp ce-i cânta

„La mulţi ani”, atât de neştiutoare în faţa întunericului care se lăsa peste toţi. Ea, cel puţin, avea o scuză. Avea doar patru ani. Care era scuza părinţilor ei? Monique avea treizeci şi doi de ani. Soţul ei, Nicolas, avea treizeci şi şase. Erau o pereche atrăgătoare şi plină de energie, erau bine educaţi şi cu experienţă de viaţă. Amândoi studiaseră la Universitate. Ea se pregătise să devină asistentă medicală. El fusese la Sorbona şi era un medic talentat. Erau citiţi. Puseseră ceva bani deoparte. Avea prieteni interesanţi, în funcţii importante, pe tot cuprinsul Europei. Cum era posibil să nu vadă ce i se întâmpla lui Philippe? Cum era posibil să nu vadă pericolul de moarte în care se aflau? De ce nu fugeau cât încă se mai putea, departe de graniţă, de pildă
la Le Chambon, alături de Luc şi Claire?

— La mulţi ani, dragă Jacqueline, la mulţi ani!

În încăpere răsunară aplauze, zâmbete, hohote de râs. Jacqueline strălucea de fericire, iar Luc se gândi că tare le-ar fi plăcut soţiei lui, Claire, şi celor două fiice ale lor să fie lângă el. Claire confecţionase păpuşa şi scrisese felicitarea pe care Lilly şi Madeline o coloraseră ca să o facă mai deosebită pentru iubita lor verişoară. Dar, în ciuda

protestelor lor, Luc le interzisese să vină. Graniţa cu Belgia nu era un loc unde să-şi aducă familia. Cu siguranţă, nu acum.

După ce Jacqueline îşi puse o dorinţă şi suflă în lumânări, iar Monique tăie tortul, Luc împărţi îndatoritor furculiţele pe care le avea în mână, apoi se duse înapoi în bucătărie pentru a lua câteva sticle de lapte rece.

Apoi, pe neaşteptate, casa fu scuturată de o explozie colosală, asurzitoare. Unda de şoc îi aruncă pe toţi grămadă la
pământ. Toate ferestrele fură spulberate de suflu. Bucăţi de lemn şi cioburi zburară peste tot. Farfuriile şi paharele se sparseră cu zgomot de podea. Îngroziţi, părinţii îşi traseră copiii aproape, încercând să-i protejeze cu propriile trupuri şi-şi acoperiră capetele cu mâinile, ascunzându-se sub masă şi în spatele scaunelor capitonate.

De îndată, prin ferestrele sparte, camera se umplu de praf şi de fum. Luc era convins că-i va auzi pe oameni ţipând şi tânguindu-se, însă, pentru moment, păreau cu toţii prea şocaţi să facă altceva decât să tuşească şi să se înece.

— Sunteţi teferi? întrebă el, acoperindu-şi nasul şi gura cu cămaşa.

Se auzi un murmur nedesluşit, iar părinţii îşi cercetară copiii şi pe ei înşişi ca să vadă dacă nu fuseseră răniţi. Spuseră apoi că, în afara câtorva tăieturi şi zgârieturi, erau teferi, în mare măsură.

Luc se cercetă şi el. Şi el părea teafăr – cel puţin fizic – aşa că se ridică, se scutură de praf şi se îndreptă spre uşa din faţă.

— Aşteptaţi aici! le spuse celorlalţi. Merg să văd ce se întâmplă.

·— Vin cu tine! spuse Nicolas, ridicându-se şi înhăţându-şi geanta de piele plină cu medicamente şi instrumentar medical.

·— Nic, ce faci? întrebă Monique. Vino înapoi! Nu poţi să ne laşi aşa!

·— Ar putea fi oameni răniţi, draga mea, răspunse Nic. Nu vă faceţi griji. Va fi bine. Mă întorc repede.

Nimic nu avea să fie bine şi toţi cei de faţă ştiau asta. Pe chipul lui Monique începură să curgă lacrimi, în timp ce o strângea în braţe pe fiica lor. Nic se aplecă, le sărută pe amândouă pe frunte, apoi se îndreptă spre uşă.

Luc nu putu decât să admire dăruirea cu care-şi respecta cumnatul său jurământul de medic. Urmându-l pe Nic, o auzi pe Monique scâncind:

·— Ce se întâmplă? Să-mi spună cineva ce se întâmplă. Luc ştia prea bine ce se întâmpla. Începuse invazia nazistă.

Era îngrozit. Nu avusese nicio îndoială că germanii vor veni, dar credea că va mai trece o săptămână, cel puţin, până să înceapă într-adevăr invadarea Franţei. De aceea şi venise aici. De aceea condusese toată noaptea de la el de acasă, din Le Chambon, până la Sedan, unde locuia sora sa. Nu pentru petrecere. Nu pentru tort. Ci pentru a-i implora pe Monique şi Nicolas să-şi împacheteze lucrurile şi să vină cu el, departe de graniţă, departe de pericol, în Le Chambon, unde ar fi fost în siguranţă. Îşi susţinuse toată ziua punctul de vedere. Întreaga zi stăruise pe lângă cei doi, însă aceştia refuzaseră să-l asculte. Aveau de pregătit o petrecere. Trebuiau să se îngrijească de Jacqueline. Aveau pacienţi de consultat. Nu puteau pleca. Nici nu intra în discuţie! În plus, susţineau ei, Hitler nu ar fi invadat niciodată iubita lor Republică Franceză. De ce ar fi făcut-o? Ar fi un gest sinucigaş, susţineau ei.

Acum, deschizând uşa din faţă şi ieşind din casa îngustă cu trei etaje aflată nu departe de râul Meuse, Luc fu

îngrozit de imaginea din faţa lui. În stânga era un crater din care ieşeau flăcări şi fum. Cu o clipă înainte, acolo fusese o secţie de poliţie. Acum, mirosul de carne umană arsă era insuportabil. Fumul gros şi negru acoperea cerul de după-amiază târzie. Oamenii se grăbeau spre acest loc, venind din toate direcţiile. Nicolas se repezi şi el şi-i ajută pe câţiva să transporte supravieţuitorii într-o biserică din apropiere, aflată mai încolo pe acea stradă. Clopotele din turla acesteia începură să bată frenetic, anunţând pericol şi chemându-i pe oameni la acţiune.

Luc auzi sirenele maşinilor de pompieri şi ale ambulanţelor care se apropiau dinspre vest. Ştia că ar trebui să se grăbească să-i stea alături cumnatului său şi să-i ajute pe cei răniţi şi
suferinzi. Dar pentru un moment ezită – nu pentru că nu voia să ajute, ci pentru că voia să înţeleagă ce se întâmpla cu adevărat.

Se întoarse spre dreapta şi se uită către răsărit, iar ce văzu aproape că îl lăsă fără suflare. Era o imagine pe care toţi cei din jur păreau s-o ignore, copleşiţi de moartea şi distrugerea din jur. Nu-şi dădeau seama ce urma să se petreacă. Dar Luc văzu şi rămase ţintuit locului, incapabil să se mişte.

Spre răsărit, cerul era plin de avioane cât vedeai cu ochii. Avioane naziste. Avioane de vânătoare. Bombardiere. Sute şi sute de avioane. Ca o invazie de lăcuste, venea Luftwaffe. Şi asta nu era tot. Din întunecoasele şi desele păduri din Ardeni, considerate de nepătruns, răsăreau acum divizii mecanizate germane şi roiuri de infanterişti, înarmaţi până-n dinţi – atât de mulţi, că nu le puteai ţine socoteala. Jean-Luc Leclerc nu fusese niciodată atât de speriat.

Germanii avansau rapid şi nu era nimeni să le ţină piept. Capătul nordic al Liniei Maginot era la mulţi kilometri

depărtare. Grosul trupelor franceze era poziţionat de-a lungul acestei linii, aşteptând un atac frontal german care, după cum îşi dădu seama Luc, nu avea să vină niciodată. Naziştii reuşiseră ceea ce generalii şi politicienii de la Paris susţinuseră că era imposibil. Îşi croiseră tenace drumul prin Ardeni. Se ascunseseră sub coroanele copacilor pentru a nu fi zăriţi de avioanele de recunoaştere ale francezilor. Iar acum lansau un atac-fulger diabolic de inteligent. Depăşeau forţele franceze pe flancuri. Erau pe punctul să le ocolească şi să le atace din spate.

Era evident acum că micul oraş Sedan – cu o populaţie de mai puţin de optsprezece mii de oameni – era una dintre primele ţinte ale germanilor. Cât timp avea să le ia să ocupe şi să distrugă oraşul? Cât timp avea să treacă până vor pieri cu toţii sau vor ajunge prizonieri de război? Odată ce naziştii ajungeau
să controleze podurile peste râul Meuse, puteau invada Franţa cu trupele lor, anihilându-i armata şi mărşăluind către Paris.
Cât timp avea să le ia să ocupe şi să înrobească întrega ţară?

2

Luc pălise.

Îşi simţea trupul amorţit. Gura îi era uscată. Trebuia să-i avertizeze pe ceilalţi, dar parcă îi strângea ceva gâtul. Indiferent cât de tare se străduí, nu reuşi să scoată niciun sunet. Chiar atunci fu îngrozit de un urlet ascuţit din stânga lui. Apoi altul şi altul. Privi în sus şi văzu că avioanele germane ajunseseră deasupra lor şi lansau proiectile. Evenimentele păreau să se desfăşoare cu încetinitorul. Văzu cum se deschideau trapele pentru lansarea bombelor. Văzu cum punctele acelea negre şi lunguieţe se împrăştiau din burta avionului şi cădeau ca

ploaia asupra oraşului şi asupra puţinelor unităţi franceze care flancau Sedanul. Bombele erau tot mai jos, deveneau tot mai mari şi mai mari. Atinseseră o viteză ameţitoare. Ştia că ar fi trebuit să fugă. Ştia că ar fi trebuit să se ascundă. Dar nu putea. Stătea ţintuit în acel loc.

Una câte una, bombele cădeau, mai aproape şi mai aproape, până ce una lovi în plin biserica. Forţa exploziei îl aruncă în spate pe Luc, aproape zdrobindu-l de zidul de cărămidă din apropiere şi secerându-l la pământ. Vacarmul era asurzitor. Nu auzise niciodată un asemenea zgomot.

Căzură şi mai multe bombe. Văzu cum o tânără care alerga să-şi salveze viaţa fu aruncată prin vitrina unei patiserii. Văzu cum alţii erau sfârtecaţi chiar în faţa ochilor săi, în vreme ce bombele continuau să cadă, sporind numărul victimelor.

Adrenalina începu să-i curgă prin vine. Primul gând care-i trecu prin cap fu acela că Nicolas se afla în biserică. Trebuia să-l scoată de acolo şi să-l ducă înapoi la familia lui. Porni spre
biserică dar, apropiindu-se de vâlvătaia flăcărilor, văzu îngrozit clopotniţa prăbuşindu-se, apoi acoperişul, apoi pereţii se prăbuşiră în interior, în vreme ce şi mai multe bombe loveau iar şi iar biserica, dar şi clădirile din jurul acesteia. Naziştii aruncau un covor de bombe asupra Sedanului şi, curând, multe zone din oraş erau cuprinse de flăcări infernale.

Nicolas murise. Luc nu putea face nimic să-l mai salveze. Cel puţin acest lucru era clar. Dar ce se întâmpla cu familia
lui? Luc se întoarse alergând înapoi spre casă. Se auzeau ţipete.
Le strigă oamenilor să-l urmeze. Unii îl ascultară. Alţii nu. Dar nu putea aştepta. Nu era timp de pierdut.

O luă pe Jacqueline în braţe, o trase pe Monique de mână şi-i spuse să vină cu el. Ea plângea, întrebând de Nicolas. Luc nu îndrăzni să-i spună ce se întâmplase. Nu încă. Se temea că ea nu-l va mai urma, dacă afla că Nicolas era mort. Trebuiau să plece în acel moment. Trebuiau să ajungă la camioneta sa. Trebuiau să fugă din Sedan, înainte ca naziştii să intre în oraş.

— *Urmează-mă!* strigă el, deşi abia se auzea el însuşi din pricina exploziilor succesive şi a vuietului violent al incendiilor. Văzu cu coada ochiului doi taţi înşfăcându-şi familiile şi trăgându-le către uşă. Familiile lor îi urmară pe cei trei în strada care era acoperită acum de cadavre şi de rămăşiţe umane. Pretutindeni erau oameni răniţi şi înspăimântaţi care se înghesuiau în spatele zidurilor încă în picioare.

Luc o luă acum la fugă. Camioneta lui era parcată la două străzi distanţă. Era o maşină aproape nouă şi puteau fugi cu ea, dacă nu fusese lovită de bombe. Încăpeau toţi în spate şi, pentru moment, asta era tot ce conta pentru el.

— *Nu vă opriţi!* strigă Luc către grupul care-l urma. *Continuaţi să mergeţi!*

Apoi văzu un Messerschmitt german deasupra lor. Trăgea dezlănţuit cu mitralierele şi părea să-i aibă în cătare. Luc le strigă tuturor să se strecoare pe o alee din apropiere şi se ascunseră acolo, tocmai când avionul de luptă se năpusti către ei, vuind şi ucigându-i pe cei care-i ieşeau în cale. Urmă o altă explozie, chiar în spatele lor. Luc le acoperi cu trupul său pe Monique şi Jacqueline, străduindu-se din răsputeri să le protejeze. Dar ştia că nu puteau rămâne acolo înţepeniţi. Auzea deja mugetul tancurilor germane venind dinspre răsărit. Naziştii se apropiau mult mai repede decât şi-ar fi putut imagina. Trebuiau să se pună în

mişcare. Uitându-se dacă era cineva rănit, Luc socoti că stau bine pentru moment. Îşi iţi rapid capul şi privi în lungul aleii pentru a vedea dacă drumul era liber. Era, dar văzu, de asemenea, ruina în flăcări a casei unde cu câteva clipe înainte se aflaseră Monique şi Nic. Fusese lovită din plin, iar acum toate sufletele care rămăseseră înăuntru se duseseră la Domnul.

— Haideţi, toată lumea. Trebuie să mergem acum! strigă Luc. Luaţi-o la dreapta. Fugiţi către parc. Nu vă opriţi. Nu vă uitaţi înapoi. Camioneta mea este cea roşie. Când ajungeţi acolo, săriţi în spate. O să fiu chiar în spatele vostru. Porniţi!

Unul câte unul, se ridicară în picioare, o luară la dreapta şi fugiră către camionetă.

Numai Monique nu.

— Nu pot să-l las pe Nic! plângea ea. Trebuie să-l găsim!

Luc ezită, dar doar pentru o clipă. Nu avea de ales. Trebuia să-i spună. O lăsă pe Jacqueline jos, apoi îi spuse de-a dreptul, pe un ton scăzut:

— A murit!

— Ce? Nu! E acolo, îi ajută pe oameni!

Luc o luă pe Monique de umeri şi se uită în ochii ei.

— Monique, ascultă-mă. Nic a murit!

— Nu, nu, el este...

— Ascultă-mă, Monique. Nic a murit. S-a dus. Voia să-i ajute pe oameni. Căra un rănit în biserică. Tocmai voiam să mă duc după el. Dar înainte să ajung acolo, a început bombardamentul. Biserica a fost distrusă. Toată lumea dinăuntru a murit. Am văzut tot ce s-a întâmplat. Îmi pare rău, dar s-a dus.

Aşa cum se temuse, Monique i se prăbuşi în braţe. Hohotea necontrolat, jelind:

— Nu, nu, nu!

Luc o lăsă încet jos şi aruncă apoi o privire spre parc. Ceilalţi ajunseseră la camionetă. Îl aşteptau. Contau pe el. O luă din nou pe Jacqueline în braţe. O rugă pe Monique să vină cu el. Trebuiau să meargă, dar ea nu se urnea din loc. Stătea grămadă la pământ, plângând.
Luc se întoarse şi porni spre camionetă. Jacqueline ţipă:
— *Mami, mami!* Se zbătea să scape din braţele lui, să se întoarcă la mama ei, singurul părinte pe care-l mai avea. Dar Luc îşi strânse nepoata mai tare, alergând şi mai repede.
Apropiindu-se de camionetă, un Ford 1939 de import, îi văzu pe toţi înghesuiţi în spate. Vedea groaza din ochii lor, şocul că putea fi într-atât de lipsit de inimă, încât să-şi părăsească sora într-o zonă măcinată de război şi să-i smulgă fetiţa de lângă ea. Dar nu avea timp pentru sentimentalisme sau explicaţii. Urcă în camionetă şi o încredinţă pe Jacqueline uneia dintre mamele pe care le cunoştea mai bine. Apoi alergă de partea cealaltă a camionetei, cotrobăind prin buzunare după chei, deschise cabina şi sări pe scaunul şoferului. Trei secunde mai târziu porni motorul şi plecară.

Sedanul era zguduit de explozii una după alta. Locuitorii care scăpaseră cu viaţă fugeau să se salveze în afara oraşului, pornind de la ipoteza, neîntemeiată de altfel, că ar putea fi mai rapizi decât maşinăria de război a naziştilor. Toţi cei care aveau o maşină sau un camion se puseseră în mişcare, ducând cu ei ce lucruri apucaseră să înşface înainte de plecare. Însă acum vehiculele blocaseră toate străzile care duceau în afara oraşului
şi erau ţinte fixe pentru avioanele Luftwaffe care, venind în picaj, le ciuruiră cu tunul lor de 20 de milimetri.

Oricum, Luc nu se luă după ele. Întoarse în schimb camioneta, revenind la colţul de stradă unde îşi părăsise sora. Ajunşi acolo, trase frâna, sări din cabină – motorul

continuă să meargă – şi se duse în fugă la Monique, care încă plângea şi tremura sprijinită de un zid de cărămidă. Pentru că nu avea timp să se poarte cu mănuşi, o înşfăcă de mână şi o trase spre camionetă, apoi, deschizând uşa de pe partea pasagerului, o împinse înăuntru şi închise uşa, trântind-o cu putere.
Revenit pe scaunul şoferului, trânti şi uşa lui şi acceleră.

—*Ţineţi-vă bine!* le strigă oamenilor din spate, apoi se întoarse către Monique şi-i spuse acelaşi lucru.

Începu să conducă, dar văzu că la vest, drumul care ducea către podul principal de pe Meuse era blocat cu maşini, camioane şi motociclete de toate felurile. Nu părea să existe nicio cale de ieşire din oraş. Nu voia să rămână blocat în trafic. Nici nu intenţiona ca vreunul dintre cei de care se îngrijea să ajungă pe mâinile naziştilor. Ar fi fost o condamnare la moarte, ştia bine. Aşa că băgă camioneta în prima treaptă de viteză, apoi în a doua şi se grăbi către periferia estică a oraşului. Poate că celălalt pod al oraşului, Pont Neuf, nu era încă blocat. Era singura lor speranţă, dar nu prea aveau timp la dispoziţie. În timp ce trecea în trombă de pe o stradă laterală pe alta, croindu-şi drum prin oraş, putea să vadă că trupele inamice se apropiau rapid din dreapta lui.
Bombele continuară să cadă în jur, iar Luc era leoarcă de transpiraţie. Auzi atunci un proiectil de artilerie şuierând pe deasupra camionului. O fracţiune de secundă mai târziu, un mic magazin alimentar fu cuprins de flăcări. Neatent, făcu un viraj greşit. Intră pe o alee înfundată şi nu-şi dădu seama decât când
ajunse la capăt. Opri cu un scrâşnet de pneuri şi, rugându-se ca toţi cei din spate să fie încă în siguranţă, dădu în marşarier, întoarse din trei mişcări şi-şi reluă drumul. Revenind pe strada principală, Rue de Pierremont, făcu un

viraj brusc la stânga, îndreptându-se din nou către Pont Neuf.

Vestea bună era că, în acele clipe, nu mai era nimeni pe stradă. Era pustiu cât vedeai cu ochii. Luc scoase un oftat de uşurare, dar se grăbise. Cei din spatele camionetei începură să ţipe. Chiar atunci Monique încetă brusc să plângă.

Îşi înălţă gâtul pentru a vedea ce produsese spaima celorlalţi şi se albi.

— *Luc, în spatele tău!* strigă ea. Erau primele cuvinte rostite de când o urcase Luc în camionetă.

Luc se uită de îndată în oglinda retrovizoare şi-şi pierdu răsuflarea. Un tanc german se apropia de ei. Fu uluit să vadă că ajunsese deja în oraş, ba chiar şi mai uimit că era la nu mai mult de o sută de metri depărtare. Mitraliera începu să scuipe foc, iar ţipetele din spate se înteţiră. Încercă să scape de el, rulând în dreapta şi în stânga pe bulevardul gol, dar ştiu că nu este de ajuns. Rafalele de gloanţe continuau să lovească spatele camionului şi chiar cabina, forţându-l să se ghemuiască repetat, chiar pe când se lupta să păstreze controlul asupra maşinii. Apăsă pe acceleraţie, încercând să mărească distanţa faţă de tanc. Dar ştia că trebuia să părăsească bulevardul. Mitralierele continuau să tragă şi îşi dădu brusc seama că se îndrepta direct spre cazarma din mijlocul oraşului, care era furibund bombardată. Se uită din nou în spate şi văzu că tunul de pe turela tancului cobora, pregătindu-se să tragă. Spuse în gând o rugăciune, implorându-l pe Dumnezeu să aibă milă de ei, le strigă tuturor să se ţină bine, apoi apăsă pedala frânei până la podea şi făcu o întoarcere la stânga pe un bulevard al cărui nume nu apucă să-l vadă. De îndată ce coti, auzi tancul lansând un proiectil pe care-l simţi trecând cu un şuierat prin spatele lor. Explozia de după aceea zgudui camioneta, dar

continuară să meargă, croindu-şi drum pe străzile goale ale oraşului. Acest cartier al Sedanului era acum un oraş-fantomă, iar Luc spera ca podul să fie la fel de gol.

Câteva momente mai târziu, ajunseră la cotul râului. Putea vedea înaintea lor Pont Neuf. Nu era gol. De fapt, drumurile care duceau către pod erau pline de maşini. Din ce în ce mai mulţi oameni se îndreptau într-acolo, dar circulaţia nu era blocată şi nici nu erau departe de pod. Drumul se cutremura din pricina exploziilor. Avioanele germane urlau deasupra capului, iar Luc se întreba unde erau forţele aeriene franceze. De ce nu se opunea nicio rezistenţă ofensivei naziste? Era nevoie de timp ca forţele terestre să lanseze un contraatac pentru a încerca să apere – sau poate să recucerească – Sedanul, dar de ce nu li se dădea o ripostă aeriană germanilor?

Ajunseră în cele din urmă la pod. Luc se întrebă îngrozit ce s-ar întâmpla dacă germanii ar bombarda podul când erau cu camioneta pe el. Dar acest gând trecu de îndată. Podurile erau motivul principal pentru care germanii atacaseră Sedanul. Armata lui Hitler nu intenţiona să le bombardeze. Dimpotrivă, vor face totul pentru a le proteja.

Nu trecerea peste Pont Neuf se dovedi a fi problema. Problema era de cealaltă parte a podului. În timp ce se apropia de malul celălalt al râului, Luc găsi drumul blocat de vehicule de toate felurile. O altă spaimă îl cuprinse. Nu-i oprise niciun ambuteiaj să treacă râul Meuse, dar încă s-ar fi putut produce unul care să-i împiedice să fugă din calea trupelor germane, care ocupau în acele clipe oraşul.

Văzând atât de multe stopuri roşii în faţă, Luc frână. Coloana de maşini se oprise complet. Pur şi simplu stăteau acolo,
în timp ce trupele naziste îşi continuau ofensiva, apropiindu-se tot mai mult de pod.

Luc trebuia să ia o decizie. Ştia că nu putea şovăi. Nu putea cumpăni cum se cuvine opţiunile. Nu avea vreme de argumente pro şi contra. Fiecare secundă pierdută aducea moartea şi mai aproape. Se hotărî fără să stea pe gânduri. Îi va feri pe aceşti oameni de rău. Trebuia să-i ducă în Le Chambon. Urma să le îmbrăţişeze pe Claire şi pe fetele sale înainte să se crape de ziuă. Asta trebuia să facă, fără doar şi poate!

Tură nebuneşte motorul şi trase de volan spre stânga. Trecu peste o bordură şi acceleră. Trecu peste peluzele oamenilor, prin curţile lor, pe câmpurile lor. Nu era nimeni să-l oprească. Toată lumea din această zonă a Sedanului fugise deja. După câteva minute, ajunse la capătul unui lan de porumb şi găsi drumul principal care ducea spre sud. Se bucură pentru început că intră din nou pe un drum normal, dar îl găsi la fel de aglomerat ca şi drumurile de dinainte. Nu se gândi prea mult. Intră pe contrasens şi tură iar motorul. În orice altă situaţie, ar fi părut un act nebunesc, dar de astă dată nu venea nimeni către oraş. Banda era goală. Niciun suflet nu se îndrepta spre nord către Sedan şi mai departe, către graniţa cu Belgia. De ce, Doamne iartă-mă, ar fi făcut-o? Conaţionalii săi francezi respectau regulile, rămânând pe banda care ducea spre sud. Nici măcar nu le trecea prin cap să se îndrepte spre nord. Luc nu se putea gândi la altceva.

3

12 mai 1940 Sedan, Franţa

Colonelul Klaus von Strassen coborî din maşina de comandă. La adăpostul întunericului şi flancat de soldaţii germani
cu armele automate la îndemână, ofiţerul nazist se strecură pe uşa din spate a unei şcoli din marginea de est a Sedanului pentru a inspecta cele aproape trei duzini de

prizonieri – bărbaţi, femei şi copii – întinşi în rânduri ordonate pe podea. Fuseseră forţaţi să se dezbrace, rămânând doar cu lenjeria intimă pe ei. Picioarele şi mâinile le erau legate strâns cu frânghii şi lanţuri. Aveau ochii acoperiţi şi căluş la gură. Stăteau tremurând în aerul rece al nopţii care mirosea a praf de puşcă şi a carne umană arsă.

La treizeci şi cinci de ani, Von Strassen era cel mai tânăr ofiţer al faimoasei Divizii a XIX-a Panzere a generalului Heinz Wilhelm Guderian. Fără îndoială, era şi cel mai ambiţios. Era urmaşul unei mândre familii militare germane. Tatăl său fusese general decorat în Marele Război. Bunicii şi străbunicii lui, atât din partea tatălui, cât şi a mamei, fuseseră şi ei generali de rang înalt. Când se îndreptau spre Franţa, Guderian îl pusese să se ocupe de capturarea, interogarea şi prelucrarea prizonierilor de război. Von Strassen excela la asta. Nimeni din personalul generalului nu era mai eficient şi mai nemilos. Dar, deşi Von Strassen îşi preţuia comandantul, se simţea, pe de altă parte, insultat de misiunea primită. Avea ambiţii mult mai înalte. Voia să comande o divizie de panzere. Voia să conducă militarii în luptă. Acolo era acţiunea, acolo era şi gloria.

Deocamdată, totuşi, avea o sarcină de îndeplinit, iar Von Strassen respecta cu fanatism ordinele şi ierarhia militară.

Scoase din buzunar o mică lanternă şi, aprinzând-o, se uită prin cameră, cercetând jalnicul grup din faţa lui. Făcu un gest de nerăbdare către aghiotantul său, care-i înmână un mic teanc de cărţi de identitate, pe care le răsfoi rapid. Von Strassen trase concluzia că nu era nimeni de valoare în acel grup. Niciun militar. Niciun ofiţer de informaţii. Nimeni care ar fi putut avea vreo informaţie utilă.

— Evreii să se ridice în picioare! ordonă el. Dar nu se ridică nimeni.

·— O să mai spun încă o dată! mârâi Von Strassen.

·— Urmează să fiţi trimişi în lagăr, un lagăr de muncă, o tabără de muncă. Veţi sta acolo, ajutând industria militară germană, până ce se termină războiul şi *der Führer* vă decide soarta, dar cei care sunteţi evrei veţi primi un tratament special. Veţi fi trataţi diferit. Deci trebuie să vă ridicaţi dacă sunteţi evrei.

Nici atunci nu se ridică nimeni.

Colonelul se întoarse către aghiotantul său.

·— Ridică-i pe bărbaţi în picioare, îi ordonă el. Să-şi dea jos chiloţii. Vom şti atunci cine e şi cine nu e evreu.

Dură doar o clipă şi curând toţi bărbaţii stăteau în picioare, tremurând din tot corpul. Unul câte unul, îşi scoaseră lenjeria. Von Strassen le lumină cu lanterna sexul. Găsiră trei circumcişi – un tată şi cei doi fii ai săi, unul adolescent şi altul de şase ani.

·— Du-i de-aici, spuse Von Strassen. Trimite-i la Auschwitz!

4

13 mai 1940

Bombardierele germane zburau continuu pe deasupra lor.

În fiecare localitate pe care o străbăteau, Jean-Luc Leclerc auzea sirenele de alarmă aeriană. Refuză să se oprească, refuză să caute adăpost. Avea o misiune şi aceea era să ajungă în Le Chambon, indiferent de ce trebuia să facă pentru asta. Voia cu disperare s-o îmbrăţişeze pe Lilly, fiica lui de doar şase ani, şi pe sora ei, Madeline, care nu împlinise încă patru ani. Voia să le ţină în braţe şi să nu le mai dea drumul niciodată. Şi mai mult dorea

s-o îmbrăţişeze pe iubita lui, Claire. Cu siguranţă auzise de invazia germană. Asculta mereu la radio ştirile de la Paris şi Londra. Cu greu putea să-şi imagineze neliniştea prin care trecea.

În cele din urmă, puţin după ora două dimineaţa, ajunse la destinaţie. După ce trase pe aleea care ducea la ferma pe care i-o lăsaseră părinţii după moarte, cu câţiva ani înainte, îi auzi pe cei doi câini lătrându-l de bun venit. Se vedeau lumini din casă şi, până să-şi dea seama, Claire deschise uşa din faţă, îmbrăcată cu un halat de baie, şi fără machiaj. Faţa ei deja palidă deveni complet cenuşie când îi văzu pe toţi cei care se aflau în camioneta soţului ei. Hainele le erau sfâşiate. Mâinile şi feţele le erau acoperite de sânge şi praf. Păreau speriaţi de bombe, cum de altfel şi erau. Mai mult, erau înfometaţi şi însetaţi, epuizaţi şi îndureraţi după familiile, prietenii şi oraşul lăsat în urmă.

— Am auzit la radioreceptor, îi spuse Claire cu sufletul la gură. Toată lumea vorbeşte despre asta. Slavă Domnului că eşti bine! Intraţi. Haideţi, intraţi cu toţii, vă rog! Vă vom aduce ceva de mâncare, vă vom da un loc unde să dormiţi şi veţi face o baie fierbinte. Haideţi înăuntru, nu fiţi timizi! Suntem prietenii voştri.

Luc îi mâna de la spate să intre. În agitaţia aceea, nu apucă s-o îmbrăţişeze şi nici s-o sărute pe Claire, care era prea ocupată cu ceilalţi. Dar nu-l deranjă defel. Ştia că vor fi singuri, împreună, nu peste mult timp. Pentru moment, făcea ce se pricepea mai bine – îi ajuta pe cei care aveau cel mai mult nevoie de ea. Se pricepea de minune, gândi Luc. Era un dar al ei, şi îi plăcea să o vadă cum îl foloseşte.

Rămase o clipă în prag, privindu-o cum se îngrijeşte de oaspeţi, ajutându-i să se instaleze în camera de zi sau în sufagerie. Ridică privirea şi apucă s-o privească în ochi. Ea îi făcu cu ochiul şi el îi răspunse la fel.

Fetele, după cum presupusese el, erau în pat, bine învelite, şi dormeau. Avea să treacă imediat pe la ele. Luc se întoarse, mai întâi, la camion. Deschise uşa pasagerului şi-şi puse cu blândeţe mâna pe umărul lui Monique.

Dormea, ţinând strâns în braţe trupuşorul fragil al Jacquelinei, a cărei rochiţă roz de la petrecere era ruptă, murdară şi pătată de sânge.

— Hei, fetelor, am ajuns acasă, şopti el. Haideţi, haideţi să intrăm în casă.

După ce se împotrivi la început, Monique se trezi în cele din urmă. Luc le duse înăuntru şi le conduse la etaj, în camera care odinioară fusese a lui Monique, după ce se făcuseră mai măricei. Acum era o cameră de oaspeţi, liniştită, confortabilă şi sigură.

Luc plecă să le aducă prosoape curate, un ceainic plin şi nişte fructe. Monique dădu din cap a mulţumire, dar nu scoase o vorbă. Începu din nou să plângă încet, astfel că Luc îşi luă în braţe sora mai mare, până când o auziră pe Jacqueline foindu-se în pat şi chemându-l pe tatăl ei. Atunci, Luc o sărută pe Monique pe frunte, se strecură afară din cameră şi le lăsă singure, închizând uşa în urma lui.

Se uită la Lilly şi la Madeline. Dormeau în acelaşi pat, îmbrăţişându-se sub păturile lor mici, cu animăluţele de pluş în braţe. Braţul drept al lui Lilly era peste sora ei mai mică. Luc spuse o rugăciune şi făcu o cruce peste patul lor, apoi le sărută pe amândouă şi ieşi încet din cameră.

Pe când cobora, Claire îi ieşi în cale, cu prosoape şi lenjerie curată în braţe. Îi dădu un sărut grăbit şi îi arătă un zâmbet obosit.

·— Le-ai dus sus pe Monique şi Jacqueline? întrebă ea.

·— Da. Le-am instalat în camera de oaspeţi, cred că nu e nicio problemă.

·— Bineînţeles, spuse Claire. Dar Nic va avea loc acolo? De fapt, că tot veni vorba, unde e Nic? Nu l-am văzut încă.
Luc îşi coborî privirea. Îi spuse apoi îngrozitorul adevăr.

În cele din urmă, Luc se prăbuşi pe pat puţin după ora patru dimineaţa.

Ştia că urma să se trezească în scurtă vreme. De îndată ce razele soarelui urmau a se ivi deasupra dealurilor împădurite din spatele casei, el şi Claire vor trebui să se îngrijească de copiii lor şi să facă micul dejun pentru toţi oaspeţii lor.

Erau atâtea de făcut, atâtea de hotărât. Cât vor sta acolo oaspeţii lor? Cu siguranţă nu se puteau întoarce în Sedan, dar puteau într-adevăr să-i ţină pe toţi acolo? Pe Monique şi Jacqueline puteau, bineînţeles, dar i-ar fi putut găzdui, hrăni şi îngriji pe ceilalţi? Nu-i rămânea decât să spere că aveau rude în zone mai sigure din Franţa, unde se puteau duce. S-ar putea să treacă ceva timp până când lucrurile se vor aşeza, însă ar fi măcar un început. Acum însă era târziu. Atât Luc, cât şi Claire erau epuizaţi fizic şi emoţional şi aveau nevoie de puţină odihnă.

Însă nu era scris să fie aşa. Nu trecu mult după ce închiseră ochii, că îi trezi cineva care bătea furios la uşa din faţă. Cei doi îşi muşcară buzele şi săriră cu greu din pat. În vreme ce-şi puneau halatele şi papucii, se întrebară – în şoaptă, ca să nu-i trezească pe ceilalţi – cine putea să vină la ei atât de devreme. Luc se gândi că ar putea fi pastorul Chrétien sau pastorul Émile – colegii săi de la biserică – sau poate primarul, ca să vadă ce fac şi dacă îi poate ajuta cu ceva. Cu siguranţă aflaseră cu toţii ştirile despre invazia din nordul Franţei. Claire era însă
de altă părere. De ce ar fi venit pastorii sau primarul atât de devreme dimineaţa? Cu siguranţă ar fi aşteptat să se facă zi, nu-i aşa? Claire nu se lăsă: niciun om cu minţile întregi, spunea ea, nu ar fi bătut la uşa lor atât de devreme dimineaţa, decât dacă avea vreo urgenţă. Apoi, le trecu amândurora acelaşi gând prin cap – dacă erau cei de la poliţie sau chiar armata?

Bubuitul în uşă nu contenea. Tot mai înspăimântaţi că tărăboiul va trezi întreaga casă, cei doi se duseră de îndată în vestibul.

Când deschiseră uşa, văzură în cerdacul casei nu pe pastori sau pe primar, ci o întreagă familie: un tată care să fi avut vreo cincizeci de ani, soţia lui, nu cu mult mai tânără, şi trei copii – doi băieţi şi o fată – părând să nu aibă niciunul mai mult de cincisprezece sau şaisprezece ani. Luc nu-i mai văzuse niciodată. Adevărul e că nu mai văzuse niciodată pe cineva ca ei. Nu prin părţile acelea. Tatăl avea o barbă plină, ferchezuită şi grizonantă. Era îmbrăcat cu un costum negru. Avea o fedoră neagră, cămaşă albă şi pantofi bine lustruiţi, din piele neagră. Mama copiilor purta o bluză de mătase bleumarin, o fustă neagră până la glezne şi o eşarfă frumoasă de mătase pe cap. Şi copiii erau bine îmbrăcaţi, toate acestea părând cam deplasate acolo, pe veranda unei ferme, înainte de răsăritul soarelui. Dar amănuntul cel mai izbitor nu era îmbrăcămintea, ci frica întipărită în ochii lor.

·— Domnul Leclerc? întrebă tatăl, cu vocea obosită şi gravă.

·— Da, eu sunt, răspunse Luc. Ne cunoaştem?

·— Nu, dar numele meu este Léon Halévy. Îl cunosc pe fratele dumneavoastră de la Bruxelles.

·— Îl cunoaşteţi pe Philippe? întrebă Luc, uimit de această legătură.

·— Desigur, şi pe Muriel şi pe micul Simon.

·— Sunt în siguranţă? Unde sunt acum?

·— Nu ştiu, spuse domnul Halévy. Suntem evrei. Tatăl meu era proprietarul clădirii în care fratele dumneavoastră şi familia lui au închiriat un apartament. Când tatăl meu a murit acum câţiva ani, mi-a lăsat mie clădirea. Am devenit astfel proprietarul casei fratelui dumitale şi-i cunosc familia de ani de zile. Când au început zvonurile despre invazia nazistă acum câteva săptămâni, ne-am pregătit să

fugim. Le-am spus lui Philippe şi lui Muriel să vină cu noi. Ei sunt pentru noi, trebuie să spun, cei mai dragi prieteni neevrei. Dar nu credeau că Hitler va îndrăzni să atace. I-am implorat: „Veniţi cu noi. Nu mai e timp!” dar m-au refuzat. Mă tem că nu mai puteam aştepta. Marţea trecută am fugit din oraş. Ni s-a rupt sufletul să ne lăsăm prietenii şi casa, dar pur şi simplu nu puteam risca să fim prinşi de nemţi. Am auzit că-i trimit pe evrei în lagăre de muncă în toată Europa.

Luc se uită la Claire. Cu greu îşi putea crede urechilor, cu toate acestea, din păcate, suna cu totul verosimil. El însuşi îi scrisese fratelui său luni de zile, îndemnându-l să-şi aducă familia în Le Chambon. Dar, ca Monique, Philippe nici nu voise să audă. Spunea că nu avea vreme să citească *Mein Kampf,* cartea de căpătâi a lui Hitler. Nu avea stofă de „om politic”, spunea el. Nu avea timp de zvonuri despre război sau invazie. Era profesor de vioară. Trebuia să se gândească la cursurile, lecţiile, studenţii săi.

Întorcându-şi atenţia către bărbat, Luc îl întrebă cum de au venit în Le Chambon.

— Fratele dumitale vorbea tot timpul despre dumneata, îi răspunse domnul Halévy. Vorbea mult despre orăşelul acesta. Îl iubea atât de mult. Îmi povestea despre perioada petrecută aici în copilărie. Când am fugit din Bruxelles, am pornit spre Elveţia, dar nu cunoaştem pe nimeni acolo. Atunci, soţia mea

s-a gândit la Le Chambon. Ea credea că am putea găsi adăpost aici, de aceea am venit. Este adevărat? Ne-aţi putea lăsa să intrăm, măcar până ne dăm seama ce ar trebui să facem mai încolo?

Luc era încordat. Ar fi vrut să spună da. Nu se putea imagina spunând nu, cel puţin nu unei familii care fugea de nazişti şi, în special, nu unor prieteni de-ai lui Philippe şi Muriel. Dar nici nu îndrăznea să se uite la Claire. Casa era

plină. Nu aveau nici cea mai mică idee cum le-ar fi putut purta de grijă tuturor celor care veniseră deja. Abia-şi putea imagina copleşitoarea povară pe care o simţea cu siguranţă Claire, iar acum se adăuga şi asta? Ar fi fost nedrept faţă de ea. Deşi îl durea, trebuia să spună nu. Casa lui nu era adăpost pentru refugiaţi. Găzduiau doar câţiva oameni, câteva zile. Asta era tot.

Dar, înainte de a rosti un cuvânt, vorbi Claire:

— Sigur că puteţi sta cu noi, domnule Halévy. Intraţi, vă rog, intraţi.

6

Luc se simţea în plin coşmar.

Odată cu trecerea zilelor, cei care se aflau în casa lui stabiliră un fel de rutină. Seară de seară, grupul se aduna la cină în jurul radioului. Luc îl ruga pe domnul Halévy să citească un psalm şi domnul spunea apoi o binecuvântare pentru mâncare, în vreme ce toţi stăteau cu capul plecat. Apoi, Lilly şi Madeline aduceau coşuri cu pâine proaspăt coaptă, iar Claire servea masa, adesea una dintre reţetele de supă de casă, deoarece nu prea aveau bani şi supa ţinea mai mult. În timp ce mâncau, ascultau ultimele ştiri de la Paris, precum şi de la BBC din Londra. Nu era una să fie bună. Niciodată nu era.

În noaptea de 15 mai, aflară şocaţi că Olanda capitulase în faţa naziştilor. În 28 mai, Belgia se predă oficial, cu toate că era ocupată de multă vreme. Ascultară îngroziţi în tăcere nenumărate reportaje despre atrocităţile armatei germane, care ardea şi ucidea, croindu-şi drum prin nordul Franţei, în marşul ei neabătut către iubitul lor Paris. Nu-şi închipuiau că germanii chiar vor cuceri Capitala, dar, în noaptea de 10 iunie, BBC relată că guvernul francez începuse să evacueze Parisul. Patru zile mai târziu, izbucniră în plâns după ce ascultară transmisiunile despre

invadarea şi ocuparea Capitalei de către naziști. Curând, francezii semnară un armistiţiu cu Hitler. Prim-ministrul Reynaud demisionă. Înainte ca ei să-şi dea seama ce se petrecea, mareşalul Philippe Pétain, în vârstă de optzeci şi patru de ani, o marionetă a lui Adolf Hitler, deveni peste noapte şeful unui nou guvern francez cu sediul nu la Paris, ci în oraşul Vichy. Pentru a face situaţia şi mai grea, auziră transmisiuni radio despre faptul că forţele lui Hitler se concentrau în nordul Franţei, cunoscut acum sub numele de Zona Ocupată, permiţându-i, în acelaşi timp, lui Pétain să administreze centrul şi sudul, zonă cunoscută acum ca Zona Liberă, deşi cu greu putea fi cu adevărat liberă, cu bocancul Führerului pe gât.

Între timp, nu plecase niciunul dintre cei care veniseră de la Sedan cu Monique şi Jacqueline. Nici familia Halévy din Bruxelles. Fără adăpost şi înspăimântaţi de bombardamente, niciunul nu părea să ştie unde altundeva ar putea pleca sau ce altceva ar fi de făcut. Europa pe care o cunoscuseră cu toţii, Europa în care crescuseră şi pe care o iubiseră, dispăruse, căzuse în mâinile unui nebun care se străduia acum să cucerească, de asemenea, Marea Britanie şi nordul Africii.

Luc şi Claire se întâlneau noaptea târziu în dormitor, după ce terminau munca de zi cu zi, după ce toţi ceilalţi mergeau la culcare, după ce se spălau şi ei, se schimbau şi se pregăteau să intre în pat. Îngenuncheau amândoi şi se rugau. Îi mulţumeau Domnului că avea milă de ei, că le salvase viaţa şi că le dăduse cele trebuincioase. Cereau milă pentru ţara lor şi pentru întreaga Europă. Se rugau apoi pentru anumite rude sau prieteni. Mai presus de orice, stăruiau pe lângă Dumnezeu să le dea înţelepciune. Cum ar trebui să se descurce cu o casă plină de oameni? Cum puteau să-i îngrijească şi să le asigure cele de

trebuinţă, îndeplinindu-şi deopotrivă propriile nevoi? Nu aveau nici cea mai mică idee. Salariul lui de pastor nu ţinea prea mult.

Monique avusese bani, dar probabil că fuseseră furaţi deja de nazişti.

Mai erau totuşi licăriri de speranţă. Colegii lui Luc, pastorii, erau de mare ajutor. Nu-i speria să îngrijească atâţia oameni. Dimpotrivă, erau încântaţi. Ca un minunat răspuns la rugăciunile lor, Chrétien, Émile şi soţiile lor aduseră lăzi cu fructe şi legume pentru a ajuta la hrănirea tuturor. Aduseră haine curate, astfel încât membrii grupului nu trebuiau să poarte aceleaşi lucruri zi de zi. Într-o dimineaţă, Émile aduse noi acte de identitate pentru fiecare om şi planul de a-i muta pe cei mai mulţi dintre ei în alte familii, inclusiv în familia lui, pentru a uşura povara şi a nu atrage atât de multă atenţie asupra Luc şi Claire, pentru ca autorităţile să nu pună întrebări.

Chrétien a fost de o bunătate deosebită faţă de membrii familiei evreieşti. Auzind zvonuri că evreii din toată Europa ocupată de nazişti erau forţaţi să poarte stele galbene, le aduse noi acte de identitate, conform cărora erau cetăţeni francezi şi neevrei şi le aduse haine care să-i facă să semene cu localnicii. Într-o după-amiază, în timp ce-i vizita pe Luc şi pe Claire, zâmbi şi spuse:

— Ce onoare e să fii ales să te îngrijeşti de poporul ales al Domnului!

Luc reflectă la aceste vorbe în zilele care urmară. Nu se gândise cu adevărat la toate acestea ca la o onoare. I se părea că asta trebuia să facă. Biblia îi poruncea să-şi iubească aproapele. Nu erau aceştia apropiaţii lui, chiar dacă nu credeau aceleaşi lucruri pe care le credea el?

Apoi, într-o zi, auzi şuierul trenului care oprea zilnic la ora unu în gară. Câteva minute mai târziu, cineva bătu la uşa din faţă. Spre uimirea sa, văzu trei familii – mai mult

de douăzeci de oameni – stând pe verandă la intrare. Erau îmbrăcaţi cum fuseseră membrii familiei Halévy în noaptea când bătuseră la uşa lui şi aveau aceeaşi scânteiere inconfundabilă de spaimă în ochi.

·— Am auzit că ajutaţi evrei, spuse unul dintre bătrânii grupului. Este adevărat?

De data aceasta, fără a sta o clipă pe gânduri, Luc se auzi spunând:

·— Bineînţeles. Intraţi, vă rog, intraţi!

PARTEA A DOUA

7

Cu doi ani în urmă 9 noiembrie 1938 Siegen, Germania

Jacob Weisz se temea de puterea pe care o ţinea în mâini. Puterea de a spulbera. De a răni. De a lua viaţa unui om.

Dar unchiul lui, Avraham, îi dădu asigurări că nu făcea nimic rău. Dimpotrivă, insistă Avi, aceasta era datoria lui şi acum era momentul s-o îndeplinească.

·— Pentru orice lucru este o clipă prielnică şi vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer, spuse Avi. Aşa a spus Solomon. Vreme să te naşti şi vreme să mori, vreme să ucizi şi vreme să vindeci. Vreme pentru război şi vreme pentru pace.[2] Nu trebuie să alegem momentele, Jacob. Trebuie, în schimb, să fim pregătiţi pentru când vor veni.

Cuvintele unchiului lui păreau înţelepte. Ar fi putut fi chiar adevărate, dar nu-l ajutau. Nu în acest caz. Nu acum.

Jacob strânse patul de lemn de nuc al puştii Mauser. Era greu şi rece în mâinile lui. Nu voia să o facă. Nu dorise niciodată, dar cine era el să se împotrivească? Era doar un băiat de şaptesprezece ani. Zilele nu-i aparţineau, ca să le poată planifica după plac. Nici destinul nu-i aparţinea.

---

[2] Ecclesiastul 3, 1–3 (n. tr.).

Jacob simţea că inima îi bate sălbatic în piept şi, deşi încercă din răsputeri, nu reuşi să-şi domolească respiraţia. Îşi şterse transpiraţia de pe o mână, apoi de pe cealaltă, apoi prinse şi mai tare puşca sa Karabiner 98.

Nu avea nici cea mai mică idee de unde provenea puşca. Păruse să apară pur şi simplu într-o zi în cabana din pădure, în „casa departe de casă” a unchiului său. Jacob nu întrebase niciodată de unde a făcut rost de ea şi nici nu intenţiona s-o facă.

Încet, Jacob trase închizătorul carabinei până ce auzi cum glonţul este scos din încărcător. Apoi, pe cât de atent şi de liniştit putea să fie – încercând să-şi amintească tot ceea ce-l învăţase unchiul lui – împinse închizătorul înainte, până ce glonţul intră în cameră şi percutorul se fixă pe poziţie.

Jacob rămase absolut nemişcat, întins pe pământul rece şi tare, acoperit cu frunze, în adâncul pădurii, pe o creastă adăpostită de vânt din apropierea orăşelului Siegen. Era un loc pe care-l cunoştea bine.

Crescuse pe aceste povârnişuri. Îşi petrecuse toate verile drumeţind şi alergând pe toate coclaurile muntelui, de unul singur sau cu unchiul său. Cunoştea fiecare hrubă, fiecare stei de piatră, fiecare copac. A fost una dintre bucuriile copilăriei, vârstă care acum se grăbea să apună, exact ca soarele care se ascundea dincolo de creasta de deasupra lui.

Deşi nu înţelegea în amănunt, Jacob ştia că peste pământ se lăsase o beznă înfricoşătoare. Cu doar câţiva ani înainte, Adolf Hitler şi Cămăşile sale Brune ajunseseră la putere. Acum ţineau Germania în lesă. Gestapoul crea cu rapiditate un stat poliţienesc crud şi brutal, care îi trata pe toţi, mai puţin pe arienii adevăraţi, ca pe nişte câini şi porci.

Era, cu siguranţă, valabil pentru evrei ca familia Weisz. În ultimii câţiva ani, lor şi celorlalte familii de evrei din Germania le fusese retrasă cetăţenia şi îşi pierduseră multe dintre drepturile elementare.

Tatăl lui Jacob, un stimat profesor de istorie germană, fusese concediat peste noapte din prestigiosul său post de la Universitatea Frederic Wilhelm din Berlin. Familia Weisz fusese forţată să plece din splendida şi spaţioasa lor casă din suburbia capitalei. Pe documentele lor oficiale fusese imprimat un J mare şi roşu şi nu aveau voie să părăsească ţara. Aşa că părăsiseră Berlinul, găsind un nou cămin în Siegen.

Dar problemele nu încetaseră. Familia lui Jacob începuse să fie evitată chiar şi de prietenii vechi. Văzuse cum tatăl lui fusese batjocorit pe faţă în plină stradă. Jacob însuşi fusese batjocorit, scuipat şi chiar bătut de o bandă a Cămăşilor Brune. Părinţii lui nu îi permiseseră să riposteze sau să întreprindă orice ar fi putut provoca alte ostilităţi. Acum, unchiul Avi spunea că venise timpul să riposteze.

— A venit timpul, Jacob, spuse Avi. Nu mai eşti copil. Devii bărbat. Cât ai acum – un metru şaptezeci, 72 de kilograme?

Jacob ridică din umeri şi mormăi:

— Cam aşa ceva. De fapt, avea un metru şaptezeci şi cinci şi vreo 75 de kilograme, dar nu era genul care să-i contrazică pe cei mai în vârstă.

Pe cerul de după-amiază târzie de noiembrie pluteau nori ameninţători. Se apropia furtuna. Nu era prima din acea toamnă, dar Jacob simţea că va fi cumplită. Umbrele din jurul lui se întindeau tot mai mult. Aerul se răcea şi pinii înalţi, înfoiaţi şi aromaţi se clătinau în bătaia vântului.

Jacob simţi un miros slab de lemne arzând venind de undeva dinspre est, unde se afla Siegen-ul, şi-şi închipui că vine

tocmai de la casa lui. Se întrebă pentru o clipă ce găteau mama lui şi Ruthie pentru cină. Ruthie avea doar nouă ani, dar era micul ajutor al mamei şi deja un bucătar destoinic. Începu să-i lase gura apă.

„Poate fac şniţel de viţel. Poate *latke*[3]. Poate chiar nişte ştrudel de mere pentru desert.” Preferatul lui. Oare?

Jacob şi le imagină gătind, vorbind şi hlizindu-se împreună în bucătărie, aşa cum le plăcea să facă adesea. Şi parcă-l vedea pe tatăl său aţâţând focul, apoi relaxându-se în scaunul său balansoar. Poate că răsfoia o carte bună. Jacob spera să fie aşa. Peste ţara şi casa lor părea să se aştearnă un linţoliu greu, iar Jacob îşi dorea amarnic să dea ceasul înapoi şi viaţa să redevină cum fusese înainte de a ajunge Hitler la putere, pe vremea când lucrurile erau simple, dulci, calme şi liniştite.

Lui Jacob îi plăceau lucrurile liniştite, iar acum şi-ar fi dorit să stea în casa cu trei etaje pe care o avea unchiul său în Rubensstrasse. Cât jinduia să stea cu toţii în jurul căminului, savurând ceaiul fierbinte şi ascultîndu-l pe papa istorisind poveşti de aventuri din ţări îndepărtate! Uneori, mama lui îi cerea lui Jacob să scoată din cutie vioara bunicului său şi să cânte ceva de Beethoven, Bach, Mozart sau Mendelssohn. Într-o lume perfectă, Jacob ar fi terminat liceul şi ar fi mers la un conservator, pentru a deveni unul dintre cei mai mari violonişti din lume. Visa să meargă la Conservatorul Naţional de Muzică din Leipzig, fondat chiar de Mendelssohn. Visa să ţină un Stradivarius în mână. Dar nu era o lume perfectă. Departe de asta.

Şi dintr-odată putu simţi dezaprobarea imensă a unchiului său.

„Concentrează-te, Jacob”, parcă-l auzea pe Avi spunând, deşi nu rostise niciun cuvânt.

---

[3] Clătite de cartofi (n. tr.).

Singurul sunet a fost un şoim în direcţia de tragere şi fornăitul îndepărtat al ţintei lui Jacob. „Concentrează-te. Nu te lăsa distras. Limpezeşte-ţi mintea şi concentrează-te.”

Jacob închise un ochi şi-l miji pe celălalt. Ezitase destul. Nu voia ca unchiul să-l considere laş sau nehotărât. Era băiat bun. Bun, liniştit, ascultător, loial şi ştia şi el că, dacă o făcea mai repede, termina mai repede. Privind prin lunetă, ajustă ţinta după vântul pieziş şi apăsă pe trăgaci. Bubuitura răsună în munţi şi mai jos, în valea Westphaliei. Şi, pentru o clipă, inima lui Jacob păru să se oprească.

– Ai ratat, oftă unchiul său.

Jacob se uită neputincios la cerbul care fugea mâncând pământul, în vreme ce toate păsările pe o rază de un kilometru se împrăştiau cârâind şi ţipând. Şi brusc se simţi înfrigurat şi singur. Îi displăcea profund să dezamăgească pe cineva, mai ales pe unchiul său. Dar iată c-o făcuse. Din nou.

Trecuseră doar câteva săptămâni de când unchiul său începuse să-l înveţe să vâneze. Devenea tot mai priceput şi ştia că în cele din urmă va ajunge expert. Dar ştia, de asemenea, că pentru unchiul său nu vânătoarea de subzistenţă era obiectivul principal. Avi voia ca Jacob să ştie cum să se apere pe el şi pe ai lui. Lui Jacob îi displăcuse de la bun început această îndeletnicire. Tatăl lui interzisese orice discuţie despre arme, cu atât mai puţin despre manevrarea lor. Mama lui zâmbea şi spunea că, dacă Dumnezeu ar fi vrut ca evreii să vâneze pentru a face rost de hrană, nu ar fi creat niciodată măcelarii. Micuţa Ruthie era prea tânără ca să-i pese de toate acestea. Avi insista totuşi ca Jacob să înveţe să manevreze o armă – şi să facă asta, păstrând secretul faţă de ceilalţi membri ai familiei.

„Az men krigt zikh miten rov, muz men sholem zein miten shainker” – aşa îi spusese Avi lui Jacob când îi pusese pentru prima dată puşca în mâini.

Vechiul proverb idiş ar putea fi tradus astfel: „Dacă te-ai certat cu rabinul tău, împacă-te cu barmanul tău.” Unchiul lui nu-i dăduse nicio explicaţie, dar, după ce a rumegat bine, Iacov a ajuns la concluzia că Avi voia să spună ceva de genul: „Fii mereu pregătit” sau „Să ai mereu un plan B.” Problema era că Jacob nu voia un plan B. El nu voia să-şi schimbe viaţa. Voia ca lucrurile să fie aşa cum au fost dintotdeauna.

·— Îmi pare rău, spuse el în cele din urmă, dându-i puşca şi un pumn de gloanţe nefolosite.

·— Ar trebui să-ţi fie, spuse unchiul său. Vrei ca familia ta să moară de foame? Avi nu râdea. Nici măcar nu zâmbea. Nici măcar nu-l tachina. Era extrem de serios.

Apoi, fără să spună altceva, se întoarse la cărare şi începu să coboare povârnişul.

Jacob stătea acolo singur în pădure, îngheţat până în măduva oaselor, rănit de mustrarea unchiului său, înnoroiat şi luptându-se cu lacrimile.

8

Jacob nu spuse nimic în timpul lungului drum de întoarcere la cabană.

În prima jumătate de oră, Avi tăcu şi el. Părea neobişnuit de ursuz, cu mintea în altă parte. În cele din urmă, păru să-şi scuture povara de pe inimă, chiar dacă doar pentru puţin timp, şi se relaxă.

Îşi încetini paşii, ca Jacob să-l ajungă din urmă, şi începu să vorbească. Era un semn bun, gândi Jacob, pentru că unchiul Avi mereu vorbea când se simţea bine.

Vorbind, Avi păru să uite că nepotul lui ratase toate ţintele din acea zi – doi iepuri, un fazan şi un cerb. Părea

foarte satisfăcut de simplul fapt că-l învăţa pe fiul fratelui său să vâneze.
Aproape toată ora care urmă, îi povesti cum a învăţat să tragă de la un unchi de-al lui şi cum tatăl lui Jacob refuzase să meargă la vânătoare, considerând că era sub demnitatea lui. Neratând niciodată ocazia de a-şi educa tânărul învăţăcel, Avi trecea permanent de la germană la poloneză, apoi la slovacă şi engleză, revenind după aceea la germană – limbi pe care Jacob le cunoştea bine, sau în care devenea pe zi ce trece mai competent.

Jacob era bun la limbi străine. Cu o memorie remarcabilă, le deprindea rapid, chiar dacă le folosea rar. Sporovăiala nu fusese însă niciodată punctul său forte.

— Destul cu toate astea, spuse Avi, bătându-l uşor pe Jacob pe spate. Să facem ordine în cabană şi să ne întoarcem cât mai repede acasă. Nu-mi pot imagina defel ce-or găti mama ta şi Ruthie.
Jacob se duse de îndată în bucătărie pentru a spăla câteva farfurii murdare din chiuvetă. Apoi privi tăcut cum Avi trăgea de covorul zdrenţăros şi scotea câteva scânduri din podea. Sub podea era un cufăr enorm de oţel, având aproximativ un metru şi jumătate lungime şi mai bine de un metru lăţime, închis cu un lacăt imens cu cifru. Avi se aplecă, formă combinaţia şi deschise cufărul, dând la iveală o rezervă de alte patru puşti Mauser. O puse repede şi pe a cincea în cufăr, îl închise şi puse lacătul. Apoi deschise o cutie mai mică de oţel, unde puse surplusul de gloanţe.

Nu mult după aceea, Jacob împături şi aşeză în dulap păturile şi pernele. Apoi îşi aranjă tot mai marea colecţie de cărţi de istorie, de romane, de manuale şi enciclopedii în limbile pe care Avi se aştepta să le stăpânească. Fiecare era un dar preţios de la unchiul său. Părinţii lui Jacob nu mai aveau bani să cumpere vreo carte. De fapt, de când

tatăl său fusese concediat de la universitate, abia de aveau bani suficienţi să trăiască de pe-o
zi pe alta. Lui Avi, pe de altă parte, nu-i lipseau niciodată paralele şi era cel mai generos om cunoscut de Jacob, mai ales dacă era vorba despre educaţia lui Jacob.

Trecuseră mai mult de patru ani de când Jacob călcase ultima dată într-o şcoală de stat. Din punct de vedere oficial, educaţia lui se încheiase abrupt când *der Führer* ajunsese cancelar al Reichului în 1933. Atunci, tatăl lui Jacob, renumitul dr. Reuben Weisz, fusese „eliberat" de îndatoririle sale de la universitate. Curând, familia şi-a pierdut casa, economiile şi pe mai toţi cei consideraţi odinioară prieteni.

Atunci a intrat Avi în scenă pentru a ajuta. I-a oferit fratelui mai mare posibilitatea de a conduce atelierul de turnătorie pe care-l avea în Siegen şi l-a invitat să vină cu familia să locuiască în oraş, în Rubensstrasse, cu o chirie modică.

Om mândru, dr. Weisz a respins iniţial oferta. Era cărturar, nu comerciant sau funcţionar. Aceasta era Germania. Era un om educat. Putea să predea. Putea scrie. Avea să publice şi-şi va susţine astfel familia. Deveni însă curând dureros de clar că, în Germania, acestea nu mai erau opţiuni valabile pentru evrei. Jacob nu înţelesese niciodată cum de unchiul Avi continuase să deţină şi să conducă mai multe afaceri.

Nici nu îndrăznise să întrebe. Îi era pur şi simplu recunoscător. La urma urmei, devenise repede mai mult decât evident că familia Weisz nu avea de ales decât să se ocupe de turnătoria lui Avi. Astfel că spuseseră da şi se mutaseră la 414 kilometri sud-vest de capitala germană, un drum de mai bine de cinci ore cu maşina, până în micul şi pitorescul oraş de patruzeci de mii de suflete de pe râul Sieg.

Jacob se temuse de tot ce avusese legătură cu mutarea şi cu drumul greu care-i aşteptase. Spre surprinderea lui însă, nu fusese aşa de rău cum se temuse – dificil, desigur, dar suportabil. Mama lui îi preda acasă în timpul zilei matematică, literatură şi
gramatică. Tatăl lui îl învăţa seara istoria Germaniei şi istorie şi cultură universală. Şi oricând putea să-şi părăsească fabricile, unchiul Avi venea şi-l lua în munţi pentru drumeţii, pentru a repara una-alta şi a-l învăţa să lucreze cu mâinile.

Jacob se urcă în maşina Adler Standard 6 gri, cu două uşi, aşezându-se pe locul din dreapta, în vreme ce Avi închidea cabana. În curând, îşi croiau drum printre pâlcurile dese de copaci, coborând cu atenţie muntele.

– Deci, tinere, e vreo *fräulein* care ţi-a atras atenţia? îl întrebă Avi din senin.

Jacob binecuvântă semiîntunericul serii. Poate că unchiul său nu-l vedea că roşeşte. Ridică din umeri, dând de înţeles că răspunsul e nu.

– Prostii, spuse Avi. Un tânăr arătos ca tine, Jacob? Puternic. Înalt. Chipeş. Cu suflet bun şi blând. Cred că le scoţi din minţi pe toate!

Lui Jacob i se uscă gura. Ştia că unchiul lui îl tachinează, dar nu-i plăcea să fie pus în situaţii neplăcute. Mai ales în legătură cu acest subiect. Aşa că mormăi ceva şi speră că va schimba subiectul.

Adevărul era că, deşi nu-i venea uşor să recunoască, era o tânără fată care-i atrăsese atenţia. Naomi Silver. Şi ea avea şaptesprezece ani. Familia ei locuia chiar după colţ, la etajul ceasornicăriei tatălui ei. Şi ei îi plăcea să cânte la vioară. De fapt, aveau acelaşi profesor, iar lecţiile pe care le lua Naomi de două ori pe săptămână se încheiau înainte de a începe ale lui. Ea era chiar mai timidă decât el. Rareori vorbeau unul cu celălalt. Nu îi mărturisise, desigur,

sentimentele sale, dar ea, uneori, îi întâlnea privirea când pleca de la lecţii cu vioara strânsă în braţe şi îi zâmbea.

Mai era însă o singură problemă. Bine, două, de fapt. Una, desigur, că nu avusese niciodată curajul să-i vorbească, chiar dacă simţea că-i pasă de el, poate chiar îl plăcea. Cealaltă era că şi
prietenul său Hans Meyer era interesat de Naomi – şi Hans arăta mult mai bine şi era mult mai sociabil ca Jacob. În plus, avea o motocicletă. Era a fratele său, de fapt, dar Hans o „împrumuta" deseori şi, când o făcea, atrăgea cu siguranţă atenţia fetelor.

Jacob nu-i spusese niciodată lui Hans cât de mult îi plăcea de Naomi. Dar, la începutul acelei săptămâni, Hans îi spusese lui Jacob că îi plăcea de ea şi că intenţiona să o invite la un concert. În sinea sa, Jacob era distrus, dar, ca de obicei, îşi păstră sentimentele pentru el. Nimeni nu ştia ce gândeşte cu adevărat Jacob Weisz. Nici Naomi. Nici Hans. Nici familia lui. Nici măcar unchiul Avi, deşi Avi părea că îl înţelege pe Jacob mai bine decât mai toţi ceilalţi.

Din fericire, înainte ca Jacob să fie nevoit să răspundă, sedanul părăsi drumul pietruit de munte. Văzu Siegenul în timp ce se apropiau de o curbă şi, când îl zări, căscă ochii de uimire. În aerul de noapte se vedea o sclipire ciudată şi strălucitoare. Erau flăcări înalte de douăzeci, treizeci, poate patruzeci de metri care se înălţau pe cerul fără lună, flăcări care cuprinseseră nu doar o clădire, ci zeci.

— Ce este, unchiule? spuse el cu respiraţia tăiată. Ce se întâmplă?

La început, Jacob fu doar uimit. Dar se sperie de îndată. Se simţea în aer nebunia, un fior de frenezie nemaivăzut niciodată înainte. Străbătând periferia oraşului Siegen, Jacob putu să vadă oameni alergând în toate direcţiile. Oameni pe care îi cunoştea. Vecini de-ai lor. Bănui,

desigur, că se grăbeau să stingă incendiile, dar, cu cât intrară mai mult în oraş, cu atât devenea tot mai clar că nu aşa stăteau lucrurile.

Când dădură colţul pe Hundgasse, găsiră drumul blocat de o mulţime – cel puţin o sută de oameni – adunaţi în mijlocul străzii, în faţa atelierului lui *Herr* Berger. *Herr* Berger era croitorul oraşului Siegen. Era un om bun, plăcut şi un evreu
cucernic. Fiul său, Eli, era şi el croitor şi prieten apropiat al tatălui lui Jacob, precum şi cantor la *şul*[4]. Mulţimea urla, strigând obscenităţi, cu feţele contorsionate.

Bubuiau la uşa din faţă a lui *Herr* Berger, cerându-i să iasă în stradă, însă nu se întâmplă nimic. Atunci, cineva din mulţime aruncă o piatră prin vitrina croitoriei. Cineva aprinse o torţă şi o aruncă înăuntru, iar atelierul începu să fie mistuit şi el de flăcări, cum erau atâtea alte magazine din apropiere.

Din clădire începură să iasă flăcări. Fuioare de fum negru gros se revărsară în aerul străzii. Apoi, brusc, *Herr* Berger se repezi să scape pe uşa din faţă. Căzu în genunchi înaintea oamenilor, implorându-i să fie milostivi. Gloata însă nu voia. Se năpusti asupra lui cu furie oarbă, lovindu-l şi călcându-l în picioare, în vreme ce el striga în agonie.

Jacob era înfricoşat. *Herr* Berger era bătrân, se apropia de optzeci de ani. Era un om fragil şi începuse să-şi piardă auzul. Era însă foarte muncitor, un meseriaş meticulos, şi Jacob îl considera a fi unul dintre cei mai de treabă oameni din oraş.

– De ce, unchiule? întrebă Jacob. De ce fac asta?

Brusc, Avi trase maşina după colţ, pe o stradă care, cel puţin deocamdată, era atât de liniştită, încât părea părăsită. Avi frână şi opri motorul. Apoi se întoarse brusc şi îl privi pe Jacob în ochi.

---

[4] Sinagogă (n. tr.).

·— Pentru că e evreu, şopti Avi. Îl ucid pentru că este evreu.

9

·— Stai aici, ordonă Avi, sărind din maşină.

·— De ce? Unde te duci? întrebă Jacob, văzând în ochii unchiului său o căutătură pe care n-o mai zărise niciodată.

·— Stai aici, insistă Avi. Dacă eşti în pericol, fugi acasă. Nu-ţi face griji pentru mine. Te voi găsi mai târziu. Trânti uşa şi se îndreptă spre mulţime.

Jacob nu putea înţelege ce se întâmpla. Era posibil ca unchiul său să încerce de fapt să-l salveze pe *Herr* Berger? La urma urmei, Avi era neînarmat. Era cu totul depăşit de mulţimea din stradă. Era sinucidere curată.

Sărind din maşină, Jacob alergă după unchiul său, îl apucă de umăr şi-l întoarse cu faţa către el.

·— Unchiule, opreşte-te! spuse el.

·— Întoarce-te în maşină, îi ordonă unchiul său.

Lui Jacob i se păru că aude în apropiere zgomotul unor ferestre sparte, dar, când se întoarse să se uite, văzu un grup de adolescenţi cu ochii sălbatici, nu cu mult mai în vârstă decât el, aruncând în stradă porţelanuri fine, lămpi şi altele lucruri de valoare de la o fereastră de la etajul doi. Era apartamentul doamnei Lowenstein, îşi dădu seama Jacob, văduva îndurerată a rabinului Lowenstein, cel recent dispărut din cauza unui atac de cord masiv.

·— *Ucideţi-i pe evrei! Omorâţi-i pe toţi!* strigă cineva.

·— Du-te înapoi la maşină, Jacob!

·— Nu, unchiule, trebuie să plecăm de pe stradă acum. Trebuie să...

·— Nu mă face să repet, îi ordonă Avi, cu vocea gravă şi aprigă. Întoarce-te imediat la maşină!

·— Te rog, nu fă asta, spuse Jacob.

·— Nu ai vrea să fac ceva pentru a salva viaţa omului ăstuia? îl întrebă Avi, chipul său trădând un amestec de furie şi dezamăgire.
Jacob nu ştiu ce să spună. Nu voia să pară rece sau crud. Nu era egoist şi nici fără suflet. Era plin de compasiune pentru
Herr Berger, la fel şi pentru doamna Lowenstein. Aceste sentimente nu puteau anula însă groaza teribilă pe care o simţea în acel moment. Nici nu puteau înlătura certitudinea sa absolută că, dacă nu îşi oprea unchiul de la acest act de nebunie, vor muri amândoi în câteva minute.

·— Te rog, unchiule, du-mă acasă, spuse Jacob în cele din urmă, uitându-se la ghetele sale înnoroiate.

·— Nu, răspunde-mi, mărăi Avi, apucându-l de umeri şi forţându-l să-l privească în ochi. Chiar vrei să spui că nu ai sări în ajutorul unui om aflat în pericol de moarte?
Jacob încercă să se uite în altă parte, dar Avi nu-l lăsă. Încercă să răspundă, dar nu-şi găsea cuvintele. Tremura. Ochii îi erau plini de lacrimi. Nu-i plăceau deloc certurile. Stătea mut şi stânjenit. Se temea că, în orice moment, mulţimea va termina cu *Herr* Berger şi va da în goană colţul străzii, căutând noi victime pentru pogromul lor.

·— Nu ştiu... Eu doar..., bolborosi el, confuz şi înfrânt. Îmi pare rău, unchiule... Nu ştiu...
Se uită din nou la ghete. Chiar se aştepta ca unchiul lui să-i tragă o palmă, să-l împingă înapoi în maşină şi să-l închidă acolo. Se întâmplă însă altceva, ceva neaşteptat.

·— De fapt, ştii, Jacob, spuse Avi, cu vocea dintr-odată blândă şi ciudat de caldă, slăbind acum mâinile încleştate de umerii lui Jacob. Nu ai încercat chiar acum să-mi salvezi viaţa?
În acel moment, Jacob îşi ridică privirea şi privi în ochii unchiului său. Dar, înainte de a avea timp să-i răspundă, auzi o voce care îi chema din pragul unei case apropiate.

Fu speriat cât de aproape şi de cât de familiară îi era vocea. Nu-şi închipuise că era cineva atât de aproape.

·— *Herr* Müller? spuse Avi, scrutând întunericul. Dumneavoastră sunteţi?

·— *Intraţi imediat aici, zăpăciţilor!* spuse vocea.

Avi se supuse de îndată ordinului dat de bătrân, iar Jacob îl urmă, părăsind strada şi intrând în brutăria omului.

În faţa lor era *Herr* Müller. Era palid ca o fantomă.

·— S-a întâmplat ceva, spuse brutarul. Ceva îngrozitor.

·— Da, ştim, domnule Müller, răspunse Avi. Tocmai am văzut mulţimea şi noi...

·— Nu, nu, ceva mai rău, a spus *Herr* Müller. Ceva cumplit. Mâinile bărbatului tremurau. Pe fruntea lui se adunaseră picături de transpiraţie. Ochii îi erau roşii, umezi şi cumva strălucitori.

·— Întregul oraş, zise el, cu vocea tremurândă. Au înnebunit cu toţii. Au ars sinagoga. Atacă magazinele evreilor. Îi bat pe toţi cei care le ies în cale, pe cei care sunt evrei. Şi acum trebuie să vă arăt. Trebuie să veniţi. Am adus-o din stradă, unde au lăsat-o... Vocea lui se stinse.

·— Ce? întrebă Avi. Ce este?

Dar domnul Müller nu mai scoase o vorbă. Sau poate că nu mai putea.

Tremurând, îi apucă pe Avi şi pe Jacob de mână. Îi duse prin camera întunecată din faţă a brutăriei, pe lângă toate platourile acelea cu produse de patiserie, plăcinte, prăjituri şi ştrudele. Trecură prin bucătăria întunecată, unde totul era acoperit cu un praf fin de făină şi drojdie,până în camera din spate, un fel de depozit. Când sosiră, domnul Müller scoase o lanternă mică din buzunar şi se întoarse din nou către ei, apoi aprinse lanterna şi o îndreptă spre corpul chircit al unei fetiţe, nu mai mare de zece ani.

Jacob trase aer în piept, acoperindu-şi involuntar gura cu mâna dreaptă şi făcând un pas înapoi. Avi icni şi el, dar făcu doi paşi înainte, încercând să vadă mai bine.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Avi, cu vocea tremurând. Brutarul nu spuse nimic.

— A murit? întrebă Avi.

Herr Müller dădu din cap afirmativ.

— Sunteţi sigur? insistă Avi, deşi pentru o clipă păru paralizat, incapabil să întindă mâna să verifice el însuşi.

Jacob, de asemenea, era ţeapăn ca o scândură, incapabil să se mişte, incapabil de cea mai mică reacţie. Nu trebui să întrebe însă cine era fetiţa. Deşi era întinsă cu faţa în jos pe gresia murdară, cu o baltă de sânge în jur, deja ştia cine era. Cunoştea acea rochie albastră garnisită cu dantelă albă. O recunoscu imediat, chiar dacă era sfâşiată şi acoperită de sânge. Ştia aceşti pantofi lăcuiţi din piele neagră. Jacob nu-i putea vedea faţa, dar nici nu avea nevoie. Adevărul era că nici nu voia s-o vadă. Ştiu imediat cine e. Aceasta era rochia croită de *Herr* Berger pentru un preţ redus. Aceasta era încălţămintea comandată special de *Frau* Bloom la München. Recunoscu brăţara de aur de la încheietura dreaptă a fetei: era cea pe care i-o dăduse mama când împlinise nouă ani.

Avi se aplecă în cele din urmă şi o întoarse cu atenţie pe fetiţă cu faţa în sus.

Instinctiv, Jacob îşi acoperi ochii şi se uită în altă parte. Dar, într-un final, îşi întoarse privirea şi tresări. Nu încăpea nicio îndoială.

Era sora lui, Ruth.

10

Ochii lui Ruth, aşa îngheţaţi şi deschişi, aveau o căutătură înfricoşată şi sticloasă.

Lui Jacob i se făcu brusc rău. Se întoarse şi vomită. Privirea i se înceţoşă. Începură să i se învârtă toate în jur. Ochii i se
umplură de lacrimi. Era pe punctul să urle de durere, dar domnul Müller văzu aceasta şi îi puse mâna la gură.

— Nu, fiule, şopti el. Nu trebuie să plângi. Nu aici. Este prea periculos. Du-te la familia ta. Spune-le ce s-a întâmplat şi adăpostiţi-vă undeva.

Apoi se întoarse spre Avi.

— Când se va sfârşi nebunia, vă voi aduce fetiţa, spălată şi învelită într-un giulgiu. Îi vom face o înmormântare cum se cuvine, te asigur. Acum însă trebuie să plecaţi amândoi. Nu aveţi prea mult timp.

Avi ezită, dar numai pentru o clipă. Nu mai puteau face nimic pentru Ruthie acum şi *Herr* Müller avea dreptate. Trebuiau să se mişte înainte ca mulţimea să se arunce asupra lor. Îi spuse lui Jacob să-l urmeze şi apoi o luă la fugă înapoi la maşină, cu Jacob urmându-l îndeaproape.

În vreme ce din dughene şi case se ridicau flăcări către cer, în vreme ce strigătele sfâşietoare ale mamelor şi taţilor evrei se auzeau în noapte, cei doi săriră în maşină. Avi tură motorul şi străbătură străzile întunecate ale Siegenului, conducând mai repede decât îl văzuse Jacob vreodată. Nu rosti o vorbă. Pe chipul său nu se citea nimic, nici furie, nici durere, nici confuzie sau teamă. Şoc, probabil, dar Jacob nu putea măsura cum trebuia, reacţia unchiului său, pentru că era el însuşi în stare de şoc.

În cele din urmă, opriră în Rubensstrasse şi parcară în faţa casei cu numărul douăzeci şi trei, o clădire cu trei niveluri pe care Avi o cumpărase înainte de *Weltkrieg,* adică de ceea ce restul Europei numea Marele Război. Era o casă simplă, dar masivă; familia lui Jacob o închiriase de la Avi cu aproape cinci ani în urmă. Jacob simţi în străfundurile sufletului, când deschise cu greutate uşa

maşinii, coborând pe trotuarul rece şi urcând apoi treptele de piatră, că vieţile lor nu vor mai fi niciodată la fel.

Deschise uşa din faţă a casei şi văzu de îndată îngrijorarea din ochii părinţilor lui. Se grăbiră să-l întâmpine, dar nu înţelegea nimic din ce-i spuneau. Deşi stăteau chiar în faţa lui, vocile lor veneau parcă de la kilometri distanţă. Îşi dădu seama că-l întreabă ceva, dar ce anume, nu ştia. Încercă să se concentreze asupra vocilor lor sau cel puţin să urmărească mişcarea buzelor, dar nu putea.

Tatăl său îl ruga să vorbească. Mama lui tremura de frică. Îi cereau ceva, dar totul era tulbure şi nedefinit, de parcă o ceaţă s-ar fi lăsat peste camera aceea. Jacob nu putea să audă, nu putea să gândească, nu putea să raţioneze, nu putea să vorbească – asta până ce-l auzi pe Avi spunând în spatele lui:

— Îmi pare rău, dar Ruthie e moartă.

Atunci, Jacob îşi văzu mama prăbuşindu-se pe podea şi scoţând un urlet. Era asurzitor, ascuţit, pătrunzător şi putea fi auzit, de asta Jacob era sigur, la mare distanţă. Jacob nu mai auzise nicio fiinţă umană scoţând un asemenea urlet. Era un vaiet de pe altă lume, plin de jale, profund îndurerat, pierdut şi lipsit de speranţă.

11

După două zile, violenţele se terminară, iar incendiile fură stinse. Ordinea începu, într-o oarecare măsură, să se restabilească, deşi toate familiile de evrei erau profund şocate şi înfricoşate de ceea ce se putea întâmpla mai departe. Următoarele şapte zile au fost pentru familia Weisz alocate *şivah*[5]. Au jelit, au plâns şi au încercat să dea un înţeles acestei pierderi.

[5] Săptămână de doliu la evrei (n. tr.).

Hans Meyer şi familia sa din celălalt capăt al străzii veniră şi ei într-o zi la priveghi. Apoi veniră cei din familia Silver de după colţ, inclusiv Naomi şi surorile ei. Jacob le fu recunoscător pentru grija lor, dar nu o putu privi în ochi pe Naomi. Era copleşit de durere, incapabil să priceapă ce se întâmplase şi cu atât mai puţin în stare să vorbească despre ceea ce simţea.

Puţini avură să le spună mai mult decât simple condoleanţe. Jacob privea doar în podea şi dădea din cap atunci când i se vorbea. Ce mai era de spus? Totuşi, când câte un oaspete aducea alte veşti cumplite, Jacob se găsea trăgând cu urechea la conversaţiile dintre tatăl său, prietenii lui şi unchiul Avi, în timpul vizitelor sale ocazionale. Sperase ca nenorocirea petrecută în Siegen să fi fost cumva un incident izolat, dar ceea ce află era tocmai opusul.

Un om de afaceri venit din Viena să-l vadă pe dr. Weisz le povesti că evreii avuseseră de suferit pe tot teritoriul Germaniei, Austriei şi Cehoslovaciei. În plus, se părea că toate acestea fuseseră coordonate de la nivel înalt. Vienezul spunea că auzise că cel puţin nouăzeci de evrei fuseseră ucişi. Atunci, tatăl său îi spuse că Ruth fusese ucisă în acea noapte, deşi încă nu erau siguri cum se întâmplase.

·— Deci nouăzeci şi unu, spuse bărbatul încet, cu respect. Nu am ştiut. Îmi pare foarte rău! Le voi spune celorlalţi. Nu va fi uitată.

Câteva zile mai târziu, un alt prieten al tatălui lui Jacob trecu prin oraş, venind din Dresda. Aducea alte ştiri îngrozitoare.

·— Ai auzit ce a făcut Frick? spuse bărbatul.

·— Ministrul Frick? întrebă tatăl lui Jacob, iar el ştiu că se referă la Wilhelm Frick, ministrul german de interne.

·— Cine altcineva?

·– Nu, nu am auzit nimic.

·– Cu consimţământul domnului Hitler, tocmai a emis un nou decret, spuse prietenul dr. Weisz. Un decret denumit Regulament cu privire la dreptul evreilor de a deţine arme. Se hotărăşte, cu efect imediat, că niciun evreu din Germania nu are dreptul să deţină sau să poarte arme. Tot armamentul şi muniţia aflate în proprietatea evreilor trebuie predate imediat. Orice evreu prins cu un pistol sau cu o puşcă va fi închis şi amendat.

·– Şi? întrebă dr. Weisz. Nu sunt vânător. Tu eşti?

·– Nu, nu sunt, spuse omul din Dresda. Dar nu vezi ce se întâmplă? Atacurile împotriva comunităţilor noastre sunt doar începutul. Acum, Hitler ne dezarmează, iar când vom fi complet lipsiţi de apărare, va începe să ne vâneze pe toţi, fără excepţie. Fii atent ce-ţi spun.

Jacob era înspăimântat. Îşi dorea ca unchiul Avi să fi fost acolo. El ar fi putut înţelege. Era însă clar că tatăl său nu vedea cât de gravă e ameninţarea, nici chiar după moartea lui Ruth. Desigur, dr. Weisz plângea pierderea fiicei sale, dar refuza cu îndârjire să creadă că această moarte era rezultatul politicii celui de-al Treilea Reich.

Jacob descoperi că e profund tulburat nu doar de aceste informaţii, ci şi mai mult de constatarea că tatăl său încă părea atât de puţin dispus să înţeleagă pericolul pe care-l reprezenta Hitler pentru poporul evreu – nu doar în Germania, ci în întreaga Europă. Părea totuşi să creadă că aceasta este o anomalie trecătoare, nu începutul unui rău mult mai mare.

Către sfârşitul lunii decembrie, un rabin din Berlin, prieten drag al doctorului Weisz din perioada carierei universitare, trecu prin oraş şi se opri pentru o scurtă vizită. Le spuse precaut că în cercurile evreieşti din Berlin se folosea un termen nou pentru a descrie atacurile împotriva evreilor din

9 şi 10 noiembrie – *Kristallnacht,* Noaptea de Cristal sau a Ferestrelor Sparte. Rabinul spuse că sinagoga din Siegen nu fusese singura arsă din temelie. Fuseseră incendiate vreo 265 de sinagogi şi aproximativ 7 500 de magazine evreieşti fuseseră devastate.

— *Der Führer* le-a ordonat chiar Cămăşilor Brune să profaneze cimitirele evreieşti din toată ţara, a spus rabinul. Ar trebui să vă faceţi bagajele şi să îţi scoţi familia din Germania înainte de a fi prea târziu.

Dr. Weisz era îngrozit de ideea de a-şi părăsi patria şi l-a admonestat pe prietenul său că-i face o astfel de propunere neacceptabilă.

— Cei din familia Weisz sunt buni germani, insistă el. Nu ne vom părăsi niciodată casa noastră. Ar trebui să-ţi fie ruşine că-mi sugerezi aşa ceva.

Cei doi s-au ciondănit îndelung. Rabinul îi spuse că el şi familia lui plecau în Anglia peste câteva zile. Îi îndemna pe toţi evreii cu care se întâlnea să plece din ţară înainte de sfârşitul lunii.

Jacob găsi că argumentele omului erau convingătoare, dar, ca de obicei, îşi păstră gândurile doar pentru el, iar rabinul plecă la fel de repede pe cât venise.

Jacob era tot mai înspăimântat de la o zi la alta, dar tatăl lui părea că nu poate accepta defel realitatea. Prefera, în loc să citească ştirile sau să discute despre starea de fapt, să citească romane, retrăgându-se în lumea aceea ireală, ore şi zile fără şir.

Apoi, aflară cele mai îngrijorătoare ştiri – cel puţin din punctul de vedere al lui Jacob. De data aceasta nu de la prieteni sau vecini, ci de la unchiul Avi. El le spuse că auzise că Gestapoul şi SS-ul arestaseră treizeci de mii de bărbaţi evrei.

Jacob se albi la faţă când auzi numărul. Dar tatăl său părea că nu crede nici numărul, nici sursa.

·— Arestaţi? Arestaţi pentru ce?
·— Pentru că sunt evrei, de ce altceva? îi spuse Avi.
·— Treizeci de mii? E ridicol!
·— E adevărat, Reuben.
·— Cine spune asta?
·— Am auzit de la unul dintre furnizorii mei, un *goi*[6] din Wiesbaden, îi răspunse Avi. Fiul lui e printre şefii Gestapoului. Îi spune totul. Practic, omul se fălea cu asta.
·— De ce ţi-ar spune aşa ceva? întrebă dr. Weisz.
·— Nu ştie că sunt evreu, spuse Avi.
·— Cum este posibil?
·— Crede că sunt catolic. Îţi aduci aminte de crucifixul de care te-am rugat să faci rost acum câţiva ani de la prietenul tău preot din Berlin?
·— Desigur.
·— Este în biroul meu din Köln, zise Avi. Şi n-am fost cunoscut ca Avraham Weisz acolo sau în Lüdenscheid. Acolo eu sunt Allen Dirksen.
·— Şi oamenii te cred?
·— De ce să nu mă creadă?
·— N-am auzit niciodată pe nimeni să-ţi spună Allen Dirksen.
·— Nu ai trecut niciodată prin Köln sau Lüdenscheid.
·— Asta pentru că mă ţii aici să muncesc ca un sclav în atelierul ăsta.
·— Acum ştii de ce fac asta.
·— Cât mai crezi că poţi continua farsa asta? Se lăsă o pauză lungă.
·— Nu ştiu, spuse Avi în cele din urmă. Dar, sincer să fiu, Reuben, tocmai de aceea am venit.
Jacob încetase de mult să mai taie morcovul pe care-l avea în mână. Îşi lipise urechea de uşa dintre bucătărie şi

[6] Termen folosit de evrei pentru un neevreu. La plural *goim* (n. coord.).

sufragerie, încercând să prindă fiecare cuvânt, fiecare silabă.

·— Ce vrei să spui? spuse tatăl său.

Jacob îl auzi pe Avi ridicându-se pentru a trage storurile de la fereastră.

·— Cred că trebuie să părăsim Germania.

·— Din nou povestea asta! E ridicol!

·— Nu, nu este. Trebuie să plecăm cât mai repede, înainte ca lucrurile să se înrăutăţească.

Cearta din acea noapte dintre tatăl şi unchiul său a fost mai aprinsă ca oricare alta la care asistase Jacob vreodată. La un moment dat, s-a încins într-atât, încât dr. Weisz îi spuse lui Jacob să se ducă în camera lui, un spaţiu confortabil din pod.

Jacob nu mai fusese trimis din copilărie în camera lui fără să cineze.

Sfidător, se opri pe platforma de la etaj, unde se aflau dormitorul principal, camera lui Ruthie şi o baie. Se aşează acolo pe vine, fără să scoată un zgomot, fără să spună o vorbă, ciulind urechile să audă fiecare cuvânt schimbat de cei doi.

·— Nu vezi, frăţioare? întrebă Avi. Ei nu ne vor aici. Şi nu suntem în siguranţă.

·— Prostii... Suntem nemţi, ripostă dr. Weisz, fierbând de furie, dar atent să nu-l audă vecinii. Credincioşi, mândri, loiali cetăţeni ai Patriei.

·— Nu aşa ne consideră *Herr* Hitler.

·— Zilele lui sunt numărate.

·— Nu sunt, zise Avi. Puterea lui creşte pe zi ce trece. A câştigat cu totul controlul armatei. Există zvonuri că vrea să pună mâna pe Cehoslovacia şi poate pe toată Polonia. A pus stăpânire deja pe Renania şi Regiunea Sudeţilor[7]. Cine

[7] Nume istoric dat pentru regiuni din nordul, vestul şi sudul fostei Cehoslovacii, populate de germanii sudeţi (n. tr.).

îl va opri acum? Francezii? Au avut ocazia s-o facă. Au ratat-o. Britanicii? Chamberlain habar n-are de nimic.
·— Îl subestimezi pe Chamberlain, Avi.
·— Chiar aşa? Uită-te ce prostie a făcut la München.
·— Ce zici de Roosevelt?
·— Ce să spun de el? răspunse Avi. Frate, te rog, doar nu crezi că americanii ne vor salva, nu-i aşa? Nu-şi dau seama cât de rău este Hitler. Una dintre cele mai mari reviste americane a făcut din el erou de prima pagină şi l-a numit Omul Anului[8]. În plus, americanii au propriile necazuri. Economia lor e în fierbere. Au luat-o razna cu izolaţionismul. Chiar crezi că Roosevelt se concentrează asupra problemelor noastre? Şi să zicem că ar şti cu ce se confruntă evreii aici, chiar crezi că ar ridica un deget să ne ajute?
·— Eşti un prost, Avi! îi răspunse dr. Weisz. Vorbeşti ca un trădător. Nu am nevoie de otrava asta în casa mea!
Câteva clipe mai târziu, Jacob a auzit o uşă izbindu-se şi apoi se aşternu liniştea.
Dar nu se terminase. Abia începuse.

12

Ianuarie 1939 Siegen, Germania

Imediat ce începu noul an, Avi începu să vină la Siegen în aproape toate zilele de vineri după-amiază.

Adesea aducea un coş de fructe sau legume proaspete, sau o carte recent apărută la Londra sau Paris, pe care o cumpărase de pe piaţa neagră, şi apoi vorbea îndelung cu fratele său.

·— Cum se simte astăzi Sarah? întreba Avi, cerând conştiincios informaţii despre cumnata lui.
Nu erau ştiri bune în legătură cu acest subiect. Mama lui Jacob fusese profund deprimată de moartea micuţei Ruth.

[8] Revista *Time* l-a desemnat pe Hitler Omul Anului în 1938 (n. tr.).

Mare parte din timp nu nici voia să vorbească. De câteva luni, se zăvorâse în dormitor, fără a dori să iasă nici măcar pentru a lua masa cu ai ei.

Pentru că era prea dureros să discute, tatăl lui Jacob deturna discuţia către alte subiecte şi, invariabil, cei doi fraţi ajungeau să se certe din cauza politicii. Jacob încerca mereu zgomotos să pară ocupat cu ale bucătărelii, pregătind masa pentru seara de sabat. Totuşi, în timp ce curăţa cartofii şi tăia ceapa, asculta cu atenţie tot ce-şi spuneau cei doi bărbaţi în camera alăturată. Îl uimea rapiditatea cu care părea că se îndreaptă Reichul către un alt război european. Împărtăşea punctul de vedere al unchiului său, că toţi ar trebui să părăsească cât mai repede Germania, şi era profund îngrijorat de faptul că tatăl său refuza să vadă ce scrie mâna pe perete[9] şi ce prevestea în legătură cu soarta Germaniei şi a evreilor săi.

·– Reuben, ai auzit vreodată de lagărul de la Dachau? întrebă Avi într-o seară.

·– Nu, îl auzi Jacob pe tatăl său.

·– De Buchenwald?

·– Nu.

·– Sachsenhausen? insistă Avi.

·– Nu de ce?

·– Acolo au fost trimişi toţi.

·– Care toţi?

·– Evreii.

·– Ce evrei?

·– Cei treizeci de mii care au fost arestaţi în timpul Nopţii de Cristal. Au fost trimişi în lagăre de muncă, doar că, după câte am auzit, nu sunt lagăre de muncă. Sunt lagăre pentru sclavi. Construiesc, după cum se pare, pentru

[9] Aluzie la ospăţul lui Belşaţar (Daniel, cap. 5), în timpul căruia o mână a scris pe zid „mene, tekel, ufarsin” (măsurat, cântărit, împărţit), prevestind căderea imperiului lui Belşaţar (n. tr.).

armată, aşa că *der Führer* are tot ce-i trebuie pentru a târî Germania într-un alt război dezastruos.

·— Nu fi ridicol, Avi, spuse dr. Weisz. Ăsta nu este Egiptul faraonilor.

·— Reuben, nu vezi ce se întâmplă? întrebă Avi. Hitler e tot mai ostil faţă de evrei. Nu ai citit *Mein Kampf*?

·— Nu, de ce ar fi trebuit s-o fac?

·— Pentru că toţi ceilalţi din ţara asta au făcut-o.

·— Este doar propagandă politică.

·— O fi poate aşa, dar *Herr* Hitler ne spune destul de direct ce crede despre noi. Ar trebui să-l citeşti, Reuben. Uite, ţi-am adus un exemplar. Citeşte şi apoi promite-mi că mă laşi să te ajut să plecaţi tu, Sarah şi Jacob din ţară cât timp se mai poate.

·— Nu spune asta, Avi. O să ne aresteze pe toţi.

·— Gândeşte-te, Reuben – uite ce s-a întâmplat în ultimii câţiva ani. Nu vezi? Vor începe în curând să ne vâneze, Reuben. *Kristallnacht*? Ăla a fost doar începutul!

·— De-ajuns! se răsti dr. Weisz. E de-ajuns, Avi. De câte ori trebuie să te avertizez? Vorbeşti prostii şi vorbăria ta ne va omorî. Haide, dacă nu încetezi să vorbeşti despre asta, ieşi afară din casa mea!

La sfârşitul lunii ianuarie, tatăl lui Jacob se îmbolnăvi grav. Din nimic, după cum părea, se procopsise cu o tuse rebelă, o febră galopantă şi o durere intensă în plămâni. Nu putea lucra. Nu putea să mănânce. Stătea pur şi simplu în pat, horcăia şi gemea, încât mama lui Jacob se mută în vechea cameră a lui Ruthie, ca să nu se molipsească de boala de care suferea soţul ei. Toate responsabilităţile gospodăriei – curăţenia, cumpărăturile, plata facturilor şi îngrijirea zi-lumină atât a tatălui său, cât şi a singuraticei sale mame – căzură acum în cârca lui Jacob. Nu mai avea timp pentru propriile studii. Trebui să renunţe la lecţiile de vioară. Nu

mai văzu zâmbetul lui Naomi Silver şi nici nu mai merse cu bicicleta împreună cu Hans sau cu oricare alt prieten.

Apoi aflară că Berlinul a decretat că toţi evreii din Germania şi Austria trebuie să obţină cărţi de identitate emise de guvern, care să-i identifice ca evrei, şi să poarte acele acte cu ei de fiecare dată când ieşeau din casă.

La începutul lunii februarie, unchiul Avi găsi un tânăr doctor în care avea încredere şi-l aduse de la Köln. După examinarea amănunţită, dr. Eisenberg îşi dădu verdictul: era vorba despre pleurezie, adică, explică el de îndată, o inflamaţie a mucoasei plămânilor şi a pieptului. Jacob nu auzise niciodată de o asemenea boală, dar nu era greu de văzut din gesturile doctorului Eisenberg şi din felul în care vorbea cu unchiul pe ton scăzut, că boala era foarte gravă. Medicul prescrise medicamente care nu puteau fi cumpărate de evrei – oricum, nu din farmaciile obişnuite. Dar, în câteva zile, în mod miraculos, Avi reuşi să facă rost de o sticluţă de pastile de la un prieten de-al lui.

În următoarele câteva săptămâni, Jacob avu grijă de părinţii lui îndureraţi şi izolaţi. Era atent ca tatăl său să-şi ia pastilele. Îi curăţa plosca. Îl curăţa cu buretele, spăla rufăria şi-i aducea din când în când câte o tratăţie specială de la brutăria lui *Herr* Müller.

Şi, încetul cu încetul, zi după zi, tatăl său începu să se refacă. Chiar şi mama lui începu să iasă din izolare. Aveau, desigur, şi
zile proaste, pline de obstacole, dar, pe la jumătatea lunii martie, Jacob începu să întrezărească o rază de speranţă. Tatăl şi mama lui dormeau din nou în aceeaşi cameră. Luau masa împreună. Stăteau lângă foc şi-l puneau pe Jacob să le citească, uneori din Kafka, alteori din Dickens.

Apoi, fără avertisment, viaţa lor deveni din grea cum fusese, catastrofală.

13

15 martie 1939 Washington, DC

William Barrett puse jos receptorul şi privi pe fereastră.

În Washington era o zi atipică şi îngrozitor de rece. Cădea o zăpadă superficială şi încălzitorul din micul birou al lui Barrett de la Departamentul de Stat nu funcţiona. Îi ceruse secretarului să cheme pe cineva să-l repare, dar până acum nu se arătase niciun mecanic. Astfel că Barrett lucra în palton şi cu mănuşi. Dar acelea erau ultimele griji de pe lista lui. Se ridică, scurgând din cană ultima picătură de cafea clocită şi bătu la uşa biroului alăturat.

·— Intră.

Barrett deschise uşa şi intră în spaţiosul şi vastul birou de pe colţ al lui Cordell Hull, secretarul de stat al Statelor Unite.

·— Ce s-a întâmplat, Bill? întrebă Hull, ridicând privirea de pe vraful de hârtii de pe imensul său birou de stejar. Parcă ai văzut o fantomă.

·— Cehii, domnule, spuse Barrett.

·— Ce e cu ei?

·— Trupele lui Hitler tocmai au trecut graniţa. Hull era îngrozit.

·— Germania a invadat Cehoslovacia?

·— Mi-e teamă că da, domnule.

·— Avem confirmarea?

Barrett dădu din cap afirmativ.

·— Ei bine, spuse Hull, fă-mi legătura cu Casa Albă. Trebuie să mă întâlnesc cu preşedintele.

14

15 martie 1939 Siegen, Germania

Avi a fost cel care a adus vestea.

Germania tocmai invadase Cehoslovacia. Vor riposta puterile aliate? Dacă da, venea războiul şi, cu el, schimbări pe care nici nu şi le puteau imagina.

Avi venea rar seara în timpul săptămânii, dar era în Siegen să-şi verifice mica sa fabrică, atelierul de prelucrare a metalelor, pe care fratele său era încă prea bolnav pentru a-l conduce. De data aceasta însă, nu provocă nicio discuţie pe teme politice. În schimb, după ce aduse un flacon nou de pastile, întrebă politicos dacă-l putea „împrumuta” pe Jacob câteva ore şi primi permisiunea.

Jacob se urcă în maşină.

·— Unde mergem, unchiule? întrebă el.

·— Unde crezi?

Drumurile erau, în mare măsură, pustii, în afară de coloane de vehicule militare parcă fără sfârşit, care transportau trupe şi echipamente, probabil către Praga.

Curând, ieşiră de pe drumul principal şi se îndreptară spre munţi, ajungând la cabana lui Avi pe când luna plină se ridicase pe cer.

Jacob tăie lemnele de foc în curticica din spatele cabanei, în vreme ce Avi găti nişte tocană din carne de vită şi făcu pâine pe vatră. Apoi, Jacob aţâţă focul până începu să duduie, iar cei doi îşi traseră scaunele şi mâncară tăcuţi lângă şemineul de piatră, ascultând pocnetul focului şi privind jerbele de scântei care explodau ca nişte focuri de artificii.

Apoi, Avi se întoarse spre nepotul său şi aruncă bomba.

·— Rezistenţei i-ar fi de folos un tânăr ca tine. Jacob aproape că se înecă cu o coajă de pâine.

·— *Ce*?

·— M-ai auzit, spuse liniştit Avi. Acum un an, un drag prieten de-al meu mi-a cerut să mă alătur lor. Îi era clar că

se apropie războiul. Ştia că am contacte şi resurse şi mi-a cerut ajutorul. Am spus da imediat.

·– De ce?

·– Dacă nu va fi oprit de nimeni, *Herr* Hitler va distruge această ţară, Jacob, zise Avi cu o voce ternă. Ne târăşte într-un război pe care nu ni-l permitem şi care nu poate fi câştigat. Întâi, cehii. Apoi, polonezii. Apoi, restul Europei şi al lumii. Fii atent la ce-ţi spun. Ne îndreptăm către moartea naţiunii noastre.

Jacob nu spuse nimic, dar în inima lui ştia că unchiul său avea dreptate.

·– În ultimul an, am făcut rezerve de puşti şi muniţie, continuă Avi.

·– Dar...

·– Dar ce?

·– Dar... Tu eşti...

·– Vrei să spui că sunt, ce? Evreu? întrebă Avi.

·– Da, bineînţeles, eşti evreu, şopti Jacob, uitându-se spre uşă, deşi ştia că nu era niciun suflet în zonă, pe o rază de mai mulţi kilometri.

·– Şi?

·– Şi evreii nu pot să aibă arme, şopti Jacob din nou. Este interzis. Ai putea merge la închisoare. Sau, mai rău, ai putea fi trimis într-unul dintre aceste lagăre de muncă forţată despre care ne spui mereu. Asta vrei?

·– De ce să nu poată avea şi evreii arme? întrebă Avi.

·– Pentru că *der Führer* le-a interzis.

·– Da, dar de ce? întrebă Avi. Jacob nu răspunse. O făcu Avi:

·– Pentru a ne lega de mâini şi de picioare, Jacob. Pentru a face din noi nişte neajutoraţi. Cum le-am putea rezista lui *Herr* Hitler, SS-ului şi Gestapoului dacă nu putem riposta? Şi cum am putea riposta, dacă nu avem arme şi muniţie?

Jacob tăcu.

·— Ultima dată când ai venit aici, aveam cinci puşti, spuse Avi. Acum, am sub podea aproape o sută. În ultimele luni am recrutat o reţea de oameni de încredere – bărbaţi de vârste, profesii şi abilităţi diferite. Ne-am antrenat discret, pe ascuns. Acum că Hitler s-a pus în mişcare, vom începe să ne mişcăm şi noi. Îţi propun să ni te alături.

·— Eu? întrebă Jacob, de-a dreptul uluit. Ce aş putea face eu? M-ai văzut trăgând. Sunt o catastrofă.

·— Vei progresa, îţi garantez, îi spuse unchiul său. Eşti talentat. Ai chestia asta în sânge. Dar, şi mai important, eşti puternic, rapid, inteligent şi discret. Nu uiţi nimic din ce-ţi spun. Ştiu că, dacă-ţi spun să faci ceva, te ocupi repede de treaba aia şi eu nu am nicio grijă. Şi, nu ştiu cum, atunci când te afli într-o cameră, faci cumva să nu fii observat.

·— Chestia asta nu cred că e o calitate, unchiule, spuse Jacob încet.

·— Ei bine, eu cred că da, îi răspunse Avi. În lumea agenţilor secreţi, o abilitate de-asta poate fi foarte utilă.

În următoarea jumătate de oră, discutară despre natura mişcării de rezistenţă care se ramificase în toată Germania, despre intenţiile şi obiectivele ei, şi despre riscurile presupuse de înscrierea în rândurile ei. Avi nu pomeni nume sau locuri, şi nici operaţiuni. Spuse generalităţi, dar îi atrase atenţia lui Jacob că, fie şi numai această conversaţie – pe care o purtase, de altfel, cu zeci de alţi bărbaţi şi cu câteva femei, în întreaga ţară – putea duce la spânzurătoare sau în faţa plutonului de execuţie.

·— Nu-ţi cer să ni te alături pentru că ne vom distra bine, spuse Avi în timp ce focul începea să se stingă. Îţi cer, pentru că Hitler vine după noi. Vine să-i extermine pe evrei. *Kristallnacht* a fost doar începutul. Va fi foarte urât

de aici înainte. Tu şi cu mine nu avem de ales. Fie luptăm, fie pierim... Ce spui?

·— Să luptăm? întrebă Jacob. Credeam că vrei să fugim. Tu îi tot spui lui papa că trebuie să părăsim Germania. Că trebuie să mergem în Anglia înainte să fie prea târziu. V-aţi ciondănit luni de zile pe tema asta.

·— Aşa e, recunoscu Avi. E-adevărat. Dar uşa se închide, fiul meu. De fapt, poate că e deja închisă. Evreii nu mai pot lua trenul şi nici avionul să părăsească ţara. Singura cale de scăpare este să treci graniţa ilegal. M-am gândit şi eu să fug în ianuarie, dar mama ta a fost... Bine, ştii cum... Şi apoi tatăl tău s-a îmbolnăvit.

·— Aşa că aderarea la Rezistenţă a fost planul B.

·— A devenit planul A.

·— De ce? Pentru că chiar crezi că nu putem scăpa? Chiar crezi că nu mai avem şanse?

·— Chiar cred, zise Avi încet. De asta te-am adus aici. Părinţii tăi sunt din nou pe picioare. Nu pot pleca, dar curând se vor descurca singuri, nu vor mai avea nevoie de ajutor. Vei avea
astfel mai mult timp. A venit clipa, Jacob. Rezistenţa are nevoie de tine. Eu am nevoie de tine. Ce spui?

Jacob se ridică brusc. Nu răspunse, preferă să curăţe vasele de resturi şi să le spele în chiuvetă.

·— Tatăl tău nu vede ce vedem noi, spuse Avi după o lungă tăcere, de parcă ar fi ştiut exact ce gândea Jacob. Ştii asta. Ne-ai auzit certându-ne. Ai auzit ce a spus. El nu vede ce se întâmplă. Mi se rupe sufletul, dar nu mai pot face nimic în legătură cu asta. Dacă el nu se va salva, atunci va trebui să ne ocupăm noi înşine de asta.

·— Şi dacă voi intra în Rezistenţă, ce se va întâmpla cu ei?

·— Nu-ţi pot da răspunsuri, Jacob, răspunse Avi. Nu-ţi pot promite că vor fi în siguranţă. Sper că vor fi, dar nu ştiu cu certitudine. Tot ce pot face e să-ţi spun adevărul, care este

acesta: ziua socotelilor este aproape. Eu am făcut o alegere. Acum trebuie să faci şi tu una.

·— Dar, pe bune, unchiule, cum rămâne cu ei? întrebă Jacob. Ai spus că luptăm sau pierim. Mama şi tata nu pot lupta. Nu au nicio idee ce înseamnă asta şi nici puterea s-o facă. Vor pieri?

Avi nu spuse nimic.

Jacob luă un prosop şi îşi şterse mâinile.

·— Nu, spuse el ferm, privindu-l în ochi pe Avi. Nu pot să-i părăsesc. Sunt tot ce am. Au trecut prin atâtea. Au nevoie de mine.

·— Nu trebuie să ştie, zise Avi. De fapt, ar fi mai bine să nu ştie.

·— Vrei să le pun viaţa în pericol de moarte şi nici măcar să nu le spun? replică Jacob. Asta e şi mai rău.

·— Jacob, ascultă-mă: sunt deja în mare pericol, spuse Avi. Sunt evrei. Şi tu eşti. Şi eu. Avem o ţintă pe spinare, Jacob. Vom fi arestaţi. Vom fi închişi. Vom fi trimişi ca sclavi în lagărele de muncă. Vom dispărea şi nu-i va păsa nimănui. Dacă nu facem

nimic, asta ne aşteaptă. Nu există scăpare. Singura întrebare este dacă ne decidem să luptăm, sau să ne ducem ca mieii la tăiere. Nu mi-e teamă să mor, Jacob. Dar nu o să cad fără să mă lupt. Tu ce vrei să faci?

15

1 septembrie 1939 Washington, DC

Naziştii au invadat Polonia într-o vineri.

La ora 2.50 noaptea, preşedintele Roosevelt a fost trezit la reşedinţa sa de la Casa Albă de un apel telefonic de la William Bullitt, ambasadorul american din Paris, cu vestea că avioanele germane au bombardat Varşovia şi că diviziile germane de panzere au străpuns graniţele.

·— Ei bine, Bill, în cele din urmă s-a întâmplat, spuse preşedintele. Dumnezeu să ne ajute pe toţi.

Câteva ore mai târziu, preşedintele se întâlni în Biroul Oval cu secretarul Hull, subsecretarul Sumner Welles, secretarul de război Henry Stimson şi Harry Hopkins, secretarul comerţului şi unul din cei mai de încredere sfătuitori ai lui Roosevelt. William Barrett, consilierul superior al lui Hull, participa şi el la întâlnire, luând notiţe.

·— Ce spune Chamberlain? întrebă preşedintele.

·— Mi-e teamă că e cam confuz, domnule preşedinte, răspunse Hull. Downing Street s-a panicat. Churchill îl presează pe prim-ministru să declare război, dar Chamberlain nu vrea să o facă.

·— Dumnezeule – omul ăsta nu are şira spinării, izbucni Roosevelt. Chiar vrea să-i lase pe nazişti să pună mâna pe toată Europa? Ăsta e planul lui? Ce fac francezii? Vor declara război?

·— Nu fără britanici, spuse Welles. Parisul nu vrea să fie singur în tărăşenia asta.

·— Dar sunt francezii pregătiţi pentru război? întrebă preşedintele.

·— Ei spun că sunt gata să se apere, răspunse Stimson. Au construit Linia Maginot la un preţ considerabil. Dar să lanseze acum o ofensivă împotriva lui Hitler? Aş spune că este îndoielnic, în cel mai bun caz.

Un dezastru dădea în clocot în Europa. Toţi puteau să vadă acest lucru. Dar, în privinţa modului în care ar fi trebuit să reacţioneze, lucrurile stăteau cu totul altfel.

16

1 septembrie 1939 Siegen, Germania

Tot Siegenul era agitat.

Venise, în cele din urmă, războiul. Dar ce însemna asta pentru ei? Unde va duce? Cum se va termina? Ştirile îi

predispuseră pe neevreii din oraş unei dispoziţii sumbre, dar evreii din Siegen fură cuprinşi de frică. Mama lui Jacob nu se mai oprea din plâns. Tatăl său stătea singur în sufragerie, în fotoliul său preferat, trăgând din pipă şi citind un roman, fără a rosti vreun cuvânt. Jacob îl aştepta pe unchiul Avi să vină, să le aducă ştiri şi să-i liniştească. Cu toate acestea, spre surpriza şi profunda dezamăgire a lui Jacob, unchiul Avi nu veni la cina de sabat. Era bolnav? Era în siguranţă? Jacob avea o mie de întrebări. Părinţii lui, totuşi, nu aveau răspunsuri sau, mai degrabă, le păstrau pentru ei înşişi.

Când veni timpul să ia parte la cina pregătită de Jacob, mama lui refuză să iasă din camera ei. Tatăl lui aprinse conştiincios
lumânările, dar nu se rugară şi nici nu citiră Scriptura. Singura rugăciune din acea seară a fost tăcutul şi obsesivul *De ce?* pe care Jacob i-L tot adresa lui Dumnezeu. Mâncară fără să vorbească.

Sâmbătă domni o tăcere stranie în casa lui Weisz, chiar când camioanele pline cu soldaţii huruiau pe străzi, probabil pe drumul spre front, sau pentru întărirea celorlalte frontiere.

Duminică, 3 septembrie, a fost de asemenea linişte. Jacob încercă să studieze, dar îi venea greu să se concentreze. Încercă să citească unul dintre romanele tatălui său, dar interesul său era aproape zero pentru altceva în afara crizei prin care treceau în clipele acelea. Găti pentru ai lui şi făcu curăţenie în bucătărie după fiecare masă şi prin casă, încercând să-şi facă de lucru.

În jurul orei nouă, el şi tatăl său stinseră luminile, îşi urară noapte bună unul altuia şi se duseră în dormitoarele lor.

Jacob nu-şi puse încă pijamaua. Nu era obosit. Nu avea chef defel să doarmă. Avea prea multe în minte. Voia să

vorbească cu cineva. Cu oricine. Lumea din jurul lor se prăbuşea. Toate lucrurile cunoscute lor fuseseră distruse. Nu ar trebui oare să facă ceva? Nu ar trebui să se ducă undeva? Nu ar trebui, cel puţin, să încerce să părăsească Germania? Care era cel mai rău lucru care li s-ar putea întâmpla?

Îşi dădu jos, în cele din urmă, pantofii şi se întinse în pat îmbrăcat, fixând tavanul. Unde era unchiul Avi? Avea probleme? Dacă fusese prins? Mai era oare în viaţă?

Ce făcea familia Meyer în acea seară? Hans era bine? Chiar intenţionau să fugă din ţară? Hans îi destăinuise lui Jacob că părinţii săi se gândeau serios să plece în Palestina. Mulţi evrei mergeau într-acolo, spunea Hans, pentru a scăpa de *Herr* Hitler şi pentru a întemeia o nouă patrie a evreilor.

Hans l-a pus pe Jacob să jure că va păstra secretul. În acele zile, simplul fapt de rosti asemenea vorbe ar fi putut arunca un evreu în închisoare, îl avertiză Hans. Hans însă nu trebuia să-şi facă griji. Jacob era tăcut ca munţii şi-şi dăduse cuvântul că va păstra tăcerea. Jacob va lua secretele lui Hans în mormânt, dacă era nevoie. Totuşi, undeva adânc în sufletul lui, Jacob întoarse pe toate feţele ideea de a fugi cu familia Meyer în Palestina sau oriunde aiurea. Să rămâi în Germania devenea o prostie tot mai mare pe măsură ce trecea timpul, după cum îşi dădea seama Jacob. De ce oare nu vedea şi tatăl său toate acestea?

Deodată, lui Jacob îi trecu un gând egoist prin minte. Dacă Hans şi familia lui plecau, Jacob le-ar fi simţit lipsa. Dar, pe de altă parte, Hans nu ar mai fi putut s-o curteze pe Naomi Silver. Jacob cumpăni toate acestea o clipă. Poate că, în astfel de momente, nu ar trebui să mai fie atât de timid. Dacă intrau în criză de timp, poate ar fi trebui să-i vorbească lui Naomi. Poate ar fi trebui chiar să-i ducă un

dar. Poate chiar să-i spună ce sentimente nutreşte pentru ea. Ce se va întâmpla dacă evenimentele vor continua să meargă din rău în mai rău? Dacă nu-i va vorbi, şi apoi nici nu va mai avea şansa s-o facă? Ce pierdere ar fi, şi cât de rău o să-i pară! Ce lucru teribil s-ar întâmpladacă i-ar zâmbi şi el când îi zâmbea ea, sau dacă vorbea cu ea înainte de ora de vioară?

Apoi îl străfulgeră alt gând. Ce-ar fi dacă cei din familia Silver ar plănui să plece la rândul lor? Ce ar fi dacă, într-o noapte, pur şi simplu dispăreau? Nu ar fi fost posibil? Acest gând îl făcu pe Jacob să se întrebe cum primiseră ei ştirile despre invazia germană a Poloniei. Ce însemnau toate acestea pentru ei? Ce aveau de gând să facă? Se mai întrebă, de asemeni, ce făcea Naomi în acele clipe. La ce se gândea? Reuşise să adoarmă?
Sau se perpelea şi ea, se frământa şi stătea cu privirea aţitită în tavan? Era oare vreo şansă să se gândească la el?

Dintr-odată, se auzi o lovitură puternică în uşa din faţă. Înspăimântat, Jacob se ridică şi se uită la ceas. Era puţin înainte de zece. Îşi puse repede pantofii şi se pregăti să coboare, când îl auzi pe tatăl său ridicându-se şi îndreptându-se către uşă. Apoi, spre surprinderea lui, o auzi şi pe mama lui ieşind din cameră şi îndreptându-se şi ea către uşa din faţă. Se strecură fără zgomot pe scări şi se lăsă pe vine pe platforma dintre etaje.
·— Cine este? întrebă tatăl său.
·— Eu sunt, deschide, se auzi îndată răspunsul. Era vocea inconfundabilă a unchiului Avi.
Îl lăsară să intre şi apoi închiseră uşa şi o zăvorâră.
·— Ce s-a întâmplat, Avi? întrebă mama lui Jacob. Arăţi de parcă ai fi văzut o fantomă.
·— Trebuie să mergem, spuse Avi. Cu toţii. Trebuie să plecăm acum.

·— Hai să nu începem din nou discuţia asta, spuse dr. Weisz.
Avi, ţi-am spus... Dar Avi insistă.
·— Reuben, ascultă-mă. Prietenii mei din Rezistenţă spun că mii de evrei sunt arestaţi în toată ţara. Asta este. Sunt trimişi în lagărele de muncă. Nu mai avem timp.
·— *Rezistenţă*? şopti îngrozit tatăl lui Jacob. Nu rosti cuvântul ăsta în casa mea. Eşti nebun?
Jacob nu mai putu rămâne pe scară. Se strecură pe scări, pas cu pas, cât mai liniştit posibil, şi se uită pe după colţ să vadă exact ce se întâmpla şi să audă totul mai clar.
·— Ascultă-mă doar o clipă – am făcut toate pregătirile, continuă Avi, scoţând un plic din buzunarul de la sacou. Aveţi aici
tot ce vă trebuie – documente false de identitate, paşapoarte, bilete de tren pentru Elveţia. Maşina mea este parcată la colţ. Aveţi zece minute. Împachetaţi-vă nişte haine – doar ceva de strictă necesitate – şi obiectele de valoare, nimic mai mult. Le voi duce la cabana mea şi mâine vom trece la fapte.
Auzind acestea, dr. Weisz păli. Era clar scos din sărite că fratele său mai mic îşi luase libertatea – mai degrabă, riscul – de a face documente false pe numele lor. Jacob se uită în tăcere în vreme ce tatăl său şi unchiul se certau şoptit pentru ca vecinii – şi, Doamne fereşte, informatorii SS care foşgăiau pretutindeni – să nu-i audă. Mama lui dispăruse în bucătărie, probabil pentru a pune de un ceai, dar Jacob nu voia să plece nicăieri. Voia să audă tot. Ştia că unchiul lui are dreptate. Îi era recunoscător pentru pregătirile făcute ca să poată pleca din Germania. Acum el se ruga mut la Dumnezeu să-l facă pe tatăl său să accepte, ca să poată scăpa cu toţii câtă vreme mai aveau o şansă, oricât de mică.

·— Jacob, ce faci aici? spuse deodată tatăl său, observând abia atunci că fiul său îi spiona de pe scări.

·— Ei bine, eu, hm... Am venit la...

·— Linişte, îi spuse tatăl său şoptind înciudat. Vrei să te audă vecinii? Du-te în camera ta. Nu ai tu treabă cu discuţia asta.

·— Dar, papa, eu... Tatăl său se uită la el.

·— Ţi-am dat un ordin.

Durerea lui Jacob se transformă în furie, dar se abţinu să spună ceva. Nesupunerea flagrantă a fiului nu ar fi făcut decât să aprindă şi mai mult o atmosferă deja volatilă. Făcu stânga împrejur, dădu din cap către unchiul său şi se întoarse pe platforma de la etaj.

·— Nu te opri acolo, tinere domn, spuse tatăl lui, cunoscându-şi fiul prea bine.

Jacob îşi strânse pumnii, dar din nou nu spuse nimic şi făcu aşa cum i se spusese. Ajuns în camera lui, trânti uşa, apoi încuind-o, singurul act de sfidare – unul foarte copilăresc, îşi spuse el. Inima îi bătea nebuneşte. Avea nevoie de aer curat. Voia să iasă, să fugă, dar deocamdată era prizonier în pod, aşa că se aşeză pe pat şi se uită la grinzile de deasupra lui. Afară străluceau fulgerele şi tunetul cutremura casa. Începu apoi să toarne cu găleata. Se uită afară pe singura lui fereastră, dar aceasta se aburise deja. Şterse aburul şi, chiar dacă doar pentru un moment, văzu străzile pustii acoperite de bălţi şi noroi.

Jacob era furios pe tatăl său, dar se forţă să se liniştească pentru a-şi limpezi gândurile. Îi trecu apoi prin cap gândul – dacă unchiul său îi convingea pe părinţii lui să plece? Timpul trecea. Trebuia să fie gata.

Sări în picioare, scoase valiza pe care o ţinea sub pat şi începu să împacheteze tot ce avea nevoie pentru drum. Două pulovere, două perechi de pantaloni, câteva tricouri şi ceva lenjerie.

Toate perechile de şosete pe care le avea. O pereche de pantofi de sport, o jachetă de stradă şi două cravate. Apoi îşi încălţă pantofii pe care-i purta de obicei, îşi legă şireturile, îşi puse un pulover negru şi o haină de iarnă şi se aşeză pe pat, aşteptându-l pe tatăl lui sau, şi mai bine, pe unchiul său, să bată pe uşă şi să-i spună că a sosit timpul de plecare.

Trecură zece minute.

Apoi, cincisprezece. Apoi, douăzeci.

Incapabil să mai reziste, Jacob se ridică, se duse la uşă, deschise zăvorul şi încercă să o deschidă fără să scârţâie. Îşi reţinu respiraţia şi-şi ciuli urechile să audă ţipete, răsteli, vreun semn de viaţă şi vreo mişcare. Nu auzi nimic.

Luându-şi inima în dinţi, se duse la baie, îşi luă periuţa de dinţi şi se strecură pe scări până la etaj. Dacă l-ar fi prins,

ar fi spus că se ducea doar să se spele înainte de culcare. Apoi auzi deschizându-se uşa dintre bucătărie şi camera de zi.

·— Ce s-a întâmplat cu Avi? o auzi pe mama lui întrebând.

·— A plecat.

·— Dar v-am făcut nişte ceai.

Jacob îl auzi pe tatăl lui mormăind ceva. În mod clar, nu-l interesa ceaiul. Se învârtea prin cameră. Jacob o auzi pe mama lui cum pune tava cu ceai pe masă, apoi se aşază în balansoarul ei rablagit. Era o tăcere lungă, stranie şi dureroasă, spartă doar de sunetul ornicului vechi, ornat cu sculpturi, care ticăia monoton în colţ.

·— Ce e în plic? întrebă mama lui.

Jacob se străduia să audă fiecare cuvânt.

·— Documentele aduse de el.

·— Credeam că nu vrei să le ţii în casă.

·— Nu ştiu.

·— Şi-atunci?

·— Nu a vrut să le ia înapoi.
Urmă o altă lungă tăcere, iar Jacob o auzi mama lui vorbind din nou.
·— Poate că are dreptate.
·— Cine?
·— Avi.
·— Referitor la ce?
·— Poate ar trebui să mergem la părinţii mei, la Londra. Ne-au implorat să mergem la ei. Acum Avi este...
·— Sarah, te rog, n-o mai lua de la capăt cu prostiile astea. Om fi noi evrei, dar suntem şi noi germani. Germani devotaţi. Toate acestea vor trece cu vremea. Zilele lui *Herr* Hitler sunt numărate şi totul va fi cum a fost odată.
·— Şi dacă nu e aşa?
·— Trebuie să ai credinţă, draga mea.
·— Credinţa mea s-a spulberat în ziua în care au ucis-o pe Ruth, o auzi Jacob pe mama lui. Fratele tău are dreptate. Ar trebui să plecăm acum, înainte ca ei să-l ucidă şi pe singurul nostru fiu.
Tatăl lui Jacob nu-i dădu însă pic de atenţie.
·— Se face târziu. Ar trebui să mergem să ne odihnim.
Pentru că nu voia să vadă că stătea pe scări, Jacob se strecură la el în cameră şi-şi stinse lumânarea, dar lăsă uşa întredeschisă, ca să prindă crâmpeiele de conversaţie pe care le mai putea auzi.
Nu putea adormi cu niciun chip. Nu putea nici măcar să-şi pună pe el pijamaua. Nu avea loc în cămăruţa lui să se plimbe, aşa că se puse din nou în pat, ascultând ploaia răpăind pe acoperiş şi în ferestre, cu mintea învolburată de tot soiul de întrebări. Unde se dusese Avi? O să părăsească Germania fără ei? Chiar va pleca fără a le spune rămas bun?
Jacob se simţea înfrigurat, pierdut şi speriat.

*

Nu mult după aceea, se văzu alergând prin pădure noaptea. Era singur, alergând în lumina lunii şi, în cele din urmă, ajunse la cabana unchiului său. Luminile erau stinse. Maşina nu era acolo. Se văzu bătând furios în uşa din faţă, dar nu-i răspunse nimeni.

Unde era Avi? Îl va mai vedea vreodată?

Jacob se ridică brusc în capul oaselor. Era în pat, acoperit de transpiraţie şi-şi dădu seama că avusese un coşmar. Putea auzi lovituri puternice în uşa din faţă. Putea să-l audă pe tatăl său târşâindu-şi paşii pe scări, strigând:

·— Un moment, un moment.

Nici nu-şi amintea că adormise, dar, după ce-şi frecă ochii de oboseală, aruncă o privire la ceasul mic de pe dulap, cel pe

care-l cumpărase de la tatăl lui Naomi Silver. Era 3.09 dimineaţa. Jacob era confuz. Era încă îmbrăcat, mai avea pantofii în picioare. Afară, ploaia continua să cadă, rece şi aprigă.

Bătăile în uşă continuară. „Avi”, se gândi Jacob. „Trebuie să fie unchiul Avi. Venise înapoi să-i ia cu el.” Dar se înşela. Se înşela de moarte.

17

·— Unde este? strigă o voce furioasă, pe care Jacob nu o mai auzise niciodată.

·— Unde este cine? îl auzi Jacob pe tatăl său.

·— Unde este Avraham Weisz? Trebuie să-l ducem în arest! Inima lui Jacob o luă razna. Se duse la fereastră. Auzi cizme mărşăluind pe strada de dedesubt şi, spre groaza lui, văzu mai multe maşini negre parcate în faţă. Gestapo. Veniseră după Avi.

·— Arest? îl auzi pe tatăl său. De ce e acuzat?

·— Răzvrătire. Trădare, sosi răspunsul. Nu face pe prostul cu mine, dr. Weisz. Fratele tău este unul dintre şefii mişcării subterane evreieşti. Unde e acum?

·— Nu ştiu. Chiar nu ştiu. A fost pe la noi aseară, dar a plecat acum câteva ore. Ar trebui să fi ajuns la Köln până acum.

·— Avem oameni care îl aşteaptă acolo, spuse agentul Gestapo, dar nu cred că o să revină. Se zvoneşte că va pleca, în noaptea asta, cu tine.

·— Nu ştiu despre ce vorbiţi.

·— Îţi mai dau o şansă să spui adevărul, dr. Weisz.

Jacob se duse în capătul scărilor. Îşi dorea să fie alături de părinţii lui. O auzea pe mama lui plângând. Era deja într-o stare atât de fragilă. Jacob se temea de trauma pe care i-o vor

produce acele momente. Apoi, inima aproape că i se opri când auzi sunetul inconfundabil pe care-l făcea cineva care încarcă un glonţ într-un Luger.

·— Dacă descopăr că m-aţi minţit, dr. Weisz...

·— Vă rog, nu, vă implor, aveţi milă, îl auzi Jacob pe tatăl său rugându-se. Nu ştiu unde este. Chiar nu ştiu. Dar da, vrea să plece din ţară.

Jacob icni. Şi el se temea, dar nu putea crede că tatăl său îşi trăda atât de repede propriul frate. Lucrurile se înrăutăţiră însă şi mai mult.

·— Ne-a adus documente, continuă tatăl său. Acte false, paşapoarte, bilete de tren, uitaţi, uitaţi-le aici. Toate. I-am spus că noi nu le vrem. Suntem germani loiali. Noi...

·— Taci! îi ordonă agentul Gestapo. Sunteţi evrei, nu germani. Eşti un jidan murdar şi împuţit! Cum îndrăzneşti să pretinzi că eşti loial Führerului?

Jacob îi auzi pe soldaţi distrugând mobila, spărgând lămpile şi vasele. Distrugeau doar casa, fără să aibă vreun

motiv, ori căutau altceva, ceva mai mult decât acele documente?

·— Acum, doamnă Weisz, spune-ne unde este cumnatul tău?

Niciun răspuns.

·— Voi număra până la trei, doamnă Weisz. Dacă nu-mi spui, îl voi împuşca pe soţul tău în ţeastă, chiar în faţa ta. Înţelegi?

Jacob o auzi pe mama lui plângând isteric, implorându-i să aibă milă.

·— Şi apoi, dacă nici aşa nu-mi spui, o să te împuşc. Este limpede? Unu...

·— Nu, vă rog, vă rog. Nu faceţi asta.

·— Doi...

·— Nu ştim. A fost aici, dar a plecat.

·— Trei.

·— Nu ştim unde este acum. Ar putea fi oriunde. Ar putea fi...

Jacob auzi bubuitul împuşcăturii şi pe mama lui ţipând de groază.

·— Credeai că mint, doamnă Weisz? Credeai că nu o s-o fac? Acum, voi mai număra iar până la trei şi îmi vei spune ce vreau să ştiu. Gata?

Faţa lui Jacob se golise de sânge. Lacrimile îi curgeau şuvoi din ochi. Îşi acoperi gura cu mâinile tremurânde. Nu îndrăznea să facă nici cea mai mică mişcare, nu îndrăznea să scoată un sunet. Nu putea crede ce se întâmpla. Îi venea să fugă în jos pe scări. Poate că, ajutându-se de elementul-surpriză, ar fi putut să-l culce la pământ pe agentul Gestapo. La ce ar fi folosit însă? Ştia că ar fi fost împuşcat de ceilalţi agenţi în câteva clipe. Ce mult îşi dorea să aibă una dintre puştile lui Avi! Cât de mult îşi dorea să fie un ţintaş mai bun!

·— Unu...

Mintea lui Jacob căuta cu febrilitate soluţii.
·– Doi…
Ce trebuia să facă? se întrebă Jacob. Ce *putea* face el?
·– Ultima şansă, doamnă Weisz. Unde este Avraham? Plângea, cerşea, implora, fără niciun rezultat însă.
Trebuia să facă ceva, îşi spuse Jacob. Nu putea să-i lase aşa, pur şi simplu, s-o omoare fără să facă nimic.
·– Timpul s-a scurs, doamnă Weisz. Sunt foarte dezamăgit.
Deodată, Jacob o auzi pe mama lui ţipând cât putea de tare.
·– FUGI, JACOB, FUUUGI!
Apoi, din nou, bubuitul de armă.

Jacob auzi corpul mamei sale prăbuşindu-se pe podea. Pentru o fracţiune de secundă împietri, străduindu-se din greu să
cuprindă cu mintea coşmarul care se desfăşura la parter. Apoi însă auzi tropăitul cizmelor grele trecând prin sufragerie şi urcând pe scări. Instinctiv, se ridică în picioare, se întoarse în camera lui, deschise fereastra şi sări de acolo pe acoperiş.

În ploaia deasă, ţigla de pe acoperişul înclinat era ca de sticlă. Jacob îşi pierdu echilibrul aproape imediat şi începu să alunece către marginea care dădea spre strada aflată la trei etaje de mai jos. În ultima clipă, se prinse de marginea hornului de cărămidă şi se opri din cădere. Apoi se propti în picioare şi sări pe acoperişul casei de alături.

În spatele lui auzi mai multe împuşcături. Aruncă o privire înapoi şi văzu un agent al Gestapoului, care stătea în fereastră şi ţintea cu Lugerul către el, trăgând glonţ după glonţ.

Fără să se gândească prea mult, Jacob se întoarse şi începu să alerge. Îi era frică să nu alunece din pricina ploii. Ar fi căzut în stradă de la zece sau cincisprezece metri, rupându-şi toate oasele. Dar era şi mai speriat că ar fi

putut fi împuşcat ca un câine. Nu avea de ales. Fie fugea, fie murea.

Aşa că fugea acum pe acoperişul vecinului său şi curând sări pe un altul. Auzi strigăte şi mai multe focuri de armă, dar nu se uită înapoi. Nu putea. Nu era timp. Ştia că fiecare pas putea fi ultimul. Alergă astfel până la capătul străzii, douăzeci şi două de case la rând.

Curând, zgomotul se stinse. Nu mai auzea nimic. Nici câinii lătrând. Nici sirenele tânguindu-se. Nu-şi dădu seama că întregul cartier era acum treaz. Nu vedea că toate familiile cunoscute pândeau la ferestre. Nu observa nimic din toate acestea. Adrenalina îi curgea năvalnic prin vene. Singurul lucru la care se putea gândi era să scape din braţele unei morţi sigure. În cele din urmă, Jacob ajunse la casa din capătul străzii – casa lui Hans Meyer – şi nu ezită niciun moment. Se opri,
se ghemui, se prinse de jgheabul de la marginea acoperişului şi, ţinându-se de el, înfricoşat de moarte, se legănă până când picioarele lui sparseră fereastra unei camere asemănătoare cu a lui, fereastră situată la etajul al treilea, dând către un mic dormitor din pod. Era camera pe care Hans o împărţea cu fratele său mai mare, Wolf.

Jacob văzu că pe chipul lui Wolf se putea citi şocul, dar şi un început de furie. Hans era şi el şocat, dar în cele din urmă izbucni în râs. Hans râdea mereu când era nervos.

Jacob nu avu timp de palavre. Se scutură de cioburile de sticlă de pe el, trânti de perete uşa dormitorului şi coborî rapid scările, aproape răsturnându-l pe tatăl lui Hans când zbură prin sufragerie şi ieşi pe uşa din spate.

Câteva minute mai târziu, traversă Rubensstrasse, o luă pe o alee întunecoasă şi apoi mai departe, către Tiergartenstrasse. O luă la dreapta, ţinându-se la adăpost, pe lângă zidul caselor, spre atelierul de reparaţii auto aflat cam la jumătatea străzii. Ştia bine locul. Atelierul era locul

unde lucra fratele lui Hans ca mecanic şi unde îşi ţinea motocicleta. Cheile, din câte ştia Jacob, erau agăţate de un cui pe perete în biroul şefului.

Ajuns în spatele atelierului, Jacob luă o piatră şi sparse o fereastră. Se folosi de piatră pentru a înlătura resturile de sticlă, apoi urcă în magazin, găsi cheia, ridică uşa principală a garajului şi porni motocicleta. Curând, se strecură în zigzag pe străzile Siegenului, până când ajunse pe strada principală şi o luă spre munţi.

Nu avu niciun dubiu încotro se va duce, se întrebă doar dacă avea suficientă benzină pentru a ajunge acolo. Nu avea bani. Nu avea haine de schimb. Nu ştia dacă-l va găsi pe Avi, odată ajuns acolo. Era însă în viaţă şi, cel puţin pentru moment, era liber.

Drumul până la cabană dură aproape o oră. Temându-se de patrulele SS şi de posibilele baraje rutiere ale Gestapoului, Jacob nu o luă pe drumul obişnuit. Luându-şi precauţii suplimentare, nu se duse de-a dreptul la cabană. Preferă să se oprească şi să ascundă motocicleta la mai mulţi kilometri depărtare şi să-şi continue apoi drumul prin pădure în strălucirea luminii lunii, exact cum făcuse în vis.

După aproape douăzeci de minute de mers pe jos prin ploaia care nu dădea semne că se va opri vreodată, lui Jacob i se păru că simte miros de fum. Ajungând pe o creastă la mai puţin de cinci sute de metri de cabană, văzu deodată flăcări enorme ridicându-se pe cer în noapte.

În jurul focului, în picioare, cel puţin o jumătate de duzină de agenţi Gestapo, înarmaţi cu pistoale mitralieră, discutau râzând în hohote.

Jacob rămas încremenit, privind cum cabana lui Avi era mistuită de flăcări. Ce s-o fi întâmplat oare cu unchiul său? Fusese capturat de Gestapo? Fusese torturat şi ucis? Era în cabană şi ardea de viu?

Mintea sa fu invadată de o mie de gânduri cumplite. Îi trecu vag prin cap că ar fi trebuit probabil să se arunce la pământ, să nu fie văzut. Dar nu făcu nicio mişcare. Era cu totul uluit de scena din faţa lui, indiferent la durere şi în pericol să intre în şoc. Toată lumea pe care o iubea, dispăruse. Tot ce cunoscuse, dispăruse. Unde s-ar mai fi putut duce acum? Ce trebuia să facă?

Atunci, cineva îl înşfăcă din spate. Înainte să-şi dea seama ce se întâmpla, necunoscutul îi puse mâna înmănuşată peste nas şi gură, secerându-i picioarele. Jacob căzu la pământ cu faţa în noroi. Mâna cu mănuşă îşi spori presiunea. Nu se putea mişca, nu putea ţipa, nu putea nici măcar să respire.

— Să nu scoţi o vorbă, îi şopti cineva la ureche. Ascultă-mă cu atenţie şi fă exact ce-ţi spun.

18

În cele din urmă, necunoscutul îl răsuci cu faţa în sus.

Jacob îşi închise ochii încordat. Se aştepta să fie lovit sau împuşcat. Pentru că nu se întâmplă nimic din toate acestea, deschise încet ochii. Şocul a ceea ce văzu îl copleşi, dar reuşi în cele din urmă să respire.

Inima lui începu să bată din nou normal. Chipul care-l privea cu insistenţă era al lui Avi.

— Urmează-mă, ordonă Avi. Nu scoate o vorbă şi nu te uita înapoi.

Se puseră imediat în mişcare, îndepărtându-se de cabana în flăcări şi de agenţii Gestapo, dar nu se întoarseră să ajungă la motocicletă. Drumurile nu erau sigure. Dacă voiau să scape, atunci trebuiau s-o facă mergând pe picioarele lor.

Călătoria fu mai obositoare decât drumeţiile făcute până atunci de Jacob. Mergând prin munţi, trecând prin vadurile râurilor, traversând câmpii, continuară să meargă întreaga

noapte, oprindu-se doar din când în când să bea apă din vreun pârâu sau să tragă cu urechea dacă nu-i urmărea cineva sau dacă nu era cineva prin apropiere.

Când se crăpă de ziuă, Jacob era epuizat, dar continuară să meargă. Acum nu mai fugeau. Mergeau, dar Avi impusese un ritm rapid şi ferm. Jacob voia să se oprească. Voia să-l întrebe pe Avi dacă se puteau odihni, fie şi pentru câteva clipe. Îi spusese însă să nu scoată o vorbă şi Jacob ştia că trebuia să se supună, pentru că vieţile lor depindeau de asta. Cel puţin, durerea pe care o resimţea în picioare şi în burtă din cauza foamei, şi epuizarea care-l pătrunsese până în măduva oaselor nu-i dădeau
timp să se gândească la faptul că nu-şi va mai vedea niciodată părinţii sau sora. Măcar îl regăsise pe Avi, iar acest fapt îi dădea, chiar dacă în mică măsură, o oarecare senzaţie de confort. Avi va şti ce e de făcut. Va şti cum pot fugi din Germania, departe de pericole, la rudele lor din Londra.

Timp de trei zile şi nopţi, Avi şi Jacob continuară să se mişte. Avi permise nişte pauze şi se opriră de câteva ori pentru a trage un pui de somn, însă doar pentru puţin timp; apoi se puneau din nou în mişcare.

În a patra zi, Avi şi Jacob se strecurară peste graniţa Germaniei cu Belgia. Nu erau în siguranţă, îi spuse Avi pe şoptite, dar avea prieteni care-i puteau ajuta.

Pe drum, pe culmile munţilor sau străbătând pădurile dese, Avi îl lăsă pe Jacob să vorbească şi, spre surpriza amândurora, Jacob spuse tot ce avea pe suflet. Îi povesti unchiului său ce se întâmplase după plecarea lui, în noaptea aceea de duminică. Spuse ce s-a întâmplat când au venit agenţii Gestapoului şi cum au fost împuşcaţi părinţii lui, unul după altul. Îi spuse că mama lui îi ceruse cu ultimele vorbe să fugă, şi cum fugise să-şi salveze viaţa, cum luase motocicleta şi cum se grăbise să ajungă

repede la cabană. Alături de Avi, Jacob descoperi că, deşi îi durea sufletul, nu jeleau. Îi pierduseră pe toţi cei iubiţi, dar nu se pierduseră unul pe celălalt. Frica era cumva un întăritor eficient, care îi calma şi-i făcea să se concentreze.

Nu după mult timp, ajunseră departe în interiorul Belgiei şi-şi găsiră adăpost într-un hambar din spatele unei ferme, ascunzându-se în porumbar, sub baloţii de fân.

·– Unde suntem, mai exact? şopti Jacob când soarele începu să se ridice.

·– Zellik, îi răspunse Avi la fel de şoptit.

·– Unde?

·– Un sat mic, la nord-vest de Bruxelles.

·– Cât de mic?

·– Nu ştiu – prea mic ca să putem bate drumurile în lumina zilei, asta e sigur.

·– Cunoşti pe cineva aici?

·– Un tip.

·– Cine?

·– Vei afla în curând. Haide. Este timpul.

Avi ieşi din ascunzătoare şi se scutură, apoi scutură şi de pe Jacob nişte fire de fân. Mişcându-se repede şi în tăcere, se strecurară prin uşa laterală a hambarului, se asigurară că drumul e liber, apoi alergară către fermă. Odată ajunşi la uşa unei pivniţe, Avi bătu, folosind un fel de cod. Nu mult după aceea, cineva înarmat cu o puşcă deschise uşa. Intrară şi uşa fu închisă şi zăvorâtă după ei. Îi călăuzi un băietan nu mai mare de zece-doisprezece ani, care-i duse printr-un labirint de echipamente şi mărfuri agricole, până la un atelier mic şi îngrădit, pe care-l păzeau doi bărbaţi masivi, cu puşti.

·– Aşteptaţi aici, spuse băiatul şi se repezi în interiorul atelierului.

Un minut mai târziu, ieşi de acolo un bărbat înalt, palid, cu obrajii supţi – probabil către cincizeci şi cinci de ani – cu

părul blond rar, haine de lucru zdrenţuite, pălărie cafenie de fetru pe cap şi o expresie blândă pe chip. Se lumină văzându-l pe Avi şi cei doi se strânseră în braţe.

·— Morry, acesta este nepotul despre care ţi-am vorbit. Bărbatul îi întinse mâna mare şi bătucită.

·— Tu trebuie să fii Jacob, spuse el cu un puternic accent franţuzesc.

·— Eu sunt, răspunse Jacob, surprins că ştia de el. Strânse tare şi ferm mâna bărbatului, aşa cum îl învăţase unchiul său.

·— Mă numesc Maurice, spuse omul. Maurice Tulek. Prietenii mei îmi spun Morry, dar l-am lăsat pe unchiul tău să-mi spună şi el Morry.

Cei doi bărbaţi izbucniră în râs, dar lui Jacob nu i se păru amuzant. În ceea ce-l privea, în acele clipe nimic nu părea vesel. Durerea lui era prea proaspătă.

Avi îi spuse că Maurice era evreu. Originar din Bourgogne, Maurice se mutase la Bruxelles de câţiva ani, intrase în Rezistenţă şi era acum comandantul unei celule foarte importante. Avi îi spuse prietenului său despre situaţia de ultimă oră din Germania şi despre moartea părinţilor lui Jacob, iar apoi îi ceru lui Morry să decidă asupra unui plan pentru antrenamentul lui Jacob.

·— Antrenament? întrebă Jacob uluit. Credeam că mergem în Anglia.

·— Anglia? spuse Morry. Nu, nu, nu. Nu mergi în Anglia. E nevoie de tine aici. Trebuie să fim pregătiţi.

Înspăimântat şi confuz, Jacob se uită la Avi, dar, în loc să-şi corecteze prietenul, Avi îl aprobă.

·— Morry are dreptate, spuse Avi. Nu mergem în Anglia, Jacob. E nevoie de noi aici.

·— Dar am crezut...

·— Nu, Jacob. Nu putem fugi. Nu putem fi egoişti. Nu ne putem gândi doar la noi înşine. Evreii din Germania sunt în

pericol. La fel sunt şi evreii din Belgia. Trebuie să-i ajutăm *pe ei* să ajungă în Anglia, America şi Palestina.

·— Dar, unchiule, spuse Jacob, parcă spuneai că *noi* trebuie să plecăm de aici. Spuneai că *noi* trebuie să ajungem într-un loc sigur.

·— Lucrurile s-au schimbat, îi răspunse Avi calm. Totul s-a schimbat. Nici tu, nici eu, nu putem schimba cele întâmplate familiei tale, dar putem ajuta alte familii evreieşti din Siegen şi nu numai. La urma urmei, Jacob, dacă nu-i ajutăm noi, atunci cine o va face?

Jacob nu mai spuse nimic. Se uită în ochii unchiului său, în căutarea unui semn că l-ar putea convinge, dar nu văzu nimic.

Văzu în schimb hotărârea lui profundă, neclintită. Unchiul său părea de-a dreptul entuziasmat de ocazia de a salva vieţi.

La o primă vedere, planul părea în întregime ridicol, chiar sinucigaş. Însă, într-un mod pe care el însuşi nu-l putu pricepe, puternicul sentiment de convingere al unchiului său făcu să vibreze profund în sufletul lui Jacob o coardă înşelătoare, dar captivantă. În cele din urmă, ridică din umeri şi încuviinţă dând din cap şi, văzându-l, feţele lui Avi şi Morry radiau de ceva ce părea a fi bucurie, un sentiment mai degrabă ciudat în asemenea circumstanţe, după cum consideră Jacob.

·— Foarte bine, începu francezul. Îţi voi supraveghea personal pregătirea. Trebuie să căpătaţi amândoi o forma fizică mult mai bună. Pregătirea fizică este esenţială. Apoi te voi învăţa să organizezi o casă conspirativă, să falsifici documente, să foloseşti codul Morse, să construieşti, să repari şi să foloseşti toate tipurile de echipamente de transmisie radio, supraveghere, apoi să foloseşti diverse arme şi să lupţi corp la corp. Nu prea avem însă mult timp.

Ne aşteptăm ca germanii să invadeze la sfârşitul anului. Eşti sigur că eşti pregătit?
Jacob se uită la unchiul său, apoi la Maurice Tulek şi dădu din cap.
— Sunt gata.
— Bine, spuse Maurice. Să trecem la treabă.

19

Invazia nazistă nu avu loc de fapt până la sfârşitul anului 1939.

Cucerirea germană a Ţărilor de Jos (Belgia, Olanda şi Luxemburg) nu a avu loc decât în mai 1940 şi Jacob fu recunoscător pentru lunile suplimentare de antrenament şi pregătire.

Maurice, Avi şi Jacob folosiră timpul pentru a recruta şi aduna restul echipei de tineri insurgenţi evrei.

Primul lor recrut a fost Micah Kahn. Micah, un evreu belgian în vârstă de douăzeci şi şase de ani, era medic şi fiu al unui medic militar. Înalt şi chipeş, cu părul întunecat, dat pe spate, cu o minte strălucitoare şi o construcţie atletică, avea un neobişnuit talent de conducător, care putea convinge pe oricine să facă aproape orice.

Când Avi îi întâlni pe Micah şi pe Marc, fratele lui mai în vârstă şi la fel de sofisticat, la o cafenea din Bruxelles, îşi dădu seama de îndată de potenţialul lor şi încercă să-i recruteze pe amândoi. Erau amândoi însufleţiţi de ura lor faţă de nazişti şi temători pentru soarta Belgiei. Cu toate acestea, Marc hotărî să se înscrie la comunişti şi era decis ca, alături de Roşii, să-i înfrângă pe nazişti. Micah, pe de altă parte, deveni tot mai apropiat de Rezistenţă – cu atât mai mult după invazie, când naziştii i-au interzis să practice medicina şi l-au forţat să poarte steaua galbenă a lui David, ceea ce el considera degradant şi umilitor. Cu toate acestea, nu se hotărâ să devină membru activ al

Rezistenţei, până când prietenii săi nu începură să dispară unul după altul. Zvonurile spuneau că fuseseră arestaţi de Gestapo, torturaţi şi apoi fie ucişi, fie expediaţi în diferite lagăre de concentrare. Micah nu ştia cu certitudine ce se întâmplase într-un caz sau altul, dar era sigur de un lucru: trebuia să facă tot ce era în puterea lui să-şi salveze prietenii evrei.

Odată intrat în Rezistenţă, Micah i se dărui cu totul. Deveni ca un frate pentru Jacob, iar Avi îl învăţă tot ce ştia de la Maurice. Micah reuşi apoi să-şi convingă doi dintre prietenii lui din copilărie, Henri Germaine şi Jacques Bouquet, să se alăture Rezistenţei, chiar dacă niciunul dintre ei nu era evreu.

La cei douăzeci şi doi de ani ai săi, Henri era cu patru ani mai mic decât Micah, dar la fel de înalt, deşi parcă ceva mai subţire, cu părul sălbatic, cârlionţat, care îl făcea să semene cu Albert Einstein tânăr. Henri şi Micah crescuseră în acelaşi cartier – în imediată vecinătate, de fapt. Se cunoscuseră pe terenul de joacă al şcolii şi deveniseră prieteni buni, în ciuda diferenţei de vârstă. De atunci rămăseseră apropiaţi.

Din anumite puncte de vedere, cei doi erau croiţi la fel. Ca şi Micah, Henri avea un tată medic în armata belgiană şi, de asemenea, un frate cu şase ani mai în vârstă. Henri considera pasiunea lui Micah pentru cărţi, muzică şi filme absolut irezistibilă, rezonând cu propria sa dragoste pentru arte şi idei noi.

Adesea, Micah îl invitase pe Henri să i se alăture la joacă, în drumeţii şi la picnicuri, aşa că Henri considera că aparţine lumii lui Micah. De-a lungul anilor, deşi nu era el însuşi evreu, Henri cunoscuse de asemenea familia lui Micah, ajungând să aprecieze înţelepciunea evreiască şi să simpatizeze poporul evreu, în pofida batjocurii şi persecuţiei la care era supus. Odată cu apariţia celui de-al

Treilea Reich, antipatia lui Henri faţă de *Herr* Hitler şi de camarazii săi nazişti crescu proporţional. Mulţi dintre prietenii lui Micah dispăruţi în mâinile naziştilor erau şi prietenii lui Henri. Aşadar, când Micah îl întrebă dacă dorea să se pună în calea Reichului, care le zdrobea ţara şi le distrugea viitorul, nu avu mult de negociat.

De asemenea, Micah îl aduse pe Jacques, care era de aceeaşi vârstă cu el şi la fel de inteligent – depăşindu-l poate. Înnebunit după matematică, îndrăgea de asemenea arta, poezia, muzica şi filmele. Adevărul era că, în multe privinţe, se întrecuse toată viaţa cu Micah să afle şi să realizeze mai multe, dar şi să râdă şi să se distreze mai mult. Crescând alături de Micah şi Henri, Jacques devenise dependent de aventură şi de viaţa în aer liber.

În vreme ce Micah era conducătorul, şi Henri profesorul, Jacques era clovnul clasei. Răutăcios şi plin de viaţă, mereu punea la cale farse, şi cu greu scăpa să nu fie prins de profesori şi de alte autorităţi. Şi, cu toate că nu era mai evreu decât Henri, era şi el foarte ataşat de familia Kahn şi de prietenii lor evrei. Îi ura pe naziştii ăia cu pas de gâscă, ura îngrozitorul antisemitism al acelor vremuri.

În ochii lui Avi şi Jacob, cei trei tineri erau recruţi ideali pentru Rezistenţă. Se dovediră elevi silitori, muncitori şi extrem de curajoşi. Erau belgieni prin naştere, iar Avi preţuia aceasta mai mult ca orice. Cunoşteau toate cotloanele din Bruxelles şi nu doar că aveau contacte excelente în întreaga ţară, dar păreau să exceleze în crearea de noi contacte, care s-au dovedit la fel de valoroase.

Jacob nu avusese niciodată aşa prieteni în Siegen. Prietenii lui nu erau la fel de interesanţi, nici la fel de citiţi şi nici pe departe la fel de dedicaţi unui obiectiv comun împotriva unui duşman comun. Dar aici, în atmosfera suprasaturată de pericole a Europei controlate de nazişti,

era o combinaţie care îi legă rapid pe cei patru tineri unul de altul şi pe toţi de Avi.

La început, obiectivul principal al echipei era de a ajuta familiile evreilor să scape din ghearele celui de-al Treilea Reich. Împreună, au ajutat mai mult de trei sute de familii să treacă prin Belgia. Unii au plecat în Anglia, iar alţii au reuşit să ajungă în Canada. Jacob şi noii lui prieteni le-au pus la dispoziţie case unde să se adăpostească în siguranţă, provizii de bază, haine şi documente false.

Oricum, după invazia nazistă, Maurice Tulek i-a redirecţionat de la salvarea evreilor, la alte sarcini considerate mai vitale pentru Aliaţi. În următorii ani, au adunat informaţii importante despre deplasarea trupelor germane, au aruncat în
aer depozite de carburanţi, au furat uniforme naziste şi le-au sabotat camioanele. Odată, lui Avi şi Jacob li s-a ordonat să atace o secţie de poliţie şi să ia toate uniformele pe care le puteau lua. Au capturat două uniforme de poliţie, două pistoale, o cutie mică de muniţie şi un seif cu peste zece mii de franci înăuntru. Mai mult, s-au procopsit cu un bonus la care nuse aşteptase nimeni – o grămadă de şase mii bonuri alimentare pe care i le-au dat de îndată lui Morry, ca să le distribuie diferiţilor membri ai rezistenţei evreieşti împrăştiaţi pe întreg teritoriul ţării.

Faptul că nu fuseseră încă prinşi a fost pentru ei o continuă sursă de speculaţii. Unii credeau că este doar noroc chior. Alţii considerau că sunt în libertate graţie priceperii şi inteligenţei lor. Jacob se întreba dacă la mijloc nu e mâna divinei providenţe. Cu toate acestea, iubeau cu toţii acest joc şi-l jucau excelent.

Rareori rămâneau două nopţi la rând în acelaşi loc. Era o muncă cumplită şi ingrată, dar Jacob era mândru că o

făcea şi era recunoscător că se află alături de unchiul pe care-l admira atât de mult.
Apoi într-o zi, fără avertisment, totul se precipită.

20

2 februarie 1943 Herstal, Belgia

A doua zi a lunii februarie căzu într-o marţi.

Jacob îşi aducea bine aminte, pentru că era cea de-a douăzeci şi doua aniversare a sa şi se necăji că unchiul său îl trezi la
1.17 dimineaţa. Avi nu avea însă timp să fie sentimental. Îi ordonă lui Jacob să se grăbească, ca să ajungă împreună printr-o
cumplit de friguroasă noapte de iarnă la o casă conspirativă unde nu mai fuseseră înainte şi unde trebuiau să ajungă în nu mai mult de o oră.

Jacob spera să doarmă puţin şi, poate, să mănânce o masă cât de cât decentă înainte de a începe să pună la cale sabotarea unui turn radio de lângă Antwerp, o operaţiune care urma să aibă loc săptămâna următoare. Dar nu a fost să fie. Avi insistă, în schimb, să-şi rişte cu toţii viaţa, sfidând starea de urgenţă impusă de nazişti, pentru a ajunge la o întâlnire conspirativă
„de urgenţă” cu Maurice Tulek şi alţi trei comandanţi de celule subterane, pe care Jacob nu-i întâlnise niciodată.

·— Domnilor, vă mulţumesc că aţi fost de acord să vă întâlniţi cu mine, mai ales că am convocat-o atât de pe fugă, li se adresă Avi tovarăşilor săi înghesuiţi în podul bătut de vânturi al unei ferme aflate la periferia unui oraş numit Herstal.

·— Acum câteva ore am primit informaţii credibile că naziştii au transferat nouăsprezece garnituri de tren cu evrei – mai ales femei şi copii, dar şi bărbaţi, în special

vârstnici – în afara Belgiei, într-un lagăr de concentrare din Polonia, un lagăr cunoscut sub numele de Auschwitz.
Jacob, bombănind pe sub mustaţă la adresa unchiului său, era pe jumătate adormit când începu întâlnirea. După aceste vorbe însă, bărbatul le captase în întregime atenţia. Era adevărat? De unde obţinuse Avi aceste informaţii?

·— A nouăsprezecea garnitură de tren a plecat din tabăra Mechelen în data de 15 ianuarie, continuă unchiul său. Potrivit surselor mele, până acum au fost deportaţi şaisprezece mii de evrei. Însă, ce e mai rău e că există rapoarte că Auschwitz nu este pur şi simplu un lagăr de muncă, aşa cum se spune. Cel puţin un oficial nazist din Bruxelles le-a spus în particular colegilor săi că Auschwitz este un „abator” sau o fabrică a morţii.
Unii cred că naziştii îi omoară sistematic pe evrei acolo cu sutele, poate cu miile.

·— Hai, Avi, zvonurile astea nu au niciun temei, mormăi Morry. Naziştii îi ucid pe evrei – cum ai zis tu – *sistematic*? Prostii. Ce sens ar avea? Au nevoie de mâna de lucru a evreilor pentru a construi şi a-şi ţine fabricile în funcţiune. Au nevoie de mâinile evreilor pentru a produce material pentru efortul de război german.

·— Poate da, poate nu, răspunse Avi. Sunt de acord că sună incredibil, dar un lucru ştim cu certitudine: oamenii noştri sunt expediaţi din Belgia către cel mai teribil lagăr al naziştilor. Ce anume se întâmplă la Auschwitz? Nu am nicio idee. Dar tocmai am aflat că reprezentantul personal al lui Hitler în Belgia pentru „problema evreiască”, Kurt Asche, plănuieşte chiar acum când vorbim, să umple o a douăzecea garnitură de tren cu şi mai mai mulţi evrei şi să-i trimită la Auschwitz.
·— Când? întrebă unul dintre comandanţi.
·— Nu ştiu sigur încă, recunoscu Avi. Dar foarte curând.

·— Nu ştii sigur pentru că nu ai informaţii credibile? îl întrebă celălalt lider de grup. Sau pentru că Asche nu s-a decis încă?

·— Ca să fiu sincer, nu sunt sigur nici de asta, spuse Avi. Deocamdată credem că în lagărul de tranzit se află circa opt sute de evrei. Mi s-a spus că, după ce se adună o mie cinci sute, va pleca al douăzecilea tren.

·— De unde ştii? întrebă Morry.

·— Am două surse de încredere. Una de la cartierul general al lui Asche, răspunse Avi, referindu-se la temuta clădire a Gestapoului, situată pe Avenue Louise în Bruxelles. Cealaltă sursă lucrează la închisoarea din Boortmeerbeek. Cei doi sunt patrioţi belgieni. Sunt civili forţaţi să lucreze pentru nazişti.

Nu ştiu unul de celălalt, dar poveştile lor se potrivesc şi am mare încredere în aceste surse. Niciunul nu crede că Asche a luat o decizie definitivă referitor la programul deportărilor, dar ambele surse cred că este posibil ca decizia să fi fost deja luată şi că, pur şi simplu, nu a fost comunicată către cadrele militare aflate la nivelurile inferioare. Indiferent cum stau lucrurile, sunt îngroziţi. La început, ambii credeau că evreii au fost doar trimişi în lagăre de muncă, dar au început şi ei să audă zvonuri despre grozăviile de la Auschwitz.

·— De ce vorbesc cu tine? întrebă unul dintre comandanţi.

·— Unul o face pentru bani, spuse fără ocolişuri Avi. Celălalt are mustrări de conştiinţă. Nu mai vrea să participe la organizarea acestor convoaie. De fapt, intenţionează să renunţe la slujbă şi să încerce să părăsească ţara, deşi l-am rugat să rămână.

·— L-ai rugat să rămână? spuse Morry. De ce naiba?

·— Exact pentru motivul pentru care v-am adunat pe toţi ca să discutăm: vreau permisiunea voastră, ca reprezentanţi ai Consiliului pentru Apărarea Evreilor, să

atac acest al douăzecilea tren şi să-i eliberez pe prizonieri, spuse Avi. Vreau ca sursa mea să rămână pe poziţie cel puţin până când vom putea obţine toate informaţiile de care avem nevoie pentru atac. Apoi poate pleca. De fapt, voi face tot ce pot pentru a-l ajuta să iasă din ţară.
Comandanţii erau sceptici.

·— Să atacăm un tren apărat din greu şi plin cu prizonieri evrei? întrebă unul.

·— Ţi-ai pierdut minţile, Avi?

·— Bineînţeles că nu, dar tu? îi replică Avi, roşu la faţă de furie. Sunt prizonieri *evrei*. Nu este treaba noastră să-i salvăm – măcar pe unii dintre ei – dacă putem?

·— Nu şi dacă este o misiune sinucigaşă, îi replică comandantul. Cum ai de gând s-o faci?

·— Aş avea nevoie de douăzeci şi doi de oameni, spuse Avi. Doi experţi în explozivi pentru a arunca în aer şinele. Doi lunetişti, plus o altă jumătate de duzină de ţintaşi antrenaţi, ca să anihileze trupele SS şi să ne ofere acoperire. De asemenea, am nevoie de şase oameni cu cleşti gură de lup, foarfeci de tăiat şi altele asemenea, pentru a deschide vagoanele, şi o a treia grupă de şase oameni pentru a conduce maşinile cu care să-i evacuăm pe prizonieri.

·— E absurd – nu va funcţiona niciodată, spuse celălalt comandant.

·— În primul rând, nu avem douăzeci şi doi de bărbaţi de care să ne putem dispensa. Şi, chiar dacă am avea, i-ai omorî pe toţi, ca să nu mai vorbim de tine.

·— Şi dacă funcţionează? spuse al treilea comandant. Ce facem atunci? Pui toată mişcarea de rezistenţă în pericol. Naziştii ar fi umiliţi. Ar răsturna ţara cu susul în jos pentru a ne prinde. Şi după ce ne vor găsi, ne vor zdrobi. Şi apoi, ce? Cum vom mai putea salva Belgia, dacă Rezistenţa nu

mai există? Nu, Avi, e un plan nebunesc şi nesăbuit. Nu pot să-mi dau permisiunea.
Jacob nu-l văzuse niciodată pe unchiul său atât de supărat. La început, Avi făcu superiorii cu ou şi cu oţet, spunându-le să se trezească şi să privească realitatea în faţă. Apoi îi imploră să-şi schimbe fundamental perspectiva. Hitler trecea cu şenilele peste Aliaţi. *Der Führer* câştiga teren, accelera, iar părţi tot mai mari din Europa se aflau sub bocancul Reichului. Rezistenţa evreiască era prea nesemnificativă să salveze Belgia. Nu puteau să nu recunoască asta, spuse el. Risipeau timp preţios, susţinea el, timp şi forţă de muncă, ajutând Aliaţii să strângă informaţii. Venise timpul să salveze vieţi
de evrei. Cu siguranţă nu le puteau salva pe toate. Dar puteau salva o parte şi, de aceea, era datoria lor sacră s-o facă.

— Ce spune Talmudul? întrebă Avi, iar vocea lui deveni acum mai liniştită, dar şi mai înfocată. „Cel care distruge un suflet, se consideră că a distrus o întreagă lume. Şi cel care salvează o viaţă, se consideră ca şi cum ar fi salvat o întreagă lume.” Treaba voastră, domnilor, treaba mea, treaba întregii Rezistenţe evreieşti – este de a salva vieţi, vieţi care altminteri ar fi distruse de *Herr* Hitler şi de bătăuşii lui. Vă rog, vă implor: să ascultăm strigătele fraţilor şi surorilor condamnaţi. Haideţi să mergem în apărarea lor. Să nu pierdem nicio secundă cu alte preocupări. Nu acesta este motivul pentru care Dumnezeu ne-a cruţat până acum vieţile?
În cameră se aşternu tăcerea. Jacob îşi întoarse privirea către Maurice Tulek. La fel făcură şi ceilalţi. Jacob putea înţelege punctele de vedere ale ambelor părţi, dar el fusese mişcat de pasiunea unchiului său. Era aceeaşi pasiune care-l făcuse pe Avi să încerce salvarea lui *Herr* Berger în timpul Nopţii de Cristal, aceeaşi înflăcărare care-l

făcuse să se certe atât de violent cu fratele său pentru a-l convinge să părăsească Germania înainte de a fi prea târziu. Erau acea pasiune şi acel profund şi trainic simţ de convingere morală, cele care îl convinseră pe Jacob că unchiul lui avea dreptate.

Spre uimirea lui Iacov, Maurice Tulek se alătură colegilor săi comandanţi de celule, împotriva planului lui Avi. Misiunea lor, spuse el, era să adune informaţii despre capacitatea de luptă a trupelor naziste, despre amplasarea depozitelor de armament şi aşa mai departe, şi să transmită aceste informaţii Aliaţilor. Cu cât Aliaţii câştigau mai repede războiul, cu atât mai mulţi evrei vor fi salvaţi. Morry considera că o misiune ca
aceea propusă de Avi ar pune în pericol întreaga mişcare de rezistenţă din Belgia.
Era un risc pe care nu şi-l puteau asuma. Răspunsul era nu.

21

Jacob se simţi trădat.

Dragostea lui pentru aceşti oameni, admiraţia pentru curajul lor şi pentru faptul că-şi riscau cu bună ştiinţă vieţile pentru a face ceea ce era corect, fuseseră trăsăturile care-l inspiraseră şi-l motivaseră să continue lupta. Acum, toate astea pieriseră. Încrederea sa în Rezistenţă fusese, în cel mai bun caz, zguduită, dacă nu spulberată cu totul. Când el şi Avi se furişară înapoi la casa în care-şi găsiseră refugiul – de data aceasta, subsolul unui depozit în vestul oraşului Bruxelles – Jacob simţi că sufletul său se golea continuu de dorinţa de a continua.

Avi nu scoase o vorbă. Părea că se concentrează în întregime pe întoarcerea lor în siguranţă în adăpost. Nimic mai mult. Nimic mai puţin. Nimic altceva. Când, în cele din urmă, ajunseră acolo, Micah, Henri şi Jacques dormeau pe

saltelele lor zdrenţuite puse direct pe podeaua rece de ciment. Jacob aruncă o privire la ceas. Era aproape patru. Trebuiau să evacueze depozitul înainte de şapte. Căscând, îşi scoase fără zgomot cizmele, se urcă pe cel mai înalt prici al patului supraetajat şi trase o pătură groasă de lână pe el. Avi însă nu se duse să se culce. Stătea pur şi simplu pe un scaun de lemn şi se uita în podea.

·– Unchiule, ce ai de gând să faci? Jacob şopti când nu mai putu suporta încordarea.

·– Tu ce ai face? îi răspunse Avi.

Jacob fu luat prin surprindere de această întrebare.

·– Eu? întrebă el. Eu nu sunt comandant.

·– Într-o zi vei fi, răspunse Avi. Poate cândva, curând.

·– Fie voi muri, fie războiul se va termina cu mult înainte de asta, oftă Jacob.

·– Nu mai fi tu aşa de sigur. Dumnezeu ţi-a dat o minte sprintenă şi o inimă bună, Jacob. Nu subestima ce poate face cu tine.

Jacob nu spuse nimic, dar meditä la neaşteptat de afectuoasele vorbe ale unchiului său.

·– Aşadar, ce ai face? întrebă Avi din nou. Jacob se uită la tavan.

·– Aş lăsa-o baltă, cred, spuse el în cele din urmă. Trebuie să respectăm ordinele.

Se lăsă o lungă tăcere. Trecură câteva minute. În cele din urmă, Avi se ridică de pe scaun şi se apropie de pat, aşezându-se pe priciul de jos.

·– Chiar i-ai trimite pe toţi acei evrei să moară la Auschwitz?

·– Până azi nici nu am auzit de Auschwitz.

·– Este un lagăr de concentrare din sudul Poloniei.

·– Aşa.

·– Un lagăr de exterminare.

·– Morry susţine că ar fi doar un zvon.

·— Şi dacă e adevărat? întrebă Avi.

·— Şi dacă nu e? îi răspunse Jacob, ridicând vocea să se facă auzit peste sforăitului belgienilor.

·— Eşti pregătit să-ţi asumi riscurile? insistă Avi. Zvonurile vin de la oameni care sunt în măsură să ştie ce se întâmplă cu adevărat. Ce facem dacă au dreptate?

·— Avem de ales? întrebă Jacob. Ai spus singur. Avem nevoie de mai mult de douăzeci de oameni, pe care nu-i avem. Avem nevoie de puşti, dar le-ai dat pe toate lui Morry. Tot ce mai
avem acum este un singur pistol şi o mână de gloanţe. Înţeleg punctul tău de vedere, unchiule. Chiar îl înţeleg. Dar, dacă nu te susţine Consiliul, va fi o misiune sinucigaşă.

Avi nu spuse nimic vreme de câteva minute şi Jacob crezu că poate reuşise să-l convingă. Răsuflă uşurat şi, în cele din urmă, închise ochii.
Dar Avi nu terminase încă.
·— Şi dacă Ruthie a noastră ar fi fost trimisă la Auschwitz? Dacă părinţii tăi ar fi în trenul al douăzecilea?

22

3 februarie 1943 Wemmel, Belgia
Până în seara următoare, mica lor echipă se mutase.

Wemmel era un orăşel la nord de Bruxelles. Înghesuiţi în podul casei unei perechi de vârstnici, simpatizanţi ai Rezistenţei, Jacob şi Avi întorceau febrili planul lor pe toate feţele.

Când le explicară lui Micah, Henri şi Jacques situaţia, aceştia acceptară de îndată să-i ajute să atace trenul cât mai repede cu putinţă.

— Bineînţeles că o să ajutăm, spuseră atunci când Jacob le ceru ajutorul. Nu ai ajuns, după atâta vreme, să ne cunoşti?

Pe când Avi enumera întrebările cărora trebuiau să găsească răspunsul, materialele de care aveau nevoie şi enormele obstacole care li se ridicau în cale, Jacob nu se putu opri să nu-i privească cu drag pe aceşti oameni. Nu şi-ar fi putut imagina niciodată că va avea nişte prieteni adevăraţi ca aceştia, oameni atât de hotărâţi şi dispuşi să-şi rişte viaţa pentru o cauză mai importantă decât ei înşişi. Poate că nu i-a redat credinţa în umanitate, dar cu siguranţă se îndrepta în direcţia cea bună.

În acea noapte, ieşi la iveală un amănunt important: sursa lui Avi pentru informaţiile împărtăşite cu membrii consiliului era Micah. De fapt, Avi nu-i cunoştea pe cei doi oameni pomeniţi în timpul întâlnirii. Micah era în contact cu ei. Dar, în ceea ce-l priveşte pe Jacob, cu cât auzea mai multe despre aceştia, cu atât înţelegea şi accepta mai mult încrederea pe care le-o acorda Micah.

În următoarele câteva săptămâni, Micah stoarse cât mai multe informaţii de la contactele sale. Ce tren vor folosi? În ce noapte vor pleca? Cât de mulţi deţinuţi vor fi în tren? Nimic nu putea fi lăsat la voia întâmplării. Trebuiau să aibă informaţii exacte, de pe teren. Această operaţiune părea deja că i-ar putea costa viaţa. Aveau nevoie de cel puţin o fărâmă de speranţă că vor putea reuşi, şi acest lucru se putea întâmpla doar ştiind exact cu ce aveau de-a face şi dacă planul gândit de Avi putea fi eficient în funcţie de informaţiile primite.

Aveau multe lucruri importante de făcut. Cel mai important, trebuiau să găsească un loc unde puteau ataca trenul. Din moment ce nu mai aveau la dispoziţie maşini sau camioane, locul nu putea fi departe de Bruxelles. Trebuia să fie suficient de aproape încât să poată ajunge acolo cu bicicleta. Trebuia să fie aproape de transportul public. După ce-i ajutau pe prizonierii evrei să scape din tren, cei pe care naziştii nu-i împuşcau trebuiau să poată

ajunge rapid la Bruxelles sau la Anvers sau în alte oraşe din apropiere. Sursele lui Micah îi spuseseră că toţi evreii purtau încă haine de stradă, nu uniforme de închisoare, şi că nu fuseseră ţinuţi în închisoare de mai mult de câteva luni – doar câteva săptămâni, în unele cazuri – aşa că Avi era sigur că aveau şanse reale să se amestece în mulţime şi să folosească transportul public fără să iasă în evidenţă şi să fie arestaţi.

Ar trebui să atace în zona unde trenul făcea o curbă, spuse Avi. Deşi se străduiseră din greu să facă rost de explozibili, nu reuşiseră. Aşadar, nu vor putea arunca în aer trenul sau şinele. Nici nu puteau tăia calea ferată în timp util. Se făceau inspecţii zilnice. Pentru că nu puteau găsi o modalitate de a face trenul să oprească, trebuiau măcar să profite de curbă, pentru că acolo trenul trebuia să încetinească de la vreo treizeci de kilometri pe oră, la mult mai realista viteză de şase sau şapte kilometri pe oră. Numai atunci, Jacob şi colegii săi puteau să alerge şi să sară în tren, să taie lanţurile şi cablurile care blocau uşile vagoanelor de vite, să le deschidă şi să-i ajute pe oameni să sară.

Mai mult, locul trebuia să fie suficient de izolat, în aşa fel încât să nu existe martori ai atacului sau ai evadării. În mod ideal, ar fi fost bine să fie lângă o pădure, unde echipa ar fi putut să se ascundă până la sosirea trenului, să-i asigure protecţie lui Avi când trăgea în gardieni cu singurul lor pistol, şi să ofere ascunziş pentru prizonierii fugari.

Încrederea lui Jacob că vor duce la bun sfârşit misiunea scădea dramatic pe măsură ce lista celor trebuincioase, făcută de Avi, se lungea. Nu dădu însă glas îngrijorării sale. Nu prea spuse nimic. Gândi că nu e momentul pentru îndoieli, oricât de realiste ar fi fost acestea. La urma urmei, Avi avea dreptate: Ce-ar fi fost dacă sora sau părinţii lui ar

fi fost forţaţi să urce într-un astfel de tren? Nu ar fi vrut să fie cineva care să facă tot ce-i stătea în putinţă pentru a încerca să-i elibereze, chiar dacă eşua?

Fiecare om din echipă primi o listă de sarcini. Avi trebuia să găsească locul cel mai potrivit pentru atac. Micah avea să încerce să obţină mai multe informaţii de la contactele sale. Henri şi Jacob aveau să facă rost de biciclete, cleşti de sârmă şi foarfeci gură-de-lup. Jacques urma să facă rost de bani pentru ca, după aceea, să dea câte o bancnotă de 50 de franci
fiecărui prizonier şi să-i trimită prin pădure către diverse staţii de tren şi autobuz.

Vineri, 16 aprilie, se adunară la cină, dar erau cu toţii, mai puţin Avi, prea nervoşi ca să mănânce.

Vestea bună era că informaţiile se coroborau. Toate piesele se îmbinau. Conform surselor lui Micah, în Mechelen se aflau acum peste 1 600 de evrei. Comandantul Asche şi Gestapoul erau gata de acţiune. Planul era ca deţinuţii să fie încărcaţi în vagoanele pentru animale în seara zilei de luni, 19 aprilie. Trenul 801 trebuia să plece exact la zece seara. Nu mai târziu de ora 22.30, trenul urma să treacă prin locul ales de Avi.

Vestea proastă era că nimeni nu credea că planul lor era suficient. Trebuiau să găsească o cale de a opri trenul, fie doar pentru câteva momente. Doar atunci puteau să taie eficient lanţurile şi cablurile şi să-i scoată pe oameni din vagoane. Belgienii erau fermi: a încerca să forţezi uşile în timp ce trenul era încă în mişcare – chiar şi cu o viteză mică – pur şi simplu nu era realist.

Jacob se uită la Avi, aşteptându-se să-l vadă supărat. El însă nu era. Sau, cel puţin, nu lăsa impresia că ar fi supărat, ci doar obosit. Le spuse calm tovarăşilor lui că, până la prânz a doua zi, trebuiau să găsească o soluţie pentru a opri trenul, deşi se gândise vreme de câteva

săptămâni la problema asta şi nu găsise nicio soluţie convingătoare. Hăpăi nişte supă cu pâine, dădu peste cap un pahar de vin şi le spuse apoi că se duce la culcare. Avea o întâlnire cu Morry dimineaţa. Le spuse oamenilor săi că trebuiau să se întâlnească din nou la prânz, pentru a face o ultimă trecere în revistă a planului.

Acestea fiind zise, se duse să se culce. Tinerii rămaseră să dezbată între ei.

*

Petrecură jumătate de noapte luând în discuţie diverse căi prin care ar fi putut opri trenul.

Din păcate, niciuna dintre ideile puse în discuţie nu părea realistă. Nu aveau cum sabota locomotiva trenului. Nu aveau explozibili. Puteau fura o maşină pe care s-o oprească pe şine, poate cu capota ridicată, ca să pară că motorul se calase. Nu era însă niciun drum prin apropierea locului ales de Avi şi nicio trecere la nivel cu calea ferată, astfel că o maşină în locul acela ar fi dat fără doar şi poate de bănuit. Mai mult, să furi o maşină, un camion sau orice alt tip de vehicul implica în sine riscuri suplimentare. Operaţiunea urma să fie destul de dificilă. Perspectiva de a pierde vreun membru al echipei în cazul în care furtul maşinii ar fi eşuat, făcea ca această soluţie să fie imposibilă.

La un moment dat, Jacob sugeră să se întindă pe şine. Dar Micah îi aduse aminte că au de-a face cu naziştii.

·— Omoară jumătate din Europa, spuse el. Chiar crezi că vor opri un tren întreg de prizonieri în puterea nopţii ca să nu taie în două un nătărău oarecare? De altfel, după toate probabilităţile, nici nu te-ar vedea la timp.

23

Dimineaţa, Jacob se trezi cu o idee nouă.

·— Cum opreşti un tren? întrebă el.

·— Dacă am fi ştiut asta, nu am fi stat treji până la trei, bombăni Jacques.
·— Dar cum opreşti un tren în mod normal? insistă Jacob. Cei trei îl priviră absenţi.
·— Trenurile opresc în staţii şi dacă dau de un obstacol pe şine, continuă Jacob. Singurul alt motiv pentru care opresc este dacă văd culoarea roşu a semaforului, corect?
Bărbaţii ridicară din umeri.
·— Haideţi să luăm o lumină – o lumină roşie, spuse Jacob, tot mai entuziasmat. S-o punem între şine. În întuneric, mecanicul nu va şti de ce este acolo. El va face doar ceea ce-i spune experienţa.
·— Va opri, spuse Henri.
·— Exact.
·— Ce fel de lumină? întrebă Micah.
·— Nu ştiu, spuse Jacob. Ce zici de o lampă de furtună ? Ştii tu, modelul acela vechi cu ulei şi fitil. Putem face rost de nişte hârtie roşie ca să acoperim sticla de jur-împrejurul lămpii. De la distanţă, ar putea arăta ca un stop de cale ferată.
Cei patru se uitară unul la altul şi hotărâră că ar putea funcţiona. Aveau de ales? Timpul se scurgea. Henri se oferi să-l ajute pe Jacob să găsească lampa. Jacques urma să facă rost de hârtie creponată. Micah fu de acord să meargă şi să facă rost de ceva pentru masa de prânz. Apoi, aşa cum plănuiseră, urmau a se întâlni toţi la prânz cu Avi, care plecase devreme în dimineaţa aceea, aşa cum le spusese.

La amiază, se adunară din nou în pod, cu un dărab de pâine, câteva mere amărâte şi o cantă de vin. Aveau acum o lampă de furtună şi hârtia necesară. Avi se lăsa însă aşteptat. La început nu se îngrijorară. Mâncară schimbând impresii entuziasmate în legătură cu misiunea care-i aştepta. Atunci când însă Avi nu se întoarse nici la unu,

nici la două, Jacob începu să se îngrijoreze. La trei şi jumătate, hotărârâră să iasă în căutarea lui. Dar, până la opt, când intra în vigoare interdicţia de mai umbla pe stradă şi se reîntâlniră în podul strîmt şi bătut de vânt, nu îl găsiseră.

Jacob le spusese că se duce să-l vadă pe Morry, care confirmase că luase micul dejun cu Avi. Cei doi se întâlniseră şi discutaseră câteva operaţiuni viitoare. Jacob spuse că Morry nu părea să ştie de operaţiunea programată pentru luni seara, şi nici Jacob nu făcuse vreo aluzie. Morry spusese că Avi plecase
cam pe la zece în acea dimineaţă, spunându-i doar că mai trebuia să se ocupe de „câteva treburi”.

Se auzi dintr-odată o bătaie în podeaua podului. Micah deschise trapa şi se uită la bătrânul care îi găzduia în casa lui.

·— Cineva tocmai mi-a lăsat asta, spuse omul cu o voce răguşită de anii de fumat. Nu a rămas. Nu şi-a spus numele. A spus doar că e pentru voi, apoi a dispărut.
Bătrânul le dădu un plic sigilat. Micah îl luă şi-l privi. Nu era scris nimic nici pe faţă, nici pe spate. Din consideraţie, i-l înmână lui Jacob, care îl deschise şi citi rapid scurta notă care se afla înăuntru:
A. capturat de Gestapo. Pe Avenue Louise acum. Mutat noaptea asta la M. Atât ,stim.

Lui Jacob i se strânse stomacul. Se uită la hârtia care-i tremura în mâini. Nu era posibil. Unchiul său era cel mai abil şi mai atent om pe care-l cunoscuse vreodată. Cum putuse să fie arestat? Ce mersese prost?

Mai rău, era torturat în acele momente la subsol în sediul Gestapoului? Fusese transferat cu adevărat în lagărul de triaj de la Mechelen? Dacă da, asta nu putea însemna decât un singur lucru.

·— Va fi în tren, zise Jacob încet. E trimis şi el la Auschwitz.

24

19 aprilie 1943 Boortmeerbeek, Belgia

Adevărul gol-goluţ era că nu erau încă pregătiţi.

Erau, după cum diagnosticase unul dintre ei fără menajamente, „prost echipaţi şi nepregătiţi.” Nu mai puteau face însă
nimic şi nu mai aveau timp. Niciodată nu-şi imaginaseră că vor trece la acţiune în doar patru oameni. Planul iniţial al lui Avi presupunea douăzeci şi doi de oameni înarmaţi. Dar, deşi niciunul dintre ei nu o spuse cu voce tare, ştiau cu toţii că nu putea fi vorba despre eşec. De dragul lui Avi, ca să nu mai vorbim despre celelalte 1 600 de suflete care se aflau în acel tren.

Exact la ora şapte seara, luni, se îndreptară cu bicicletele către aceeaşi destinaţie. Plecară în direcţii diferite, desigur, şi o apucară pe drumuri diferite, pentru a vedea dacă vreunul dintre ei e urmărit şi pentru a scăpa de cozi, dacă era posibil.

Jacob ştia prea bine ce avea de făcut. Dacă era urmărit, trebuia să se oprească la o cafenea, să bea o ceaşcă de cafea şi să se întoarcă la casa conspirativă. Nu se gândea însă în ruptul capului să renunţe la această misiune. Nu când viaţa unchiului său era în joc.

Spre marea lui uşurare, descoperi că nu-l urmărea nimeni, pedală mai mult de două ore şi parcurse vreo patruzeci de kilometri, pentru a ajunge în fine la porţiunea de cale ferată aleasă de Avi. Era cam la un kilometru de gara Boortmeerbeek, într-o zonă retrasă şi părăsită.

Jacob avea în rucsac lampa şi o eşarfă roşie subţire, pentru că se temuse că lampa ar fi putut deveni prea fierbinte şi ar fi ars hârtia creponată. Nevăzând pe nimeni şi neauzind altceva decât vântul fremătând printre crengile copacilor şi nişte păsări în depărtare, Jacob îşi

ascunse bicicleta în nişte tufe de partea cealaltă a lizierei. Reveni prin pădurice şi găsi o spărtură în frunziş, de unde să cerceteze şinele de tren.

Îi văzu, nu mult după aceea, şi pe ceilalţi, venind unul câte unul. Se adunară şi recapitulară rapid planul. Vorbeau în şoaptă, de teamă să nu fie auziţi. Apoi, Jacob hotărî că era prea periculos să rămână laolaltă şi le ordonă tuturor să se retragă pe poziţiile stabilite şi să aştepte.

Când ceasul lui Jacob arătă ora zece, coborî din punctul de observaţie pe care îl improvizase în vârful unui copac şi alergă vreo cincizeci de metri între marginea pădurii şi terasamentul căii ferate. Într-un loc imediat după curbă, Jacob scoase lampa de furtună din rucsac, o aprinse, o puse între şine şi o înfăşură cu eşarfa roşie pe care o adusese. Apoi merse înapoi pe şine vreo douăzeci de metri şi se uită în urmă la lampă. Nu era rău, îşi spuse el. S-ar putea chiar să funcţioneze.

Jacob rămase acolo mai mult decât ar fi trebuit, absorbit de frumuseţea pastorală a peisajului. Pentru o clipă, fu posibil să uite că lumea lumea era sfâşiată de un război teribil şi sângeros. Aici nu erau tancuri, militari, bombardiere, sau sârmă ghimpată. Pe crucea cerului, plutea o lună rotundă şi mare. Stelele erau şi ele pe cer, în toată gloria lor. Niciun nor nu era în înalt şi se făcea tot mai frig. Jacob se gândi că era undeva la limita îngheţului şi că probabil va scădea şi mai mult în următoarele câteva ore. Inspiră cu nesaţ mirosul minunat al pinilor, adus de briza care bătea acum dinspre est, apoi i se păru că simte o urmă de fum în aer. La început fu foarte slabă, apoi deveni tot mai puternică şi, în acest răstimp, gândurile lui se îndreptară către Siegen.

Închise ochii şi-şi aminti de drumeţiile făcute cu unchiul său în munţi. Dintr-odată putu să vadă, să miroasă şi să guste toate minunatele feluri de mâncare pe care mama

lui şi Ruthie obişnuiau să le pregătească, fripturile şi produsele de patiserie, iar viaţa pe care o trăise – viaţa pe care o preţuia atât de mult – îi reveni năvalnic în minte.

Apoi auzi ţignalul pătrunzător al trenului. Ochii i se deschiseră de îndată. Inima începu să-i bată cu putere. Se uită în spate. Nu putea să vadă încă locomotiva, dar simţea cum pământul tremură încet sub picioarele lui.

Aruncă o privire la ceas, fără să înţeleagă ce se întâmpla. Trenul 801 sosea prea devreme. Cum era posibil? Trenurile germane nu veneau niciodată mai devreme sau mai târziu, ci mereu la timp. Cu colţul ochiului îl văzu pe Micah fluturând frenetic din mâini să se mişte de acolo. Sări imediat de pe şine, coborî în fugă panta uşoară a terasamentului şi apoi traversă mica fâşie de teren până la marginea pădurii. Acolo îşi reluă poziţia, în vreme ce şuierul locomotivei se auzi şi mai tare şi pământul se cutremură şi mai mult.

Ascuns în spatele unui copac, Jacob văzu în depărtare o locomotivă trăgând un singur tender după ea. Nu era 801. Era o alarmă falsă. Rămase însă acolo, cu ochii holbaţi la acel tren, îngheţat de frică.

„Lampa.”

Nu putea s-o lase pe şină. Nu voiau ca acest tren să oprească. Voiau ca locomotiva să treacă pe acolo repede. El era însă prea departe. Putea ajunge la lampă s-o ia de pe şine şi să se întoarcă la timp în pădure? Dintr-odată, chiar când era pe punctul s-o ia la fugă, îl văzu pe Micah salvând situaţia. Sprintă până la şine, apucă lampa de furtună şi apoi alergă înapoi în pădure, la ţanc. Câteva clipe mai târziu, trenul trecu în grabă. Încetini, dar, slavă Domnului, nu se opri.

Leoarcă de sudoare şi înfrigurat de vântul tăios, Jacob se dojeni aspru pentru greşeala făcută. Fusese pe punctul să compromită întreaga misiune. Fusese pe punctul să

sacrifice vieţile lui Avi şi ale altor 1 600 de oameni. Îl cuprinseră vinovăţia şi descurajarea, dar aproape imediat tăcerea nopţii fu sfâşiată de un alt ţignal de tren.

Privind în stânga lui, văzu acum imensa locomotivă care tracta cu siguranţă trenul 801. Spre uşurarea lui, Micah era pregătit. Din nou, acesta alergă la terasament, aşează lampa între şinele de tren, apoi dispăru înapoi printre copaci.

După nici douăzeci de secunde, văzură trenul 801 gonind pe şine, icnind, pufnind şi aruncând trombe de fum în înaltul cerului întunecat. Jacob se strădui să-şi scoată din minte greşelile făcute, dar acum se temu că, de fapt, trucul pus la cale nici nu va funcţiona. Dacă trenul încetinea, dar nu se oprea? Ce se întâmpla dacă militarii SS din tren îşi dădeau seama că lampa este exact ce era – o stratagemă a Rezistenţei – şi cereau ajutoare prin radio? Pădurea ar fi putut, nu peste multă vreme, să mişune de trupe. În scurtă vreme ar fi morţi cu toţii.

Cu toate acestea, pe când mintea lui era străbătută de aceste gânduri, trenul începu să frâneze chiar în faţa lui. Scrâşnetul îngrozitor al metalului pe metal râcâi dureros nervii deja ţăndări ai lui Jacob. Celor treizeci de vagoane le trebuiră mai mult decât se aşteptaseră să se oprească, dar, imediat ce-o făcură, din dreapta lui se auziră focuri de armă. Asta era. Acesta era semnalul.

Jacob îşi lăsă capul jos şi ţâşni către vagoane, în vreme ce întunericul era sfîşiat de şi mai multe împuşcături.

Micah trebuia să folosească singurul pistol pe care îl aveau şi să tragă fără oprire, în speranţa că-i va speria pe militarii SS din primele vagoane, făcându-i să creadă că au fost atacaţi de o forţă superioară răspândită prin pădure. Sperau că astfel restul echipei va avea suficient timp pentru a-i elibera pe prizonierii din vagoanele de vite,

înainte ca soldaţii, înarmaţi cu arme automate, să înceapă să riposteze.

În stânga lui, Jacob îl văzu pe Henri ajungând la ultimul vagon al garniturii. Câteva clipe mai târziu, Jacob zbura pe malul terasamentului ajungând la vagonul desemnat, al şaselea de la coadă. Începu imediat să taie cablurile şi împinse uşa vagonului, deschizând-o. Aprinse lanterna şi se uită la feţele uluite şi palide înghesuite înăuntru.

— Ridicaţi-vă! strigă el în olandeză, apoi în franceză. Alergaţi în pădure! Suntem Rezistenţa, am venit să vă eliberăm! Fugiţi, nebunilor – fugiţi acum sau veţi muri!

Putea să vadă panica şi confuzia din ochii lor, dar îşi aminti ce-i spusese Avi: să nu-i aştepte să se pună în mişcare. Trebuiau să deschidă cât de multe vagoane puteau, înaintea contraatacului. Nu avea timp să le spună oamenilor că Jacques era în pădure, gata să dea fiecăruia câte cincizeci de franci şi să-i îndrume către staţiile de transport de unde puteau lua autobuzul către Bruxelles, Anvers, Charleroi şi mai departe. Dacă ascultau ordinele lui Jacob, săreau din tren şi începeau să alerge prin pădure, l-ar fi găsit acolo pe Jacques sau Jacques i-ar găsi pe ei.

Pentru moment, Jacob trebuia să continue.

Împuşcăturile răsunară din nou în noapte. Micah îşi făcea datoria fără cusur, iar Jacob se descoperi el însuşi ameţit de adrenalina care i se revărsa în sânge. Deschise un al doilea vagon şi apoi un al treilea. Le striga oamenilor să fugă şi mulţi dintre ei asta şi făcură. Dar, când ultimul grup de prizonieri auzi mitralierele SS lătrând, îngheţară cu toţii.

Ştiind că nu aveau la dispoziţie decât câteva clipe, Jacob sări în tren, strigând: *Snel, snel, springen, vluchten*! Trase de bărbaţii mai tineri din vagon, îi ridică în picioare şi îi împinse spre uşă, strigându-le să sară şi să fugă ca să-şi salveze viaţa. Mergea prin vagon, vorbind cu cei vârstnici

şi cerându-le să se grăbească, pentru că nu era prea mult timp. Ştia că sunt speriaţi, dar, dacă voiau să trăiască, trebuiau să fugă. Jacob intră şi mai mult în adâncul vagonului şi auzi atunci pe cineva în urma lui strigându-l.

Îi trebui o clipă să-şi dea seama, dar când se întoarse, se lumină la faţă.

— Unchiule! strigă el, văzându-l pe Avi în afara vagonului. Eşti teafăr!

— Sunt, şi sunt atât de mândru de tine, îi răspunse Avi, strigând ca să acopere zgomotul tot mai puternic al focurilor de armă. Nu ai din întâmplare nişte cleşti în plus?

Jacob zâmbi mai larg. Mai avea, de fapt, o pereche şi i-o aruncă unchiului său, încântat să-l vadă din nou, şi bucuros să aibă ajutoare. Mai aveau douăzeci de vagoane de deschis. Nu părea posibil, dar ajutorul lui Avi avea să schimbe lucrurile.

Chiar în acea clipă, Jacob văzu un soldat SS strecurându-se pe lângă vagon. Auzi o rafală de mitralieră. Văzu cum scuipă foc pe ţeavă şi apoi se uită neputincios la Avi care, străpuns de nenumărate gloanţe, căzu în josul terasamentului, dispărând din raza lui vizuală.

— Întoarceţi-vă! strigă soldatul în germană, cu o voce brutală şi guturală. Veniţi înapoi sau veţi fi împuşcaţi ca nişte câini! Şi apoi, înainte ca Jacob să-şi dea seama ce se întâmplă, o mână de-afară trânti uşa vagonului şi o închise şi, nu peste mult timp, trenul începu să se mişte din nou.

Oamenii din jurul lui se înghesuiră laolaltă de frică, dar Jacob se repezi la uşă, luptându-se înnebunit să o deschidă. Începu să zgârie uşa cu foarfecele de sârmă din mâini, dar în zadar.

Panicat, se trase în sus şi privi printr-o mică deschizătură tăiată imediat sub acoperişul vagonului. Se auziră împuşcături. Îi văzu pe prizonierii evrei fugind. Unii cădeau

seceraţi de mitralierele soldaţilor SS. Nu-l văzu însă pe Avi. Nu îi văzu nici pe Micah, Henri sau Jacques.

Apoi fură cuprinşi de întunericul nopţii, prin care nu putu să mai vadă nimic, şi Jacob simţi o durere teribilă, tulbure. Era prins în capcană, singur, îndreptându-se către Auschwitz.

PARTEA A TREIA

25

19 aprilie 1943
La Rochelle, Franţa

La sute de kilometri distanţă, Jean-Luc Leclerc se afla şi el într-un tren.

Drumul de la Le Chambon până la oraşul-port La Rochelle, de unde se vedea vasta întindere a Oceanului Atlantic, îi ocupase deja mare parte din zi. Era riscant să călătorească la aşa de mare distanţă de siguranţa pe care i-o oferea casa lui, departe de Claire şi de fete, departe de biserică şi de sutele de evrei ale căror vieţi depindeau de familia sa. Era un risc deosebit de mare să călătorească într-un oraş care adăpostea o bază pentru submarine şi care era înţesat de soldaţi nazişti şi agenţi ai Gestapoului.

Luc devenise supraveghetorul proiectului de refugiaţi clandestini care se extindea acum în întregul oraş. Era cel care întâmpina fiecare familie de evrei venită odată la fiecare câteva zile cu trenul de la ora unu prin cândva adormitul Le Chambon. Era cel care le afla poveştile, îi făcea să se simtă bineveniţi şi le găsea adăpost în casa cuiva. El era cel care îi ducea acolo în persoană şi le făcea cunoştinţă cu proprietarii casei, cel care se asigura că s-au adaptat repede, în tăcere şi fără să atragă atenţia.

Luc era cel care aranja ca familiile să obţină noi acte de identitate şi care le dădea informaţii cu privire la

procedurile stabilite de el şi de ceilalţi pastori pentru a-i ajuta pe refugiaţi să se integreze în şcoli, magazine şi obiceiurile de viaţă ale micului sat francez. El era cel care le aducea haine, ca să aibă cu ce se îmbrăca, şi le dădea sfaturi cum să pară şi să sune ca nişte neevrei, ca nişte protestanţi.

Le respecta întotdeauna credinţa, sau lipsa acesteia, specificul, obiceiurile şi tradiţiile. Adevărul era că era cu totul fascinat de poporul ales al lui Dumnezeu şi se străduia cât putea să-i facă să se simtă confortabil şi în siguranţă. Ar fi fost însă cu adevărat în siguranţă, le spusese el candid, dacă ar fi eliminat orice dovadă că erau evrei. Nu pentru a-i proteja pe locuitorii din Le Chambon, ci pentru a împiedica poliţia regimului de la Vichy să-i găsească şi să-i dea pe mâna naziştilor.

Nu era nimic complicat, lui Luc îi plăcea ce făcea şi se pricepea la asta. Era şi motivul pentru care era periculos să plece el. Ştia atât de multe. Cunoştea personal oamenii. Îi plăcea să-i viziteze, să vorbească cu ei, să le afle poveştile, să-i prezinte familiei sale şi să-i invite la picnicuri, drumeţii şi alte evenimente de familie. Luc ştia cum să facă maşinăria să funcţioneze. Era metodic şi detaliat, anticipa problemele pe care încerca să le rezolve înainte de a se agrava. Era priceput la medierea conflictelor şi, de obicei, destul de răbdător şi agreabil. De aceea, colegii lui de la biserică nu voiau ca el să plece. Nu în această călătorie. În niciuna, de fapt. Claire fusese cea care insistase şi, după multe rugăciuni, inclusiv câteva zile de post, el ajunse la concluzia că are dreptate.

Era întuneric şi târziu şi nu era nimic de văzut pe fereastra trenului tras de o locomotivă cu aburi, pe măsură ce acesta se apropia tot mai mult de destinaţie. Atunci când sirena locomotivei se auzi în noapte, în semn că se apropiau de localitatea

La Rochelle, Luc închise ochii şi se duse cu gândul la întâlnirea din subsolul clădirii bisericii, cu doar douăzeci şi patru ore mai devreme.

·— În scurtă vreme nu vom mai avea locuri, spuse Luc. Ceea ce s-a întâmplat până acum este un adevărat miracol. Dar nu sunt sigur că mai putem continua.

·— Ce vrei să spui? întrebă Chrétien, pastorul superior. Nu am auzit nicio plângere până acum.

Luc râse.

·— Asta pentru că avem un oraş plin de sfinţi. Tu eşti cel care predică mereu porunca lui Hristos să ne iubim aproapele, şi toţi încearcă să se supună. Tu predici să ne îngrijim de văduve şi orfani, să-i hrănim pe cei flămânzi şi să-i îmbrăcăm pe cei goi, iar oamenii vor să-I fie credincioşi Mântuitorului nostru. Dar, cu tot respectul, domnule, am ajuns la limită. Oraşul nostru are trei mii de suflete. Până acum, am acordat adăpost şi îngrijire la mai bine de cinci mii de oameni în ultimii trei ani. Nu erau toţi evrei. Dar cei mai mulţi erau. Şi nu toţi au rămas aici, dar mulţi au rămas. Iar ai noştri, Dumnezeu să-i binecuvânteze, şi-au rupt bucăţica de la gură, ba chiar mult, mult mai mult, pentru că aşa îi lasă sufletul. Pentru că ştiu aşa e drept. Şi ultimul lucru pe care l-ar face ar fi să se plângă. Dar mult nu mai rezistăm. Avem nevoie de ajutor.

·— Ce fel de ajutor? întrebă Émile, care, pe lângă îndatoririle sale de pastor ocupa, de asemenea, şi postul de director al şcolii elementare şi gimnaziale de pe lângă biserică. Chrétien a adunat bani de la fraţii şi surorile noastre din Marsilia şi din alte părţi. Dar banii sunt număraţi, ştii prea bine.

·— Da, desigur, zise Luc. De fapt, nu vorbesc de bani. Noi ne cultivăm singuri hrana cea de toate zilele şi, cu siguranţă, Dumnezeu ne-a oferit-o din abundenţă, mai

presus de ce am putea cere sau dori. Şi ne croim singuri hainele, aşa că nici că ne-a fost
greu să dăm din preaplinul nostru noilor familii. Din punctul ăsta de vedere, stăm cu adevărat bine.
·— Atunci, despre ce e vorba? întrebă Chrétien.
·— Trebuie să găsim o altă comunitate, undeva în Franţa, cu care să ne înfrăţim, îi explică Luc. Avem nevoie de un loc care să-L iubească cu adevărat pe Domnul şi Cuvântul Său, să-l iubească poporul şi să-l primească cu braţele deschise. Trebuie să putem trimite oamenii care ajung la noi în această altă comunitate, o comunitate plină de oameni care nu este suprasolicitată şi copleşită de eforturi cum este a noastră.
·— Spui aşadar că oamenii din Le Chambon nu mai vor să facă asta? întrebă Chrétien.
·— Nu e vorba despre asta, domnule, răspunse Luc. Sunt onoraţi să facă ceea ce fac, dar nu le putem cere mai mult. Trebuie să găsim o comunitate parteneră, un loc unde să-i putem trimite pe cei care vin la noi, un loc unde să fim siguri că aceşti oameni dragi vor primi la fel de multă dragoste, rugăciune şi atenţie pe câtă primesc în Le Chambon. Ca să fiu sincer, domnilor, mă tem că vor veni mulţi alţi evrei. Am observat o creştere a numărului de refugiaţi în ultimele luni şi nu sunt semne că ritmul se va domoli, ba dimpotrivă. Trebuie să găsim şi alt loc unde să facem ceea ce facem aici. Trebuie să o facem repede. Şi trebuie s-o facem pe neobservate, fără ca guvernul de la Vichy să miroasă ceva.
Cei doi bătrâni oftară.
·— Poate ai dreptate, Luc, recunoscu Chrétien. Ce propui, aşadar?
Un alt şuierat ascuţit al locomotivei, şi Luc simţi că trenul încetineşte. Deschise ochii şi văzu apropiindu-se peronul pustiu şi slab luminat. Un val gros de ceaţă se rostogolea

dinspre ocean, dând felinarelor de pe stradă o strălucire misterioasă, nenaturală. Luc se folosi de mânecă pentru a şterge fereastra
aburită. Privi în noapte, sperând ca fratele lui Claire să fie acolo la întâlnire. Şi el era pastor. Congregaţia sa se afla într-un cătun împădurit, la aproximativ treizeci de kilometri sud de portul La Rochelle. Claire, care crescuse acolo, era convinsă că ar fi un loc perfect pentru a organiza o altă operaţiune de salvare a evreilor care fugeau de Führer. Luc se gândise că poate are dreptate. Avea să afle în scurtă vreme.

Trenul se opri. Luc îşi înşfăcă bagajul şi ieşi în aerul sufocant al nopţii. Se plimbă încet de-a lungul platformei de lemn, lăsându-i pe ceilalţi pasageri – nu că ar fi fost prea mulţi – să treacă pe lângă el, să se întâlnească cu cei care veniseră să-i întâmpine şi să plece. Nu-l văzu pe fratele lui Claire şi coborî treptele până la parcare.
Nici nu-i văzu că veneau.

Doi bărbaţi ale căror feţe nu le putu distinge îi săriră în cârcă. Îl doborâră la pământ, îl loviră iar şi iar, aproape să-i rupă coastele. Apoi, îi aruncară o glugă neagră pe cap şi unul dintre ei îl izbi cu ceva mare şi greu în ceafă.

Când se trezi, era legat, avea un căluş în gură şi o legătură peste ochi, fără să aibă nici cea mai mică idee cât timp fusese inconştient, cine îl capturase sau unde se afla.

Cineva îi scoase cârpa din gură, iar Luc tuşi şi mormăi ceva şi trase apoi adânc în piept aerul sărat al nopţii. Erau încă în La Rochelle, se gândi el, nu departe de coastă.
·— De cât timp adăposteşti jidani? întrebă cineva.
Vorbea franţuzeşte, dar accentul era fără nicio îndoială german, semn că se afla în mâinile Gestapoului. Luc nu spuse nimic.
·— Câţi evrei puturoşi ai adăpostit până acum? Luc continuă să tacă.

·— Câţi evrei ai ascuns de Führerul nostru? Cine te-a plătit să o faci? Câţi bani ţi-a dat?

Întrebările continuau să curgă, una după alta, ca rafalele unei mitraliere, iar pentru că Luc refuza să răspundă, cineva îi trase un pumn direct în nas. Îl auzi pârâind şi simţi apoi o durere copleşitoare care-i explodă în cap, cutremurându-i tot corpul. Simţi sângele curgându-i pe faţă. Se încăpăţână totuşi să tacă.

·— Când a început pastorul Chrétien să găzduiască evrei? Când a început pastorul Émile să te ajute? De ce o faci? De ce ai ales să-ţi trădezi rasa? Ce-ţi iese la afacerea asta?

Luc era decis să tacă. Nu voia să mintă şi, cu certitudine, nu voia să le spună celor de la Gestapo adevărul. Se cutremură însă când auzi pe neaşteptate pomenite numele colegilor săi preoţi din Le Chambon. Aceştia erau seniorii, mentorii lui. Cum de ştiau germanii de ei? Se străduiseră cu toţii să păstreze discreţia. Întregul oraşul se străduise. Nu le vorbiseră celor din afară despre ceea ce făceau.

De ce ar fi scos vreunul o vorbă? Şi cine ar fi putut face asta?

Şi cum oare îi dibuise Gestapoul?

Dintr-odată, lui Luc îi trecu prin minte că, după toate probabilităţile, Chrétien şi Emil fuseseră şi ei arestaţi. De fapt, îşi dădu el seama, s-ar putea să nu fie doar ei trei. În Le Chambon mai erau mulţi alţii extrem de implicaţi în salvarea poporului lui Dumnezeu de lagărele de muncă sau de la umilinţa de a fi izgoniţi din propriile oraşe şi sate, din simplul motiv că erau diferiţi de ceilalţi. Unii făcea chiar mult mai mult decât el şi Claire, se gândi Luc. Desigur, dacă el fusese săltat de Gestapo, fuseseră arestaţi şi alţii mult mai importanţi ca el.

Omul de la Gestapo urlă din nou la el. Luc însă abia dacă-l auzea. Asupra lui se revărsau mai multe obscenităţi

abjecte, dar, în loc să tresară, Luc simţi că pe faţa lui însângerată se lărgeşte un zâmbet involuntar. Cum era posibil ca, dintre toţi oamenii, el să fie cel vrednic a fi blestemat şi bătut întocmai ca Mântuitorul său? Era un gând fără sens, dar îi dădu o bucurie ciudată, inexplicabilă.

Chiar atunci ploaia de lovituri reîncepu şi, înainte să-şi dea seama ce se întâmpla, leşină din nou.

26

19 aprilie 1943
Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau, Polonia

Colonelul Klaus von Strassen dădu din cap şi ordinul fu dus la îndeplinire. După ce văzu semnalul lui Von Strassen, garda penitenciarului trase de pârghie, trapa se deschise imediat şi un alt evreu se răsuci şi se zbătu în aerul rece al nopţii.

Von Strassen îl privi pe băiat – nu avea mai mult de cincisprezece sau şaisprezece ani – cum dădea violent din picioare şi se opintea să rupă frânghia strânsă în jurul încheieturilor mâinilor, până ce ochii i se căscară, apoi i se întoarseră în cap şi viaţa i se scurse din trup.

– Ce a mai făcut şi ăsta? întrebă gardianul de pe platformă, după ce tăie sfoara pentru a-l da jos pe băiat.

– Era evreu, spuse Von Strassen, aprinzând o ţigară. Chiar contează?

Apoi, adjutantul lui Von Strassen veni la el şi îl anunţă cu răsuflarea tăiată că era chemat la telefon în centrul de operaţiuni. Von Strassen coborî de îndată, o luă pe un culoar şi apoi urcă alte scări către biroul din colţ de la etajul al treilea, unde preluă telefonul.

– Da, la telefon... Da... *Ce?*... Cum este posibil? Când?... Câţi?... Eşti sigur?... La ce oră?... Da, da, îi voi raporta de îndată.

Von Strassen îi spuse tânărului său aghiotant să nu se îndepărteze de telefon şi să-l informeze imediat ce apare ceva nou. Între timp, el avea să meargă la biroul comandantului, dar nu avea să întârzie mult.

·— Vreţi să spuneţi, la el acasă? întrebă aghiotantul.

·— Nu, la biroul lui.

·— Mai este încă acolo?

·— Eşti nou, nu-i aşa? întrebă Von Strassen. Tânărul dădu din cap.

·— Îţi sugerez să înveţi să nu mai pui întrebări stupide.

În sinea sa, Von Strassen fierbea. Nu era defel interesat să ajute la administrarea unui lagăr de prizonieri. Voia să fie pe front. Voia să conducă o divizie de tancuri. Îşi dorea să fi străbătut deşerturile din nordul continentului african alături de feldmareşalul Rommel, Vulpea Deşertului. Îşi dorea cu disperare să primească o comandă în prima linie, dar era aici, blocat în sudul Poloniei, pe cea mai pustie palmă de pământ pe care şi-ar fi putut-o imagina.

În exterior, totuşi, îşi dorea să-şi păstreze calmul şi să-şi îndeplinească sarcinile primite cu o excelenţă atât de mare, încât al Treilea Reich să nu-i mai poată ignora meritele multă vreme.

Coborî scara şi traversă curtea. Deocamdată, trebuia să fie mulţumit cu funcţia de şef al securităţii lagărului de concentrare Auschwitz-Birkenau şi complexului adiacent acestuia de patruzeci şi cinci de alte lagăre mai mici.

Două minute mai târziu, Von Strassen stătea în faţa biroului comandantului şi bătea precipitat la uşă.

·— *Ja,* intră, se auzi o voce iritată.

Von Strassen culese nişte scame de pe uniformă, îşi netezi părul peste ceafă, îşi arcui spinarea şi trase aer adânc în piept. Apoi deschise uşa, intră şi, luând poziţia de drepţi, ridică mâna, execută salutul nazist şi rosti un însufleţit *Heil Hitler!*

Rudolf Höss, care avea patruzeci şi doi de ani şi era comandantul lagărului, nu ridică privirea de pe muntele de hârtii de pe biroul lui. Era târziu, iar el părea epuizat şi plictisit. Von Strassen ştia că Höss nu are niciun chef să lucreze la lumina pâlpâindă a lumânărilor pentru a astâmpăra pofta nesăţioasă a Berlinului pentru mai multe rapoarte detaliate. Von Strassen n-avea nicio îndoială că Höss ar fi preferat să fie la el acasă, cu cei cinci copii care dormeau şi el să stea în pat cu Hedwig, soţia lui. Dar ordinele erau ordine, iar Höss se mândrea cu loialitatea mai presus de orice faţă de Führer. Höss, originar din Baden, era un bărbat zdravăn şi aspru, cu părul negru şi scurt. Părea hotărât să-şi impresioneze în continuare superiorii, aşa cum făcea de câţiva ani, de când însuşi Heinrich Himmler îl instruise să transforme vechea bază a armatei poloneze în
„cel mai mare centru de exterminare din toate timpurile”. Von Strassen, la rândul său, era decis să-l ajute pe Höss după puterile sale, considerând că succesul comandantului lagărului se răsfrângea, fără îndoială, şi asupra sa.

·— Heil Hitler, replică indiferent Höss. Atenţia lui era în continuare îndreptată către rapoartele pe care le pregătea. Ce e aşa de urgent, colonele? Cu siguranţă ai şi altceva de făcut decât să mă deranjezi la ora asta.

·— Iertaţi-mă, domnule comandant, răspunse Von Strassen. Nu v-aş fi deranjat dacă nu ar fi fost urgent, dar tocmai am vorbit cu comandantul Asche de la Bruxelles.

·— Şi? Höss continua să semneze formulare şi să le pună în tava cu corespondenţa, de care secretara sa trebuia să se ocupe dimineaţă la prima oră.

·— Mi-e teamă că avea ştiri neplăcute.

·— Treci la subiect, colonele, îi ordonă Höss. Îmi pui la încercare răbdarea.

·— Da, domnule, spuse Von Strassen, apoi îi dădu neplăcutele ştiri cât de succint putu. Se pare că trenul 801 a fost atacat de un mic grup de membri ai Rezistenţei, nu la multă vreme după ce a plecat din Boortmeerbeek.
Höss se opri din scris şi ridică privirea. Cu siguranţă, Von Strassen reuşise să-i capteze acum atenţia.

·— Comandantul Asche spune că mai mult de două sute de prizonieri au scăpat, continuă colonelul.

·— Două sute, spui? întrebă Höss. Cum este posibil? Nu existau gardieni în acel tren?

·— Erau, *Herr Commandant*, răspunse Von Strassen. Au ripostat cu armele. Cel puţin unul dintre membrii Rezistenţei a fost ucis. Ceilalţi au fugit în pădure. Poliţia din zonă este în stare de alertă, la fel şi armata. Au început să scotocească întregul oraş. Au făcut baraje rutiere. Trupele verifică podurile şi gara. Localnicilor li s-a spus că, dacă vor găzdui vreun fugar, vor fi executaţi prin spânzurare. Comandantul Asche este încrezător că toţi evadaţii – şi criminalii responsabili, fără îndoială, şi ei nişte paraziţi jidovi – vor fi prinşi şi împuşcaţi. Ceilalţi evrei, mi-a spus, sunt încă pe drum.

·— Câţi anume?

·— Aproximativ 1 400, domnule. Höss se uită la Von Strassen.

·— În antichitate, ai fi fost împuşcat pentru asemenea ştiri, spuse comandantul. Se ridică şi începu să se plimbe prin biroul spaţios, cu zidurile căptuşite cu rafturi ticsite de volume de istorie şi strategie militară pe care, în sinea sa, Von Strassen se îndoia că Höss le citise vreodată.

·— Trebuie să-i mulţumeşti Führerului că ne aflăm în fruntea unui asemenea imperiu luminat.

·— Da, domnule comandant, spuse Von Strassen, ferm, cu spatele drept ca vergeaua armei, gata să facă tot ce-i ordona Höss.

Comandantul lagărului Auschwitz-Birkenau se duse la fereastră.

·— În primii mei ani în SS, nu a fost nicio evadare sau aproape niciuna, spuse el pe un ton melancolic, aproape trist. Când eram adjunct la Dachau, evadările erau extrem de rare. Şi ştii de ce?

·— Nu ştiu, domnule comandant, spuse Von Strassen. Nu avea starea de spirit să joace „Cine ştie, câştigă” cu superiorul său.

·— Pentru că şeful securităţii şi gardienii pe care acesta-i comanda ştiau că ar fi fost pedepsiţi cu vârf şi îndesat dacă scăpa cineva, îi explică Höss.

·— Când conduceam Sachsenhausen, le pedepseam şi mai aspru. O evadare era considerată cea mai gravă crimă şi o tratam ca atare. Am insistat să se facă tot posibilul să prevenim evadările şi nu am avut nicio milă pentru cei care nu au luat în serios acest ordin. De aceea te-am adus aici anul trecut, colonele. Ştii asta, nu-i aşa?

·— Da, domnule.

Höss se întoarse şi se uită la Von Strassen.

·— Trebuie să dregi lucrurile, sau vei suferi consecinţele. Trebuie să îmbunătăţeşti disciplina oamenilor tăi, să rămână mereu vigilenţi, să nu lase niciodată garda jos, nici chiar pentru o fracţiune de secundă. De asemenea, trebuie să insufli frica de Dumnezeu în prizonieri, să nu creadă nici măcar o clipă că evadările vor fi tolerate. Şi ştii de ce, nu? Ştii de ce nu vom permite niciodată vreunui prizonier să scape viu de aici, nu-i aşa?

·— Da, domnule, spuse Von Strassen. Absolut, domnule.

Höss îl fixă cu privirea pe şeful gărzilor şi se îndreptă spre el, oprindu-se la doar câţiva centimetri de faţa lui.

·— Nimeni nu trebuie să afle vreodată ce facem noi aici, colonele. Niciodată. M-ai înţeles?

·— Da, domnule comandant. Voi face tot ce pot mai bine.

Aveţi cuvântul meu.

27

·— Cine eşti? întrebă cineva.

Era încă întuneric beznă. Jacob stătea încă ghemuit şi sprijinit de uşa vagonului, încercând să-şi menţină echilibrul şi să evalueze implicaţiile celor abia petrecute, când cineva vorbi din întuneric. Era vocea unui bătrân. Părea speriat.

Atunci trenul ieşi din întuneric şi lumina lunii se strecură din nou în vagon. Jacob văzu că vagonul – în care fuseseră înghesuite vreo optzeci sau nouăzeci de persoane – era acum doar cam pe jumătate plin.

Aproape toţi cei rămaşi stăteau pe cufere sau pe valize sau pe podeaua acoperită cu fân. Simţi în nări o duhoare respingătoare şi observă într-un colţ o găleată plină cu fecale care dădeau pe dinafară.

Cercetă chipurile celor vreo patruzeci de oameni din jurul lui. Majoritea păreau de şaizeci de ani şi chiar mai în vârstă. Era o singură familie – un tată, o mamă înspăimântată şi trei copii mici, palizi, speriaţi de bombe, un băiat şi două fete gemene.

·— Cine eşti, băiete? îl întrebă din nou bătrânul.

Jacob îl văzu în stânga sa pe bătrânul care vorbea. Stătea în picioare, sprijinindu-se de unul dintre pereţii vagonului şi-l privea pe Jacob drept în ochi. Jacob se gândi că are cel puţin şaptezeci de ani. Era uscăţiv, nu prea înalt, avea pantaloni mototoliţi, o cămaşă, un pulover cenuşiu şi ochelari cu ramă de aur. Avea un chip tăbăcit de vreme, dar prietenos, şi ochi azurii şi blânzi. Purta o pălărie brună, de fetru, care-l făcea să

pară cumva distins, dar deopotrivă asemănător bunicului pe care Jacob îşi dorise mereu atât de mult să-l cunoască. Jacob încercă să-şi dea seama de ce-i pune această

întrebare şi cum ar trebui să răspundă. Vru instinctiv să mintă, dar la ce i-ar fi folosit? Nu aceştia erau duşmanii săi. De fapt, aceştia ar putea deveni singurii lui prieteni.

·— Jacob, spuse el în cele din urmă. Numele meu este Jacob.

·— Jacob şi mai cum? întrebă bărbatul, încercând să acopere monotonul ţăcănit al şinelor care alergau sub ei şi şuieratul vântului de-afară, care îşi făcea din când în când drum în vagon.

·— Weisz, domnule, Jacob Weisz.

·— Eşti evreu?

Jacob ezită o clipă, dar în cele din urmă dădu din cap.

·— Şi eşti în Rezistenţă?

·— Da.

Se lăsă o tăcere lungă. Jacob se uită în jur la chipurile acelea care-l cercetau. Se întrebă ce gândeau toţi, dar în întunericul din vagon erau de nepătruns.

·— Ei bine, Jacob Weisz, ceea ce ai făcut a fost un lucru curajos, spuse bătrânul. Cu adevărat curajos.

Câţiva dădură din cap auzind vorbele acestea, dar rămaseră cu toţii încordaţi. Nu zâmbea nimeni şi nici nu se uita la el recunoscător. La urma urmei, de ce ar fi făcut-o? Ei nu scăpaseră. În schimb, prietenii, rudele lor şi persoane complet străine scăpaseră, iar ei rămăseseră de căruţă.

·— Eşti din familia Weisz din Anvers? întrebă un alt bărbat din dreapta lui.

·— Nu, domnule, spuse Jacob. Sunt din Germania, din Siegen, ca să fiu mai precis.

·— Aş renunţa la asta, spuse primul bătrân.

·— La ce?

·— La precizie.

·— Îmi pare rău, nu înţeleg, spuse Jacob.

·— Nu mai răspunde la întrebări cu precizie, tinere, repetă bătrânul. Nu-ţi va fi de niciun ajutor unde te duci. De fapt,

aş renunţa cu totul la numele tău. Din acest moment, nu mai eşti Jacob Weisz.

·— De ce nu?

·— Chiar trebuie să întrebi? Jacob nu spuse nimic.

·— SS-ul are documentele. Cunosc numele tuturor persoanelor din tren şi ale tuturor din acest vagon. Şi nu este niciun Jacob Weisz pe lista lor, nu-i aşa?

·— Nu este, domnule.

·— Bineînţeles că nu, pentru că nu ai venit cu noi. Deci, dacă nu există niciun Jacob Weisz pe lista lor, atunci asta înseamnă că faci parte din Rezistenţă. Şi, dacă eşti din Rezistenţă, înseamnă că te vor împuşca sau spânzura în clipa în care-şi vor da seama. Înţelegi unde vreau să ajung?

Jacob dădu din cap în timp ce începea să înţeleagă grozăvia situaţiei în care se afla.

·— Fiul meu era în tren, continuă bătrânul. Când ai deschis uşa şi ne-ai spus să fugim, l-am împins pe uşă înainte să se împotrivească. Mă rog lui Dumnezeu să fie în siguranţă. Numele lui era Lenny... Omul începu să-şi piardă vocea de emoţie, iar ochii i se umplură de lacrimi.

·— ...Leonard Eliezer. Era cam de vârsta ta. Şi acum ăsta e numele tău. Voi fi tatăl tău şi tu vei fi fiul meu şi poate, doar poate, vom scăpa din chestia asta împreună.

Jacob era profund emoţionat de acest neaşteptat gest de bunătate şi-i mulţumi din suflet. Însă bătrânul nu terminase.

·— Ai acte de identitate?

·— Da, bineînţeles, spuse Jacob. Am portofelul cu actele mele.

·— Aruncă-le imediat.

·— Cum?

·— Cum auzi. Chiar acum. Trebuie să renunţi la tot ce te leagă de trecutul tău.

Jacob ştia că omul are dreptate, dar totuşi ezită. În portofelul lui nu erau doar nişte teancuri de cincizeci de franci. Bunurile sale cele mai de preţ erau fotografiile cu mama şi tatăl său, cu Ruthie şi cu unchiul său. Erau singurele pe care le avea. Cum ar fi putut să le arunce?

— Vrei să trăieşti sau să mori, fiule? îl întrebă bătrânul fără menajamente. Păstrează totul şi vei muri. Descotoroseşte-te de toate şi, cine ştie, s-ar putea să mori sau, cine ştie, să trăieşti.

Oamenii din jurul lui îşi ţineau strâns lucrurile cele mai valoroase, moşteniri şi amintiri de familie, toate ascunse în cufere şi boccele. Ei nu trebuiau să se despartă de bunurile lor. Cum să fie corect ca el să se despartă de ale lui? Cu toate acestea, ce altceva putea face? Nu era nimic corect în acest război. Nu era nimic corect în a fi evreu. Singura întrebare care conta era dacă dorea să trăiască sau nu, iar el dorea.

Jacob îşi scoase portofelul, păstră banii pe care îi avea şi aruncă totul pe fanta din partea de sus a uşii trenului.

— Acum foarfecele, spuse bătrânul.

Jacob îl împinse fără tragere de inimă printr-o crăpătură din peretele vagonului şi privi cum dispare.

— Acum, vino aici şi te voi învăţa tot ce trebuie să ştii despre a fi fiul meu. Mai întâi de toate, numele meu este Marvin. Marvin Eliezer.

Spunând asta, omul îi întinse mâna. Era ridată şi subţire, iar Jacob i-o strânse cu recunoştinţă. Fu surprins de căldura şi puterea cu care bătrînul îi strânse mâna, dar şi de nodul care i se pusese în gât.

— Domnule Eliezer, este o onoare să vă cunosc, spuse Jacob.

— Nu „domnule Eliezer”, îl corectă bărbatul. De acum înainte îmi vei spune Papa.

28

În următoarele şaizeci şi una de ore, călătoriră netulburaţi. Unii murmurau sau fredonau ceva. Alţii discutau în şoaptă.
Unii îşi recitau rugăciunile rituale. Tot ce putea face Jacob era să se gândească cum să scape de coşmarul care urma.

Se mustra că renunţase atât de repede la foarfecele de sârmă. La urma urmei, domnul Eliezer s-ar putea să aibă dreptate, dar Jacob se ocăra că a acţionat nechibzuit. Nu făcuse ce învăţase de la Avi şi de la Maurice Tulek în timpul antrenamentului. Nu-şi păstrase calmul. Nu gândise cu atenţie fiecare mişcare şi ripostă şi nici nu se gândise după aceea la măsuri decisive, chibzuite. În schimb, intrase în panică şi asta l-ar putea costa – i-ar putea costa pe toţi – scump.

În timp ce străbătură cei aproape 1300 de kilometri de la Bruxelles până în micul oraş polonez Oświęcim, unde se afla lagărul de concentrare cunoscut sub numele de Auschwitz, oamenii din tren care apucaseră să pună ceva mâncare în bagaj o împărţiră mărinimoşi cu cei care nu aveau, Jacob numărându-se printre ei. Cu toate acestea, rezervele lor de apă se consumară rapid. Din când în când, trenul 801 se oprea şi uşa vagonului de marfă se deschidea zgomotos. Unul dintre deţinuţi era forţat cu arma să coboare din vagon. Înconjuraţi de gărzile SS, oamenilor selectaţi din fiecare vagon li se spunea că au trei minute să umple o găleată cu apă.
În timpul unei opriri, acel om fu Jacob.

Din clipa în care coborî din vagon şi ajunse pe peronul gării, primul său gând nu fu la apă, ci la evadare. În timp ce stătea
la coadă în spatele a două duzini de alţi bărbaţi, privi nervos la gardieni şi la ciobăneştii germani care mârâiau, trăgând de lesă. Evaluă şansele să evadeze. Dar, după ce

doar şaisprezece dintre bărbaţii din faţă îşi umpluseră găleţile de la pompă, unul dintre ei sări brusc de pe peron. Se îndreptă în goană către un câmp din apropiere, dar fu secerat imediat de rafalele de mitralieră. Cu toate că fusese grav rănit, Jacob văzu că era încă în viaţă. Se zvârcoli în agonie, până când se apropie de el un ofiţer, care scoase un Luger şi-l împuşcă în faţă.

Imediat, gărzile SS de pe platformă începură să bată bărbaţii cu bastoane de lemn, mânându-i înapoi în vagoane. Găleata lui era goală şi nu trebuia aşadar s-o protejeze, astfel că Jacob reuşi să se ferească de cele mai grele lovituri şi se întoarse rapid în vagon. În spatele lui, uşa fu închisă cu zgomot şi zăvorâtă. Fluierul şuieră de două ori şi Jacob trebui să le ceară iertare celor însetaţi din vagonul lui, care îl aşteptaseră să vină cu apa. Dar, cel puţin era în viaţă, îşi spuse el.

Acum, înfrigurat şi însetat, Jacob simţi că trenul se pune din nou în mişcare, părăseşte Belgia, traversează Germania şi intră în inima întunericului, şi în acest răstimp, gândul la evadare dispăru cu încetul.

29

·— A primit cineva o scrisoare?

Jacob se trezi dintr-odată, dându-şi seama că a aţipit câteva ore. Întrebarea era pusă de o femeie supraponderală de vârstă mijlocie, dar cu o voce plăcută.

·— A primit cineva recent vreo scrisoare de la prieteni sau rude care au fost trimişi într-un lagăr? Nu răspunse, pentru început, nimeni la întrebarea femeii. Totuşi, faptul că nu primi răspuns nu o descurajă.

·— Ascultaţi, spuse ea. Am primit scrisoarea asta de la soră-mea, care a fost trimisă la Auschwitz acum câteva luni.

Jacob o ascultă atent, în timp ce femeia începu să citească.

·— Dragă Lara, mi-e teribil de dor de tine şi aş vrea tare mult să fiu alături de tine, să te văd şi să mă molipseşti cu râsul tău. Cu toate acestea, nu trebuie să fii tristă pentru mine. Viaţa aici la Auschwitz este grea, dar echitabilă. Am o slujbă bună, muncesc în brutărie, deşi mi-ar plăcea să-mi amintesc reţetele pentru celebrul tău *Blechkuchen* sau savurosul tău *Apfelkuchen*.

La auzul acestor vorbe, lui Jacob îi lăsă gura apă după tortul şi plăcinta de mere făcute de mama sa – şi, desigur, după ştrudelul pe care îl iubea atât de mult.

·— Rugaţi-vă ca războiul să se termine degrabă şi ca Germania să fie victorioasă, suna scrisoarea în continuare. Aş vrea să revin acasă, să văd şi să aud tot ce faceţi şi cum vă distraţi. Te rog pupă-i pe mama şi pe tata din partea mea. Spune-le că-mi lipsesc mult. A ta pentru veşnicie, Marion.

Femeia pe care o chema, evident, Lara, termină de citit scrisoarea şi continuă să privească pagina, dar nimeni nu scoase o vorbă.

Ruşinat pentru ea că se arătase vulnerabilă într-un tren plin de străini care, cu toate acestea, o ignoraseră, Jacob îi mulţumi şi spuse că ar fi atât de bine să-şi reîntâlnească sora.

·— Da, da, spuse femeia, care nu părea jenată defel. Totuşi, este un pic straniu, trebuie să spun.

·— De ce spuneţi asta? întrebă Jacob.

·— Este straniu – da, ăsta e cuvântul potrivit – este straniu ca sora mea să-mi ceară să-i pup pe părinţii noştri şi să le spun cât îi e de dor de ei.

·— Nu pare straniu, spuse Jacob. Femeia se întoarse şi se uită la el.

·— Nu ar fi, dacă părinţii noştri ar mai fi sănătoşi şi în viaţă, dar au murit într-un incendiu acum şaptesprezece ani.

Impactul vorbelor spuse de ea îl făcu realmente pe Jacob să facă un pas înapoi. Cu greu s-ar fi putut simţi mai stânjenit ca în acele clipe, dar ceva din cele spuse de ea declanşă un val de repulsie în el.

Dar, înainte să înţeleagă ce i-a provocat acea stare sau să o tragă de limbă în legătură cu inadvertenţele din scrisoare, o femeie cu părul cenuşiu, înfofolită într-o frumoasă haină de blană, se ridică brusc şi sparse tăcerea.

·— Şi eu am primit o scrisoare. Jacob se uită la ea.

·— Cum vă numiţi, doamnă?

·— Sunt doamna Brenner, spuse femeia. Chiar înainte de Hanuka, poliţia l-a arestat pe soţul meu, pentru că nu purta steaua galbenă. Ieşise doar să cumpere o sticlă de lapte. Nu şi-a închipuit că e musai să poarte steaua. Un ofiţer a trecut pe lângă el şi a început să strige la el şi să-l lovească fără milă. Am mers în fugă din casă, să văd ce se întâmplă, şi l-am găsit cu capul şi mâinile sângerânde. Înainte să-mi dau seama, l-au pus în lanţuri şi l-au săltat. Apoi, în ianuarie, l-au trimis în Polonia, în locul ăsta numit Auschwitz.

Toţi din vagon stăteau nemişcaţi, ascultând povestea doamnei Brenner. Jacob ştia că toţi aveau persoane dragi care dispăruseră dintr-odată, fuseseră săltate de pe stradă şi dispăruseră pentru totdeauna. Acum, fiecare avea propriile poveşti despre cum fuseseră arestaţi, fără proces, supravieţuind cu greu cu apa şi hrana primite, pentru a fi aruncaţi acum într-un vagon de vite şi deportaţi peste un întreg continent, fără a avea nici cea mai mică idee ce se va întâmpla cu ei.

·— Am primit o scrisoare acum zece zile, spuse doamna Brenner, ajungând la subiectul poveştii. Soţul meu îmi spunea
că este bine, se adaptează bine, mănâncă bine, şi-a făcut prieteni şi aşa mai departe. Mi-a spus câte griji îşi făcea pentru mine şi că dorea să mă vadă – tot ce voiam şi simţeam nevoia să aud. Am fost căsătoriţi treizeci şi doi de ani, Otto şi cu mine, şi...

Ochii i se umplură de lacrimi. Îşi puse mâna peste buzele tremurânde şi lui Jacob i se păru că încearcă cu disperare să nu se umilească plângând în faţa unor oameni complet străini.

—... aceasta este prima dată când ne-am separat unul de celălalt pentru atâta timp, spuse ea după ce-şi recâştigă stăpânirea de sine şi-şi şterse ochii. Apoi scoase scrisoarea din geantă.

·— Iată însă fragmentul pe care l-am găsit ciudat, spuse ea, în timp ce-şi punea o pereche de ochelari pentru citit, cercetând bucăţica de hârtie, până găsi pasajul dorit.

·— Da, aici. Scrie el: „Îmi pare rău că nu am fost acolo de ziua ta de naştere. Te rog să mă ierţi. A mai fost vreun 9 februarie fără să fiu acolo? Mă voi revanşa, dragostea mea. Între timp, ia-ţi ceva frumos şi spune-ţi că e de la mine. Şi apoi roag-o pe Madeline să te scoată în oraş să beţi un ceai şi să vă simţiţi bine. Distraţi-vă. Viaţă este scurtă. Dar o meriţi.” Se opri şi se uită la pagină şi începu din nou să lăcrimeze. Şe şterse la ochi cu o batistă roz şi trase aer adânc în piept de câteva ori, apoi ridică privirea, îndreptând-o către Lara.

·— Madeline era fiica noastră, singura noastră fiică, spuse doamna Brenner, dar a murit la naştere. Şi asta a fost acum douăzeci şi şase de ani. A fost cea mai devastatoare perioadă a vieţii mele. Căsătoria noastră aproape că s-a destrămat. De ce, Doamne iartă-mă, ar fi adus în discuţie

Otto asemenea amintiri dureroase – şi atât de nerespectuos? Nu are sens, şi am fost bântuită de această întrebare încă de pe-atunci. Şi acum am auzit scrisoarea dumneavoastră, care pare la fel de ciudată ca a mea.

Deodată, Jacob îşi aminti ceva bizar spus de Maurice Tulek lui şi lui Avi cu câteva săptămâni înainte. Morry primise o scrisoare de la fratele său, Pascal, un membru respectat al Rezistenţei, care fusese arestat şi trimis într-un lagăr. Jacob nu-şi putea aminti dacă Pascal fusese trimis la Auschwitz, sau Treblinka, sau Bergen-Belsen, sau în al lagăr, important e că Morry fusese încântat să audă veşti de la Pascal, încântat să afle că trăieşte şi chiar că i se permite să scrie scrisori. Dar Morry era tulburat de post-scriptumul scrisorii trimise de fratele său: „Te rog să-i vizitezi pe mama şi pe tata şi să le spui că-mi pare atât de rău şi că îi iubesc din suflet. Când Avi întrebase care era problema, Morry îi spusese că părinţii lor muriseră în urmă cu aproape un deceniu.

În acele momente, în vagon se auzea de peste tot foşnetul celor care cotrobăiau prin propriile scrisori ascunse prin portofele sau cărţi, comparându-le între ele. Curând deveni evident că aproape toată lumea din vagon primise o astfel de scrisoare, inclusiv domnul Eliezer. Toate scrisorile conţineau inadvertenţe ciudate. Se întrebau cu toţii de ce prietenii şi rudele lor ar spune lucruri atât de stranii şi deranjante în mijlocul unor misive altminteri afectuoase şi sincere.

Profund tulburat, Jacob încerca să pătrundă şi el misterul. Se mişcă încet prin vagon, dornic să audă ce spuneau ceilalţi şi punând întrebări din nou şi din nou.

Apoi îşi dădu seama despre ce e vorba.

— Sunt avertismente, spuse el cu voce tare.

·— Ce vrei să spui? întrebă un bărbat între două vârste din fundul vagonului.

·— Prietenii voştri, vecinii voştri, cei dragi vă trimit – ne trimit tuturor – un avertisment, spuse Jacob, încercând să-şi păstreze vocea liniştită şi fermă, deşi inima îi bătea şi se simţea cuprins de un nou val de frică. Naziştii i-au forţat să scrie scrisori, să le transmită celor dragi că sunt bine şi sănătoşi, că totul e în regulă. Dar care este tema la ce se referă toate inadvertenţele despre care vorbiţi? Se referă cu toate la cunoscuţi despre care
ştiţi că au murit de mult. Gardienii din lagăr trebuie să fi citit toate aceste scrisori. Sunt, fără îndoială, atenţi la orice aluzie care le-ar putea da de ştire oamenilor din exterior despre ce se întâmplă în aceste lagăre de concentrare. Dar gărzile nu ar avea cum să ştie că oamenii pomeniţi în aceste scrisori sunt morţi. Pentru ei, totul trebuie să fi părut perfect normal, deci scrisorile puteau fi trimise la destinatari fără grijă. Dar cei dragi vă trimit mesaje codate. Vă spun în felul acesta că nimic nu e în regulă. Că nu le este bine. Şi ne avertizează să nu mergem acolo.

Doamna Brenner suspină. La fel şi ceilalţi. Unii îl luară peste picior pe Jacob, spunându-i că este nebun. Dar, pentru cei mai mulţi, interpretarea lui părea veridică.

În sufletul său, Jacob ştia că are dreptate. Zvonurile erau adevărate. Se îndreptau spre un lagăr al morţii. Şi s-ar putea să nu mai scape de acolo.

30

„Să dorm, posibil să visez...”

În timp ce trenul îşi continuă monotona sa călătorie spre sudul Poloniei, Jacob descoperi că se trezise mai devreme decât majoritatea şi se miră că putuse dormi peste noapte. Neliniştea şi setea duseseră, în cele din urmă, la

epuizare, şi nu numai în cazul lui, ci şi al celorlalţi din acel vagon.

Visase pentru prima oară în ultimele luni şi, în visul său, o ruga pe Naomi Silver să meargă la film cu el şi, spre uimirea lui, ea accepta. Acum, în timp ce se freca la ochi alungând somnul, purta încă pe buze umbra stinsă a unui zâmbet. Avea încă în faţa ochilor rochia bleumarin purtată de Naomi, cea cu buline mici albe. Era rochia pe care o purtase ultima oară când o văzuse ducându-se la *şul*, ultima dată când ea îi zâmbise timid. Spera că şi ceilalţi visau ceva la fel de plăcut. Spera
ca toţi să aibă un loc unde să evadeze şi să se ascundă când în viaţa lor apăreau demonii.

Uitându-se la ceas, fu surprins să vadă că era aproape şapte dimineaţa. Era joi, 22 aprilie, şi, dacă făcuse calculele corect, ar fi trebuit să ajungă în următoarele câteva ore.

Se gândi la unchiul Avi. Era oare în viaţă? Reuşise cumva să supravieţuiască după ce fusese împuşcat de atâtea ori, în vreme ce Jacob asista neajutorat la masacru? Era posibil ca Micah, Henri şi Jacques să-l fi dus într-un loc sigur şi poate chiar în acele clipe să-i îngrijească rănile şi să-i salveze viaţa? Şi, ce se întâmplase cu ei? Supravieţuise vreunul dintre ei schimbului de focuri? Se îndreptau în siguranţă către Anglia? Sau erau morţi, iar cadavrele lor zăceau şi acum lângă calea ferată?
Şi, cum stăteau lucrurile cu ceilalţi, cu prizonierii eliberaţi? Câţi scăpaseră oare din tren şi ce se întâmplase cu ei?

Curând, oamenii din jurul lui Jacob începură să se trezească. Unii folosiră găleata din colţ pentru a se uşura, ceilalţi făcând, cu eleganţă, un cordon de protecţie în jurul lor, pentru a le oferi oarecare intimitate. Când domnul

Eliezer se trezi, controbăi prin bagaje şi-i dădu lui Jacob mai multe bucăţi de *maţo*[10] şi un măr.

— E tot ce aveam în casă când au venit să mă salte, spuse el. Jacob era profund recunoscător, binecuvântară mâncarea şi o mâncară împreună. Unii dintre oamenii din vagon, îşi dădu seama Jacob, fuseseră în mod clar arestaţi şi bătuţi, fiind avertizaţi cu puţin înainte sau deloc, că vor fi trimişi în lagărul de muncă. Ca el, nu aveau bagaje, nu aveau cufere pline cu bunuri personale, nici alimente sau alte provizii. Alţi călători din vagon păreau că merg în vacanţa de vară la ţară.

Era cu siguranţă valabil pentru Lara şi pentru doamna Brenner. Avea fiecare câteva cufere şi mai multă mâncare decât oricine altcineva. Jacob nu se strădui să afle explicaţia acestor deosebiri, dar îi făcea bine să vadă că oamenii care aduseseră hrană cu ei şi alte provizii erau atât de generoşi cu cei care nu aveau nici de unele.

Lara, de exemplu, avea un coş mare de prăjituri pe care le pregătise ea însăşi şi le oferea foarte bucuroasă oricui îşi dorea una. Lui Jacob, de fapt, îi dădu două, insistând că trebuie să pună
„nişte carne pe oase” şi mulţumindu-i că a ajutat atâţia oameni să evadeze. Îi spuse că plănuise să ducă prăjiturile la o nuntă, dar când Gestapoul a venit s-o aresteze, îi spuseseră că are doar zece minute să adune tot ce avea nevoie.

Jacob se uită la bărbaţii şi femeile din jurul lui. Unii citeau cărţile pe care le aduseseră cu ei, deşi nu era prea multă lumină, chiar la multă vreme după ce soarele se ridicase pe cer. Alţii încercau să tricoteze sau să joace cărţi sau X şi 0, sau alte jocuri pe pereţii vagonului.

---

[10] Pâine nedospită (n. tr.).

La un moment dat, totuşi, auziră cu toţii ţignalul pătrunzător al trenului şi simţiră că trenul începe să încetinească. Asta a fost, îşi spuse Jacob. Ajunseseră.

31

22 aprilie 1943
Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau, Polonia
Jacob se simţi copleşit de ceea ce vedea.

Stătea şi se zgâia prin fanta mică, îngustă, de deasupra uşii vagonului. Înaintea lui se întindea un complex imens, înconjurat de garduri de sârmă ghimpată şi turnuri enorme de pază cu soldaţi care îi luaseră în cătarea mitralierelor de calibru 12,7 mm şi a puştilor cu lunetă. În faţa lor se aflau nenumărate şiruri de clădiri din cărămidă cu trei niveluri, care păreau a fi cazarme sau cămine.

În depărtare, văzu un coş enorm, înalt cât o clădire cu câteva etaje. Din el se revărsa un fum gros, negru, acru şi, ocazional, din gura lui se ridicau flăcări către cer. Clădirea de dedesubt părea prea mică pentru a fi o fabrică, iar Jacob se întreba ce naiba putea fi.

Înainte să-şi dea seama, uşa laterală a vagonului se deschise şi fură cu toţii orbiţi de revărsarea de lumină a unui soare pe care nu-l mai văzuseră şi nici măcar nu-l mai simţiseră cu adevărat de aproape trei zile. Spre şocul lui Jacob, i se păru că aude muzică – un vals vienez, nici mai mult, nici mai puţin.

Pe măsură ce ochii lui Jacob se adaptară luminii de afară, putu să vadă soldaţi înarmaţi până în dinţi care strigau la ei. Le ordonară să-şi lase lucrurile şi să se deplaseze rapid pe peron şi în jos, pe rampa din lemn. Acolo erau împărţiţi în două grupuri – bărbaţii de-o parte şi femeile de cealaltă. Cei care ezitau erau culcaţi imediat la pământ cu bâtele de soldaţi, care proferau continuu obscenităţi. Apoi, Jacob într-adevăr văzu, în spatele soldaţilor, în curte, o mică

orchestră de instrumente cu coarde, care cânta cea mai frumoasă muzică, de parcă totul ar fi fost minunat, iar ei ar fi fost în vacanţă. Jacob îl apucă de mână pe domnul Eliezer, ridicându-l în picioare şi trăgându-l către uşă.

·— Valiza mea, strigă bătrânul.

·— Las-o acolo, se răsti un gardian, care îl izbi pe bătrân cu bastonul în coaste.

Sângele lui Jacob începu să fiarbă. Îşi strânse pumnii pregătindu-se de bătaie, dar domnul Eliezer îşi reveni de îndată şi susţinu că este în regulă. Gardianul plecă mai departe în vagon să-i bată pe alţii şi, pe când făcea asta, domnul Eliezer preluă controlul şi-l trase pe Jacob spre restul mulţimii, unde ajunseră în rând în spatele celor care coborâseră primii.

·— Fă-le pe plac, fiule, şopti el, sau nu vei mai prinde prânzul.

Jacob nu spuse nimic. Făcu în schimb după cum i se spusese, dar instinctele sale şi antrenamentul îl făcură să înceapă să studieze posibilităţile de evadare. Cu toate acestea, parada de forţă a naziştilor făcea ca o asemenea idee să pară în cel mai bun caz extrem de îndepărtată. Cea mai simplă rută de scăpare, probabil, ar fi fost să se ascundă în trenul cu care tocmai venise, dar asta era cu siguranţă imposibil. Vagoanele erau cercetate temeinic de gărzi şi câini, în timp ce alţi oameni se duseseră să scoată bagajele, pachetele şi efectele personale, curăţând şi dezinfectând mai apoi fiecare vagon şi punând un strat de fân proaspăt pe podea.

Peste tot erau soldaţi înarmaţi până în dinţi. Erau cu sutele. Şi acum, după ce Jacob privise cu mai mare atenţie, observă nu doar un gard de sârmă ghimpată în jurul lagărului, ci două. Chiar şi în cazul în care un prizonier scăpa şi trecea peste sau pe sub primul gard fără

a fi împuşcat, nu avea cum să treacă peste sau pe sub următorul gard înainte de a fi secerat de gloanţe.

Atenţia lui Jacob se îndreptă spre lucruri mai presante. De ce naiba erau triaţi? Oamenii aşezaţi unul după altul se mişcau constant, dar Jacob şi domnul Eliezer erau aproape ultimii, în faţa lor fiind sute de oameni, astfel că procesul dură ceva timp. La capătul şirului erau doi bărbaţi care purtau halate de laborator – erau oare medici? – fiecare având câte un registru şi fiind flancat de mai mulţi asistenţi. O echipă se ocupa de bărbaţi, iar cealaltă de femei. În spatele lor erau doi bărbaţi în uniformă, dintre care unul părea să ia toate deciziile.

Bărbatul îi îndrepta pe unii către dreapta. Altora le ordona să meargă spre stânga. Toţi cei aflaţi la coadă care îndrăzneau să vorbească erau bătuţi fără milă. Toţi cei care nu stăteau nemişcaţi erau, de asemenea, bătuţi. Bărbaţii care se uitau la şirul femeilor erau bătuţi – nu atinşi sau împinşi, ci loviţi cu sălbăticie fără încetare. Jacob văzu cum cel puţin o
duzină de bărbaţi şi două femei fură omorâţi în bătaie, unul la doar câţiva metri de el.

Văzuse moartea în ultimii ani, chiar şi de aproape, dar niciodată în felul acesta. Se uită uluit cum nişte bărbaţi bizari, emaciaţi, purtând haine dungate alb-negru şi tichii cu dungi asemănătoare, apăruseră din senin. Adunară trupurile sfâşiate, însângerate, le puseră stivă pe un cărucior ca pe nişte buşteni şi dispărură cu cotiuga lor după colţ.

Jacob simţi cum i se ridică greaţa din stomacul lui gol, dar îşi opri voma în gât, de teamă că asta i-ar face pe gardieni să-l ia la bătaie. De frică să privească la stânga sau la dreapta, se uita în sus, preocupat de vreme. Era, nu putu să nu observe, o zi minunată, contrastând complet cu starea de spirit şi cu momentul. Cerul acelui sud de

Polonie era de un albastru strălucitor şi orbitor. Nu se vedea nici umbră de nor şi simţea cum soarele primăvăratic cald şi prietenos îi încălzeşte faţa. Briza uşoară făcea ca, din când în când, steagurile cu svastică să foşnească şi să zornăie pe stindardele lor şi, de asemenea, să se simtă, îndrăzni el să-şi spună, revigorat.

Cel puţin nu fierbea şi nici nu îngheţa, dar era tot mai chinuit de sete. În afară de sucul mărului pe care i-l dăduse domnul Eliezer în tren, Jacob nu băuse nimic de luni seara, dinainte de plecarea în misiune, iar acum simţea efectul. Totuşi, era tânăr şi puternic şi hotărât să nu dea înapoi în faţa răului cu care avea de-a face.

Se întrebă cât mai puteau rezista bătrânii şi infirmii în astfel de condiţii. Desigur, li se va da mâncare şi apă acum că ajunseseră. Cum altfel ar putea fi folositori ca sclavi într-un lagăr de muncă forţată?

Dintr-odată, vântul îşi schimbă direcţia şi Jacob simţi un miros mult mai respingător decât orice altceva mai simţise vreodată.

Era fum, dar nu fum obişnuit. Nu era miros de lemne arse sau frunze sau chiar gunoi. Ce era oare? se întrebă el. De unde venea? Poate, se gândi el, era de la coşul acela uriaş pe care-l văzuse mai devreme.

32

Cu fiecare pas înainte, panica lui Jacob era tot mai mare.

Se apropia de capătul rândului, iar „tatăl” său îl urma de-aproape. Orchestra cânta acum o piesă veselă, iar Jacob îşi dădu seama că e din *Mireasa Vândută.* Din nou, se strădui disperat să reziste impulsului de a vomita.

Dacă gardienii lagărului ştiau că nu era Leonard Eliezer? Ce-ar fi dacă ştiau exact cine era? Sau, cel puţin, dacă l-ar fi bănuit că nu spune adevărul? Dacă-l luau la întrebări? Petrecuse ore în şir memorând faptele şi detaliile pe care i

le spusese domnul Eliezer despre fiul său. Acum era însă înfricoşat şi simţea cum frica îi strânge stomacul. Apropiindu-se de capătul rândului, Jacob îl putea vedea clar pe comandant. Era de înălţime şi constituţie medie, cu părul întunecat tuns scurt şi cu o mandibulă masivă, un nas de patrician şi ochii negri şi reci. Stătea complet liniştit, cu capul uşor înclinat şi cu pieptul scos în afară. Observând cât de respectuos era tratat de toţi cei de faţă, Jacob trase concluzia că trebuie să fie comandantul lagărului. Până în acel moment nu luase pe nimeni la întrebări. Era clar însă că acest om avea puteri de viaţă şi de moarte. Jacob îl văzuse deja ordonându-le gărzilor, fără să clipească, să bată deţinuţii până la moarte. De ce altceva mai era capabil? se întrebă Jacob.

Pentru moment, comandantul continua să trieze oamenii unii
la dreapta, alţii la stânga, deşi nu ştia încă nimeni care direcţie era mai bună şi care mai rea. De fapt, nimeni – nici gardienii, nici medicii, nici asistenţii lor, nici comandantul lor – nu spusese

prea multe despre ceva. Nu le explicau ce însemna să mergi la dreapta sau la stânga, şi simplul fapt că nu ştia îl rodea pe Jacob.

La început, se întrebă dacă nu cumva oamenii erau separaţi pe baza înălţimii lor, sau a greutăţii, sau în funcţie de nume, însă în cele din urmă ajunse la concluzia că oamenii trimişi la stânga erau cei de peste şaizeci de ani, împreună cu toţi cei care păreau bolnavi sau şchiopi sau cu o altă infirmitate sau defect evident. Cei trimişi la dreapta păreau mai tineri, mai sănătoşi, mai robuşti.

Asta era, hotărî Jacob. Erau într-un lagăr de muncă, până la urmă.

Celor care merg la dreapta li se alocau cu siguranţă munci mai grele din punct de vedere fizic, în vreme ce

aceia din stânga vor avea, fără îndoială, atribuţii un pic mai puţin istovitoare.

·— Nume?

·— Uh... Sunt... Lenny... ăăă, Leonard, zise Jacob, părându-i-se ciudat să spună asta pentru prima dată cu voce tare. Leonard Eliezer.

·— Este fiul meu, adăugă domnul Eliezer, un pic cam prea nerăbdător, în opinia lui Jacob. Se temea pentru siguranţa lui şi, cum era de aşteptat, gardienii îi ordonară să tacă şi să aştepte să-i vină rândul, dar, spre uşurarea lui Jacob, noul său tată nu fu luat la bătaie.

Jacob simţea că trebuie să-l protejeze pe omul acesta care fusese atât de bun cu el, gândise lucrurile atât de clar şi-i dăduse sfaturi atât de înţelepte. Spera ca bărbatul, fiind mai în vârstă, să fie trimis la stânga şi să aibă mai puţin de lucru. De fapt, spera ca şi el tot în acea parte să fie distribuit. Nu voia să se despartă de singurul omul pe care-l cunoştea la Auschwitz, chiar dacă se întâlniseră cu doar câteva zile înainte.

Un asistent al bărbatului îmbrăcat cu halat alb de laborator controlă lista de nume din dosarul său până când găsi numele

potrivit şi-l bifă. Tânărul asistent dădu din cap către doctor, doctorul îi şopti ceva comandantului şi comandantul spuse: La dreapta, ordonându-i lui Jacob să se ducă după prizonierii mai tineri.

Deşi dezamăgit, Jacob făcu după cum i se ordonase, dar se îndepărtă suficient de încet pentru a auzi care era soarta domnului Eliezer, câteva momente mai târziu. Stânga.

Sufletul lui Jacob se umplu de jale. Ştia că era pe punctul să-şi asume un risc serios şi posibil mortal, dar nu se putu opri. Se uită scurt în urmă şi-l privi în ochi pe bătrân. Apoi zâmbi şi spuse pe muteşte:

·– Ne vedem curând.
Domnul Eliezer îşi puse mâna pe inimă şi-i spuse tot pe muteşte: Ţine-te tare.

Apoi, grupul în care era bătrânul plecă, dispărând după colţul unei clădiri, şi Jacob nu-l mai putu vedea.

Redevenind atent, Jacob îi urmă pe cei din faţa lui pe uşa unei clădiri de cărămidă cu trei etaje, ajungând apoi într-o sală vastă. Jacob avu strania impresie că erau într-o cantină şcolară. Acolo nu erau mâncare sau băuturi, nici nu erau farfurii sau căni sau tacâmuri. Erau totuşi o mulţime de mese.

La prima masă, un soldat le ordonă prizonierilor să predea toate obiectele de valoare şi spuse că, dacă vor ascunde vreun obiect de valoare, vor fi bătuţi.

Fără tragere de inimă, Jacob le dădu teancul de franci din buzunar şi fu obligat să scoată şi să predea şi ceasul pe care i-l dăduse tatăl lui pentru bar miţvah.

Jacob se îndreptă apoi spre a doua masă. Acolo se afla o femeie mai în vârstă, probabil de vreo cincizeci de ani, o deţinută desigur, care avea alături un soldat înarmat. Ea completa cartele pe care le lua dintr-o cutie metalică.
·– Nume?
·– Leonard Eliezer.
·– Culoarea ochilor?
·– Căprui.
·– Culoarea părului?
·– Şaten.
·– Starea dinţilor? Deschide gura. Jacob se conformă.
·– Sănătoşi. Boli? Jacob rămase tăcut.
·– Ce boli ai mai avut ?
·– Răceală, tuse, nu prea ştiu, zise Jacob.
·– Pojar?
·– Nu.
·– Oreion?

·— Nu.
·— Pneumonie?
·— Nu.
·— Scarlatină?
·— Nu.
·— Vârsta?
·— Ce?
·— Ce vârstă ai? repetă femeia, iritată. Câţi ani ai?
·— Douăzeci şi unu.
·— Data naşterii?
·— 2 februarie 1921. Femeia ridică privirea.
·— Adică ai douăzeci şi doi de ani, nu? Jacob simţi cum roşeşte.
·— Da, îmi pare rău, douăzeci şi doi.
Femeia se holbă o clipă la el, apoi se întoarse la treaba ei.
·— Ocupaţie?
Jacob era dezorientat. Ce ar fi trebuit să spună? Membru al Rezistenţei evreieşti? Falsificator de documente? Atacator de trenuri naziste? Nu avea nici cea mai mică idee care era ocupaţia sa. Nu se gândise niciodată la asta.

Femeia repetă întrebarea. Dintr-odată îşi aminti că domnul Eliezer îi spusese că fiul lui fusese metalurgist şi asta-i spuse Jacob femeii, îngrijorat să nu fie prins cu minciuna. Nu lucrase nici măcar o zi în atelierul de prelucrare a metalelor al unchiului său şi administrat de tatăl său.

Dacă îl vor repartiza într-un atelier şi nu ştia ce să facă? Or să-l bată, mai mult ca sigur.
Femeia îl întrebă apoi ce şcoli a urmat, iar el spuse:
·— Niciuna.
Acestea fiind spuse, femeia îi dădu fişa completată şi-l trimise la masa de alături.

Acolo, o femeie mult mai atrăgătoare, cam de vârsta lui, îi luă fişa şi o cercetă fără să ridice privirea.

·— Numele? întrebă ea.
Jacob făcu o pauză, uluit că vedea o femeie atât de frumoasă într-un astfel de loc groaznic. I se păru o rază de lumină în bezna absolută a unei temniţe. Era suplă, cu chipul încadrat de un minunat păr roşcat.
·— Numele? îl întrebă din nou tânăra, fără să-şi ridice privirea.
·— Oh, este chiar acolo, în partea de sus, răspunse Jacob, arătându-i unde.
Ea îşi ridică privirea de pe fişă, iar Jacob fu fascinat de triştii ei ochi mari şi căprui. Apoi însă, ruşinat, îşi plecă de îndată privirea către bombeul pantofilor.
·— Crezi că e o glumă? întrebă ea, coborându-şi glasul şi aplecându-se către el.
·— Nu, nu; spun doar că e chiar acolo...
·— Eu sunt cea care pune întrebările, dacă nu te deranjează, domnule Eliezer, spuse ea. Ăsta-i numele tău, corect? Leonard Eliezer?
Jacob se uită repede la ea, dădu din cap, apoi îşi întoarse privirea.
Ea îi ceru mai multe date personale şi scrise cu grijă răspunsurile. Îi ceru cea mai recentă adresă. Îi ceru numele şi adresele membrilor de familie cărora ar dori să le scrie pentru a le spune că totul este în regulă. Din fericire, Jacob îşi aminti mare parte din ce-i spusese domnul Eliezer şi cârpi suficiente informaţii pentru ea. O privi cum scrie pe spatele fişei sale, admirându-i caligrafia şi întrebându-se din senin cum ar fi s-o ţină de mână.
Fu zdruncinat de o bâtă de lemn care-l lovi în creştetul capului. Jacob se împletici şi făcu un pas înainte, cu capul explodând de durere. Încercă să-şi păstreze echilibrul apucându-se de masă, dar aceasta se mişcă odată cu el şi aproape că se prăbuşi. Tânăra femeie ţipă şi sări înapoi,

iar gardianul din spatele lui începu să-l înjure şi să-i spună să facă paşi, să nu mai piardă timpul.

Jacob duse mâna la ceafă şi simţi că sângerează, dar făcu după cum i se spusese. Plecând, aruncă o ultimă privire către tânăra femeie. Părea speriată, dar deopotrivă întristată pentru el. Cel puţin, asta îşi spuse el, apoi plecă, urmându-i pe ceilalţi. Cu ce greşise? se întrebă Jacob. Pur şi simplu admirase mâinile femeii. Era o crimă în acest loc? Cum ar putea fi? Trebuie să fi fost vorba despre altceva. Poate că vorbise prea rar sau prea încet. Poate că păruse că pune la cale ceva cu fata aceea sau că e prea prietenos. Orice ar fi fost, a luat din acest motiv o lovitură năpraznică şi avea acum o groaznică durere de cap. În această nouă sală era o masă, iar alături un cântar. Îi spuseră să se dezbrace şi să-şi pună toate hainele, inclusiv chiloţii, într-o cutie mare de lemn. Apoi îi ordonară să se urce pe cântar, după care îi măsurară înălţimea. În camera asta nu erau decât bărbaţi. Totuşi, Jacob era jenat, îi era frig, sângera şi se temea că ar putea leşina dintr-un moment într-altul. Apoi se aşeză la o lungă coadă de bărbaţi goi, pentru a fi tatuat.

— Numărul tău este 202502, îi spuse un soldat în timp ce un prizonier îi tatua numărul pe antebraţul stâng, iar Jacob fu cutremurat de un nou val de durere.

— Îţi vei aminti numărul ăsta. Îl vei memora. Vei răspunde când îl auzi. Nu mai ai nume. Doar un număr. Prizonierul care îşi uită numărul sau nu răspunde atunci când e strigat numărul său, va fi împuşcat. Pricepi?

Jacob nu înţelegea. Nu ştia despre ce vorbeşte omul. Nu putea crede ce i se întâmplă. Dădu însă din cap şi îl trimiseră la masa următoare. Acolo, un prizonier îl rase în cap până ce Jacob rămase complet chel. La următoarea masă, îi raseră tot părul pe corp. Apoi, un soldat duse

cincizeci de bărbaţi goi într-o cameră de la capătul holului să facă duş. Ca întotdeauna, Jacob făcu ce i se spuse. Ce altceva putea face? Dacă ar fi ezitat câtuşi de puţin, ar fi putut fi bătut sau omorât.
Uşile se închiseră şi Jacob aşteptă.

33

Aşteptară câteva minute.

Se uitau la duşuri, aşteptând să curgă apă, dar nu curse niciun strop. Jacob se strădui să nu se uite la nimeni sau să nu atingă pe cineva, deşi, încăperea fiind strâmtă, era aproape imposibil să reuşească. Tremurând, cu pielea de găină şi genunchii lovindu-se unul de altul de frig şi frică, Jacob îşi frecă energic braţele, încercând să şi le încălzească. Îşi strânse picioarele în jurul părţilor intime, apoi închise ochii şi aşteptă apa caldă, ca să scape de frigul acela teribil.

Chiar atunci, conductele începură să scârţâie şi să geamă. Le auzea în perete şi în tavan. Jacob deschise ochii şi ridică
privirea spre capul de duş. Instinctiv, îşi deschise gura, gata să bea primul jet de apă. Era foarte deshidratat şi avea o senzaţie chinuitoare de sete. Dar apoi, nu se ştie de unde, îi veni în minte un gând straniu şi tulburător.
„Nu bea apa. Vei face dizenterie.”

Jacob îşi închise gura şi îşi înclină capul într-o parte. Ce naiba îi trecea prin cap? Era o idee aşa de năstruşnică şi totuşi atât de clară, încât se întoarse şi se uită în jur, să vadă dacă nu cumva o rostise cineva cu voce tare. Dar nu vorbise nimeni şi nimeni nu se uita la ceilalţi.

În timp ce ţevile continuau să geamă, privi din nou în sus şi deschise iar gura. Totuşi, fu cuprins de gândul că nu ar trebui să bea apa. Îşi închise gura şi se uită din nou în jur.

Aproape toată lumea din jurul lui stătea cu gura deschisă. Se părea că era singurul care avea asemenea presimţiri.

Apoi începu să curgă apa, dar nu era fierbinte. Nu era nici măcar caldă sau călâie. Era îngrozitor de rece şi îi plesnea cu presiunea unui furtun de pompieri, lovindu-le trupurile tremurânde şi făcându-i pe toţi să urle de durere. Jacob îşi acoperi faţa cu mâinile, încercând în zadar să devieze apa îngheţată de cap şi trunchi. Observă că alţii încearcă să bea apa până la ultima picătură şi se hotărî să bea şi el şi să ignore gândurile acelea ciudate. Dar, înainte de a deschide gura, apa se opri. Jetul duşului se opri la fel de repede pe cât pornise.

Uşile din spatele lor se deschiseră. Gărzile loveau cu bastoanele, forţându-i pe bărbaţii goi să iasă din geroasa sală de duşuri şi să intre într-o încăpere şi mai rece. Fiecărui bărbat i se dădu o pereche de chiloţi, o zeghe, o tichie de asemenea dungată, o pereche de pantaloni de închisoare, o pereche de şosete şi o pereche de pantofi din lemn.

Avură doar câteva secunde la dispoziţie să-şi pună hainele. Apoi toată lumea primi un triunghi colorat pe care să-l
poarte pe piept. Cei mai mulţi bărbaţi din acel grup primiră triunghiuri galbene, semn că erau evrei. Ţiganii primiră triunghiuri cafenii. Cei acuzaţi de homosexualitate purtau unele roz. Prizonieri politici purtau triunghiuri roşii. Cei consideraţi deţinuţi cu comportament antisocial purtau triunghiuri negre. Imediat după ce primiră triunghiurile, fură împărţiţi în mici grupuri şi li se spuse în ce barăci erau repartizaţi. Apoi se deschiseră uşile din capătul celălalt al încăperii şi gardienii începură
să-i înjure, forţându-i să grăbească pasul către barăcile lor.

Deşi îi era silă de situaţia în care era, Jacob se bucură de fapt să grăbească pasul. Avea nevoie de exerciţiu. Trebuia

să-şi facă muşchii să se mişte din nou. Trebuia să-şi facă inima să bată şi sângele să circule, iar mişcarea îl încălzea şi pentru asta era recunoscător.

Recunoştinţa i se evaporă însă aproape instantaneu. Drept în faţă, Jacob putea să vadă coşul enorm pe care-l zărise din tren. Încă mai scuipa cel mai gros şi mai negru fum pe care îl văzuse vreodată, iar mirosul care venea de-acolo era atât de înspăimântător, încât vărsă de două ori pe drum şi la fel făcură alţi câţiva.

Pe margine, erau mici grupuri de deţinuţi care se holbau la ei când treceau. Purtau cu toţii hainele dungate de lagăr pe care le purta acum şi Jacob. Hainele păreau prea mari pentru ei. Deţinuţii, care erau în lagăr de ceva vreme, nu erau doar piele şi os. Erau emaciaţi, cu prea puţină piele întinsă peste prea multe oase. Erau morţi umblători. Schelete vii. Aceşti oameni fuseseră înfometaţi de moarte. Era singura explicaţie posibilă. Unii dintre ei erau icterici. Majoritatea erau cenuşii. Ochii le erau adânciţi în orbite şi lipsiţi de viaţă. Jacob nu mai văzuse niciodată aşa ceva şi asta-l speria.

Apoi ocoliră pe lângă o clădire şi o luară peste un câmp înnămolit, iar Jacob căscă ochii şocat. Pe ambele părţi ale cărării pe
care o urmau erau şanţuri mari pline cu o apă cafeniu-roşiatică. Încleiate în mâlul şanţurilor erau sute de capete umane. Şi nu, nu erau cranii. Erau capete cu ochi, buze, nas şi carne. Unele păreau tăiate de curând. Altele erau în plin proces de descompunere. Din nou, Jacob începu să vomite, dar nu mai rămăsese nimic de vomat în stomacul lui. Erau convulsii uscate, îngrozitor de dureroase, şi mai aveau încă vreo opt sute de metri de alergat.

Ajunseră în cele din urmă pe o alee care avea de-o parte şi de alta clădiri roşii cu trei etaje, toate înconjurate de garduri înalte şi sârmă ghimpată, şi se opriră. Un bărbat cu

figură sălbatică, purtând un triunghi negru – „antisocial” – făcu un pas înainte şi se prezentă, spunând că-l cheamă Gerhard Gruder. Era şeful lor de bloc, le explică el într-un scurt discurs presărat cu vorbe obscene. Gruder nu a întârziat să se laude noilor săi oameni că fusese arestat pentru că violase şi ucisese cinci femei, deşi părea că-l amuza să le spună că fusese condamnat doar pentru trei.

Apoi le spuse că exista un singur păcat mai presus de toate pe care nu-l putea tolera: lenea. Pentru el, lenea era o crimă capitală şi declara cu mândrie că trimisese în acea lună nouăsprezece oameni din baraca lui la spânzurătoare. De fapt, spunea el, chiar cu o zi înainte prinsese un băiat de cincisprezece ani, care dormea în timpul apelului de dimineaţă.

— L-au spânzurat la miezul nopţii, spuse Gruder. La noapte, ai putea fi tu.

34

Prima zi păru interminabilă.

Jacob nu-şi putea însă permite luxul să-şi plângă de milă. Îşi impuse să nu se gândească nici la Avi, nici la ceilalţi membri ai familiei, nici la prieteni. Nu încă. Nu acum. Ştia că trebuia să privească, să înveţe şi să facă pasul corect de prima dată,
de fiecare dată. Ştia că acum viaţa lui depindea de asta. Nu calitatea vieţii, ci dacă va mai trăi să vadă o nouă zi.

La un moment dat, văzu cum un gardian din lagăr bătu un om mai în vârstă până-l omorî. Vina omului? Nu-şi scosese tichia să-i salute pe soldaţi cu trei metri înainte de a trece pe lângă ei pe stradă.

Altă dată, Jacob îl văzu pe Gruder sugrumând un băiat, pentru că întrebase unde sunt toaletele. Imediat după aceea, Gruder lovi un alt bărbat în faţă pentru că nu spusese: „Da, domnule” şi „Mulţumesc, domnule.”

Cei care ţipau când erau bătuţi erau bătuţi şi mai tare. Cei care mergeau prea încet erau pedepsiţi cu douăzeci de gârbace pe unde se nimerea. Un om care a întrebat când li s-ar putea da ceva apă, a dispărut din mijlocul lor şi nu a mai fost văzut niciodată. Lista regulilor nescrise începuse să iasă la iveală încet, dar brutal, iar Jacob le ţinea minte atent. Fără întrebări. Fără plângeri. Fără impertinenţe. Fără lenevie. Fără şanse suplimentare. Fără milă.

La ora şapte în seara aceea, sună gongul şi deţinuţii se întoarseră de la locurile lor de muncă din tot lagărul. Apelul se făcu într-o curte din apropiere. Dură aproape o oră. Fiecare număr fu strigat. Fiecare tatuaj de pe fiecare braţ fu verificat cu grijă. Abia după aceea li se spuse că aveau voie să ia cina.

Jacob oftă de uşurare. Începu să-i lase gura apă. Îşi spuse să nu-şi facă prea mari speranţe. Nu va avea la masă şniţel şi ştrudel cu mere, ştia, dar avea disperată nevoie de calorii şi credea că era gata să mănânce orice. Se înşelase.

Jacob privea uluit ce-i puseseră în faţă. O bucată de salam stricat. Două felii de brânză putredă. Aproximativ trei sute de grame de pâine neagră care, din anumite motive, avea praf şi aşchii de lemn în ea. Şi o cană de apă roşie, rău mirositoare şi
fierbinte, căreia Gruder îi spunea în băşcălie cafea. Unii dintre bărbaţi împinseră mâncarea deoparte, dezgustaţi. Jacob fu şi el tentat să facă la fel, dar gândul la toţi bărbaţii aceia emaciaţi îl făcu să se gândească mai bine. Asta era? Asta era mâncarea pe care urma s-o primească? Dacă da, avea de ales? Dacă n-o mânca, îşi va pierde puterile şi, odată pierdute, în scurtă vreme va muri. Iar Jacob nu voia să moară.

Închise ochii pentru o clipă şi se hotărî: va trăi. Nu va ceda. Cumva, va supravieţui acestui loc. Va evada dacă

era posibil, dar, indiferent ce va fi, va supravieţui. Naziştii îi luaseră numele, hainele, demnitatea, dar numai el putea renunţa la dorinţa de a lupta şi decise să n-o facă. Va mânca. Va lăsa deoparte mândria. Va înghiţi orice-i vor pune în faţă. Va fura mâncare când se va ivi ocazia. Va găsi o cale să supravieţuiască, orice ar fi.

Simţindu-se bine după ce luase această decizie, ştiind că unchiul Avi l-ar fi aprobat şi ar fi hotărât la fel dacă ar fi fost de faţă, Jacob deschise ochii şi se întinse după salam. Dispăruse. La fel şi pâinea. Întreaga cină dispăruse, la fel şi bărbaţii din baraca lui.

Mai mult speriat decât furios, Jacob sări în picioare şi ieşi din cantină în stradă. Îşi văzu tovarăşii dând colţul şi începu să alerge să-i ajungă din urmă.

Din fericire, Gruder era în frunte şi nu părea să observe că Jacob lipsea. Era pe punctul să-i bage într-o baracă pe care scria
„Blocul 18”, când unul dintre ei se desprinse din grup şi începu să alerge către gard. Gruder strigă după el, avertizându-l să se oprească, dar omul nu îl ascultă. Abia dacă făcuse vreo treizeci de metri, când fu secerat de focurile de armă.

Jacob se cutremură, şi nu doar din cauza cruzimii scenei la care asistase. Îşi dădu seama că ar fi putut fi împuşcat pentru că alergase să-şi prindă din urmă grupul. Descoperise o altă regulă nescrisă şi nerostită – sau poate două: nu alerga şi stai departe de garduri.

Şocaţi, bărbaţii urcară scările până la al doilea etaj, fără să scoată vreo vorbă. Gruder le ordonă să intre în prima cameră din stânga. Aceasta era ticsită de paturi supraetajate pe trei niveluri. Fiecare pat avea o saltea subţire acoperită cu o singură pătură subţire, de lână verde bine împachetată.

Încă de la început deveni clar că nu erau suficiente paturi pentru toţi bărbaţii aflaţi sub comanda lui Gruder. De îndată ce înţeleseră asta, începură cu toţii să se împingă şi să se îmbrâncească pentru a ocupa un pat şi a face rost de o pătură. Jacob reuşi să se caţere pe patul de sus din cel mai îndepărtat colţ al camerei, chiar când Gruder începu să înjure şi să ţipe la ei. Spunea că toţi trebuiau să fie imediat în pat. Fără excepţie. În majoritatea cazurilor, asta însemna că doi – şi în unele cazuri trei – deţinuţi împărţeau un pat. Pur şi simplu, nu erau suficiente pentru ca fiecare om să aibă un prici al lui.

Înainte de a-şi da seama, Jacob se trezi în pat cu un bărbat de peste patruzeci de ani. Era sfrijit, avea ochi sălbatici şi emana un miros destul de greu, dar şi cu un tânăr destul de arătos, dar speriat de bombe, cam de-o vârstă cu el. Niciunul nu se prezentă. Nici nu se uitară unii la alţii. Omul mai în vârstă înşfăcă pătura, lăsându-i descoperiţi pe Jacob şi pe celălalt băiat. Mai mult, bărbatul continua să-i lovească şi să-i împingă pe ceilalţi doi departe de el. Chiar înainte ca Gruder să stingă lumina, Jacob văzu că bărbatul avea un triunghi negru. Eticheta antisocială i se potrivea perfect. Cel mai tânăr avea un triunghi galben. Era evreu de-al lui.

Jacob observă că în mijlocul camerei era o sobă cu cărbune, dar în ea nu era niciun cărbune şi nici foc. La ferestre erau bare de oţel. Podeaua era acoperită cu fân, amintindu-i de vagonul de vite cu care ajunseseră acolo.

Când se stinseră luminile, Jacob îşi dădu seama cât îi era de frig şi cât de obosit era. Totuşi, nu putea să doarmă. Nu cu

acest nebun care-l tot împingea şi-l lovea. Nu cu toţi inşii ăştia care gemeau şi plângeau în jurul lui. Nu cu unii care sforăiau cu insistenţă şi zgomotos şi cu alţii care considerau că pot, în fine, să vorbească unul cu celălalt

sau cu ei înşişi. Nu cu stomacul ghiorţăind şi cu gura uscată. Nu temându-se de ce s-ar fi putut petrece la noapte şi ce ar putea aduce ziua de mâine. Îşi aminti de scrisorile pe care le citiseră oamenii din tren. Se gândi la avertismentele ascunse pe care atât de mulţi încercaseră să le transmită celor dragi. Aproape că putea să vadă îngerul morţii plutind peste acest loc. Nu voia să zboare mai departe. Venise aici pentru a jefui, ucide şi distruge şi, pentru prima dată în viaţa lui, Jacob fu prea speriat să închidă ochii. Nu ştia dacă îi era mai teamă că ar putea să nu se mai trezească, sau că se va trezi.

Se uită la tavan prin întunericul desăvârşit şi încercă să se gândească la ceva – la orice altceva – numai la moarte nu. Se întrebă cine erau oamenii ăştia. Care erau numele lor? Nu avea nimic împotriva lor. Desigur, voiau la fel de mult ca el să se afle în acel loc. De unde erau? Cum fuseseră prinşi? La ce se gândeau? Cunoşteau pe cineva de-aici? Era vreunul dintre ei din Rezistenţă? Era cineva în care să aibă încredere?

Nu găsea răspunsuri, cel puţin nu în seara aceea. Cu siguranţă, Jacob nu avea de gând să pună întrebări. Dar, poate, în zilele următoare, dacă asculta cu grijă, putea ajunge să-i cunoască pe bărbaţii din camera asta, să vadă care i-ar putea fi duşmani şi care, dacă era vreunul, i-ar putea deveni aliat.

35

La 4.30 dimineaţa, Jacob se trezi în bubuielile unui gong. Câteva clipe mai târziu, Gerhard Gruder stătea în uşa lor, ordonându-le să se ridice, să-şi împacheteze păturile şi se ducă la toaletă. Pentru că se hotărîse să facă primul şi cel mai rapid tot

ce ordona Gruder, Jacob trecu peste doi dintre deţinuţi, sări pe podea şi fu primul care ajunse la toaletă.

Acolo găsi douăzeci şi două de toalete şi patruzeci şi două de chiuvete pentru cei aproape trei sute de bărbaţi care locuiau în blocul 18. Mai rău, gardienii dădură fiecărui deţinut mai puţin de un minut să-şi facă nevoile, chiar dacă mulţi începuseră să sufere de diaree severă.

Cei care au întârziat, fură bătuţi. Cei care s-au opus au fost bătuţi şi mai mult. Cei care i s-au plâns lui Gerhard că suferă de dizenterie au fost bătuţi cel mai rău. Jacob se îndepărtă de îngrămădeala de la toalete. Pentru că mâncase şi băuse atât de puţin, nu avea nimic de făcut acolo şi nu avea nicio intenţie să primească iar una după ceafă. Brusc îşi aminti de vocea ciudată pe care crezuse că o aude la duşuri şi îi fu recunoscător pentru că nu băuse apa aceea rece. Bănuia că apa – probabil în combinaţie cu salamul stricat – fusese cauza problemelor de stomac pe care le aveau acei oameni.

Înapoi în dormitor, Jacob îl găsi pe Gruder dându-le deţinuţilor nişte coji de pâine, nu mai mult de câteva bucăţele. Jacob savură fiecare bucăţică şi nu putu să creadă că au dispărut atât de repede. Cum putea face rost de mai mult? Era tentat să smulgă bucăţile celorlalţi, dar îşi dădu seama că s-ar fi ales cu o bătaie straşnică, dacă nu de la Gruder, atunci de la vreun coleg de detenţie.

Apoi, cineva târî în cameră un butoi conţinând o fiertură şi altcineva le dădu nişte căni de tablă. Jacob o luă imediat pe a sa, care-i fu umplută cu jumătate de litru de lichid palid şi spumos, despre care i se spuse că e ceai, deşi arăta mai mult ca apa de canalizare. Din fericire, nu mirosea şi nici avea un gust la fel de scârbos pe cât arăta. Jacob îşi înghiţi porţia cât putu de repede, iar apoi îşi împinse din nou cana prin mulţimea de oameni. În buluceala aceea, cineva turnă o nouă porţie în cană,
dar înainte ca Jacob s-o ducă la gură, bărbatul furios, cu ochii sălbatici, cu care împărţise priciul noaptea trecută, i-

o smulse din mână şi-l împinse deoparte. Jacob simţi că i se ridica sângele la cap. Îşi încleştă pumnul gata să riposteze, dar se gândi apoi la sfatul domnului Eliezer de a-şi păstra calmul. Nu era momentul pentru o luptă, decât dacă intenţiona să se sinucidă, ceea ce nu dorea.

Gongul sună din nou. Sosise ora apelului de dimineaţă. Jacob urmă cârdul de oameni pe scări şi apoi în curte, urmând cu sfinţenie comenzile lătrate de Gruder.

Fix la ora 5 dimineaţa, bărbaţii se aşezară în rânduri de zece, pe blocuri, înconjuraţi de sute de gardieni înarmaţi cu mitralierele gata să tragă. Din nou, rând pe rând, strigară numărul fiecărui prizonier. După ce omul răcnea „Aici”, numărul lui era verificat şi răs-verificat, comparându-se două liste separate. Jacob observă că fiecare comandant de bloc îşi inspecta oamenii, pentru a se asigura că fiecare prizonier era prezent şi că răspundea apelului. Făcea asta, presupuse Jacob, ca să nu poată striga nimeni „Aici” pentru un prieten, atunci când acesta încă mai dormea, era la toaletă sau, cine ştie, încerca să evadeze.

Blocul 18, curând deveni clar pentru Jacob, era format în mare parte din oameni care nu sosiseră de multă vreme. Bărbaţii prezenţi la apel arătau destul de sănătoşi şi bine hrăniţi. Vecinii din blocul 17 păreau pe punctul de a muri. Era valabil şi pentru bărbaţii din blocul 16, care-i flancau pe partea cealaltă.

Atunci observă Jacob că şefii blocurilor nu numărau doar viii. Îi numărau de fapt şi pe cei morţi. În acel moment, mai mulţi şefi de bloc şi aghiotanţii lor din blocul 15 cărau practic afară din clădirea lor cadavrele a cinci oameni, morţi, după cum se părea, în somn. Spre uimirea sa, Jacob văzu cum cadavrele fură făcute morman lângă peretele din faţa clădirii lor. Comandanţii blocului citiră numerele tatuate pe antebraţul fiecăruia, astfel

încât cei morţi să poată fi verificaţi pe lista principală. Apoi, cadavrele fură încărcate pe cărucioare de lemn de nişte indivizi care păreau să nu mai aparţină de multă vreme acestei lumi şi fură duse după colţul clădirii, în afara razei lui vizuale.

36

Când se termină apelul, sună din nou gongul.

Era semnalul că deţinuţii trebuie să se grăbească spre locul lor de muncă şi să înceapă treaba. Desigur, nici Jacob şi nici vreun altul din blocul 18 nu fuseseră distribuiţi la un loc de muncă, astfel că şeful lor de bloc le explică procedura.

— Munca începe la 7.30 fix în fiecare dimineaţă, cu excepţia zilelor de duminică, începu Gruder. Dacă veţi supravieţui până duminică, vă voi explica atunci. Între timp, e bine să vă împăcaţi cu gândul că vă aflaţi într-un lagăr de muncă. Vă veţi da osteneala până la ultimul gram pentru Reich sau veţi fi pedepsiţi aspru. Fără excepţii. Sunt multe tipuri de munci. Printre ele, echipa de constructori, echipa pentru acoperişuri, echipa pentru întreţinerea drumurilor, lucrul la cherestea sau la bazinele de apă, la luatul gunoiului şi la canalizare, lucrul la croitorie sau în atelierul de reparaţii auto sau ca *Sonderkommandos*. Unii dintre voi vor fi repartizaţi în clinica medicală sau ca funcţionari sau ca registratori, deşi de acest tip de activităţi se ocupă mai ales femeile. Sunteţi bărbaţi. Aţi fost suficient de puternici şi sănătoşi pentru a trece de inspecţia iniţială, aşa că va trebui să ne arătaţi din ce sunteţi făcuţi. Nu vă aşteptaţi să deveniţi comandanţi de bloc sau adjuncţi ai acestora prea curând. Toţi suntem aici de cel puţin doi ani şi, sincer, mă aştept ca majoritatea dintre voi să nu o mai ducă până la vară.

Şi nu vă pierdeţi timpul să vă gândiţi cum să scăpaţi de acest loc. Este imposibil. Singura cale de ieşire este pe coşul de fum.

Cu aceste cuvinte deprimante, Gruder schiţă un gest către o duzină de bărbaţi care îi urmăreau de pe margine şi aceştia făcută un pas înainte. Gruder îi prezentă, spunând că sunt şefii de puncte de lucru, numindu-i *kapo*. *Kapo* purtau triunghiuri verzi pe haină.

Aceştia, după cum avea să afle Jacob nu peste multă vreme, erau adevăraţii stăpâni ai sclavilor din Auschwitz. Erau prizonierii care-şi dovediseră cumva loialitatea faţă de conducătorii lagărului şi fuseseră desemnaţi să conducă punctele de lucru în schimbul unor condiţii de viaţă mai bune, al unor haine mai acătării şi al unor porţii de mâncare mai consistente şi mai bune.

De îndată ce Gruder termină de vorbit, cei doisprezece *kapo* săriră în mijlocul mulţimii de deţinuţi şi luară pe cine apucară, înjurându-i şi spunându-le să se aşeze în linie şi să facă ce li se spunea să facă, sau „vor ajunge în cuptoare.” Jacob nu avea nici cea mai mică idee ce vrea să însemne asta, dar nu intenţiona să pună nici cea mai mică întrebare.

Brusc, un *kapo* cu mutră de brută îi dădu o palmă peste ceafă şi-i spuse că va fi *Sonderkommando*. Era un alt termen pe care nu-l mai auzise până atunci, dar nu spuse nimic.

Jacob îl urmă supus alături de alţi doi oameni din blocul său. Unul dintre ei era colegul său de prici cu privire sălbatică. Acesta, din cine ştie ce motive, avea nişte cârpe înfăşurate ca nişte bandaje în jurul ambelor mâini. Omul era nebun, hotărî Jacob. Nu voia să aibă nimic de-a face cu el şi se aşează în spatele *kapo*-ului, cât mai departe de individul acela ciudat.

Jacob nu ştia ce făcea un *Sonderkommando* sau care erau sarcinile lui, dar era hotărât să muncească din greu şi să-şi dovedească valoarea. La urma urmei, îşi spuse el, dacă Gruder a putut rezista doi ani şi a fost apoi promovat, de ce nu ar putea şi el? Dar, de îndată ce-i trecu acest gând prin cap, omul cu privire
sălbatică se rupse de grup. Urlând cât îl ţineau plămânii, o rupse la fugă pe o alee din dreapta lor. Se îndreptă direct către gard.

Jacob înţelese de îndată la ce foloseau bandajele din jurul mâinilor. Nu erau pentru a-i încălzi mâinile. Trebuiau să atenueze durerea când va sări sârma ghimpată, în încercarea de a-şi câştiga libertatea. Era într-adevăr nebun, îşi dădu Jacob seama în timp ce se uita după bărbatul care alerga, în vreme ce *kapo*-ul şi Gruder strigau după el.

Dar fu nevoit să-l aprecieze. Era înalt şi rapid şi, pentru o clipă, Jacob se întrebă dacă nu cumva o să reuşească. Straniu, dar Jacob îşi dorea asta. Era alături de toţi cei care încercau să scape din infernul ăsta.

Mişcându-se ca o umbră, omul ajunse la capătul aleii înainte ca gardienii să deschidă focul. Apoi făcu un salt şi se apucă de partea de sus a gardului. Dintr-odată, din gard ţâşniră scântei şi flăcări. Nu le spusese nimeni că gardul era electrificat. Oricum, corpul omului fu sfâşiat de mii de volţi, făcându-l scrum înainte de a şti ce i se întâmplase.

Flăcările îi cuprinseră capul şi părul, iar o fracţiune de secundă mai târziu, corpul său carbonizat se prăbuşi de pe gard, o grămadă de carne fumegândă pe pământ. Chiar şi de la cincizeci de metri distanţă, mirosul era oribil. Jacob simţi că era iar pe punctul să vomite, şi atunci îşi dădu seama. *Acela* era mirosul! Semăna cu miasma care venea dinspre hornul acela uriaş. Era mirosul cărnii arse, era miros de carne umană. Acela era locul unde duceau

cadavrele? Chiar îi ardeau pe cei care mureau în lagăr? La asta se referea Gruder când spunea că singura cale de plecare din lagăr era pe coş?

·— Nu vă mai uitaţi, să mergem, se răsti *kapo*-ul la Jacob şi la celălalt recrut. Mai bine vă rugaţi să găsesc pe altcineva în locul lui, sau veţi lucra până la miezul nopţii, zi de zi.

Jacob nu-şi dădu seama dacă omul glumea, dar avea îndoieli. Nu părea să aibă simţul umorului.

În timp ce mergeau, se apropie un alt *kapo* şi merse alături de ei o bucată de drum, în timp ce se îndreptau spre clădirea de mici dimensiuni aflată la baza acelui coş imens. Se uita la Jacob şi, în cele din urmă, îl întrebă:

·— Cum te cheamă, fiule?

Jacob nu era sigur: să răspundă sau nu? Avea voie s-o facă?

Ce era mai rău, să răspundă sau să tacă?

·— Numele meu este Leonard, domnule *kapo*, spuse el în cele din urmă. Leonard Eliezer.

·— Nu, nu este, răspunse omul.

·— Mă scuzaţi? întrebă Jacob, devenind brusc extrem de neliniştit.

·— Eşti nepotul lui Avi, spuse omul. Nu-i aşa? Nu eşti nepotul lui Avi Weisz?

Jacob se opri în mijlocul drumului. Se albi tot la faţă. Cum de era posibil ca omul acesta să-l cunoască? Şi ce ar fi putut urma?

·— Eu... Uh... Nu ştiu ce...

Era atât de agitat, că nu putu termina propoziţia.

Primul *kapo* se întoarse acum şi se oţărî la intrus, dar Jacob îşi dădu seama de îndată că celălalt *kapo*, cel care-l abordase şi care, prin cine ştie ce mister, îl cunoştea, avea un grad mai mare ca al primului.

— Omul ăsta vine cu mine, spuse cel de-al doilea *kapo*, apucându-l pe Jacob de braţ şi-l trase pe o alee laterală spre o clădire mare pe care scria *Canada*.

Primul *kapo* protestă, dar nu prea convins. Apoi se întoarse spre singurul său recrut, îl prinse de gât şi-i spuse:

— Nici măcar să nu te gândeşti la asta. Tu rămâi cu mine.

Pedeapsa pentru minciună în acest loc era cu siguranţă moartea, îşi spuse Jacob. Se pare că omorau oameni pentru mult mai puţin. Acolo îl ducea omul ăsta – la spânzurătoare sau la zid, pentru a fi împuşcat?

Jacob se împiedică în timpul mersului. Îşi simţi genunchii slăbiţi. Deşi era frig, transpira din belşug. Voia să se întoarcă la celălalt *kapo*, să muncească, să-şi ţină privirea în pământ, să stea pierdut în anonimat, să rămână în viaţă. Dar nu a fost să fie. *Kapo*-ul îl înghionti pe Jacob să intre în clădire, trecură de două gărzi înarmate, urcară nişte scări şi ajunseră într-un birou mic şi înghesuit, unde îl împinse pe un scaun şi-i spuse să rămână acolo şi să nu se atingă de nimic.

Apoi bărbatul plecă. Jacob tremura. Se uită în jur, căutând o cale de scăpare, dar nu existau ferestre care să dea în afară, deşi erau nişte geamuri prin care se vedea interiorul a ceea ce părea să fie un depozit gigantic. Jacob stătea prea jos pentru a vedea prea multe pe fereastră din acel unghi, şi nu îndrăznea să se ridice, să se mişte sau să facă zgomot. Văzu un telefon pe birou, dar pe cine ar fi putut suna în Polonia? Nu ştia pe nimeni în ţara aceasta şi, chiar dacă ar fi ştiut să facă un apel la distanţă către Germania sau Belgia – şi chiar dacă şi-ar fi imaginat că apelul nu ar fi monitorizat de Gestapo –, pe cine putea suna în acele ţări? Familia lui murise. Prietenii lui fugiseră. Era absolut singur în univers. Acesta era adevărul gol-goluţ. Nimeni nu ştia unde este. Nu era nimeni căruia să-i

pese. Şi, chiar de-ar fi fost, nu putea face nimic să-l scoată de acolo.

Ajunsese în iad, fără doar şi poate. Nimeni nu ştie ce se întâmplă cu noi după ce murim, dar cum ar fi putut fi mai rău de-atât? Aici te munceau până mureai, sau te înfometau dacă le stătea în puteri. Aici te zdrobeau în bătaie de plăcere. Aici nu mai erai nimic – nu aveai nume sau suflet, erai doar un număr, unul fără valoare. Aici, un violator şi asasin german era mai valoros decât un evreu nevinovat. Ajunsese într-un loc fără speranţă, fără viaţă şi fără altă ieşire decât pe coşul cuptoarelor. Poate că bărbatul acela cu privire sălbatică avea dreptate – trăieşte în libertate sau mori cât poţi mai repede.

37

Nu trecură nici două minute şi *kapo*-ul reveni în birou. Îi dădu lui Jacob un afiş al poliţiei. Pe el se afla numele unchiului său, fotografia şi detaliile personale – înălţime, greutate, data naşterii, adresele caselor sale, toate cele trei întreprinderi ale sale şi câteva pseudonime.

— Acesta este unchiul tău, Avraham Weisz, nu-i aşa? spuse omul.

Jacob doar se holbă la hârtia pe care o avea în mână. Ştia că îl trădau ochii. Nici vorbă să spună pur şi simplu că nu l-a cunoscut. Acum nu se mai putea. Şi dacă unchiul lui era încă în viaţă? Aşa că dădu din cap aprobator şi continuă să privească fotografia. Era granulată, neclară şi prost reprodusă, dar nu încăpea nicio îndoială – acela era Avi.

— Atunci tu eşti Jacob Weisz, nu-i aşa?

Jacob se încruntă şi dădu din cap aprobator şi refuză să se uite la bărbat, privind lemnul podelei.

·— E în regulă, Jacob, spuse omul. Am auzit multe despre unchiul tău. Era un erou în cercul meu de prieteni. Cu toţii îi deplângem moartea.
Tresărind, Jacob ridică privirea către bărbat.
·— Aşadar, e-adevărat? întrebă Jacob într-o doară. Este într-adevăr mort?
·— Nu ai văzut cu ochii tăi?
·— Am văzut că a fost împuşcat, recunoscu Jacob. Speram să fi supravieţuit.
·— Mi s-a spus că a murit imediat, spuse omul. Ar trebui să te bucuri că s-a întâmplat aşa. Dacă ar fi fost capturat de Gestapo, după tot ce aţi făcut...
Bărbatul tăcu şi Jacob se bucură că nu îşi terminase fraza. Avea dreptate, bineînţeles. Capturat în asemenea circumstanţe, viaţa lui ar fi fost un coşmar. Dacă ar fi supravieţuit, Avi ar fi fost torturat fără milă şi, dacă supravieţuia, ar fi fost trimis la o moarte sigură la Auschwitz.
·— De unde ştii despre el şi despre mine? întrebă Jacob.
·— Mă numesc Leszek Poczciwinski, spuse omul. Am, ei bine, să-i numim „prieteni” – care lucrează în diferite părţi ale acestui lagăr şi în afara lui. Îi ajut pe oamenii ăştia când pot, iar ei, la rândul lor, mă ajută când pot. Unul dintre ei ocupă o poziţie destul de importantă aici în lagăr. A venit la mine dimineaţă devreme şi mi-a spus că Asche, comandantul din Belgia, un om al cărui nume cred că ţi-e cunoscut, i-a telefonat recent lui Rudolf Höss, un om pe care-l vei cunoaşte în curând. Höss este comandantul lagărului de exterminare Auschwitz-Birkenau. Comandantul Asche voia să-l informeze pe Höss despre un atac întreprins de Rezistenţa evreiască asupra trenului 801, despre care spunea că a avut loc nu departe de Bruxelles. Asche i-a dat detaliile despre raid şi o listă a membrilor Rezistenţei implicaţi. Peste noapte, a venit un

curier special de la Gestapo cu o copie a dosarului întocmit despre incidentul ăsta. Prietenul meu a văzut o parte din dosar. A avut acces doar pentru o clipă, dar a văzut că cei trei belgieni implicaţi în atac par să fi fugit din ţară. Raportul mai spunea că un Avraham Weisz a fost ucis în raid şi că nepotul său, Jacob, era fugar, dar se credea că mai era încă în Belgia.

Jacob nu putea crede cât de multe ştia individul ăsta despre el. Cine era? Şi cine erau aceşti „prieteni”?

·— Cum de ai ştiut că sunt eu?

·— N-am ştiut, spuse Poczciwinski. Am aflat însă atât de multe despre faptele unchiul tău, încât am fost mirat când am văzut în sfârşit o fotografie a lui. Am studiat-o cu atenţie. Am fost fascinat de ea. S-ar putea spune că mi s-a lipit de suflet. Şi, după aceea, am ieşit pe stradă în această dimineaţă şi tu ai trecut pe lângă mine. Îţi dai seama cât de multe ai în comun cu unchiul tău? Oricum, am adunat doi şi cu doi şi mi-am asumat riscul. Ar trebui să fi văzut ce figură ai făcut! Iar acum ai ajuns aici. Bine ai venit la Auschwitz.

Jacob nu era sigur ce ar fi trebuit să spună.

·— Şi bun venit la puncul de lucru Canada, a adăugat Poczciwinski. Tocmai ţi-am salvat viaţa.

·— Nu înţeleg.

·— Erai pe punctul de a deveni un *Sonderkommando,* nu?

·— Da.

·— Ai idee ce fac ăştia? Jacob dădu din cap că nu.

·— Scot cadavrele din camerele de gazare.

·— Ce?

·— Camerele de gazare.

·— Despre ce vorbeşti?

·— Nu ai auzit? Jacob negă din nou.

·— Naziştii îi extermină pe evrei aici la Auschwitz, spuse Poczciwinski, aşezat acum pe marginea biroului. Ăsta e scopul lagărului.

·— Serios, domnule, nu înţeleg, spuse Jacob. Adică vreau să spun, desigur oamenii mor, dar...

·— Nu, Jacob, oamenii nu mor pur şi simplu, insistă Poczciwinski. Sunt lichidaţi sistematic. Asta se întâmplă aici. Naziştii îi ucid metodic pe evrei cu miile. De fapt, cu zecile de mii.

·— Cum?

·— Îi duc în camere speciale, care arată ca nişte săli de duş şi apoi pompează acolo un gaz otrăvitor – se numeşte Zyklon B – şi, în nu mai mult de o jumătate de oră, toată lumea de la duşuri este moartă.

Jacob se uită la el câteva clipe. Nu putea fi posibil.

·— Am fost la duşuri, spuse el în cele din urmă. Nu am murit.

·— Când ai coborât din tren, ai fost trimis la dreapta sau la stânga?

·— La dreapta.

·— Asta e.

Şi pentru că Jacob nu spuse nimic, Poczciwinski continuă.

·— Toţi cei trimişi ieri la stânga au fost gazaţi, Jacob. Toţi sunt morţi. Toţi au fost incineraţi. Nu a mai rămas din ei decât fumul şi cenuşa.

·— Toţi?

·— Toată lumea.

·— Şi domnul Eliezer?

·— Dus.

Jacob simţi că i se face rău de la stomac.

·— Nu mă crezi? întrebă Poczciwinski după o pauză. Înţeleg. Nici eu nu am crezut prima dată. Dar e adevărul gol-goluţ. Îi omoară pe cei slabi. Pe cei puternici îi pun să

muncească. Apoi, când îşi pierd puterile, îi ucid. Apoi vine un alt tren şi totul o ia de la capăt.
Poczciwinski îi lăsă timp să cuprindă această oribilă realitate, apoi reveni la probleme mai practice şi mai imediate.
·— Ai noroc că te-am găsit, spuse el. Altfel ai fi fost acum printre cadavre până la brâu. Le-ai fi smuls dinţii de aur. Coroanele şi umpluturile de aur. I-ai fi încărcat în cărucioare. I-ai fi dus la crematoriu. Şi i-ai fi vârât în cuptor. Şi apoi ai fi spălat
cu furtunul camerele de gazare de sânge, urină şi excremente, ca să fie pregătite pentru următoarea serie de victime neştiutoare.
Jacob era prea uluit să vorbească. Prin creier îi trecură mii de întrebări şi nu ştia pe care s-o pună mai întâi, deci nu spuse nimic.
·— Dă-i drumul, fiule. E în regulă.
·— De ce o fac? întrebă Jacob.
·— Cine, naziştii?
·— Nu, cei din *Sonderkommando*.
·— Ce, au de ales? întrebă Poczciwinski ridicând din umeri. Vor să supravieţuiască. Plus că sunt hrăniţi mai bine. Primesc un supliment de pâine. Ceva gem în plus. Ocazional, o porţie decentă de carne – ştii tu, d-aia care nu e stricată. De genul celei din care chiar i-ai da-o câinelui tău. Nu e mult, dar e mai mult decât primesc ceilalţi. Asta însă nu este viaţă. Cei din *Sonderkommando* primesc mâncare suplimentară, dar nu trăiesc atât de mult.
·— Ce vrei să spui?
·— Înnebunesc. Nu durează mult. Se reped să sară gardul, sau sunt adunaţi la fiecare opt până la zece săptămâni şi împuşcaţi de gardienii care-i aruncă apoi în cuptoare.
·— De ce?

·— Naziştii ştiu că nimeni nu poate suporta toate astea. Încearcă să-i împuşte înainte să înnebunească.
·— De ce nu îi trimit la alte munci?
·— Să le închidă gura. Jacob nu înţelegea.
·— Nu toată lumea ştie ce se întâmplă aici, Jacob, îi explică Poczciwinski. Toate astea fac parte din planul naziştilor. Dacă cei din tabără ar şti toate detaliile sinistre a ceea ce se întâmplă aici, s-ar putea să se răscoale. Atunci cine ar mai face munci? Şi dacă scapă vreunul? Doamne fereşte! Le-ar putea
spune evreilor de-afară ce se întâmplă cu adevărat aici, că nu este un lagăr de muncă forţată pentru sclavi, ci un lagăr de exterminare. S-ar mai urca atunci un evreu cu minţile întregi într-un tren care se îndreaptă către un lagăr dacă ştie – nu dacă bănuieşte, nu dacă a auzit zvonuri, ci ştie fără nicio îndoială că e un lagăr de exterminare? Tu te-ai sui?
Jacob se uită doar atent la el.
·— Bineînţeles că nu, spuse Poczciwinski. Te-ai împotrivi. Peste tot ar fi revolte pe scară mare. De asta se tem naziştii. Singura cale prin care Hitler şi SS ar putea să omoare fiecare evreu din Europa – şi, crede-mă, ăsta e planul lor – este de a nu-i lăsa pe evrei şi nici pe ceilalţi să afle ce se întâmplă cu adevărat aici. De aceea îşi iau toate măsurile de precauţie, să nu se afle în afară. De aceea este paza atât de strictă. De aceea îşi iau măsurile astea extraordinare pentru a împiedica evadarea cuiva. Toate gardurile. Toate turnurile. Toţi paznicii şi câinii. Imense câmpuri minate zeci de kilometri în jurul lagărului. Mii de soldaţi care stau în alertă douăzeci şi patru de ore pe zi pentru a-i vâna şi a-i ucide pe cei care ar reuşi să evadeze chiar şi câteva minute.
·— A evadat cineva vreodată? întrebă Jacob.
Poczciwinski îşi scutură capul.

·— Până acum au încercat vreo opt sute de oameni, spuse el. Nu a reuşit unul! Dar, din nou, e un început pentru orice, nu? Poate că primul vei fi tu.

38

Leszek Poczciwinski se ridică de la birou.

Era mai înalt decât aproape toţi oamenii pe care-i văzuse Jacob în lagăr. Avea probabil un metru optzeci şi părea să fie în formă, ţinând cont de toate cele prin care trecuse. Deşi era, de la natură, subţiratic, nu era defel sfrijit. Nu făcuse foamea.

Purta, ca toţi ceilalţi, zeghea în dungi, dar, dintr-un motiv anume, părea să pice mai bine pe el. Nu atârna ca un sac şi nici nu cădea de pe el. Aproape că părea croită după măsurile lui, sau era măcar atent aleasă.

Un lucru era sigur: nu era evreu. Avea pe piept un triunghi roşu, ceea ce înseamnă că era deţinut politic. Ochii lui albaştri pătrunzători trădau o inteligenţă ascuţită şi niciun semn de frică. Jacob nu era sigur dacă toate acestea ar fi trebuit să-l liniştească sau să fie un motiv de îngrijorare. Cum era posibil să nu te înfricoşeze un asemenea loc?

Leszek scoase două sticle de suc de mere dintr-un frigider şi puse una pe birou. Pe cealaltă o deschise şi începu să bea. Nu-i oferi a doua sticlă lui Jacob. În schimb, arătă depozitul aflat dincolo de fereastră şi începu din nou să vorbească.

·— Vino, spuse el, făcându-i semn lui Jacob să vină şi să se uite, iar acesta se supuse ascultător.

·— Aceasta este lumea pe care o supraveghez, tinere. Şi, crede-mă, dintre toate muncile din acest loc părăsit de Dumnezeu, asta e cea pe care o vrei.

Jacob se uită în jos şi văzu rafturi pline cu toate tipurile de haine imaginabile. Pe alte rafturi erau înghesuite pături,

plăpumi şi cearceafuri, în timp ce pe altele erau stivuite borcane cu fructe, conserve de legume, cutii de gem şi jeleu, sticle cu sirop, ulei de gătit şi pungi cu orez şi făină. Iar acesta era doar începutul. Într-o parte erau grămezi de articole de uz casnic – truse de bărbierit, accesorii pentru machiaj, piepteni şi perii, seturi de cusut, lanterne, oglinzi şi altele asemenea. În altă parte erau grămezi de lămpi şi servicii de porţelan, cratiţe şi oale, precum şi tot soiul de vase şi articole de bucătăreală, în afară de cuţite sau orice alte ustensile care puteau fi folosite ca arme. În altă parte se vedea o grămadă uriaşă de pantofi, cizme, papuci şi multe altele.

Jacob era uimit de atâta abundenţă. În timp ce se holba uluit, simţi pentru prima oară o undă de speranţă că lucrurile ar putea să fie mai bune. Poate că gardienii doar îi pedepseau pentru o scurtă perioadă. Poate că duritatea lor era doar trecătoare, doar aşa, să-i pună cu botul pe labe, să-i convingă să muncească din greu, iar după ce obţineau rezultatele dorite, vor slăbi hăţurile. Aici, cel puţin, se găseau de toate din plin. Nu era nevoie ca oamenii să moară de foame. Nu trebuiau să sufere de frig sau de căldură.

Aruncă pe furiş o privire către sticla de suc de mere care stătea acum într-o mică baltă de apă pe birou. Îi lăsa gura apă. Ar fi vrut s-o ia şi s-o dea peste cap cât mai repede posibil. Îi era tot mai poftă, dar nu fusese invitat să se servească şi Jacob îşi spunea în permanenţă că nu trebuie să lase garda jos. Nu-l cunoştea pe acest om. Poate că era pus la încercare. Nu-i dădea mâna să cadă la acest test.

Apoi, Leszek îi spuse că toate lucrurile de acolo fuseseră confiscate de la prizonieri la sosirea lor la Auschwitz. Nu le mai fusese dat nimic înapoi şi nici nu le va mai fi dat vreodată.

·— În mare parte, vor fi trimise la Berlin, pentru a fi distribuite familiilor soldaţilor nazişti care luptă pe front, îi explică Leszek. Dar, indiferent cât de mult trimitem acolo, depozitul ăsta geme de plin ce e. Odată la câteva zile soseşte alt tren. Şi aduce mai mulţi evrei. Mai multe bagaje. Şi mai mult de prăduit. Paznicii SS fură ce vor, atâta vreme cât nu sunt prinşi, apoi ne pun să inventariem restul. Şi totul e expediat la momentul cuvenit.
·— Totul? întrebă Jacob, cu speranţele brusc năruite.
·— Până la ultima fărâmă, confirmă Leszek. Şi nici măcar nu vezi totul aici.
·— Ce vrei să spui?
·— Mă refer la aur şi argint, la bani gheaţă şi la bijuterii, spuse Leszek. Astea sunt ţinute separat, păzite mai bine decât e depozitul ăsta.
·— Despre ce sume vorbim? întrebă Jacob.
·— Despre milioane, zeci de milioane, poate chiar mai mult. Nu pot spune exact, dar evreii vin aici cu tot ce au şi Höss şi oamenii săi le confiscă toate bunurile.
·— Şi totul se duce la *der Führer* la Berlin?
·— Sunt sigur că oamenii din anturajul său îşi iau partea. Dacă ar fi să ghicesc, aş spune că cea mai mare parte a acestui tezaur evreiesc este depusă în conturi prin băncile elveţiene, nu în Banca Centrală din Berlin. Dar asta e doar o presupunere. Oamenilor lui Höss nu le scapă nimic. Smulg inelele de pe degete. Aşa cum am spus, scot plombele şi coroanele de aur din gurile oamenilor. Vor să ia totul.
Jacob se întoarse cu spatele la fereastră.
·— Tinere, bine ai venit în Canada, spuse Leszek, aşteptă câteva momente şi adăugă: Aşa a fost botezat, cu mult înainte de sosirea mea, acest loc. Canada.
·— De ce?

·— Nu ştiu exact. Cred că se gândeau la Canada ca la o ţară unde curge lapte cu miere. Oricum, numele s-a păstrat. Eu sunt *kapo*-ul care conduce acest loc şi am nevoie de un om nou. Aş vrea să mi te alături.

·— De ce? întrebă Jacob, întrebându-se dacă arată într-atât de nedumerit şi tulburat după cum se simţea.

·— Vreau să supravieţuieşti, Jacob, spuse Leszek. Am auzit de operaţiunile unchiului tău din Germania şi Belgia şi mi-ar fi de folos cineva cu experienţa ta. Acum, să fim clari. O să te pun la muncă, o să munceşti din greu, dar voi avea, de asemenea,
grijă de tine. Îţi voi da să mănânci mai mult, îţi voi da o cafea pe care să o poţi bea şi-ţi voi păzi spatele. Tot ce-ţi cer este să mi-l păzeşti şi tu pe al meu. Doar cei puternici supravieţuiesc aici. Şi numai oamenii care au suficient de mâncare şi de băut rămân puternici. Numai cei cu locuri de muncă în interior rămân puternici. Numai cei care se ajută unii pe alţii şi-şi fac prietenii şi alianţe adevărate rămân puternici. Îţi dau şansa de a supravieţui şi, sper, de a-i ajuta şi pe alţii să supravieţuiască. Deci, ce spui? Pot conta pe tine?

Jacob îşi aminti că nu-l cunoştea mai deloc pe acest om. Cu toate acestea, Leszek cunoştea cu mult mai mult despre el sau cel puţin despre Avi. Era demn de încredere? Cum ar fi putut fi Jacob sigur? Părea aproape cert că bărbatul făcea parte din Rezistenţă. Cum altfel ar fi putut şti toate lucrurile acelea? Dar nu spusese nimic în acest sens. Oricum, nu limpede. Şi, din nou, dacă era agent al SS? Dacă lucra pentru Gestapo sau direct pentru comandant? Ar fi avut sens? Cum să fi căpătat o poziţie atât de privilegiată chiar în peştera comorilor?

Totuşi, dacă naziştii ştiau adevăratul nume al lui Jacob, de ce să o fi luat aşa, pe ocolite? De ce nu l-au arestat, nu l-au torturat să-l facă să verse toate secretele pe care le

ştia, şi apoi să-l spânzure? Desigur, nu ştia prea multe despre reţeaua Rezistenţei. Avi ar fi fost o pradă mai de soi. Era un grangure mare în Rezistenţă. Jacob era plevuşcă şi nu putea crede că naziştii nu ştiau asta. De ce, atunci, să recurgă la o asemenea prefăcătorie?

·– Pot să-ţi pun o întrebare? spuse Jacob în cele din urmă.

·– Desigur.

·– De ce nu mă torni pur şi simplu?

·– De ce-aş face-o?

·– Nu ai fi recompensat dacă ai turna un membru al Rezistenţei, chiar şi unul neimportant ca mine? întrebă Jacob.

·– Probabil că da, spuse Leszek.

·– Atunci, de ce nu o faci?

·– Nu sunt aici să-i ajut pe nazişti, Jacob. Sunt aici pentru a salva fiecare viaţă pe care o pot salva, nu contează că e de polonez sau evreu.

Jacob se gândi o clipă la spusele lui.

·– Dar nu este împotriva regulilor să-i dai unui deţinut mai multă hrană decât celorlalţi? întrebă el.

·– Este.

·– Ce se întâmplă dacă eşti prins?

·– Probabil că m-ar spânzura, spuse Leszek. Probabil că te-ar spânzura şi pe tine. Dar uite cum stau lucrurile, Jacob. Am supravieţuit aici doi ani şi jumătate. Deci, cine ştie? Poate că azi îmi va veni rândul. Dar, dacă sunt prins şi ucis, vreau să fie pentru ceva care contează, iar salvarea vieţilor contează pentru mine.

·– Eşti aici de doi ani şi jumătate? întrebă Jacob, abia crezându-şi urechilor.

Leszek dădu din cap.

·– Am ajuns aici în septembrie 1940.

·– Cât rezistă în general oamenii aici? întrebă Jacob.

·– Două luni, spuse Leszek. Poate trei.

·– Atunci, tu cum ai rezistat atât?
·– Mi-am făcut prieteni.
Jacob se uită la el, dar Leszek nu părea un om care să spună prea des poveşti sau să facă glume proaste. Inspira încredere, deşi nu era evident. Chiar dacă avea sentimente amestecate, Jacob decise că nu avea de ales decât să intre în joc, să vadă unde se va ajunge. Poate că va mai trăi câteva zile sau săptămâni
sau, în cel mai bun caz, trei luni. Dar nu ar fi mai bine decât să moară astăzi? La urma urmei, fiecare oră adăugată i-ar da mai mult timp să-şi plănuiască evadarea. Şi Jacob nu avea nicio îndoială că va scăpa. Singurele necunoscute acum erau doar cum şi când. Lucrul aici în Canada, alături de Leszek, socoti el, ar fi putut să îi dea acces la provizii, şi acoperirea de care avea nevoie pentru a evada.

Aşa că Jacob dădu din cap şi se strădui să spună da şi mulţumesc pentru ocazia scoasă în cale.
Întinse mâna şi Leszek i-o scutură zdravăn şi zâmbi.
·– Din nou, bun venit în Canada.
Atunci şi numai atunci, Leszek luă sticla de suc de mere şi i-o dădu lui Jacob. Acesta o luă, se uită la ea şi apoi o dădu peste cap înainte ca Leszek să se răzgândească.
Nimic nu avusese vreodată un gust atât de dulce.

39

·– Scuze. Sunt aici să iau o cutie pentru Canada.
Jacob spera din suflet că a nimerit clădirea potrivită. Lagărul de la Auschwitz nu era locul care să ierte vreo greşeală. Se uită din nou la hârtia din mână pe care Leszek îi scrisese numele şi numărul clădirii. Jacob întrebase mai mulţi deţinuţi, iar aceştia îl îndreptaseră cu toţii către acest loc. Deşi nu reuşise să vadă pe faţada clădirii un nume sau număr, intră totuşi în acea clădire

mică, lipită de giganticul coş din care se revărsa noapte şi zi norul acela negru şi urât mirositor.

·— Ce cutie, băiete? întrebă un prizonier care lucra în spatele tejghelei. Nu am la dispoziţie toată ziua.

·— Chiar nu ştiu, domnule, a recunoscut Jacob. Sunt cam nou aici.

Omul pufni dezgustat şi plecă mormăind şi înjurând, dar se întoarse după câteva minute cu o cutie uriaşă plină cu ochelari de vedere de diferite forme şi dimensiuni.

·— Pentru ăştia ai venit? mormăi bărbatul, în mod clar la sfârşitul puţinei răbdări de care dispunea.

Jacob nu avea nicio idee. Dar, în timp ce se holba în cutie la toate acele tipuri de ochelari, o pereche îi atrase în mod special atenţia. La marginea cutiei de lemn, înghesuită în colţ, era o pereche de ochelari cu rame de aur. Jacob ştiu de îndată că-i mai văzuse. Se întinse după ei şi-i luă. Îi examină cu atenţie şi în cele din urmă îi puse jos. Erau ochelarii domnului Eliezer, chiar cei pe care „tatăl” lui îi purtase în tren. Jacob fu cuprins de o tristeţe atât de profundă, aproape palpabilă, încât simţi că putea realmente să întindă mâna şi s-o atingă.

Leszek avea dreptate. Nu minţea şi nici nu spunea poveşti cu fantome. Bătrânii şi bolnavii erau exterminaţi la Auschwitz. Domnul Eliezer fusese ucis. Nu făcuse niciun rău. Nu rănise pe nimeni, nu provocase nicio problemă, dar comandantul Höss ordonase ca el să fie oricum ucis. Într-o bună zi, domnul Eliezer era viu şi teafăr şi încerca să-i salveze viaţa lui Jacob. A doua zi, era trimis în camera de gazare şi corpul său era ars până la cenuşă într-un cuptor de alături. Acum, tot ce mai rămăsese de la el erau ochelarii. Tot ce mai rămăsese de la cei aflaţi în vagonul acela de vite erau ochelarii. Ochelarii de citit. Ochelarii de soare. Ochelarii de zi cu zi. Aşa stăteau lucrurile. Lara nu mai era. Doamna Brenner dispăruse. Toţi erau morţi. Acele

doamne care avuseseră grijă de el şi-i dăduseră de mâncare în tren, fuseseră cu toate gazate. Ucise. Le smulseseră aurul din gură. Cadavrele lor despuiate fuseseră aruncate pe foc.

Jacob înşfăcă lada cu ochelari, care era mai grea decât se aştepta, şi plecă repede, întorcându-se la punctul de lucru din
clădirea Canada. Erau şase minute de mers, iar Jacob îşi ţinu privirea în pământ. Se strădui să nu se uite în ochii nimănui, dar fu atent să-şi ridice capela de pe cap în faţa fiecărui soldat aflat pe o rază de o sută de kilometri. Nu voia să observe ce se întâmpla în jur. Nu voia să fie observat de ceilalţi. Nu voia decât să termine această misiune şi să dispară. Poate că lui Leszek îi va fi milă de el, poate că îl va lăsa să stea într-un loc liniştit pentru a jeli tot ceea ce văzuse.

Oricum, nici nu se puse problema. Când Jacob ajunse în fine cu lada cu ochelari, Leszek îi spuse să numere şi să catalogheze tot ce era în cutie. Apoi, îi arătă lui Jacob unde trebuia să le pună în depozit. După aceea, îl duse pe Jacob în biroul său şi îi dădu un măr şi o bucată mare de pâine cu unt şi marmeladă de zmeură. Jacob îi mulţumi din suflet, apoi se aşeză pe canapea şi mâncă la repezeală.

Avea sentimente amestecate. Se simţea vinovat că mănâncă, în vreme ce prietenii lui mureau. Se simţi vinovat că mănâncă, atunci când mulţi alţii erau literalmente înfometaţi până la moarte. Dar era hotărât să supravieţuiască, ceea ce însemna că trebuia să mănânce de câte ori putea, ce putea şi cât de mult putea. Pur şi simplu nu se putea altfel.

Când Jacob termină, se şterse pe mâini şi pe faţă şi bău o ceaşcă de cafea ca să se aşeze neaşteptatul desert mai bine în burtă. Leszek îl trimise apoi să aştepte un tren care tocmai oprise la peron. De data aceasta, Jacob nu era

singur. Se duse însoţit de un băiat evreu înalt, slab, care era, după cum se părea, unul dintre aghiotanţii de încredere ai lui Leszek.

·— Numele meu e Max, spuse tânărul după ce părăsiră depozitul şi se îndreptară spre peron. Max Cohen. De fapt, Maximilian, dar nimeni nu îmi spune aşa. Nici chiar tatăl meu nu mi-a spus aşa vreodată. Mama mea mă striga aşa, dar nu puteam
suporta. O rugam să-mi spună Max, dar nici nu voia să audă. Pentru că am primit numele după al tatălui ei şi ea şi-a iubit tatăl şi înţeleg de ce. A fost mare rabin în Bucureşti. De aceea s-a căsătorit cu tata, pentru că şi el era rabin. O mulţime de rabini în familia noastră. Voiau să fiu şi eu rabin. Am studiat Tora cea mai mare parte a vieţii mele. Bănuiesc că a fost o pierdere de vreme. Nu sunt prea multe oferte de angajare pentru rabini în lagăr, nu-i aşa? În plus, se pare că mai toţi oamenii pe care-i întâlneşti aici sunt rabini. Aşadar, tu eşti Jacob, vreau să spun, Leonard. Nu-i aşa?

Jacob se mulţumi să dea din umeri şi continuă să meargă.

·— Deci, care e povestea ta?

·— Am luat trenul greşit.

Max aproape că izbucni în râs, dar se abţinu, căci nu voia să atragă o nedorită atenţie.

·— Deci, faci pe hazliul sau ceva de genul ăsta? Ai luat trenul greşit? Da, cred că l-ai luat. Încotro te îndreptai de fapt? Te duceai în weekend la Paris să-ţi vezi iubita?

·— Nu.

·— Atunci, ce? Mergeai să-ţi vizitezi unchiul cel bogat din Londra?

·— Aş prefera să nu spun.

·— O, scuze; este secret, nu? Cine eşti, faci parte din *la Résistance*?

Jacob îl fixă doar cu privirea.

·— Bine, bine, relaxează-te, spuse Max. Nu prea eşti vorbăreţ, nu? Dar eşti evreu, nu? Adică, porţi triunghiul galben şi toate cele, da? Deci suntem veri, nu?
Jacob nu spuse nimic.
·— Te-ai gândit vreodată să devii rabin? întrebă Max.
·— Nu.
·— Familia ta este religioasă? Jacob ridică din umeri din nou.
·— Nu foarte, nu? spuse Max. Când ai mai crescut, te-au dus la *şul*?
·— Sigur.
·— Ai avut bar miţvah?
·— Desigur.
·— De unde eşti?
·— Siegen.
·— Unde e asta?
·— Germania.
·— Lângă Berlin?
·— Nu, mai aproape de Belgia.
·— *Parlez-vous français?*
·— Puţin.
·— Păi cum ai prietenă la Paris, dacă nu vorbeşti franceza?
Jacob se uită la Max, iar Max îi dădu o palmă peste spate şi îi spuse să nu fie atât de rigid.
·— Relaxează-te, spuse el. Va fi bine. Haide. Să mergem la muncă.
Un tren monstruos, cu cel puţin patruzeci de vagoane, tocmai trăsese la peron. Jacob estimă că ar putea fi vreo 1 700 sau 1 800 de prizonieri în vagoane. Cei mai mulţi erau evrei. Tresări dureros când văzu cum nou veniţii erau bătuţi sălbatic de sutele de soldaţi care-i însoţeau. În fruntea lor se afla cel mai respingător om pe care-l văzuse Jacob vreodată, mai mult bestie decât om.
·— Cine-i ăla? îl întrebă pe Max.

— Gardianul-şef? Este Louie Grasul. Este o adevărată bijuterie. Uniforma lui Louie Grasul părea cu un număr prea mică pentru el, ceea ce făcea ca mânecile şi capetele pantalonilor să fie puţin cam scurte. Din acest motiv, braţele lui groase ca nişte buşteni păreau mai lungi decât erau.

Sadicul gardian era cu siguranţă în elementul său acum. Striga şi înjura, trăgând femeile şi bărbaţii afară din vagoane, deşi era mai predispus să se concentreze pe femei. Le ordonă să-şi lase lucrurile în vagon şi le împinse pe peron, unde despărţi bărbaţii de femei şi puse ambele grupuri în şir de câte o persoană. Neajutorat, Jacob le văzu feţele îngrozite, îngheţate de frică.

Zări o fată deosebit de frumoasă, cam de vârsta lui probabil, cum tremură când Louie Grasul îi aruncă priviri galeşe. Fata izbucni în lacrimi când el o pipăi, în timp ce ceilalţi gardieni râdeau şi îl întărâtau să meargă mai departe. Când ea încercă să se dea deoparte, bluza ei se rupse, iar Jacob văzu oripilat cum Louie Grasul o izbeşte pe această fată dulce şi fără apărare în faţă, în mod repetat, cu patul puştii, până când fata, plină de sânge, deveni de nerecunoscut.

Jacob nu era singurul care privea fără să ştie ce să facă. Mamele şi bunicile trebuiră să meargă în continuare înainte, una după alta, temându-se toate că puteau fi următoarele.

Pentru Jacob fu la fel de dureros să vadă privirea din ochii soţilor, taţilor şi bunicilor, în timp ce înaintau câte unul în şir. Văzu că mulţi dintre ei strângeau pumnii gata să-i folosească, gata să lupte pentru a o proteja pe această tânără şi pe ceilalţi, şi văzu cum prietenii şi rudele le spuneau să se liniştească, să nu facă cine ştie ce faptă necugetată.

Brusc şi neobişnuit pentru el, Jacob, căruia nu îi plăcuse niciodată să vorbească mai mult decât era necesar, vru să le strige bărbaţilor şi să-i îndemne să i se alăture ca să-l prindă pe Louie Grasul şi să-i zdrobească ţeasta. Da, ar muri cu toţii, dar nu ar fi meritat s-o facă pentru a strivi măcar unul din aceşti monştri?

Apoi se gândi, din nou, că poate ar fi mai bine să-i avertizeze ce îi aştepta. Poate că trebuia să le spună că era mai bine să moară aici şi acum în picioare pentru cei pe care îi iubeau, decât să-i vadă intrând în camerele de gazare, la cuptoare şi apoi, probabil, să-i urmeze pe acelaşi drum.

Nu o făcu, desigur, şi se simţi profund ruşinat. Nu se împotrivise când ajunsese acolo. Nici acum nu era gata să riposteze. Voia s-o facă, pentru un moment, dar momentul avea să treacă şi nu va face nimic.

De ce? Pentru că nu avea de gând să moară. Tot ce voia să facă era să scape, să fugă cât mai departe putea. Asta făcea din el un laş? Se temu că da, şi vinovăţia făcu bezna din jur să pară că devine şi mai întunecoasă.

Odată ce gardienii goliră trenul, Max, Jacob şi o duzină de alţi deţinuţi de la Canada urcară rapid şi, vagon cu vagon, luară bagajele şi cuferele şi alte efecte personale. Încărcară totul în cărucioare de lemn şi duseră toată prada într-o imensă zonă de procesare, în spatele depozitului din Canada, mereu sub privirile vigilente ale oamenilor înarmaţi. Apoi alergară înapoi la tren cu lopeţi, perii, furtunuri şi înălbitori, şi curăţară temeinic fiecare vagon. Când terminară cu asta, întinseră fân proaspăt pe podeaua fiecărui vagon şi-i raportară şefului gardienilor că-şi îndepliniseră sarcina.

Şeful le verifică munca. Gardieni însoţiţi de ciobăneşti germani se asigurară că nu rămăsese vreun deţinut care să încerce să se ascundă în, sub sau pe vagoane. După ce

terminară verificarea, şeful gardienilor dădu mecanicului semnalul de plecare, ţignalul locomotivei şuieră de mai multe ori, iar trenul ieşi din staţie.

Jacob, Max sau ceilalţi prizonieri nu schimbară o vorbă. Conversaţia nu era interzisă într-o astfel de situaţie în mod expres, dar nimeni nu voia să-i facă pe nazişti să creadă că plănuiau ceva. Singura voce pe care o auzi Jacob în acele ore îi aparţinea lui Höss, care striga din când în când: „Dreapta” sau
„Stânga”.

Ascultând, Jacob înţelese ce însemna cu adevărat procesul de triere şi acest fapt îl bântui. Din cine ştie ce motiv bolnav pe care nu şi-l putea explica, intenţionase la început să-i urmeze pe oamenii trimişi la stânga. Voia să vadă unde se duceau. Voia să audă ce li se spunea. Voia să vadă dacă ceea ce-i spusese Leszek era adevărul gol-goluţ. Ştia că aşa e. Dar cum de era posibil?

Nu era posibil să urmărească acest grup de suflete condamnate, desigur, şi chiar dacă ar fi fost, ar fi fost extrem de periculos. Aşa că Jacob îl urmă pe Max înapoi în zona de sortare din spatele Canadei, aşa cum se presupunea că trebuia să facă şi, împreună, începură să deschidă cuferele şi valizele. Aici aveau voie să vorbească şi Max nu rată ocazia.

Începu fără zăbavă să muncească, dându-i între timp explicaţii lui Jacob despre ceea ce făcea, iar Jacob încerca să bage la cap totul şi să urmeze indicaţiile lui Max.

Costumele bărbaţilor trebuiau să fie puse într-o stivă anume. Pantalonii bărbăteşti urmau să fie puşi în alta. Cămăşile în altă stivă. Pantofii bărbăteşti de toate tipurile erau strânşi într-o grămadă separată. Cravatele, curelele şi alte accesorii erau adunate în alta. Îmbrăcămintea femeiască era separată şi sortată diferit.

Jacob nu râdea şi nu zâmbea. Erau momente când şi-ar fi dorit să poată, dar tristeţea pe care i-o produsese moartea alor săi şi sălbăticia acelui loc pătrunseseră în toate fisurile fiinţei sale. Nu înţelegea cum de Max poate fi atât de relaxat, atât de degajat. Chiar nu-i păsa? Nu vedea ce se petrece? Max, spre
deosebire de Leszek, nu ştia ce-i aştepta pe aceşti oameni – şi ce s-ar fi putut întâmpla cu ei înşişi, dacă nu erau atenţi?

40

În depărtare, Jacob auzi un alt şuierat de tren.

Se uită la Max, care admira o vioară veche pe care o scosese dintr-un cufăr. Când Max văzu cum îl priveşte, i-o aruncă lui Jacob, fără să-l avertizeze. Speriat, Jacob se întinse după ea şi o prinse cu mare greutate.

·– Ce-ai în cap? întrebă el, supărat.

·– Păreai să ţi-o doreşti, râse Max şi continuă să sorteze ciorapii de femeie dintr-un morman de eşarfe şi pălării.

·– Nu mi-era gândul la asta.

·– Atunci, la ce?

·– Trenul, spuse Jacob, aranjând cu grijă vioara într-o cutie mare de instrumente muzicale de lângă el şi revenind apoi la stivuirea sutelor de cărţi pe care le găsiseră în vagoanele pentru vite.

·– Spune-mi că nu vine încoace.

·– Unde altundeva să se ducă? întrebă Max.

·– E plin cu alţi evrei?

·– Bineînţeles – şi poate câţiva ţigani şi nişte condamnaţi politici ca bonus.

·– Câte trenuri vin pe zi?

·– Depinde. Mi se pare că frecvenţa lor a crescut în ultima vreme – două, trei pe zi. O dată au fost cinci.

·– Cinci?

·— Bănuiesc că a fost o ocazie specială, spuse Max. Dacă ucideţi trei evrei, primiţi doi gratuit.
·— Nu este amuzant, spuse Jacob.
·— Eu aşa credeam, răspunse Max. Ştii să cânţi?
·— La ce?
·— La vioară? insistă Max. Cânţi?
·— Cândva cântam.
·— Poate că ar trebui să fii în orchestră.
·— Nu, mulţumesc, spuse Jacob. De fapt, dacă stau să mă gândesc, astăzi nu cântă nimeni. De ce?
·— Dirijorul lor a fost împuşcat aseară.
·— Împuşcat? De ce?
·— Pentru că a încercat să fure pâine de la bucătărie. Doi dintre prietenii săi – un trompetist şi altul care cânta la clarinet – au făcut dizenterie. L-au rugat să meargă la bucătărie şi să le aducă ceva cât de cât decent să mănânce. Din păcate, Louie Grasul l-a prins. L-a împuşcat în ceafă. Oricum, există un post liber de dirijor. Nu-i aşa că sună atrăgător?
·— Nu prea.
·— Ei bine, ai putea cânta la vioară, spuse Max. Numai să nu furi pâine.
·— Cred că o să spun pas.
·— De ce? Nu te pricepi? Jacob ridică din umeri.
·— Pun pariu că te pricepi.
·— Nu prea, insistă Jacob, văzând ochii lui Max sclipind ironic.
·— Eşti doar timid.
Se întoarseră la munca lor, Max împăturind şi sortând ţoalele ca o vânzătoare de la departamentul de îmbrăcăminte pentru femei, Jacob sortând şi stivuind cărţile ca un bibliotecar.
·— Acum te ocupi de cea mai mare ispită de care am avut parte pe-aici.

·— Care?
·— Să fur o carte şi s-o duc la blocul meu să citesc noaptea din ea.
·— Şi de ce nu ai furat-o?
·— Din acelaşi motiv pentru care nu vrei să cânţi la vioara asta... Vreau să trăiesc, spuse Max. Şi, în plus, Leszek mă caută în fiecare seară, ca să fie sigur sigur că nu am luat-o razna şi am furat cine ştie ce, în ciuda tuturor avertismentelor lui.
·— De ce îi pasă? întrebă Jacob.
Max nu răspunse, în mod straniu. Dar, din faptul că nu-i răspunse, Jacob îşi dădu seama că descoperise ceva important.
Dar Max schimbă repede subiectul.
·— Trebuie să ne grăbim, spuse el. Trebuie să terminăm până vine trenul următor.
Accelerară ritmul în care sortau obiectele şi începură să pună grămezile făcute în cutii, pe care le duseră în depozit pentru a fi trecute în catastif şi depozitate. Max îl întrebă.
·— Jacob, 10 mai 1933 înseamnă ceva pentru tine?
·— Nu în mod special, de ce?
·— Marele rug de cărţi, nu-ţi aminteşti?
·— Vrei să spui cel din Berlin?
·— Nu doar din Berlin, spuse Max. S-a întâmplat în fiecare universitate din ţară.
·— Eram foarte mic, spuse Jacob.
·— La fel şi eu, spuse şi Max. Dar tatăl tău a fost profesor, nu?
·— Aşa e.
·— Nu ţi-a spus nimic despre momentele astea teribile?
Jacob ridică din umeri.
·— Poate încerca să mă ţină departe de ele.
·— Tatăl meu, nu, spuse Max. Ţi-am spus că a fost rabin. De fapt, un mare rabin. Toţi cei din oraş îl iubeau. Mă rog,

evreii. Şi era un mare iubitor al cuvântului scris, începând cu Tora şi Mişna, dar şi orice altceva. Îi plăceau cărţile. Le adora cu totul. Devora uneori câteva pe săptămână, optzeci, nouăzeci sau mai multe pe an. În privinţa asta, era nesăţios. Şi, atunci când naziştii au făcut rugurile alea cu cărţi, a fost înfricoşat – se albise la faţă. În mai în acel an, eram la Berlin; tatăl meu se întâlnea cu nişte rabini de seamă din Germania. În noaptea aceea, fără să-i spună mamei, m-a trezit şi m-a dus pe acoperişul Facultăţii de Medicină din campusul Universităţii din Berlin şi am stat acolo împreună şi am urmărit tot ce se întâmpla.

Jacob se străduia să muncească, dar era captivat de povestea lui Max.

— Veneau studenţi de pretutindeni să ardă cărţi. Veneau cu sutele şi aduceau cu ei mii de cărţi. Eram doar un copil, desigur, dar nu văzusem niciodată atât de multe cărţi, nici chiar la bibliotecă. Apoi au ridicat rugul acela mare. Cred că flăcările se ridicau la zece-cincisprezece metri. Era fascinant. Au început să arunce însă cărţile în foc, strigând numele autorilor în uralele generale. Erau cărţi scrise de tot soiul de scriitori – H.G. Wells, Albert Einstein, Sigmund Freud, toţi oameni d-ăştia mari. Le aruncau pe toate în foc. Tot ceea ce naziştii considerau că e „eretic” sau „negerman” era pus pe foc. Tatăl meu nu mai era el însuşi. Era plin de durere şi de o imensă furie. Săptămâni, chiar luni de zile după toate acestea, spumega pe această temă faţă de cei care catadicseau să-l asculte. Dar nu voia nimeni să vorbească despre asta şi erau cu toţii îngrijoraţi că tatăl meu va sfârşi cu un atac de cord, dacă se consuma atâta pentru asta. Mai rău, erau siguri că va fi arestat de Gestapo, pentru că protesta în gura mare. Oricum, într-o zi, tatăl meu spunea că Freud întrebase ironic: „Ce, doar cărţile

noastre? Odinioară, ne-ar fi pus pe noi pe rug.” Tatălui meu i s-a părut o vorbă inteligentă şi probabil că oferea o perspectivă mai clară asupra realităţii. Da, mi-a spus el, ce au făcut naziştii a fost teribil. Dar Freud avea dreptate; ar fi putut fi mai rău. Cu mult mai rău. Aşa că a încercat să se liniştească, să nu lase ca toată tărăşenia asta să-l distrugă. Şi apoi el, mama şi cu mine am fost arestaţi într-o noapte, aruncaţi într-un vagon de tren şi duşi prin întuneric până ne-am trezit aici. Pe mine m-au trimis la dreapta. Iar pe el şi pe mama i-au trimis la stânga. Şi nu i-am mai văzut niciodată.

Jacob încetă să mai lucreze. Auzi din nou şuieratul locomotivei. Trenul intra în staţie. Trebuiau să termine. Trebuiau să plece într-acolo.

·— Îmi pare rău, spuse el.

De astă dată, Max fu cel care ridică din umeri şi îşi şterse lacrimile din ochi.

·— Ce poţi să faci?

·— Bănuiesc că Heine avea dreptate.

·— Cine?

·— Heinrich Heine.

·— Poetul?

·— Da.

·— A fost unul dintre preferaţii tatălui meu, spuse Max.

·— Şi ai tatălui meu, spuse Jacob.

·— Şi ce spunea Heine?

·— Unde sunt arse cărţile, vor arde în cele din urmă şi oamenii.

Max se opri din lucru.

·— Chiar a scris aşa ceva? întrebă el.

·— Chiar aşa, spuse Jacob.

·— Când?

·— Nu ştiu exact, prin 1821 sau ’22, ceva de genul ăsta.

·— Poate că era un profet, Max oftă. Jacob dădu din cap.

·— Poate că da.

41

A doua zi dimineaţă, Jacob ajunse în biroul lui Leszek imediat după apel. Max era deja acolo şi tustrei devorară la repezeală câteva bucăţi de brânză elveţiană, o banană şi o felie de pâine peste care întinseră de astă dată un strat subţire de gem de caise. Îşi clătiră apoi gura cu o cană mică de cafea neagră. Adunară apoi zaţul din cănile de tablă şi-l ascunseră în spatele unui fişet. Jacob îşi dorea să fi mâncat şi băut mai încet, ca să savureze fiecare dumicat. La urma urmei, date fiind circumstanţele, ceea ce făceau ei era practic un dezmăţ gastronomic. Erau unii în lagăr care ar fi ucis fără doar şi poate ca să se bucure de un asemenea meniu. Dar, când văzu cât de repede mâncară şi băură ceilalţi doi, cât de repede şterseră urmele şi se pregătiră de muncă, Jacob făcu tot ce-i stătea în putinţă să se ţină după ei. Aveau mai multă libertate decât mai toţi ceilalţi, dar trebuiau să fie mereu în gardă.

Leszek îi trimise pe Max şi pe Jacob să proceseze încă două trenuri şi, alimentat cu acele calorii de care avea nevoie cu atâta disperare, Jacob era pregătit.

Munca era epuizantă, dar nu-i distrăgea atenţia. Pentru Jacob, mult mai interesantă fu discuţia pe care o avu cu Max când se întoarseră în Canada şi fură liberi din nou să vorbească fără teamă că ar putea fi pedepsiţi de gardieni. Aici, în Canada, treaba gardienilor nu era să-i împiedice să vorbească, ci să fure. Jacob se întrebă dacă ştiau că Leszek fura pâine, brânză,
suc şi gem. Poate că era o înţelegere între ei. Poate că Leszek fura când aceştia nu erau atenţi. Poate că, de fapt, Max fura hrana sau o dosea prin buzunare în vagoanele de tren când nimeni nu se uita la el. Dar, din nou, se gândi Jacob, poate că era mai bine să nu ştie. Cu siguranţă nu

avea de gând să-l întrebe. Cu cât ştia mai puţin, cu atât mai bine – mai ales dacă primea în continuare mâncare.

Conversaţia dintre Jacob şi Max fu, de fapt, mai mult un monolog al lui Max, dar lui Jacob totul i se păru fascinant, mai ales că astfel timpul trecea mai repede. Max vorbi despre anii când crescuse în Bucureşti, despre fetele care-i atrăseseră atenţia şi despre farsele pe care le făcea fetelor pe care le plăcea când participau la pregătirile pentru bat miţvah.

Vorbea despre controversele turbate pe care le aveau el şi prietenii săi pe tema emigraţiei evreilor în Palestina, unde să pună bazele renaşterii statului Israel. Unul dintre prietenii lui Max ajunsese să fie obsedat de sionism şi credea că evreii trebuie să se mute la Ierusalim, ca să facă pregătiri pentru venirea lui Mesia. Max spunea că e „mie-n sută" împotriva sionismului, pentru că, după cum spunea tatăl său, numai Mesia putea reîntemeia statul evreu, numai El putea să-i aducă pe evrei înapoi în Pământul Făgăduinţei, numai El putea instaura pacea pe Pământ. Orice efort uman pentru a realiza lucrarea lui Mesia ar fi o blasfemie. Dar familia prietenului lui Max nu se lăsă descurajată şi, până la urmă, vândură tot ce aveau, porniră spre portul Jaffa şi, şase luni mai târziu, toţi cei din familia lui Max – şi ceilalţi evrei din cartierul lui din Bucureşti – au fost arestaţi şi trimişi în lagăr.

Jacob nu participase niciodată la dezbateri ca acestea şi nici vorbă să se fi implicat în vreuna. Auzise că oamenii se îndreaptă spre Palestina, desigur. Niciodată nu auzise însă dezbateri cum
că Israelul ar trebui reîntemeiat pentru ca Mesia să aibă unde să vină, sau că ar trebui ca mai întâi să vină Mesia şi să reîntemeieze naţiunea Israelului. Nu studiase nicicând profeţiile din Tanah[11] despre viitorul evreilor. Nimeni dintre

[11] Biblia evreilor (n. tr.).

cunoscuţii săi nu vorbea despre astfel de lucruri – nici măcar propriul său rabin – iar acum Jacob se întreba de ce.

În vreme ce curăţarea şi prelucrarea primului tren se desfăşurase fără probleme, aproape rutinier, dacă putea fi folosit un astfel de termen pentru o operaţiune pe care Jacob o făcuse de atât de puţine ori, prelucrarea celui de-al doilea tren fu devastatoare. De astă dată, pentru prima dată de la sosire, Jacob văzu zeci de copii coborând din vagoane, unii dintre ei nu mai mari de cinci sau şase sau şapte ani. Copiii nu erau acolo singuri, desigur. Se ţineau de mâinile mamelor şi taţilor, ale surorilor, fraţilor sau bunicilor lor. Apariţia lor l-a prins însă pe Jacob fără apărare.

Prima dată, atenţia îi fu atrasă de fetiţele acelea cu părul prins în coadă la spate, cu rochiile lor cu imprimeuri, de care erau prinse micuţe stele galbene ale lui David pe ele, fetiţe care aveau în braţe păpuşi şi se agăţau de fustele mamelor lor, dintre care unele aveau şi ele în braţe copii adevăraţi.

Copii? Bebeluşi? Chiar îi aduseseră naziştii la Auschwitz? De ce? se întrebă Jacob. De când ajunsese acolo, nu văzuse niciun copil rătăcind pe străzi sau pe la punctele de lucru. De fapt, nici nu-şi aminti să fi văzut în lagăr pe cineva sub vârsta de şaisprezece sau şaptesprezece ani şi cu siguranţă nu văzuse niciun ţânc sau copil. Unde se puteau duce?

Cu Louie Grasul strigând obscenităţi la ei, Jacob îi văzu pe nou-veniţi cum se pun în şir indian. Una câte una, fetele erau trimise la stânga, uneori cu mamele lor, alteori fără. Şi băieţeii erau trimişi tot la stânga. Toţi. Fiecare. Fără excepţie.

Unii dintre aceşti copii minunaţi se dovediră soldaţi curajoşi. Taţii sau mamele lor le spuneau să-i urmeze pe „oamenii aceia buni” şi că „or să se vadă în curând”, iar

copiii făceau o grimasă, dar dădeau din cap şi plecau târşâindu-şi picioarele, ca şi cum ar fi fost în prima zi de grădiniţă.

Alţii trebuiau să fie luaţi cu forţa de lângă părinţi, mai ales de lângă mamele lor, ţipând şi plângând. De cele mai multe ori, mamele izbucneau şi ele în plâns şi-l rugau pe Höss să le lase să rămână cu copiii lor. Şi, din când în când, Jacob vedea că spunea da şi că le trimitea şi pe mame la stânga.

Părinţii ăia aveau idee ce se întâmplă? Tremurând de furie şi o durere indescriptibilă, Jacob se holba la ele. Unele dintre ele ştiau, îşi spuse el. Putea să vadă în ochii lor, în mişcările lor care le trădau frica, resemnarea şi înfrângerea. Cele mai multe dintre ele erau însă aşa cum fusese el la sosire, cu câteva zile înainte. Nu aveau nici cea mai mică idee ce li se întâmpla. Ştiau că au ajuns într-un loc îngrozitor, dar nu ştiau pur şi simplu cât de îngrozitor. Cum ar putea şti?

Din nou, Jacob vru să-i avertizeze pe toţi. Voia să strige din rărunchi. Dar pe cine ar fi salvat? Ar fi rămas cineva în viaţă dacă le-ar fi spus adevărul? Realitatea amară era că nu. În primul rând, probabil că nici nu l-ar fi auzit înainte ca gardienii să-l împuşte. În al doilea rând, chiar dacă l-ar fi auzit, nu ar fi avut timp să priceapă ce spune. În al treilea rând, chiar dacă ar fi priceput, nu l-ar fi crezut. Cine *ar putea* crede? Cuvintele lui ar fi sunat ca un delir nebunesc. În al patrulea rând, desigur, chiar dacă l-ar auzi şi l-ar crede, nu mai era nimic de făcut acum. Ei, ca şi el, erau prinşi în capcană.

Când Max se duse în primul vagon, Jacob nu avu de ales şi-l urmă. Aveau o treabă de făcut şi nu le era permis să greşească
sau să întârzie. Jacob făcu însă scârbit un pas înapoi, descoperind într-un colţ al vagonului un mort. Pielea îi era

verde-cenuşie. Corpul îi era ţeapăn, cuprins de *rigor mortis*.

— Hai, şopti Max. O să-l iau de picioare. Tu să-l prinzi de mâini.

Jacob nu făcu nicio mişcare.

— Să mergem, hai să mergem, îl scuturã Max, încercând să vorbească în şoaptă. Înainte să avem probleme.

Totuşi, Jacob nu putu să o facă. Nu fusese niciodată atât de aproape de un cadavru, cu excepţia propriei sale surori, deşi înlătură această imagine din mintea lui. Acum era şi mai sinistru. Omul era mort de mai multe zile. Se pare că oamenii din tren îl trăseseră într-un colţ, îl acoperiseră cu fân şi-l stropiseră cu parfum, ca să nu se simtă mirosul. Nu prea reuşiseră, şi Jacob trebui să se lupte cu impulsul de a vomita.

Văzând acum în ochii lui Max teama că ar putea fi prins stând degeaba, Jacob prinse în cele din urmă cadavrul de mâini. Atent să apuce de stofa puloverului fără a atinge pielea mâinilor cadavrului, Jacob îl ajută pe Max să scoată trupul din vagon şi să-l pună pe un cărucior de lemn.

După ce cadavrul fu dus de alţi doi prizonieri din Canada cu acel cărucior, Jacob vărsă de îndată peste tot pe peron. Vărsă fiecare dumicat de mâncare şi fiecare strop de cafea cât de cât decentă date de Leszek, acum, cât timp gardienii nu-l puteau vedea. Îi fu rău peste poate şi trebui, după aceea, să cureţe şi acea mizerie.

42

La prânz sună gongul, anunţând pauza de după-amiază.

Deşi abia începuseră să sorteze şi să se ocupe de bagaje, măcar luaseră tot din tren şi curăţaseră, dezinfectaseră şi puseseră fân
proaspăt în toate vagoanele. Astfel că, imediat ce locomotiva fu realimentată cu suficient cărbune, putea

pleca spre zări necunoscute pentru a aduce un alt transport de evrei.

·— Haide, spuse Max. Gardienii vor sta cu ochii pe toate astea. Hai să luăm prânzul.

·— Nu pot, spuse Jacob.

·— Cum adică nu poţi?

·— Nu mi-e foame.

·— Atunci nu eşti pe-aici de prea mult timp.

·— Copiii aceia, spuse Jacob, dar Max îşi ridică mâinile.

·— Nu.

·— Cum adică?

·— Vreau să spun că nu.

·— Nu, ce?

·— Nu vorbi despre asta.

·— De ce nu?

·— Pentru că nu te poţi gândi la asta, spuse Max.

·— Cum să nu mă gândesc la asta? Ei ucid... Dar tonul lui Max era şi mai apăsat de astă dată.

·— *Am spus să te opreşti.*

·— Nu mă pot opri. Trebuie să mă gândesc la asta, spuse Jacob.

·— Nu trebuie, spuse Max. Se petrec aici lucruri teribile? Da. Îmi pasă? Bineînţeles că da. Sunt fiul unui rabin, un copil al Cărţii Sfinte. În mijlocul nopţii, când nimeni nu se uită, jelesc din pricina asta, ca şi tine. Dar nu pot face nimic în privinţa asta. Nici tu nu poţi face. Deci, de ce insişti? De ce ar trebui să înţelegi toate astea? Nu are sens. Este oribil, murdar, urât, rău. Singura cale de a supravieţui este să te gândeşti la altceva, la orice altceva. Nu trăi în prezent. Nu rămâne în trecut. Visează la viitor. Păstrează mereu în minte imaginea asta. Concentrează-te asupra ei şi n-o mai pierde din vedere.

Asta a fost. Acesta a fost sfârşitul conversaţiei. Max spusese tot ce voia să spună.

Intrară în sala de mese. Primi, fiecare dintre ei, o gamelă cu supă, dacă i se putea spune astfel. Era mai puţin de un litru de apă caldă, nişte varză fiartă, o bucată de morcov şi, dacă aveai noroc, o bucată mică de cartof. Asta, şi o felie de pâine şi un pic de margarină, era tot ce primiră.
Max termină de mâncat imediat şi sorbi de asemenea şi „ceaiul” pe care li-l serviră la masă.

Jacob se uită la zeama din gamelă, neatrăgătoare până la vomă. Se uită în jur şi văzu că nou veniţii o dau deoparte. De asemenea, observă că toţi cei care erau acolo de mai mult de o săptămână sau cam aşa, nu doar că sorbeau grăbiţi supa, dar şi hăpăiau hămesiţi tot ce lăsau proştii ăia care, cu certitudine, nu ştiau ce e bun.

Jacob mestecă pâinea, încercând să nu se gândească la rumeguşul care-i zgâria gâtul. Era pe punctul să dea supa deoparte şi să se ridice, când Leszek intră în sală. *Kapo* se duse direct la Jacob şi, fără să spună vreun cuvânt, arătă spre supă, ridică sprâncenele şi apoi se îndepărtă.

Jacob înţelese prea bine. Leszek spunea că singurii care supravieţuiseră erau cei care se păstraseră în putere, iar singurii care îşi păstraseră puterile erau cei care mâncaseră ceea ce le fusese dat. Nu avea de ales. Era legea junglei. Era o regulă scrisă în piatră, pe care trebuia să o urmeze dacă voia să rămână la punctul de lucru Canada.

Aşa că se supuse. Îşi ţinu respiraţia, bău supa şi termină ultimele firimituri de pâine, în speranţa că vor atenua gustul rânced pe care i-l lăsase supa în gură.
Nu avură niciun efect.
În momentul în care terminară, Max se îndreptă spre uşă.

Jacob se puse şi el în mişcare să-l prindă din urmă, cu grijă să nu alerge sau să facă vreo mişcare negândită şi neaşteptată, care să-i scoată pe paznici din ale lor.

·— Unde te duci? întrebă el, o clipă mai târziu, când îl prinse pe Max din urmă.
·— La o plimbare.
·— Plimbare?
·— Da, plimbare, spuse Max.
·— De ce?
·— Este mai sigură decât o alergare, spuse Max.
·— Dar, vreau să spun, te lasă să te plimbi singur?
·— Până când sună gongul ora unu, da, spuse Max.
·— De ce?
·— De ce, ce?
·— Ce sens are să ne lase timp de plimbare?
Max nu răspunse. Clătină doar din cap ca şi cum răspunsul ar fi fost mai mult decât evident.

Nu era. Nu pentru Jacob. Nu insistă mai mult, totuşi, ci preferă să schimbe subiectul.
·— Leszek, spuse el. De unde este?
·— Cu un nume ca Leszek, nu-ţi poţi da seama? se miră Max.
·— Probabil, Polonia, dar de unde? Jacob insistă. Ce oraş?
·— Nu aş pune nicio întrebare despre Leszek – e mai bine ca unele lucruri să fie lăsate în doaga lor, spuse Max oarecum criptic.
Răspunsul acesta îl puse în încurcătură pe Jacob. De ce Max, altminteri destul de vorbăreţ, era rezervat când venea vorba despre Leszek? „Cam atât despre spiritul de iniţiativă”, gândi Jacob. Poate că era mai bine să-şi ţină gura închisă. Max i-ar fi
spus, cu siguranţă, tot ce trebuia să ştie la momentul potrivit. Continuară aşadar să meargă o vreme, iar Max începu curând să vorbească din nou.
·— Trebuie să fii serios, Jacob, începu el.
·— Asta ce vrea să însemne? întrebă Jacob.

·— Înseamnă că trebuie să priveşti cu seriozitate supravieţuirea în locul ăsta, continuă Max.
·— Sunt serios.
·— Nu, nu eşti.
·— Ba sunt.
·— Nu, Jacob, nu eşti, repetă Max. Dacă ai fi serios, ai mânca tot ce prinzi. Ai bea totul, cu excepţia apei de la duşuri. Mănâncă tot ce poţi, mereu, indiferent ce-ţi pun în faţă. Ai înţeles?
Jacob dădu din cap.
·— Vorbesc serios, continuă Max. Leszek crede că ai potenţial. Nu ştiu de ce. Îl întreb „De ce-ţi place Weisz atâta? Ce e aşa special cu el?" Dar el nu-mi spune nimic despre tine şi ştie că nu-mi vei spune nici tu, pentru că tu nu vorbeşti despre nimic. Mi-am dat seama însă că ştie ceva despre tine. De aceea te-a ales şi, crede-mă, e foarte mofturos. Pune la cale ceva, Jacob, ceva foarte interesant. Nu pot spune încă nimic. Am jurat să păstrez secretul, iar asta nu e deloc uşor pentru mine, după cum ştii, pentru că sunt fiul unui rabin. Sunt vorbăreţ. Mi-am dat însă cuvântul lui Leszek, şi asta e ceva sfânt în ceea ce mă priveşte. Oricum, dacă îţi vezi de treabă în continuare şi te ţii departe de orice belea, îţi va spune despre ce e vorba. Mi-e foarte clar. Are planuri pentru tine – pentru amândoi, cred. De asta ne-a pus să muncim împreună. Aşa că trebuie să ne păzim spatele unul altuia. Trebuie să avem grijă unul de celălalt. Sunt aici de doar patru luni, dar i-am văzut pe aproape toţi cei din blocul meu murind. Unii, de dizenterie. Alţii, de foame. Alţii, da, ştii tu. Nu mai puteau suporta şi o luau la goană către garduri. Dar, dintr-un anumit motiv, Leszek m-a reperat, a văzut că muncesc din greu, a văzut că supravieţuiesc, credea că am şcoala vieţii şi i se părea surprinzător pentru fiul unui rabin. El crede că

mulţi dintre noi, băieţii *ieşiva*[12], suntem prea moi şi poate că are dreptate. Dar mi-a spus că a văzut ceva în mine. Aşa că în ianuarie m-a luat de la punctul de lucru în construcţii care scotea sufletul din mine cu munca în miezul iernii în cele mai mizerabile condiţii pe care ţi le poţi imagina. Construiam un nou crematoriu în plină furtună de zăpadă şi pe un frig amarnic – crede-mă că ştiu ce spun, amarnic! Doar doi oameni din echipa mea au supravieţuit. I-au înlocuit încontinuu pe morţi, dar cei noi mureau şi ei. Dar apoi, de nicăieri, Leszek a venit şi m-a salvat de acolo. Mi-a obţinut repartizarea la Canada. A început să mă hrănească, iar eu, ei bine... am supravieţuit.

Max tăcu brusc. Jacob rumega la ce-i spusese prietenul său, în vreme ce continuară să se plimbe, trecând pe lângă intrarea principală a lagărului.

Jacob observă pentru prima oară, îndemnul scris cu fier forjat deasupra porţii care bloca drumul către lagăr. Scria *Arbeit Macht Frei,* adică „Munca te eliberează”. Într-un lagăr de muncă unde speranţa de viaţă era între opt minute şi opt săptămâni, se gândi Jacob, sloganul nazist nu era ironic; era crud.

·— Oricum, nu face nimic care să strice tot, Jacob, spuse Max, iar vocea lui era mai liniştită şi resemnată decât în mod normal.

Nu face nimic prostesc şi, cine ştie, poate vei supravieţui acestui loc, la urma urmei. Poate că amândoi vom supravieţui.

43

Pe Max îl deranja teribil să lucreze sâmbăta.

De fapt, *deranja* nu descrie cum trebuie starea sa de spirit. Ideea în sine de a lucra de sabat îl înfuria pe Max,

[12] Şcoală religioasă evreiască în care se studiază textele sfinte ale mozaismului, cu precădere Talmudul şi Tora (n. tr.).

care i se părea altminteri lui Jacob de un calm implacabil. Pentru Maximilian Cohen, faptul că naziştii îi obligau pe evrei să muncească de sabat era o jignire de moarte şi clocotea de nervi şi blestema pe-nfundate toată ziua pe tema asta. Jacob înţelegea, cu siguranţă, ce-l întărâta atâta, dar nu reuşi să vadă care era sensul furiei. De ce-l deranja atât pe Max, care era la Auschwitz de atât amar de vreme? Cum îl putea supăra aşa ceva, şi nu moartea copiilor? Erau atât de multe alte umilinţe şi grozăvii pe care le suferise. Era asta chiar atât de rea?

Când Jacob puse capul jos şi-şi închise ochii sâmbătă seara – pe priciul pe care acum trebuia să-l împartă doar cu un alt deţinut – se gândi cât de recunoscător era că-l cunoscuse pe Max. Părea că poate fi începutul unei prietenii foarte interesante. Cu toate acestea, erau atât de diferiţi. Se îndoia că s-ar fi împrietenit vreodată în „lumea reală”. Desigur, în lumea reală nici nu s-ar fi întâlnit. Jacob era german; Max era român. Familia lui Jacob fusese tradiţională, dar seculară; Max se trăgea dintr-o familie extrem de religioasă.

Jacob învăţase suficient de multă ebraică pentru a citi partea lui din Tora la ceremonia de bar miţvah, dar rabinul îl învăţase doar cum să pronunţe literele alea caraghioase, nu să şi înţeleagă ce citea.

Pe de altă parte, Max vorbea bine ebraica veche. Dincolo de câteva pasaje ici-colo, Jacob nu citise niciodată Tora sau Mişna[13]. Max spunea însă că el şi tatăl lui obişnuiau să-şi petreacă sabatul acasă, citind Legea şi comentariile, disecând, discutând şi deseori dezbătând sensul textului sfânt.

Lui Max părea să-i placă cu adevărat studiul Torei, respectarea sabatului, celebrarea sărbătorilor importante

[13] Prima antologie importantă a tradiţiilor iudaice orale cunoscută sub numele de „Tora vorbită” (n. tr.).

şi participarea la comunitatea din *şul.* Era totul pentru el. Nu era vorba doar despre cine era Max, ci şi despre ceea ce *voia* să fie. Spre deosebire de el, Jacob era cu siguranţă mândru că este evreu, dar nu îndrăgise niciodată toate elementele vieţii evreieşti. Poate şi pentru că familia lui nu era deloc religioasă. Mâncau cuşer, mergeau la *şul* şi aprindeau lumânări de sabat, dar astea erau tradiţii, nu ceva spiritual.

În timp ce stătea culcat în întuneric şi se uita la tavan, Jacob se întrebă dacă răul pe care îl trăia acum era o pedeapsă pentru că familia lui îl abandonase pe Dumnezeu. Jacob abia îşi amintea ca părinţii săi să fi vorbit vreodată despre Dumnezeu, sau despre Tora, sau despre importanţa rugăciunii.

Max credea că evreii erau pedepsiţi pentru că-l uitaseră pe Dumnezeul lui Avraam, Isaac şi Iacov. Era sigur că naziştii se ridicaseră la putere pentru a pedepsi comunitatea evreiască pentru că abandonase Tora şi că ignorau sabatul. Era adevărat? se întrebă Jacob. Poate că era, dar de ce şi familia lui Max? Ei nu abandonaseră Tora şi nici sabatul. De ce fuseseră pedepsiţi? Şi erau mulţi evrei practicanţi aici, în Auschwitz. De ce? Nu avea sens. Nu anula însăşi prezenţa acolo a atâtor evrei religioşi, validitatea afirmaţiilor lui Max? De ce i-ar pedepsi Dumnezeul lui Avraam pe religioşii, credincioşii evrei ortodocşi? Cu ce oare ar fi putut greşi toţi aceştia?

Astfel de lucruri erau dincolo de înţelegerea lui, hotărî Jacob. Îşi aminti ce obişnuia să spună mama lui uneori: „Doamne, nu s-a mândrit inima mea, nici nu s-au înălţat ochii mei, nici n-am umblat după lucruri mari, nici după lucruri mai presus de mine.”[14] Era un proverb oarecare, dar o ajutase să treacă de multe momente dificile. Jacob spera de astă dată că îl va ajuta şi pe el.

---

[14] Psalmul 130, 1 (n. tr.).

Din ochi începură să-i curgă lacrimi, gândindu-se la femeia care-l iubise atâta şi care îşi dăduse viaţa pentru ca el să poată trăi. Se luptă să-i rememoreze chipul. Începea deja să se estompeze şi-l durea foarte tare că nu-i va mai vedea faţa vreodată.

44

24 aprilie 1943 Washington, DC

Cordell Hull nu visase niciodată că va fi secretar de stat.

Născut într-o familie de fermieri într-o cabană de buşteni din Pickett County, Tennessee, Hull se bucurase de o educaţie solidă. Devenise avocat, apoi judecător, iar în cele din urmă – mânat de la spate de prietenii familiei – candidase pentru Camera Reprezentanţilor din Tennessee în 1893. Un om prietenos cu o minte brici şi un talent natural, fu încurajat să candideze pentru Congres în 1907 şi câştigă. În următorii douăzeci şi patru de ani, a reprezentat Districtul Patru, fiind chiar, vreme de un mandat, preşedinte al Comitetului Naţional Democrat, înainte de a candida pentru Senatul Statelor Unite în toamna anului 1930 şi până să preia mandatul, în ianuarie următor. Cariera lui în Senat fusese, însă, de scurtă durată, preşedintele Franklin Delano Roosevelt desemnându-l în martie 1933 pe Hull să conducă Departamentul de Stat.

Puţini ştiau că soţia lui Hull, Rose, era în parte evreică. Nu era un fapt pe care Hull dorea să-l facă să trâmbiţeze în gura mare. De fapt, el depusese chiar ceva eforturi să nu se afle. Dar unul dintre cei mai apropiaţi consilieri ai lui Hull, William Barrett, ştia, şi era motivul pentru care-l trase pe Hull deoparte, în acea după-amiază anume, să-l pună la curent cu ştirile.

— Domnule secretar, se întâmplă lucruri pe care trebuie să vi le aduc la cunoştinţă, îi explică Barrett când închiseră

uşile micii săli de conferinţe de lângă biroul principal al secretarului.

·— Ce se întâmplă, Bill?

·— Primim informaţii despre o revoltă la Varşovia, domnule. A început cu câteva zile în urmă.

·— Ce fel de revoltă?

·— Se pare că mişcarea de rezistenţă evreiască din interiorul ghetoului din Varşovia a făcut rost de armament uşor şi de cocktailuri Molotov. Am primit informaţii că au lansat atacuri împotriva soldaţilor germani.

·— Despre câţi oameni vorbim? întrebă secretarul.

·— Nu suntem siguri, domnule. Nu ştim prea bine câţi evrei au mai rămas în ghetou. Iniţial au fost peste 400 000, dar cei mai mulţi fie au murit din cauza condiţiilor îngrozitoare, fie au fost trimişi în lagărele de concentrare. S-ar putea să fi rămas doar vreo 60 000. Nu ştiu câţi dintre cei rămaşi sunt implicaţi în revoltă, dar germanii se mişcă în forţă şi rapid ca să-i distrugă. Am primit informaţii că sunt deja numeroase victime. Unul dintre conducătorii evreilor s-a sinucis. Am primit o depeşă cu biletul lăsat după sinucidere. M-am gândit că doriţi să o vedeţi.

Barrett îi înmânã o telegramă secretarului, care o citi cu voce tare.

„Nu pot trăi în continuare şi să păstrez tăcerea, atâta timp cât puţinii evrei polonezi rămaşi aici, şi pe care eu îi reprezint, sunt asasinaţi. Tovarăşii mei din ghetoul Varşoviei au căzut cu arma în mână în această ultimă luptă eroică. Nu m-au lăsat să cad ca ei, împreună cu ei, dar eu sunt de-al lor. Al lor şi al gropii lor comune. Prin moartea mea, vreau să-mi exprim cel mai profund protest împotriva lipsei de acţiune în care stă omenirea, privind şi permiţând distrugerea poporului evreu.”

Hull îi înapoie telegrama.

·— Bun. Şi ce ar trebui să fac în legătură cu asta?

·— Pentru că Paştele evreiesc începe săptămâna aceasta, mai mulţi lideri evrei şi-au anunţat dorinţa de a vă vedea.

·— Ca să ce?

·— Vor să acceptaţi ca numărul evreilor europeni veniţi aici în azil să fie mai mare, spuse Barrett. Ei spun că, după ce Hitler a invadat Polonia, nu am lăsat suficient de mulţi evrei să intre în Statele Unite. Că au fost admişi mai puţin de 10% din cota permisă de lege. Vor să facem mai mult.

·— Bine, pregăteşte întâlnirea, spuse Hull. Dar să le fie clar: Nu eu pot stabili politica în privinţa asta. Facem tot ce putem.

45

25 aprilie 1943
Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau

Crescând în Berlin, Jacob nu avusese nevoie niciodată de ceas cu alarmă. Nu îi trebuise ca să-l trezească să plece la şcoală în timpul săptămânii, nici ca să se trezească şi să meargă
la sinagogă în zilele de sâmbătă. În munţi, la cabana unchiului Avi, dacă i se spunea că trebuiau să se trezească la cinci sau cinci şi jumătate pentru a pleca la vânătoare, Jacob avea nefireasca abilitate de a se trezi exact la timp. Nu ar fi putut spune cum reuşea. Pur şi simplu reuşea.

În această zi anume, Jacob se trezi exact la patru treizeci, cum o făcuse în ultimele câteva zile, din cauza unui obicei nou dobândit. Şi, din anumite pricini, în această zi gongul nu sună. Nu mişca nimeni în dormitorul lui şi nici prin alte cotloane ale blocului. Cei mai mulţi oameni din jur, inclusiv colegul lui de prici, încă mai sforăiau. Era încă beznă afară, iar Jacob nu auzea nicio mişcare. Gerhard Gruder, şeful blocului lor, nu era acolo. Jacob nu auzi nici cizmele patrulelor bocănind pe străzile din jurul blocului.

Stând nemişcat, ascultă orice sunet care i-ar putea da vreun indiciu în legătură cu ceea ce se întâmpla afară. Dar, în mod straniu, în lagăr părea să nu se desfăşoare nicio activitate umană. O pală de vânt neobişnuit de puternică se rostogolea dinspre nord, zgâlţâind ferestrele şi uşile şi urlând prin crăpăturile clădirii. Se auzea, de asemenea, tunetul bubuind în depărtare, dar asta era tot.

Câteva minute mai târziu, colegul lui de prici se ridică în capul oaselor, cu o privire de teamă pe faţă. Privi jur împrejur prin dormitor şi-i văzu pe ceilalţi cum dorm, apoi se întoarse şi văzu că Jacob era treaz.

·— Ce se întâmplă? şopti tânărul. Nu este timpul să ne sculăm?

·— Da, aşa e, spuse Jacob, vorbind şi el în şoaptă.

·— Nu a sunat gongul?

·— Nu.

·— Eşti sigur?

·— Sigur.

·— Tocmai am visat că m-am întors la universitate, spuse tânărul, cu fruntea acoperită de sudoare rece. Am întârziat la ore şi m-au spânzurat pentru asta.

·— A fost doar un vis, spuse Jacob. Cred că nu suntem în pericol.

·— Crezi?

·— Crede-mă, spuse Jacob, nu s-a sculat nimeni – nimic nu mişcă în lagăr.

·— Ceva e în neregulă, spuse tânărul. Poate ar trebui să ne sculăm.

·— Eşti nebun?

·— Şi dacă greşim? Dacă întârziem? Ne vor ucide pe toţi.

·— Nu mă ridic, spuse Jacob.

·— Trebuie s-o facem, îi spuse vecinul lui de prici.

·— Poate că trebuie să te trezeşti tu, spuse Jacob. Dar eu, nu.

Intenţionez să stau aici până apare Gruder.
·— Şi dacă Gruder e mort?
·— Atunci, într-adevăr, există un Dumnezeu în ceruri.
·— Nu mai face pe glumeţul.
·— Crezi că sunt glumeţ?
·— Pur şi simplu, să ne ridicăm să vedem cum stau lucrurile.
Jacob clătină din cap.
·— Nu mă ridic. Ridică-te tu.
·— Tu ai prieteni aici. Nu te vor împuşca.
·— Despre ce vorbeşti? întrebă Jacob, rătăcit.
·— Ştiu că primeşti mâncare în plus, spuse tânărul. Nu ştiu unde sau cum, dar, evident, ţi-ai făcut prieteni undeva.
Jacob se enervă. Cum de ştia băieţaşul ăsta despre treburile lui? Îl spiona? Cum altfel ar fi putut şti?
·— Habar n-am despre ce vorbeşti, minţi el. Dar nu mă ridic de aici.
Tăcură amândoi câteva clipe, apoi tânărul se aplecă spre Jacob şi-i şopti din nou.
·— Numele meu este Josef, spuse el. Josef Starwolski.
·— Mă cheamă Leonard Eliezer, minţi Jacob, fără a îndrăzni să lase jos garda în faţa cuiva din afara Canadei. Poţi să-mi spui Len.
·— Îmi pare rău că nu m-am prezentat până acum, spuse Josef. Eram prea speriat ca să vorbesc cu cineva.
·— Şi eu la fel. De unde eşti?
·— Cracovia. Dar tu?
·— Bruxelles, minţi Jacob din nou.
·— Lucrez la arhivă, spuse Josef. Au nevoie de cineva care putea să bată la maşină şi să traducă din poloneză în germană. Cumva, m-au găsit.
·— Şi cum este?
·— Putea fi mai rău. Lucrez chiar pe holul unde au birouri Höss şi Von Strassen şi cred că deja încep să fac ulcer. Dar

sunt ceva fete drăguţe în birou. De fapt, în afară de mine, nu sunt decât fete acolo, aşa că nu e atât de îngrozitor. Tu ce faci?

·— Lucrez în Canada.

·— La depozit? Jacob dădu din cap.

·— Ce faci? întrebă Josef.

·— Nimic important, spuse Jacob, fără să vrea să vorbească despre el însuşi. Este destul de plictisitor. Dar, cel puţin, lucrăm înăuntru.

·— Da, e bine, spus Josef. Deci câţi ani ai?

·— Douăzeci şi unu. Dar tu?

·— Eu fac douăzeci astăzi, şopti Josef.

·— Oh... Bine... Felicitări, spuse Jacob, neştiind sigur ce ar mai putea spune. Mulţi ani fericiţi, cred.

·— Ce fericire e asta? întrebă Josef.

46

Când, în cele din urmă, soarele se ridică pe cer, Jacob află de ce duminica era diferită. După cum părea, chiar şi criminalii nazişti aveau nevoie de o zi liberă.

Spre uimirea sa, Jacob află că asta însemnă că deţinuţii, în mare parte, aveau şi ei o zi liberă, cu excepţia celor care făceau pâine şi a celor care făceau munci considerate esenţiale de către Höss pentru „buna ordine” a lagărului. Cuptoarele din crematoriu nu păreau să se oprească vreodată, de aceea *sonderkommando*-urile lucrau continuu în schimburi de douăsprezece ore. Majoritatea celorlalţi prizonieri, totuşi, puteau să umble liberi, puteau să vorbească cu cine voiau, să scrie scrisori, să joace cărţi sau pur şi simplu să doarmă. Desigur, erau suficienţi gardieni ca să împiedice o revoltă sau o evadare. Jacob observă însă că mulţi dintre gardienii şi ofiţerii din lagăr erau răpuşi de băutură, mai ales graţie lăzilor de vodcă pe

care Leszek li le furniza cu plăcere din depozitele de la Canada.

Această zi de duminică, 25 aprilie 1943, era însă o zi specială. Era Paştele şi, spre uimirea lui, Jacob văzu că mulţi gardieni, ofiţeri şi şefi de bloc se duceau la biserică. De fapt, cu puţin înainte de ora 10, în timp ce el şi Max ieşiseră la o plimbare prelungită, Jacob îi văzu uluit pe Gerhard Gruder, Louie Grasul şi pe alţii care se îndreptau spre capela lagărului, îmbrăcaţi în cele mai bune haine de duminică. Curând, auziră orga şi pe
torţionarii lor cântând cântece de slavă şi citind Sfintele Scripturi, şi apoi clopotele bătând când slujba se încheie.

Cine erau aceşti oameni? La ce Dumnezeu se rugau? Cum de puteau să bată, să măcelărească şi să ardă fiinţe umane şase zile pe săptămână, iar apoi să citească Biblia şi să se roage duminica? Deşi Jacob nu avusese o educaţie religioasă, cu siguranţă nu fusese crescut să-i urască pe credincioşi. Se considerase mereu o persoană tolerantă nu numai faţă de evreii ortodocşi, dar şi faţă de creştinii catolici sau protestanţi. Fusese învăţat să respecte fiecare om şi fiecare credinţă, dar cum ar mai fi putut face asta acum? Dacă asta însemna să fii creştin, atunci Jacob spera ca toţi creştinii să putrezească în iad şi, cu cât mai repede, cu atât mai bine.

·— Haide, spuse Max. Hai să o vedem pe sora mea. Jacob avu o reacţie întârziată.

·— Sora ta?

·— Mda.

·— Aşadar, ai o soră?

·— Desigur.

·— Nu ştiam că ai o soră.

·— Ei bine, am.

·— Şi e şi ea aici?

·— Nu, ia ceaiul cu regele Angliei, replică Max. Sigur, este aici. Lucrează la clinica medicală.
·— De ce nu mi-ai spus?
·— Nu ţi-am spus? întrebă Max, mergând acum mai apăsat. Credeam că ţi-am spus.
·— Nu, deloc, spuse Jacob, mărind şi el ritmul pentru a ţine pasul cu noul său prieten.
·— Cu siguranţă am făcut-o, spuse Max.
·— Nu ai făcut-o, spuse Jacob. Vorbeşti de toate. Nu taci o clipă. Şi acum se vede treaba că ai membri de familie aici, şi nu ai scos o vorbă despre asta.
Max ridică din umeri.
·— Ce pot să spun? Am o soră. Numele ei este Abigail. Noi îi spunem Abby.
Două minute mai târziu, chiar când erau pe punctul să intre în clinică, Leszek apăru în spatele lor şi îi apucă pe ambii de mână.
·— Veniţi cu mine, a spus el printre dinţi.
·— De ce... Ce s-a întâmplat? întrebă Max, surprins, dar ascultător.
·— Nu mai trăncăniţi şi veniţi cu mine.
Jacob şi Max făcură cum li se spusese şi, nu mult după aceea, intrară în depozitul de cherestea unde, croindu-şi drum printre grămezile de lemne, ajunseră lângă doi bărbaţi care trăgeau cu poftă din ţigară.
·— Otto, Abe, faceţi cunoştinţă cu Max şi cu Jacob, spuse Leszek.
Jacob şi Max dădură mâna cu cei doi, care nu păreau să aibă cu mult peste douăzeci de ani. După aceea, Leszek începu să vorbească rapid şi şoptit.
Le spuse că Max şi Jacob sunt asistenţii lui în Canada. Vorbi apoi despre ce făcuseră şi de unde erau. Le spuse pe scurt ceva despre unchiul lui Jacob şi despre importantul

său rol în Rezistenţă. Le explică apoi circumstanţele prin care ajunsese Jacob la Auschwitz.

Apoi preciză de ce era mai bine să-i spună lui Jacob în public, Leonard Eliezer.

Leszek le spuse apoi lui Jacob şi lui Max că numele lui Otto era Steinberger şi că era evreu cehoslovac. Numele complet al
lui Abe era Avraam Irving Frenkel; şi el era din Cehoslovacia. Leszek adăugă că Otto lucrase multă vreme în comandamentul Canadei, dar că acum era registrator pentru blocul 14.

— Treaba lui este să înregistreze apelul de zi cu zi, să păstreze statistici riguroase despre deţinuţii care au murit şi despre numărul lor, să ţină note şi înregistrări detaliate pentru şeful său de bloc cu privire la activităţile fiecărui om şi, în principiu, să facă comisioane pentru şeful de bloc, după necesităţi. Atâta timp cât îşi păstrează registrul sub braţ şi o căutătură îngrijorată pe faţă, e liber să meargă oriunde are nevoie sau doreşte prin lagăr. Este esenţial pentru noi.

Abe era şi el registrator, dar era pe punctul de a fi mutat în lagărul D din Birkenau, lagărul mult mai mare unde se extindea Auschwitzul, la câţiva kilometri depărtare. Acolo, spunea Leszek, naziştii clădeau barăci mult mai mari, dar şi camere de gazare şi crematorii mai mari.

— Höss pune la cale ceva, spuse Leszek. Abe ne va ajuta să ne dăm seama despre ce este vorba.

În timp ce Leszek spunea toate acestea, Jacob se trezi măsurându-i din ochi pe cei doi bărbaţi. Otto Steinberger era masiv şi arătos, cu ochi căprui străpungători, dar prietenoşi, şi cu bărbia împinsă hotărât în faţă. Părea să fie mai sănătos şi într-o stare mai bună decât majoritatea oamenilor de-acolo, ceea ce spunea că probabil nu sosise de multă vreme acolo. La o primă şi superficială vedere,

Otto îi amintea lui Jacob de unchiul său Avi. Avea ceva care sugera că îi plăcea să stea sub cerul liber, avea şcoala vieţii şi era atras de acţiune.

Pe de altă parte, Abe Frenkel semăna surprinzător de mult cu un profesor de la Universitatea Frederic Wilhelm din Berlin, bun prieten al tatălui lui Jacob. Omul nu scosese încă
niciun cuvânt, dar părea a fi un mare amator de cuvinte şi idei. Avea un nas ascuţit şi ochi căprui, luminoşi şi blânzi. Jacob şi-l imagina stând îmbrăcat cu un costum de tweed şi fumând o pipă cu tutun cu aromă de cireşe, în biroul său din cine ştie ce colegiu european de filosofie, dând consultaţii în birou şi discutând subtilităţi din operele lui Kant şi Hegel. Şi el părea surprinzător de sănătos, iar Jacob presupuse că sosise şi el de relativ puţină vreme.

Nici nu mai trebuie spus că Otto Steinberger şi Abe Frenkel erau evrei. Triunghiurile galbene prinse de uniformele lor dungate săreau în ochi. Totuşi, Jacob simţi că Leszek încearcă să spună cât de concis posibil că ei patru erau parte din aceeaşi echipă, din aceeaşi tradiţie, astfel că puteau avea încredere reciprocă şi că poate chiar vor avea nevoie. Ceea ce nu era imediat evident era *de ce* Leszek îi adusese faţă în faţă. De ce se adunaseră atât de grabnic şi neaşteptat? Era deja cu totul altceva.

Jacob bănui că va afla în scurtă vreme răspunsul.

·— Când aţi ajuns voi doi aici? întrebă Otto şoptit.

Lui Max îi trebuiră câteva minute să-şi spună povestea. Când termină, Jacob spuse pur şi simplu:

·— Joi.

·— Ai ajuns aici joi? întrebă Otto.

·— Da, domnule, răspunse Jacob.

·— Voi doi când aţi ajuns? întrebă Max.

Jacob fu uimit să-l audă pe Otto spunând că era acolo din vara lui 1942.

·— Iar eu am ajuns aici pe 13 aprilie 1942, şopti Frenkel. Făceam parte dintr-un transport de câteva mii de evrei. Toţi eram din Slovacia. Sunt unul dintre puţinii supravieţuitori.
Frenkel termină o ţigară şi-şi aprinse alta.
·— Erau doar cincisprezece mii de deţinuţi când am ajuns aici, spuse el, privind în zare. Acum uitaţi-vă la locul ăsta. Oamenii continuă pur şi simplu să vină.
·— Şi să moară, spuse Steinberger.
Fu o întâlnire ciudată. Jacob habar n-avea despre ce vorbeau cei doi.
Şi apoi se termină.

47

·— Ce-a fost asta? îl întrebă Jacob pe Max la prânz.
·— N-am nici cea mai vagă idee, spuse Max, privind atent la supă, dar abia atingându-se de ea.
·— I-ai mai văzut pe ăştia doi vreodată?
·— Nu.
·— Atunci, care-i treaba?
·— Ştiu la fel de multe ca şi tine.
·— Îl cunoşti pe Leszek mult mai bine decât mine.
·— E încă un mister pentru mine.
·— Ei bine, la ce s-a referit când a spus că munca lui Otto e „esenţială” pentru noi? insistă Jacob. Ce avea în minte când spunea că, după ce Abe va fi transferat la Birkenau, ne va ajuta pe noi să ne dăm seama de ce se extind ce naziştii atât de mult? Care *noi*? Despre ce vorbeşte?
·— Habar n-am, spuse Max.
·— Nu cred, zise Jacob, fără să-l mai creadă.
·— Ei bine, nu ştiu, ripostă Max, atent să nu ridice vocea. Bănuiesc eu ceva, dar nu sunt sigur.
·— Ce bănuieşti?
·— Nu putem vorbi despre asta aici.

·— Atunci termină-ţi supa, spuse Jacob, şi să mergem undeva unde să-mi poţi spune ce ştii.
În cer se auzi tunetul bubuind şi, nu peste mult timp, norii se rupseră şi începu să toarne cu găleata.
·— Urmează-mă, spuse Max şi plecă din nou în fugă spre clinica medicală.
La început, Jacob şovăi. Văzuse ce se întâmplase cu prizonierii care îi făcuseră pe gardieni să creadă că încearcă să scape. Dar, pentru că ploua tot mai tare, toată lumea începu să alerge să se adăpostească, paznici şi prizonieri deopotrivă.
Pe aleile înnoroiate, Jacob alergă să-l prindă pe Max din urmă şi, nu mult după aceea, ajunseră în vestibulul dispensarului. Jacob văzu că Max se uită surprins şi îngrijorat la domnul blond cu ochi albaştri şi ochelari, care se afla la birou. Avea cam treizeci de ani, bănui Jacob, şi era, fără doar şi poate, deţinut. Avea pe el uniforma dungată obligatorie şi numărul tatuat albastru-verzui pe braţul stâng, deşi Jacob nu îl putea citi de la distanţa la care se afla. Totuşi, în mod clar nu era o persoană pe care Max să se fi aşteptat sau să fi dorit s-o vadă.
·— Vă pot ajuta cu ceva? întrebă omul din spatele pupitrului.
·— Unde e sora mea?
·— Te referi la Abigail? E sora ta?
·— Da, dar tu cine eşti?
Domnul se ridică în picioare şi-i întinse mâna.
·— Tu trebuie să fii Max. Am auzit multe despre tine.
·— Eu nu am auzit nimic despre tine, răspunse Max, ignorând mâna omului.
·— Sunt nou. Am venit cu doar câteva zile în urmă. M-au trimis aici. Numele meu este Leclerc – Jean-Luc Leclerc – dar toată lumea îmi spune Luc. Este o onoare să te întâlnesc.

·— O cunoşti pe Abby? îl întrebă prudent Max.

·— Cum să nu, zise Luc. Ea mi-a spus multe, nu doar despre dispensar, dar şi despre prietenii ei din lagăr. Mi-a spus că s-ar putea să te întâlnesc în dimineaţa aceasta. A spus că, de obicei, vii duminica, la ora zece dimineaţa. Ne-a părut rău că nu ai ajuns.

·— Unde este acum?

·— Dr. Mengele avea nevoie de nişte materiale, scalpele şi alte asemenea, îi explică Luc. Abby s-a oferit să i le ducă ea. I-am spus că ar fi mai bine să mă duc eu. Nu voiam să iasă în ploaie, dar m-a refuzat. Mi-a spus că sunt nou şi că se temea să nu mă pierd. Mi-a spus să aştept aici, aşa că asta fac.

·— E plecată de multă vreme? întrebă Max.

·— De vreo zece minute, poate cincisprezece, zise Luc. E posibil să se întoarcă în orice clipă.

Max mormăi ceva, apoi îl apucă pe Jacob de braţ şi îl trase înspre partea din spate a dispensarului.

·— Doctorii sunt aici? Luc dădu din cap.

·— Sunt plecaţi să ia prânzul. Pot să te ajut?

·— Nu, spuse Max. O s-o aşteptăm pe Abby aici în spate. Asigură-te că nu suntem deranjaţi de nimeni. Avem treburi importante de discutat.

Când ajunseră în ultima cameră de consultaţii, Max închise uşa.

·— Stai jos, îi ordonă el, iar după ce Jacob se conformă, Max începu să se plimbe prin cameră.

·— În primul rând, să nu te îmbolnăveşti niciodată. Mă înţelegi? *Niciodată*.

·— De ce nu?

·— Bine, am clarificat chestia asta, spuse Max. În al doilea rând, nu intra niciodată în dispensarul ăsta dacă nu te însoţesc. *Niciodată*. Nici dacă ai luat o răceală. Nici dacă ai gripă. Nici dacă ai dizenterie. Nici dacă ai ploşniţe sau

păduchi. Nici dacă ţi-ai rupt mâna sau ai pierdut un ochi într-o încăierare. Nu... veni... aici... fără mine. Ai înţeles?
·— Nu, nu, răspunse Jacob. Ce naiba te-a apucat...?
·— Bine, ne-am lămurit şi cu chestia asta, spuse Max, tăindu-i vorba. În al treilea rând, indiferent ce prieteni îţi faci – prieteni adevăraţi, oameni de care-ţi pasă – avertizează-i să nu vină niciodată aici. Adică, dacă sunt repartizaţi să lucreze aici, este în regulă. Dar, în niciun caz nu-ţi lăsa prietenii apropiaţi să vină aici ca să se trateze. Duşmanii? Desigur. Simple cunoştinţe? Bine. Dar nu şi prietenii.
Jacob nu avea încă nicio idee despre ce vorbea Max. Locul părea curat şi suficient de îngrijit. Erau zeci de paturi bine făcute, cu cearceafuri şi perne curate. Mai erau dulapuri încuiate, pline cu produse farmaceutice de orice fel. Erau diferite piese de echipament medical şi un om destul de prietenos la recepţie. Care era problema? Încercă să-l întrebe din nou, dar Max refuză să intre în amănunte, insistând asupra faptului că Jacob nu ar trebui să accepte să-l întâlnească pe dr. Mengele în nicio circumstanţă.
·— De ce nu? întrebă Jacob. Dar Max îi spuse doar:
·— Dacă ţi se ordonă să vii la Mengele, fugi la gard.
Şi nu mai spuse nimic pe această temă. Apoi, Max se aplecă înainte, îşi coborî vocea şi reveni la problema pentru care-l adusese acolo.
·— Jacob, poţi păstra un secret? întrebă Max, cercetându-l pe Jacob să descopere şi cel mai mic semn de ezitare sau minciună.
Jacob dădu din cap şi se aplecă puţin şi el.
·— Lucrurile se vor schimba aici, spuse Max.
·— Cum aşa?
·— Leszek pleacă diseară.
·— Pleacă? întrebă Jacob. Ce vrei să spui, „pleacă”?
·— Evadează, spuse Max aproape şoptind.

Jacob îngheţă, incapabil să creadă ce-i aud urechile. Cum? Când? întrebă el.

·— Nu ştiu amănunte, spuse Max într-un fel care-l făcu pe Jacob să-l creadă. Ştiu doar că se va întâmpla şi ne va afecta pe toţi.

·— Cum?

·— Von Strassen şi oamenii lui vor veni după noi şi după toţi cei din Canada, spuse Max. Va presupune că suntem implicaţi în povestea asta. Cu siguranţă vom fi interogaţi. S-ar putea chiar să fim torturaţi.

Jacob se încordă, cuprins de un nou val de frică.

·— Trebuie să fim puternici, continuă Max. Nu trebuie să scoatem o vorbă, indiferent ce s-ar întâmpla. Vezi tu, Leszek este căpitan în armata poloneză. Lucrează pentru serviciile de informaţii poloneze. De fapt, s-a lăsat arestat de bună voie ca să ajungă aici şi să poată raporta ce se întâmplă. În ultimii doi ani şi jumătate, a trimis mesaje codate prin scrisori către diferite persoane. Acum însă e timpul să plece.

·— Putem merge şi noi? întrebă Jacob.

·— Mi-aş dori, spuse Max. Dar nu, nu putem merge. Îl ajut să adune provizii pentru călătoria asta, dar asta e tot. Dar iată ce e. Dacă reuşeşte să iasă şi dacă poate lua legătura cu mişcarea de rezistenţă poloneză, atunci le va spune tot ce se întâmplă aici în amănunţime. Va convinge Rezistenţa poloneză şi pe Aliaţi
să organizeze o operaţiune şi să ne elibereze. Dacă totul merge bine, am putea scăpa de aici până la vară.

Jacob era şocat de ceea ce aflase. Putea fi adevărat? Din păcate, chiar în acel moment, unul dintre medici se întoarse de la prânz şi îi găsi vorbind în camera de consultaţii. Îşi ieşi din ţâţâni. Faţa şi urechile i se înroşiră şi o venă de pe tâmpla stângă părea că era pe punctul să explodeze. Doctorul strigă la amândoi să plece sau să se

pregătească să-şi primească pedeapsa. Nu părea să conteze că Max îşi aştepta sora. În mod clar nu erau doriţi acolo şi, cu toate că Max era indignat, Jacob îl trase afară de teamă că medicul va chema un gardian şi că-i va băga cu-adevărat în belea.

Viaţa era de-ajuns de dificilă. Nu mai aveau nevoie de altele pe cap, mai ales în ziua aceea.

48

Apelul începu exact la ora şapte în ziua aceea, ca în fiecare seară.

Erau în miezul furtunii. Bubuitul tunetelor făceau ferestrele şi oasele să se cutremure. Aerul serii era luminat şi sfâşiat de fulgere. Ploile de primăvară extrem de reci nu se domoleau şi continuau să cadă mai necruţătoare decât tot ce trăise Jacob de-a lungul vieţii. Chiar şi-aşa, erau obligaţi cu toţii să stea cu urechile ciulite, aşteptând să-şi audă numărul şi să se dea semnalul că se pot întoarce la blocurile lor, departe de furia elementelor naturii.

Inima lui Jacob bătea nebuneşte. În orice moment, sirenele puteau începe să urle, semn că se descoperise că Poczciwinski lipsea. Vânătoarea avea să înceapă şi Poczciwinski avea
să fie urmărit. Va reuşi să scape? Putea? Îl îmbărbăta gîndul că Leszek făcea parte din Rezistenţă, că făcuse parte din mişcare cu mult înainte de a veni la Auschwitz şi că, aparent, continuase să facă parte din mişcare şi după ce sosise aici.

De aceea auzise de Avi. De aceea era aşa de interesat de operaţiunea lor de eliberare a prizonierilor din trenul 801. Şi de aceea se grăbise să-l recruteze pe Jacob la punctul de lucru de la Canada. Oricât era de speriat Jacob de interogatoriul şi de torturile la care cu siguranţă urmau a fi supuşi, un lucru îl făcea să se simtă bine în seara

aceea. Nu-l trădase instinctul. Se gândise că Poczciwinski făcea parte din Rezistenţă – sau sperase, oricum. Şi se dovedise că făcea.

Într-adevăr, Leszek Poczciwinski nu făcea parte pur şi simplu din mişcarea subterană de rezistenţă. După cum spunea Max, era un agent de informaţii profesionist. Recrutase oameni din întreaga tabără – oameni ca Max, Otto, Abe şi, cu siguranţă, alţii – pentru a aduna informaţii despre crimele care se petreceau la Auschwitz-Birkenau şi în cele peste patruzeci de lagăre-satelit. Pentru a le trimite informaţii Aliaţilor. Pentru a-i convinge să vină aici, să-i zdrobească pe nazişti şi să-i elibereze pe prizonieri. Pentru prima dată după o lungă perioadă, Jacob simţi o urmă de speranţă. Nu trebuia să-şi plănuiască evadarea. Tot ce trebuia să facă era să rămână în viaţă. Asta încercau Leszek şi Max să-i spună. Nu trebuia decât să mai suporte o vreme şi, după aceea, lucrurile vor intra în normal.

Apelul se termină fără incidente. Spre marea uimire a lui Jacob, nu se auzi nicio sirenă şuierând. Nu se declanşă nicio vânătoare de oameni. Jacob alergă înapoi la blocul său laolaltă cu ceilalţi, în speranţa deşartă că hainele sale se vor usca înainte de culcare. Îl ascultă pe Josef povestindu-i despre
toate fetele frumoase cu care lucra la registratură, însă între timp se întreba ce era cu Leszek şi când se va afla totul. Tensiunea devenise insuportabilă. Jacob îşi dorea cu disperare să afle ştiri. Se gândi chiar să se ducă la blocul lui Max să vadă dacă are noi informaţii, dar ştia că nu ar fi înţelept şi că ar putea atrage suspiciuni inutile. Aşa că încercă să acorde mai multă atenţie poveştii lui Josef şi să nu pară atât de îngrijorat pe cât era.
În cele din urmă, Jacob spuse că se duce la latrină.

Rândul din faţa lui era însă lung cât o zi de post. Din ce în ce mai mulţi bărbaţi din camera lui se îmbolnăveau. În

ultimele zile, mulţi dintre ei se duseseră la dispensar şi nu se mai întorseseră. Jacob îşi aminti ce-i spusese Max – să stea departe de locul acela, şi simţi că-l trece un fior.

Cel puţin jumătate din colegii de cameră ai lui Jacob care se îmbolnăviseră vărsau şi sufereau de diaree extremă, în parte cu sânge şi destul de dureroasă.

În ultimele câteva nopţi, Jacob îi auzise gemând în toaletă, unii dintre ei pe tot parcursul nopţii. În ultimele ore, bărbatul care ocupa priciul de sub el începuse să se plângă de dureri abdominale teribile. Se răsucea şi gemea fără întrerupere. Alţii aveau febră mare şi frisoane. Mulţi dintre ei pierduseră rapid din greutate.

Jacob nu era doctor, dar nu avea nicio îndoială că se îmbolnăviseră de dizenterie.

Din nou, mulţumi cerurilor că nu băuse apa de la duşuri în prima zi. Indiferent cum se contaminaseră, el era înspăimântat că o să se îmbolnăvească şi el şi că o să moară de moartea lentă şi mizerabilă de care mureau ei.

Cu greu se convingea să intre în latrină când era lăsat să facă acest lucru.

Mirosul în sine era îngrozitor şi, de vreme ce locul era curăţat rareori, cu atât mai puţin dezinfectat, riscul de a contracta ceva fatal era tot mai mare.

În timp ce îşi ştergea mâinile şi faţa, descoperi că încerca obsesiv să-şi dea seama cum ar fi putut Leszek Poczciwinski să evadeze. Nu părea posibil. Cum se va deplasa prin lagăr fără să atragă atenţia gardienilor? Cum va ajunge la primul gard fără să fie împuşcat? Şi, odată ajuns acolo, cum va reuşi să scape neelectrocutat? Şi, chiar dacă reuşea s-o facă, cum avea să scape de ciobăneştii germani care patrulau fără încetare în *no man's land,* în spaţiul dintre primul gard şi al doilea? Şi să zicem că trecea de toate acestea – ceea ce era imposibil din punct de vedere uman – cum scăpa de al doilea gard,

ca să nu mai vorbim de minele de teren? Era ajutat de cineva din afară? Dacă da, de cine? Realist vorbind, avea şanse de reuşită? Judecând după toate aparenţele, cu certitudine Jacob nu putea crede asta.

Leszek, la urma urmei, a fost cel care îi spusese că aproape opt sute de deţinuţi încercaseră să scape din Auschwitz şi nici măcar unul nu reuşise. De ce era atât de sigur că lucrurile ar sta altfel în ceea ce-l priveşte?

Întrebările continuară la nesfârşit. Jacob voia cu disperare să se alăture prietenului său polonez, să încerce cel puţin să scape de acest coşmar teribil.

Era un gând egoist, îşi spuse. Ştia că şi Avi ar fi spus acelaşi lucru. Era o dovadă de egoism să-şi petreacă fiecare clipă a zilei gândindu-se cum să scape şi să-şi trăiască viaţa în obscuritate undeva, unde să nu fie descoperit de nazişti, să se căsătorească, să aibă o familie, să se aşeze la casa lui şi să aibă propria cabană în pădure. Era o dovadă de egoism să vrea să scape din acest coşmar şi să-i lase pe toţi ceilalţi în urmă.

Avi se gândise întotdeauna la alţii, cum să-i ajute să-şi găsească o slujbă sau o casă sau o cale de a scăpa de al Treilea Reich sau din trenul care ducea la Auschwitz. Aşa fusese Avi. Aşa gândise el. Jacob îl admira pentru asta, dar, din păcate, el era croit din altă stofă. Nu-şi bătea capul cum să-i ajute pe alţii aici în lagăr. Nu se gândea să-i ajute pe alţii să scape. Se gândea doar la el însuşi. Dar, din nou, era o greşeală? În circumstanţe cum erau acestea, era chiar atât de îngrozitor?

Când Jacob se întoarse în dormitor, fu surprins să afle că unii dintre colegii lui primiseră scrisori de la soţii, de la rude sau prieteni. Unii primiseră chiar pachete mici cu alimente şi uneori bani cu care să cumpere ţigări. Simţi un junghi de invidie. Nu ştia că e posibil să primeşti poşta aici. Nu-şi închipuise că prizonierii pot avea contacte cu lumea

exterioară. Dar, din nou, chiar dacă ar fi ştiut, ce importanţă ar fi avut? Cine i-ar fi putut scrie lui? Aproape toţi cei pe care-i ştiuse erau morţi. Micah, Henri şi Jacques, în cel mai bun caz, fugeau prin Europa din calea Gestapoului. Nu aveau de gând să-i scrie. Nimeni nu o va face. Vederea celorlalţi, înveseliţi de cuvintele şi micile cadouri trimise de cei dragi îl făcu să se simtă şi mai rău. La ora nouă, sună din nou gongul. Venise stingerea şi se lăsă o tăcere totală. Doar atunci, şeful de bloc Gruder veni în camera lor. Spre surprinderea lui Jacob, le spuse că a doua zi, luni, va fi considerată, în parte, o zi de vacanţă. Apelul de dimineaţă nu va fi mai devreme de ora unsprezece, după care se vor duce la posturile obişnuite. Oamenii ştiau că era mai bine să nu-şi dea în vileag emoţiile, de frică să nu-l întărâte pe Gruder. Dădură doar din cap şi aşteptară ca omul să plece în camera lui personală.

Cu toate acestea, stând în capul oaselor pe patul său de sus, inima lui Jacob tresări. Până la urmă, Leszek Poczciwinski
ştia ce face. Leszek era aici de suficient de mult timp ca să ştie rutina şi ritmul vieţii din lagăr în weekendul de Paşti şi în dimineaţa de după. Ştia, probabil, că paznicii beau foarte mult în fiecare an în timpul Paştelui şi că majoritatea, dacă nu toţi, vor fi mahmuri a doua zi dimineaţă. Cei care nu erau beţi sau mahmuri, dormeau.

Dacă Leszek ar fi plecat imediat după terminarea apelului de seară, ar fi avut cel puţin cincisprezece ore întregi avans faţă de următorul apel. Dacă planul său era bun şi avea instrumentele necesare, asta i-ar fi dat timp lui Leszek să se îndepărteze cât mai mult de lagăr, înainte să observe cineva că a dispărut.

Jacob abia putu dormi în acea noapte. Pe de o parte, era atât de surescitat de ceea ce se întâmpla. Pe când se

frământa pe toate părţile cândva în crucea nopţii, se întrebă dacă Max ştia cu adevărat mai mult decât spunea. Dacă ştia întregul plan sau chiar o parte semnificativă a acestuia, iar dacă planul funcţiona şi Leszek nu era capturat şi spânzurat pe platoul central al lagărului, atunci Max îi putea împărtăşi planul lui Jacob. Poate că puteau evada şi ei.

Max spusese că îl ajuta pe Leszek să strângă provizii. Acestea trebuiau să fi fost din depozitul Canada. Aşadar, musai că ştia măcar o parte din plan. Jacob şi-a imaginat că Leszek făcuse rost probabil de un rucsac, ceva alimente, o lanternă şi baterii, cizme bune şi ceva ciorapi şi haine civile, ca să se schimbe cu ele înainte sau imediat după ce trecea de gard.

Hainele civile erau extrem de importante. Jacob credea chiar că ar avea nevoie de două seturi. Nu ar fi ajuns prea departe în lumea largă purtând haine dungate de deţinut.

Pe de altă parte, Jacob era speriat. Pentru Leszek, pentru Max şi, mai mult de toate, pentru el însuşi. Când gardienii aveau să descopere că Leszek dispărutse, Max îi spusese că aveau să vină după ei doi şi după toţi cei care lucrau în Canada. Jacob nu mai fusese interogat vreodată. Se întreba cât timp va rezista. Brusc, îşi dori ca Max să nu-i fi spus nimic despre legăturile lui Leszek cu serviciile secrete poloneze. Îşi dori ca Leszek să nu-l fi prezentat lui Otto şi lui Abe. Faptul că ştia toate lucrurile astea nu-l condamnau automat la moarte?

49

Luni dimineaţa, 26 aprilie, furtuna trecuse.

Când îşi termină micul dejun întârziat şi ajunse la locul unde se făcea apelul, la ora unsprezece, Jacob fu uimit de cât de frumoasă era vremea. Soarele strălucea. Cerul era

în cea mai mare parte albastru, cu nori albi învârtejiţi pe ici-colo.

Observă, pentru prima dată, cât de verde era iarba. Îi spuse chiar lui Josef că florile începeau să înflorească şi pe crengile copacilor plesneau mugurii.

Apelul se desfăşură, din nou, fără incidente. Jacob nu era sigur dacă să fie contrariat sau îngrijorat.

Când ajunse la comandamentul Canadei, Jacob fu uimit să-l vadă pe Leszek, care-l salută ca de obicei. Ce naiba se întâmplase? Jacob nu avea nici cea mai mică idee. Se întrebă dacă ar trebui să spună ceva, dar, când Max sosi o clipă mai târziu, îi aruncă lui Jacob o privire care-i dădea de înţeles să-şi ţină gura închisă. Înghiţiră pe nemestecate nişte portocale şi o coajă de pâine, fără să-şi spună mare lucru. Apoi Leszek îi trimise în depozitul principal să catalogheze şi să depoziteze un mare set de haine de blană, haine şi eşarfe, la care nu ajunseseră sâmbătă.

Lui Jacob i se păru că în depozit mişunau mai mulţi gardieni ca de obicei. Toţi aveau ochii injectaţi şi duhneau a vodcă. Păreau că abia de le dau atenţie, dar, chiar dacă ziua fu ceva mai relaxată în comparaţie cu săptămâna anterioară, Jacob nu găsi nicio ocazie să vorbească cu Max despre Leszek. În loc s-o facă, îl ascultă pe Max trăncănind verzi şi uscate pe tema unui pasaj obscur din Biblia ebraică, pe care Jacob nu-l auzise niciodată şi de care nu-i păsa nici cât negrul de sub unghie.

Pentru cel puţin o oră, Max vorbi despre profetul Nahum, care profeţea judecata poporului din Ninive, care, spre neştiinţa lui Jacob, era, după cum se părea, „păcătoasa capitală a păcătosului Imperiu Asirian”. Apoi, Max flecări vrute şi nevrute despre cum profeţiile se împliniseră efectiv în 612 î.H., când cetatea Ninive fusese complet distrusă. Jacob nu era câtuşi de puţin interesat de toate

acestea, dar presupuse că era felul lui Max de a părea că se poartă normal, pentru a nu le da de bănuit gardienilor.

Îl ajută astfel pe Jacob să fie atent la ceea ce muncea, ca să nu deschidă discuţii care nu-şi aveau locul.

*

Şi, deodată, lucrurile se precipitară.

La 6.30, în seara de luni, sirenele începură să sune. Jacob era zăpăcit acum şi mai înspăimântat ca oricând. Crezu că se auziseră focuri de armă, deşi în agitaţia şi confuzia din acele momente nu putea fi sigur.

Neştiind ce să facă într-un moment ca acesta, se duse după toţi ceilalţi înapoi în bараci şi, în curând, îl văzu pe Gerhard care urla să se adune toţi pentru a face apelul. Apelul de seară urma însă să aibă loc peste o jumătate de oră, aşa că era evident că se petrecuse ceva neobişnuit.

Jacob spera doar că era vorba despre ceea ce aşteptase atât de nervos în ultimele douăzeci şi patru de ore. Încă mai spera că prietenul său Leszek Poczciwinski era acum departe. Nu putea pricepe în ruptul capului de ce Leszek nu plecase cu o zi înainte, dar dacă în fine evadase, Jacob îi dorea toate cele bune.

Lagărul începu să fiarbă pe măsură ce oamenii începură să-şi dea seama că lipsea cineva şi începură să speculeze că probabil acea persoană încercase de fapt să evadeze.

În timp ce Jacob stătea în poziţie de drepţi alături de restul blocului său, privi cu mare interes cum reacţiona lagărul la o încercare de evadare.

Văzu sute şi sute de soldaţi înarmaţi până în dinţi ieşind în grabă din cazarmă şi ocupându-şi poziţiile stabilite în jurul lagărului, în vreme ce alte sute de soldaţi de elită năvăliră pe porţile lagărului să-i caute pe cei evadaţi. Auzi lătratul ciobăneştilor germani, cărora li se dăduse drumul din lesă să plece la vânătoare. Privi cum se aprindeau proiectoarele în toate turnurile de pază şi începură,

orbitoare, să cerceteze perimetrul lagărului. Jacob simţea o greutate în stomac. Se pregătise sufleteşte să stea câteva ore în plus în aerul rece al nopţii. Era mai puternic şi mai sănătos ca majoritatea bărbaţilor din blocul 18. Ce nu anticipase fusese ordinul transmis de comandantul Höss de a nu le permite deţinuţilor să se întoarcă în barăci, să se aşeze sau să mişte în front până la capturarea evadaţilor sau confirmarea morţii lor.

Din nou, pe deasupra lagărului se auzi un zumzet. Folosise Höss cuvântul *evadaţi*? La plural? Pulsul lui Jacob o luă razna. Asta însemna că nu era doar un singur evadat. Fugiseră cel puţin doi bărbaţi, poate chiar mai mulţi.

Deţinuţii nu se întrebau doar cine erau şi cum reuşiseră s-o facă, ci îi şi felicitau că o făcuseră. Evadarea lor era evadarea tuturor.

Victoria lor le dădea şi celorlalţi încurajarea de care aveau nevoie cu disperare. Jacob se întrebă dacă bărbaţii care fugiseră cu Leszek erau Otto Steinberger şi Abe Frenkel.

Părea puţin probabil ca Leszek să le fi făcut cunoştinţă lui şi lui Max cu cei doi bărbaţi alături de care voia să evadeze în curând – sau să moară. Ce sens ar fi avut? Cu toate acestea, cei pe care-i luase Leszek cu el nu fuseseră încă nici împuşcaţi, nici electrocutaţi. Trecuseră desigur de gardurile electrice şi ieşiseră din lagăr,de aceea fuseseră desfăşuraţi atâţia soldaţi dincolo de garduri.

Un alt gând îi trecu lui Jacob prin cap. Să fi fost Max unul dintre evadaţi? Ar fi putut fi şi sora lui Max, Abby?

Trecură două ore – apoi trei, patru, cinci. Cumva, era un semn bun. Vânătoarea continua. Nu târâseră niciun cadavru înapoi în lagăr.

Era semn că Leszek Poczciwinski şi cei aleşi să-l însoţească erau încă liberi. Dar preţul plătit de ceilalţi era

tot mai mare. Deţinuţilor din preajma lui Jacob le era tot mai frig, erau epuizaţi şi tot mai slăbiţi. Cei care sufereau de diaree nu avură de ales şi îşi făcură nevoile acolo în picioare. Cei care căzură din picioare, fură bătuţi. Deţinuţii se străduiau să se susţină unii pe alţii.

Îi încurajau pe tăcute pe tovarăşii lor să fie puternici şi să reziste presiunii şi oboselii. Cu toate acestea, mulţi pur şi simplu nu reuşeau, iar bătăile erau la fel de sălbatice ca tot ce văzuse Jacob de când sosise în lagăr. Gardienii păreau să-şi verse furia pentru evadare pe spinarea deţinuţilor tot mai
slabi să mai poată sta în picioare şi prea epuizaţi pentru a se ridica de la pământ.

La unu dimineaţa, Jacob începu să se clatine şi abia îşi mai putea ţine genunchii drepţi. Începuse să aţipească când şi când. La un moment dat, dormi suficient pentru a avea un vis. În el, Leszek îşi savura ceaiul la Londra cu premierul Winston Churchill, povestindu-i ce a văzut, a auzit şi a îndurat curajos, şi plănuind să trimită o forţă de salvare pentru a-i elibera pe deţinuţi. Atunci, Jacob se trezi brusc şi îşi dădu seama că se clatină într-o parte şi-ntr-alta, gata să leşine. Era pe cale să intre iar în derivă, când, dintr-odată, se auzi un pistol chiar lângă el, aproape asurzindu-l. Ochii lui Jacob se deschiseră tresărind, la timp să vadă un om mai în vârstă prăbuşindu-se cu o gaură în cap. Era omul care dormea în priciul de sub cel al lui Jacob şi Josef, cel care avea dureri abdominale. Sânge şi bucăţi de creier se împrăştiaseră peste tot. Jacob era paralizat de teamă, dar se trezise de-a binelea şi stătea drept pe picioarele lui. Gardianul care apăsase pe trăgaci îi ordonă lui Gerhard şi unui alt şef de bloc mai în vârstă să tragă cadavrul deoparte şi, pe când o făceau, se răspândi prin lagăr zvonul că Von Strassen le dăduse permisiunea gardienilor să tragă în deţinuţii pe care-i considerau prea

slabi să se mai ţină pe picioare. Strada începu să răsune de focuri de armă.

În cele din urmă, când soarele începu să se ridice pe cer, Von Strassen le ordonă tuturor să se întoarcă în barăci până la un apel special de dimineaţă, care urma să aibă loc peste o oră şi jumătate. Oboseala îl făcea pe Jacob să delireze, astfel încât nu era îngrijorat că nu avea decât nouăzeci de minute de dormit înainte să fie nevoit să stea drept din nou. Se târî în urma lui Josef în baracă şi urcă pe priciul lui.

Înainte de a-şi pierde cunoştinţa, se gândi din nou la Poczciwinski. Oare o fi reuşit? Era cu adevărat afară? Se strecurase cu adevărat dincolo de porţile iadului?

Probabil că da, se gândi Jacob. Nu aveau niciun motiv să-i lase pe oameni să meargă înapoi în pat. Şi, pentru prima dată de la sosirea la Auschwitz, adormi cu o urmă de zâmbet pe faţă.

PARTEA A PATRA

50

Totul se schimbă în acea săptămână din aprilie, şi totuşi nu se schimbă nimic.

Vreme de trei zile şi trei nopţi, colonelul Von Strassen şi câteva mii de soldaţi şi zeci de câini efectuară cea mai intensă vânătoare de oameni din istoria lagărelor de la Auschwitz-Birkenau. Cu toate acestea, în cele din urmă, Leszek Poczciwinski nu fu capturat sau ucis după îndrăzneaţa lui evadare. Nici cei doi tovarăşi ai săi – care se dovediră a fi prietenii lui polonezi. Era motivul pentru care Jacob era mai mult decât fericit.

Spre groaza lui, Jacob fu interogat de Von Strassen şi de oamenii săi, dar, spre surprinderea lui, interogatoriul dură doar câteva ore. Jacob făcu pe prostul şi se părea că

strategia lui dăduse roade. Spuse iar şi iar că nu ştia nimic despre planurile lui Leszek Poczciwinski. Repetă că de abia sosise în lagăr. Insistă că îşi petrecuse cea mai mare parte a timpului muncind, nu alături de *kapo*-ul aflat la comanda Canadei. Avusese cu Leszek Poczciwinski doar câteva scurte conversaţii, susţinu el cu încăpăţânare.

În cele din urmă, Von Strassen îl lăsă să plece. Întregul episod îl zgudui profund pe Jacob, dar fu mândru de el că îşi
păstrase cumpătul şi se ţinuse de versiunea lui fără să se lase intimidat de ameninţările lui Von Strassen. Fusese, i se păru lui, un fel de ritual de trecere, un test al bărbaţiei pe care cumva îl trecuse. Unchiul Avi, era sigur de asta, ar fi fost mândru. Spera că şi tatăl şi mama lui ar fi fost.

Maximilian Cohen, totuşi, dispăruse. Jacob îl căută disperat pe prietenul său zi de zi la punctul de lucru Canada şi în toate cotloanele lagărului, dar nu-l găsi. În cele din urmă, auzi zvonul că Von Strassen l-ar fi dat pe Max pe mâinile doctorului Mengele, să-l interogheze.

Acest gând îl făcu pe Jacob să se cutremure. După ce Max îl avertizase să se ţină departe de clinica medicală, Jacob auzise multe povestiri despre experimentele sadice pe care le efectua Mengele pe oameni, toate fără anestezie, şi se temu pentru prietenul său.

În cele din urmă, la ora 18.30, luni seara – la exact o săptămână după ce sunaseră sirenele – toţi deţinuţii din lagăr fură aliniaţi în curte în faţa spânzurătorii. Pe când stăteau în poziţie de drepţi privind concentraţi înainte, Max, încătuşat şi târât de doi gardieni înarmaţi, ieşi din subsolul clădirii unde avea biroul Von Strassen.

Lui Jacob i se tăie respiraţia. Se uită cum gardienii îl urcau pe Max pe platforma de lemn şi-i puneau laţul în jurul gâtului. Prietenul lui era alb ca varul şi-i tremurau buzele. Când îl zări însă pe Jacob în mulţime, la mai puţin

de zece metri distanţă, Max se încordă şi-şi ridică bărbia. Apoi, înainte ca gardianul să tragă pârghia, Max strigă din răsputeri: „Trăiască evreii din România!” Apoi, trupul lui căzu brusc prin trapă. Coarda i se strânse în jurul gâtului. Picioarele i se zbătură sălbatic. Ochii îi ieşiră din orbite. Apoi se opri din luptă, se linişti şi totul se termină.

Jacob privi cu groază. Nu plânse. Nu scoase un sunet. Se uita doar la prietenul său, cum se legăna în briza rece de primăvară.

Pe măsură ce viaţa se scurgea din Max, se risipea şi voinţa lui Jacob de a evada. Nu vedea doar moartea singurului său prieten din toată lumea. Se uita la moartea singurei persoane care ştia cum evadase Leszek Poczciwinski.

Asta nu era însă totul. Marţi dimineaţă, situaţia deveni din rea, mai rea. Von Strassen ordonă ca Jacob să fie scos din Canada şi distribuit la o echipă de construcţii. Acum, Jacob punea umărul la construcţia unei fabrici la unul dintre lagărele-satelit ale Auschwitzului, cunoscut oficial sub numele de Monowitz-Buna, dar căruia deţinuţii îi spuneau pur şi simplu Buna. Nu mai avea niciun protector. Nu mai avea niciun prieten. Nu mai lucra cu un acoperiş deasupra capului. Nu mai dispunea de fructe, legume şi de o ceaşcă de cafea cât de cât decentă.

În fiecare zi după apel, Jacob şi alte multe sute de deţinuţi erau adunaţi de echipe de *kapo* şi plecau la lucru, supravegheaţi de gardieni înarmaţi.

Buna se afla la oarecare depărtare de gardul de sârmă ghimpată electrificată al lagărului principal, iar Jacob era cu ochii în patru, cercetând orice fisură în sistemul de securitate, fără a-i găsi însă sensul. Nu-i mai stătea mintea să încerce să evadeze şi nici să ajute pe altcineva s-o facă. Singura lui speranţă, se gândi, era ca Leszek Poczciwinski să pună la cale o operaţiune de salvare.

Dacă supravieţuia alte câteva săptămâni, era posibil să plece pe picioarele lui din lagărul acesta al morţii, altminteri era condamnat la moarte. Era un adevăr dureros, amar, dar lui Jacob i se părea mai presus de orice îndoială.

Singura întrebare acum era cum putea supravieţui încă o lună sub cerul liber, cu raţie minimă, muncind mai greu decât o făcuse vreodată în viaţă.

51

Jacob pierdu în prima săptămână trei kilograme.

După o lună, pierduse aproape nouă şi de niciunul nu s-ar fi putut dispensa. În primul rând, nu avusese prea multă grăsime. Acum era un schelet umblător. Cutia toracică ieşea în afară. I se puteau vedea oasele braţelor. Avea cercuri întunecate sub ochi, iar pielea îi era bolnăvicios de cenuşie. Căpătase, de asemenea, o tuse chinuitoare, fără îndoială din cauza prafului care învăluia şantierul.

Jacob şi echipa sa amestecau şi turnau beton la o fundaţie de la marginea unui enorm complex de clădiri care era construit de sclavii de la Auschwitz. Jacob se simţea de parcă ar fi căzut în timp, în perioada vechiului Egipt. Chiar şi el, deşi nu-i prea păsase de Biblie sau de istoria iudaismului, ştia cum fuseseră forţaţi în antichitate evreii să muncească în imensele proiecte de construcţii pentru faraon. Dar unde era Moise de astă dată? Mai important, unde era Dumnezeu? Cine urma să-i scoată din Egipt şi să-i ducă în Pământul Făgăduinţei? Nu vor putea rezista prea multă vreme.

Într-o zi, în timpul uneia dintre rarele pauze care li se îngăduiau, un coechipier de pe şantier îi spuse lui Jacob că auzise că fundaţia aceea era pentru o companie industrială privată germană care se numea I.G. Farben. Se spunea că, odată finalizate lucrările de la Buna, aici se va

produce cauciuc sintetic pentru maşina de război nazistă. Jacob nu ştia dacă era adevărat. Nu că i-ar fi păsat. Singurul lucru care-l făcea să reziste era speranţa că-l va vedea pe Leszek în curând.

Trecu însă o lună, apoi a doua şi a treia, şi nu se schimbă nimic, cu excepţia faptului că Jacob pierduse şi mai mult în greutate. Nu veni să-l scape niciun Leszek. Nu veni niciun soldat al Aliaţilor. Nicio eliberare. Doar o muncă şi mai chinuitoare, cu şi mai mulţi morţi şi muribunzi oriunde îţi întorceai privirea.

Pe la jumătatea lunii iulie, tusea lui Jacob se înrăutăţise. Nu numai că-şi pierduse întreaga speranţă că va scăpa, ci pierduse orice speranţă că va supravieţui. În fiecare zi, oamenii se prăbuşeau din picioare, morţi de oboseală şi foame. Jacob şi tovarăşii săi de muncă adunau zilnic cadavrele, le puneau pe cărucioare de lemn, se întorceau cu ei în lagăr şi le depuneau la crematoriu, unde cuptoarele ardeau neîncetat, aruncând în aer un fum negru, putrid, laolaltă cu cenuşa corpurilor umane, care cădea din cer ca nişte fulgi de zăpadă dimineaţa, la amiază şi noaptea.

După o vreme, după convorbiri scurte şi pe furiş cu alţi prizonieri, Jacob puse laolaltă firimitură cu firimitură povestea lui Leszek Poczciwinski. Din când în când, Jacob dădea peste indivizi care-l cunoscuseră pe Leszek şi stătea cu urechile ciulite la bârfele din lagăr. După ce Von Strassen şi oamenii săi renunţaseră la căutarea evadaţilor, se zvoni prin tot lagărul cine fusese cu adevărat Leszek şi cine lucra cu el. Jacob ignoră cea mai mare parte din toate acestea, socotindu-le nişte legende colportate de oameni care nici nu-l văzuseră vreodată pe Leszek. Devenise un supererou în ochii lor, iar poveştile deveneau tot mai exagerate de la o versiune la alta. Dar, din când în când, Jacob auzea ceva care i se părea credibil şi tezauriza

informaţia în adânc în memorie, deşi nu ar fi putut spune de ce.

Într-o zi, de exemplu, Jacob lucra alături de un deţinut recent arestat şi trimis la Auschwitz. Îi spuse lui Jacob că este ofiţer din armata poloneză şi că îl cunoscuse bine pe Leszek Poczciwinski. Adăugă că Leszek Poczciwinski nu era numele
lui adevărat. Îl chema, de fapt, Piotr Kubiak. Omul spuse că fusese în tabăra de instrucţie alături de Kubiak cu ani în urmă şi luptaseră scurtă vreme alături, după invazia nazistă. Confirmă că Piotr Kubiak era căpitan în serviciile secrete poloneze şi unul dintre membrii de bază ai Rezistenţei.

Mai mult, confirmă şi ceea ce-i spusese Max lui Jacob – că, de fapt, Kubiak se oferise din propria voinţă să meargă la Auschwitz. Odată ce planul lui fusese aprobat, mersese pe jos, pur şi simplu, pe o stradă din Varşovia într-o zi când ştia că naziştii urmau să facă arestări şi se lăsase arestat. Lui Jacob încă îi venea greu să creadă toate acestea.

·— De ce s-ar oferi cineva voluntar să vină într-un lagăr de exterminare? întrebă el.

·— Piotr nu ştia ce se întâmpla cu adevărat aici, răspunse omul. Niciunul dintre noi nu ştia. Cine şi-ar fi putut imagina grozăviile astea? Vreau să spun, dacă Piotr ar fi ştiut că este într-adevăr o fabrică a morţii şi ce este cu adevărat aici şi dimensiunile la care se petrec toate astea, nu cred că ar fi venit aici. Soţia lui nu l-ar fi lăsat niciodată să o facă. Nici comandanţii lui. Credea ceea ce credeam cu toţii: că e doar un lagăr de muncă. Credeam că se construiesc diverse clădiri şi se produc lucruri pentru maşina de război a naziştilor, ca fabrica asta. De aceea a vrut să vină aici – să-şi dea seama ce se întâmplă şi să le spună şi camarazilor lui. Ar fi trebuit să fie doar o scurtă operaţiune. În final, a fost mai mult decât se aşteptase.

Sper doar, în numele lui Dumnezeu, că este acum în siguranţă şi înapoi la familia lui.

Şi Jacob spera acelaşi lucru. Şi spera cu disperare ca Leszek Poczciwinski – cunoscut şi ca Piotr Kubiak – să nu-i fi uitat pe toţi.

În timp, Jacob află şi amănunte despre ceilalţi doi care scăpaseră alături de căpitanul Kubiak. Unul dintre aceştia era
James Mihilov. Era deţinutul numărul 5340. Celălalt, după cum află, era Jahn Letski. Deţinutul numărul 12969.

Într-o noapte, după ce află toate aceste amănunte, Jacob se întrebă curios. Erau adevărate aceste lucruri? Puteau fi verificate aceste informaţii? Îi ceru vecinului său de prici, Josef, să caute numele în registre. Două zile mai târziu, Josef veni înapoi şi confirmă numele lui Mihilov şi al lui Letski, precum şi numerele lor. Şi asta nu era tot. Josef dăduse de asemenea în arhivă peste informaţii despre evadare.

Cei doi lucraseră la brutăria lagărului. Acolo se pare că îi cunoscuse Kubiak şi, împreună, ieşiseră pe o uşă din spate când gărzile nu se uitau. Tăiaseră liniile telefonice care intrau şi ieşeau din brutărie, în aşa fel încât, atunci când gărzile descoperiseră lipsa celor trei, transmiseseră cu întârziere informaţia către biroul lui Von Strassen.

Erau crâmpeie interesante, dar nici pe departe informaţii utile, pe baza cărora să poată acţiona. Nimic nu-i sugera lui Jacob traseul pe care să-l urmeze pentru a evada. Pe măsură ce treceau săptămânile, Jacob se resemna tot mai mult cu gândul că va muri la Auschwitz. Probabil nu peste multă vreme.

52

August 1943

August fu o lună foarte grea.

Timp de câteva săptămâni la rând, temperaturile din jurul Auschwitzului depăşiră constant 40 de grade Celsius – mult peste normal, spunea Josef. Nu era vânt. Nici măcar o briză uşoară. Ţânţarii turbaseră, la fel şi muştele.

Nopţile apăsătoare şi sufocante din blocul 18 erau aproape de nesuportat după ce munceau sub soarele arzător vreme de douăsprezece ore pe zi. Jacob nu avea suficientă apă şi nici
mâncare. Deshidratându-se treptat şi murind de foame, avea puternice dureri de cap şi rareori trebuia să urineze. Când o făcea, îl durea şi puţina urină produsă avea o ciudată culoare de chihlimbar.

Lui Jacob îi era tot mai greu să se dea jos din pat dimineaţa, în ciuda neîncetatelor strigăte şi înjurături ale lui Gerhard. Josef îi spuse lui Jacob că se uita la registratură să găsească locuri de muncă unde l-ar fi putut recomanda, însă până atunci nu găsise nimic. Oricât de mult încercă Josef, nu putu găsi niciun *kapo* care să fie dispus să-l scoată pe Jacob de la punctul de lucru Buna şi să-i dea, din nou, de lucru în interior.

Lucrurile luară o întorsătură atât de gravă, încât Josef începu să-i dea lui Jacob ceaşca lui de ceai de la micul dejun în fiecare dimineaţă, şi jumătate din neîndestulătoarea lui raţie de supă de la cină. Jacob protestă cu înverşunare la început, dar, pe măsură ce forţele lui slăbeau, acceptă ajutorul fără tragere de inimă, ruşinat pentru că nu-şi putea imagina cum ar fi putut să se revanşeze.

Apoi, într-o seară, Jacob văzu un chip vag familiar în sala de mese. Cu toate acestea, nu-şi putu aminti nici în ruptul capului numele bărbatului care le turna deţinuţilor aşezaţi la rând porţiile acelea mici de supă dintr-o imensă oală de metal. Pe măsură ce rândul avansa, Jacob se uita la bărbat şi încerca să-şi amintească numele lui şi de unde îl

cunoştea. Era din Siegen? Jacob nu credea. Era destul de sigur că şi i-ar fi amintit pe toţi oamenii cunoscuţi în Siegen. Era unul dintre bărbaţii care lucrau în fabricile unchiului Avi? Sau cineva din Bruxelles? Din Rezistenţă? Sau din vreo localitate prin care trecuse? Locuise în vreuna dintre casele unde au stat Jacob şi prietenii săi?

Când Jacob ajunse în dreptul lui, bărbatul dădu din cap politicos, dar nu spuse nimic şi nu făcu nimic care să trădeze că s-ar fi cunoscut. Cu toate acestea, scăpă mai multă supă în castronul
lui Jacob. În loc să-l umple până la jumătate, aşa cum trebuia să o facă, omul umplu aproape complet gamela lui Jacob. Jacob se opri locului, uitându-se la porţia mult prea generoasă şi înapoi la cel care i-o pusese. Dar omul îi ocoli privirea, părând să vrea ca Jacob să se îndepărteze. Ceea ce şi făcu.

Când se aşeză la o masă din apropiere, Jacob se uită în gamelă. Nu doar că era plină până la refuz cu zeamă, dar găsi şi bucăţi de morcovi, cartofi şi chiar bucăţi de varză din belşug. Jacob începu de îndată să înfulece. Era călduţă, ca întotdeauna, dar trebui să admită că era cea mai bună supă de când sosise la Auschwitz. Mâncă totul şi se gândi la norocul lui. În dimineaţa următoare, acolo se afla acelaşi om. De data asta, era însărcinat să le împartă deţinuţilor de la rând porţii de pâine. Când Jacob ajunse în dreptul lui, bărbatul dădu din cap din nou, dar imediat după aceea se uită în altă parte. Rupse o bucată de pâine ceva mai mare decât le dădea celorlalţi oameni, deşi nu atât de mare încât ar fi putut să sară în ochi. Jacob observă însă şi, stând la masă şi mâncând, se întrebă din nou cine era acest om şi de ce era atât de bun cu el.

Misterul persistă de-a lungul întregii săptămâni. Omul nu era mereu acolo, dar de cele mai multe ori era. Jacob încă nu avea curajul să-i spună ceva. Nu voia să atragă atenţia

asupra lui sau asupra omului şi, cu siguranţă, nu voia să nu mai primească porţiile acelea generoase. Pe om nu părea să-l supere că Jacob nu-i mulţumea. Adevărul era că Jacob îşi dădu seama că omul era neliniştit că Jacob ar putea face sau spune ceva nechibzuit. Aşa că se mulţumea să dea din cap a mulţumire şi mânca tot ce primea.

Apoi, într-o seară, Josef se întoarse în dormitor după cină, aducând pe furiş un măr. Când i-l dădu, Jacob nu-şi putu crede ochilor.

— Unde? Cum...? bâigui Jacob.

Josef însă nu-i răspunse. Îi făcu doar semn să mănânce repede, înainte să vadă cineva din dormitor mărul şi să sară pe el să i-l ia. Văzuseră şi alte lucruri mai teribile. Cu o săptămână înainte, un bărbat mai în vârstă fusese atacat de doi tineri care văzuseră că avea o bucată de pâine suplimentară pe care o adusese în dormitor. L-au bătut până l-au lăsat inconştient, apoi s-au bătut între ei pentru pradă, până veniră Gerhard şi câţiva gardieni să-i despartă. Cei doi tineri fură trimişi să fie pedepsiţi şi nu se mai întorseseră. Jacob nici nu se mai aştepta să-i vadă vreodată. Bărbatul mai în vârstă fusese dus la clinica medicală. Nici el nu se mai întorsese.

Jacob tăcu şi devoră mărul din câteva muşcături.

Se gândi că, ajutat de Josef şi de misteriosul om din sala de mese, câştiga câteva sute de calorii în plus pe zi. Dată fiind greutatea muncii de la Buna, cu siguranţă nu câştiga nimic în greutate, dar măcar nici nu mai pierdea.

Dar de ce? Desigur, Jacob era profund recunoscător. Era însă felul lui de a fi sceptic şi trebuia să ştie cine era acel om şi de ce îl ajuta.

*

August se scurse încet, venind septembrie şi, în cele din urmă, valul de căldură se risipi.

Zilele erau mai puţin infernale şi, din fericire, începu să bată şi vântul. În scurtă vreme, grosul ţânţarilor şi muştelor dispăru şi atmosfera deveni din nou suportabilă – cel puţin în ceea ce priveşte vremea.

Deşi temperaturile erau mai blânde, oamenii continuau să moară în jurul lui Jacob în lagărul de la Buna. De fapt, el şi ceilalţi deţinuţi petreceau la fel de mult timp cu manevrarea cadavrelor, cât pentru turnatul betonului şi tăiatul scândurilor pentru tocurile uşilor şi ferestrelor şi altele de felul acesta.

Apoi, într-o seară, când Jacob era la coada pentru cină, bărbatul care turna supa în gamele îi dădu doar o porţie obişnuită. Surprins, Jacob se uită la gamelă, apoi înapoi la om.

— Trebuie să mergi la dispensar, spuse bărbatul.

53

Jacob se încordă.

Nimeni nu-i mai spusese aşa ceva. Şi nu s-ar fi dus cu niciun preţ la dispensar. Max îl avertizase, fără să intre în amănunte, să nu se ducă acolo, orice ar fi. Despre oamenii trimişi acolo nu se mai auzise nimic după aceea.

Jacob însuşi ştia câteva zeci de cazuri în ultimele luni, care demonstrau că sfatul lui Max era corect. De ce omul acesta care se purtase atât de bine cu el îl condamna la moarte?

— Mergi mai departe, spuse bărbatul. Nu bloca rândul.

Jacob fu profund tulburat, deşi interacţiunea dintre ei durase atât de puţin. Nu avea niciun sens. Cel puţin nu până se aşeză la o masă lângă Josef şi se uită în castronul lui. La suprafaţa supei plutea un mic petic de hârtie. Jacob se uită în jur pentru a se asigura că nu observase nimeni. Apoi, se uită atent în supă şi văzu că pe hârtie era scris un singur cuvânt: Abby. Speriat, Jacob îşi băgă lingura în

castron şi luă nişte supă şi, odată cu ea, şi bucata de hârtie, şi înghiţi totul înainte să vadă cineva, inclusiv Josef, ce se întâmplase.

De îndată ce putu, Jacob se scuză. Îi spuse lui Josef că se vor vedea mai târziu în dormitor, apoi se pierdu printre cei care ieşeau din sala de mese.

Se strădui să meargă, să nu alerge, către clinica medicală. Pe drum îşi dădu seama că bărbatul care fusese atât de bun cu el – cel care îi dăduse supă – era bărbatul blond care stătuse la biroul din dispensar în ziua în care el şi Max fuseseră
să o viziteze pe sora lui Max. Supărat că nu făcuse legătura mai devreme, Jacob grăbi pasul. În timp ce înainta grăbit, îşi dădu seama că nu se mai dusese la dispensar s-o cunoască pe Abigail înainte de moartea lui Max. Nici nu fusese la ea să-i transmită condoleanţe după execuţia lui Max. Fusese prea ocupat cu propria durere. Apoi fusese transferat de la punctul de lucru Canada la punctul de lucru din lagărul Buna. Cât de egoist putea fi? În tot acest timp, nu se gândise decât la sine însuşi. Ce se întâmplase cu el? Timiditatea era de înţeles, însă fusese educat să fie politicos. Cu toate acestea, spre ruşinea lui, îşi dădu seama că o clipă nu se gândise că Max avea o singură soră în viaţă, care era cu siguranţă mult mai îndurerată ca el.

Jacob era atât de stânjenit şi supărat, încât literalmente vorbea mormăit de unul singur, în timp ce se îndrepta către uşa din faţă a clinicii. În ultima clipă, se opri, îşi recăpătă respiraţia şi încercă să se calmeze. Apoi deschise uşa.

Persoana care-l întâmpină îl luă cu totul prin surprindere.

— Eşti sora lui Max? întrebă Jacob, cu greu crezându-şi ochilor.

Aşezată la birou, într-o uniformă albă şi curată de asistentă, cu un triunghi galben prins cu acul pe piept, era tânăra care-i atrăsese atenţia în prima zi la Auschwitz, la coada de la triaj. Între timp, Jacob se topise în ultimele luni şi arăta la fel de emaciat ca toţi ceilalţi bărbaţi care nu muriseră încă, dar erau foarte aproape s-o facă, dar Abigail părea la fel de atrăgătoare precum şi-o amintea, cu ochii ei căprui, calzi şi buni, şi cu un zâmbet timid în colţul buzelor.

— Eu sunt, zise ea încet. Eşti Jac... Vreau să spun, eşti Leonard Eliezer?

— Eu sunt, răspunse timid Jacob.

— O onoare să te întâlnesc în cele din urmă, domnule Eliezer, spuse ea, ridicându-se în picioare. Sau, mai precis, să te
reîntâlnesc. Cred că m-am ocupat de o parte din documentele tale în ziua în care ai ajuns aici. Îţi mai aminteşti?

— Desigur, spuse Jacob, stânjenit că se îmbujorase şi, din această pricină, îmbujorându-se şi mai mult.

— Ei bine, mă bucur să re revăd, Leonard, spuse ea, ocolind biroul pentru a da mâna cu el. Sunt Abigail Cohen. Dar te rog să-mi spui Abby, cum îmi spun toţi prietenii.
Dând mâna cu ea, Jacob îşi dădu seama că era prima dată când atingea o femeie de la îmbrăţişarea mamei sale în ziua morţii ei.

Ducând un deget la buze, ca să-l facă să păstreze tăcerea, îi făcu semn s-o urmeze pe un coridor. Neştiind ce se întâmplă, se supuse fără tragere de inimă. Abby îl duse în aceeaşi cameră de consultaţii unde îl dusese şi Max cu multe luni înainte.

Jacob fu scuturat dintr-odată de un teribil acces de tuse, aşa că Abby închise uşa, acoperi fereastra mică a uşii cu o bucată de hârtie şi-i spuse să se aşeze. Apoi îi turnă un

pahar de lapte, pe care el, şovăitor, dar recunoscător, îl acceptă.

·— Îţi mulţumesc că i-ai fost un prieten atât de bun lui Max, Jacob, începu ea după ce el bău laptele. Pot să-ţi spun Jacob când nu ne aude nimeni?

·— Da, desigur, răspunse el. Mulţumesc pentru lapte. Ea zâmbi.

·— Max a vorbit adesea despre tine, foarte, foarte frumos, încât l-am rugat nu o dată să ne facă cunoştinţă. Mi-a spus că a încercat, dar că nu a reuşit. Mereu se punea ceva în calea întâlnirii noastre. Mă rog, asta mi-a spus el. Cred că nu a fost să fie până acum. Dar, recunosc, începusem să cred că probabil nici nu existai, că e posibil ca Max să-şi fi inventat un prieten care să-l ajute să facă faţă încercării de a supravieţui aici.

Jacob se îmbujoră la faţă.

·— Mă bucur să te întâlnesc în sfârşit, murmură el.

Chipul lui Abby se lumină şi mai mult. Nu părea stânjenită, ci aştepta, mai degrabă, ca el să spună ceva, orice.

·— Da, bine, cred că Max chiar a vrut să te cunosc, bolborosi în cele din urmă Jacob. M-a adus chiar în camera asta şi te-am aşteptat, dar tu... mă rog... nu ai venit. Apoi, un doctor a început să ne bruftuluiască. A trebuit să plecăm.

·— Am auzit, spuse Abby. Îmi pare rău că am întârziat.

·— Nu, te rog, nu ai de ce să-ţi ceri scuze, spuse Jacob. Eu... eu sunt cel căruia-i pare rău.

·— Pentru ce? întrebă Abby.

Jacob îşi coborî privirea în pământ.

·— Pentru că nu am venit să te văd după ce Max... Vocea lui Jacob se frânse şi nu putu continua.

·— A fost foarte egoist şi nepoliticos din partea mea, continuă în cele din urmă, încercând să-şi recapete calmul. Ar fi trebuit să vin să te cunosc înainte de moartea lui Max.

Şi, după ce a murit, ar fi trebuit să vin să te văd, să-ţi spun cât de rău îmi pare pentru pierderea ta, să văd dacă pot face ceva pentru tine. Îmi pare foarte rău. Chiar îmi pare. Părinţii mei nu m-au crescut să fiu atât de necuviincios. Poţi să mă ierţi?

·— Nu este nimic de iertat, îi spuse ea, comportându-se acum ca o asistentă medicală care se pregăteşte să-i ia temperatura. Tu ai felul tău de a plânge pe cineva; eu îl am pe-al meu. Nu mă cunoşteai. Nu-mi datorai nimic. Şi, cum spunea odată Solomon, „Pentru orice lucru este o clipă prielnică şi vreme pentru orice îndeletnicire de sub cer”[15] şi totul este frumos la timpul său. Dumnezeu trebuie să fi avut motivele lui.

Jacob se uită la ea întrebător câteva clipe.

·— S-a întâmplat ceva? întrebă ea.

·— Nu, doar că...

·— Doar că?

·— Ei bine, doar asta... Îmi pare rău, dar eu...

·— E în regulă, Jacob, şopti uşor Abby. Poţi spune ce ai pe suflet. Orice prieten al lui Max e şi prietenul meu.

·— Mulţumesc, spuse el, fâstâcit că era atât de aproape de o femeie atât de atrăgătoare. Se forţă să privească pe lângă ea şi să-şi amintească ce voia să spună.

·— Sunt doar surprins, spuse el în cele din urmă.

·— De ce?

·— Că încă mai crezi în Dumnezeu, spuse Jacob. Ea îi puse termometrul în gură.

·— Cred, bineînţeles, spuse ea. De ce n-aş mai crede? Aşteptă un minut, apoi scoase termometrul.

·— De ce n-ai mai crede? repetă Jacob după ce putu vorbi din nou. Despre ce vorbeşti? Adică, uită-te în jur. Dacă ar exista Dumnezeu – un mare *dacă*, în ceea ce mă priveşte – este mai mult decât evident că i-a abandonat de multă

[15] Ecclesiastul 3, 1 (n. tr.).

vreme pe evrei. Şi, chiar dacă e acolo sus, este evident că nu-i mai pasă de noi. Poate chiar ne şi urăşte. Dar, ca să fiu sincer, mă îndoiesc că e acolo.

·— Oh, Jacob, nu trebuie să spui asta, insistă Abby şi în ochii ei se citi că o răneşte cu vorbele lui. Îi suflecă mâneca stângă a bluzei, îi tamponă braţul cu alcool şi începu să-i facă o serie de vaccinuri. Nu a fost Dumnezeu alături de copiii Israelului, când erau sclavi în Egipt? Nu a fost Dumnezeu alături de evrei, când aceştia au fost aruncaţi în cuptoarele arzânde din Babilon în timpul lui Nabucodonosor? Nu ne-a ajutat El atunci? Nu ne-a salvat El de răul cel mare? Da, şi ne va ajuta şi acum. El ne-a eliberat în vremurile de demult şi sunt convinsă că ne va elibera din nou, în curând. Nu renunţa la speranţă, Jacob. Mai ales pe tine, care porţi numele acesta, te rog să nu renunţi la speranţă.

·— Mă tem că este prea târziu pentru asta, oftă Jacob, surprins, dar şi intrigat de puterea credinţei ei, oricât de fără temei ar fi părut ea.

Apoi avu o revelaţie.

·— Niciun om nu este o insulă, cită el, nu e de unul singur; fiecare om este o bucată de continent, o parte a întregului... Orice moarte omenească mă împuţinează, pentru că sunt al omenirii; şi, prin urmare, nu căuta niciodată să afli pentru cine bate clopotul; pentru că bate pentru tine.[16]

·— Foarte frumos, spuse ea, părând cu adevărat surprinsă. Deschise un dulap de sticlă, scoase de acolo o sticluţă de pastile şi îi dădu câteva pe care să le ia cu ce mai rămăsese din lapte.

·— Cine a spus asta?

·— John Donne, răspunse el, înghiţind pastilele fără ezitare. Pare cumva potrivit.

---

[16] *Meditation XVII, Devotions upon Emergent Occasions* (n. tr.).

Lui Jacob nu-i venea să creadă ce i se întâmpla. Chiar discuta cu o fată, şi unde mai pui că era şi drăguţă. Recita versuri. Vorbea despre teologie. Nu avea nici cea mai mică idee de unde îi veneau toate acestea, dar se simţea cumva confortabil cu Abigail Cohen.

Ei bine, *confortabil* era puţin exagerat. Cel puţin, nu se simţea la fel de neconfortabil cu ea cum se aşteptase.

·— Chiar crezi asta? întrebă Abby. Crezi că, într-adevăr, clopotul este pe cale să bată pentru noi toţi?

·— Ce altceva aş putea gândi? Suntem amândoi evrei. Noi nu mai avem viitor. Speranţa noastră a dispărut cu totul. Este doar o chestiune de timp până ne vor extermina pe toţi, nu-i aşa? Ce s-a petrecut cu Max ni se va întâmpla în curând şi nouă. Şi, cel mai rău lucru este că nu putem face nimic în privinţa asta.

·— Îmi pare rău, Jacob; pari un băiat de treabă, dar trebuie să fiu sinceră cu tine. Nu cred asta.

·— Chiar şi după ce l-au omorât pe Max?

·— Mai ales după ce l-au omorât pe Max.

·— Nu înţeleg.

Ea luă un stetoscop.

·— Jacob, cu siguranţă ştii că Max i-a ajutat cât a putut pe Leszek şi pe prietenii săi să scape. Ajutorul dat de el a fost esenţial. Nu ar fi putut scăpa niciodată fără el. Este motivul pentru care Von Strassen a făcut ce a făcut. Pentru că Max şi-a făcut treaba – şi şi-a făcut-o bine.

54

Jacob era şocat.

Max jucase un rol esenţial în evadarea lui Leszek? Iar sora lui ştia? Habar n-avea cum să reacţioneze. Apoi îşi dădu seama că Abby încă vorbea.

·— Am plâns pierderea lui Max? Bineînţeles că da. Încă o fac. Dar nu înţelegi? Şi-a dat viaţa pentru ca noi ceilalţi să

trăim în continuare. Nu este acesta un semn al iubirii adevărate? Nu este un act suprem de credinţă într-un Dumnezeu care ne iubeşte, căruia îi pasă de noi, chiar dacă lumea încearcă să ne distrugă? Jacob nu era sigur, dar era mirat cu câtă siguranţă vorbea Abby.

·— Îi ştiai numele adevărat? spuse Jacob în cele din urmă, schimbând cu iscusinţă subiectul.

·— Al cui, al lui Max?

·— Nu, al lui Leszek.

·— Bineînţeles că că îl ştiam – Piotr Kubiak, replică Abby. Fac parte din *Kampfgruppe Auschwitz*, cum face parte şi el, cum făcea parte şi Max.

·— Faci parte din ce? întrebă Jacob.

·— Ştii, *Kampfgruppe Auschwitz*, repetă ea. Haide, Jacob, nu trebuie să faci pe prostul. Măcar nu cu mine. Nu avem timp şi am atât de multe să-ţi spun.

Jacob îi dădu asigurări că nu mai auzise niciodată acea denumire. La început, ei îi veni greu să creadă că Jacob nu ştia despre ce e vorba, dar el îi reaminti că venise în lagăr doar cu puţin înainte de evadarea lui Leszek şi de execuţia lui Max. El îi mai spuse că cei doi încercau în mod clar să-l protejeze şi să se protejeze ei înşişi, nespunându-i prea multe. După evadarea lui Leszek şi moartea lui Max, Jacob pierduse orice legătură cu mişcarea subterană din interiorul lagărului.

Abby îi spuse că Grupul de Luptă de la Auschwitz era mişcarea subterană de rezistenţă din întregul lagăr, organizată de Kubiak şi de alţi câţiva deţinuţi. Îşi propuseseră să culeagă şi apoi să le transmită liderilor Rezistenţei din exterior cât mai multe informaţii despre ceea ce se întâmpla la Auschwitz, pentru a pune la cale o operaţiune de salvare.

·— Aşa că acum ştii despre ce e vorba, spuse ea, verificându-i pupilele şi luîndu-i pulsul. Ascultă-mă cu

atenţie. Ştim că Piotr şi prietenii lui au reuşit să evadeze. Ştim că Von Strassen şi oamenii lui nu au izbutit să pună mâna pe ei. Dacă ar fi reuşit, ar fi adus înapoi cadavrele şi le-ar fi expus, ca să le vadă toţi. Sau i-ar fi adus în viaţă şi i-ar fi spânzurat în public, ca pe Max. Problema este că nu am auzit dacă Piotr şi ceilalţi au putut să ia legătura cu Rezistenţa poloneză de-afară. Poate că au făcut-o. Mă rog lui Dumnezeu s-o fi făcut. Dar ar fi putut fi prinşi de soldaţii germani în altă parte sau de agenţii dubli polonezi. Poate că s-au îmbolnăvit de pneumonie pe drum şi au murit. Cine ştie? Tot ce putem spune cu siguranţă e că este mijlocul lunii septembrie şi nu a venit nimeni să ne salveze.

·— Iartă-mă, spuse Jacob, dar nu e şi ăsta un alt motiv să renunţi la orice speranţă?

·— Nu, nu este, insistă Abby. Adevărul este că trebuie să încercăm din nou. I-ai întâlnit pe Otto şi pe Abe?

·— Da.

·— Sunt următorii pe listă. Am pus la cale un plan amănunţit pentru evadarea lor, însă amândoi au fost transferaţi la Birkenau. Asta a schimbat tot. Nu cunoşteau pe nimeni acolo. Le-a luat timp să cerceteze terenul. Ei spun că acolo condiţiile sunt chiar mai rele ca aici. Comandantul Höss o ţine acolo într-o febră neîntreruptă, construind şi mai multe camere de gazare, şi mai multe cuptoare, şi mai multe coşuri de evacuat fumul. Mai mult orice. E ca şi cum naziştii s-ar pregăti pentru ceva. Otto şi Abe nu ştiu despre ce e vorba, dar spun că e posibil să fi găsit o nouă cale de evadare. Vor să plece în curând, dar au nevoie de ajutor. Şi te vor pe tine.

·— Eu... Dar de ce? întrebă Jacob.

·— Trebuie să-i întrebi când ajungi acolo, spuse Abby. Îţi dai seama că nu puteam avea o corespondenţă detaliată. Din când în când, putem să ne trimitem mesaje scurte

codate prin deţinuţii care trebuie să meargă dintr-un lagăr în celălalt. Unul dintre ei este Jean-Luc Leclerc. L-ai întâlnit, nu?

·— E vorba despre individul acela blond care lucra aici şi lucrează acum la cantină?

·— Despre el.

·— Da, ne-am cunoscut sau cam aşa ceva.

·— Bun. L-am rugat să te supravegheze şi să se asigure că primeşti suficient de multă mâncare.

·— Tu ai făcut asta?

Abby dădu din cap aprobator.

·— Mulţumesc.

·— Cu plăcere.

Jacob o privi o clipă în ochi, simţi că roşeşte din nou şi se uită în depărtare, în vreme ce ea continuă să vorbească.

·— Oricum, Leszek l-a recrutat pe Luc să facă parte din echipa noastră.

·— Este şi el polonez? întrebă Jacob.

·— Nu. Francez, îi răspunse Abby. Un tip interesant. Am aflat că e pastor.

·— Pastor? şopti Jacob. Vrei să spui preot?

·— Nu, nu e catolic. Este protestant.

·— Atunci, ce naiba caută aici? N-ar fi trebuit să bată pasul de defilare prin Berlin sau să oficieze slujbele de Paşte pentru Louie Grasul şi prietenii lui?

·— Nu, nu, e diferit. Îţi va plăcea de el.

·— Diferit? Vrei să spui că a fost prins furând bani din cutia milei?

·— Nu, desigur, diferit, dar nu aşa, spuse Abby. Diferit în alt fel. Foarte diferit. Leszek mi-a spus că Luc a fost arestat de Gestapo pentru că a ajutat la salvarea evreilor din zonele controlate de nazişti. Vreo cinci mii de evrei sau cam aşa, dacă nu mă înşel.

Jacob păru sceptic.

·– Cinci mii?
·– Ei bine, nu de unul singur. L-au ajutat, după câte se pare, ceilalţi pastori din biserica sa şi majoritatea oamenilor din orăşelul lor.
Jacob îşi scutură capul neîncrezător.
·– Ce oraş?
·– Nu-mi amintesc exact. Undeva în sudul Franţei.
·– Deci spui că individul ăsta, Jean-Claude...
·– Jean-Luc, îl corectă Abby. Dar toată lumea îi spune Luc.
·– Mă rog. Spui că tipul ăsta Luc şi orăşelul din care vine au ajutat la salvarea a cinci mii de evrei fugiţi din Germania sau de prin alte părţi, când naziştii au ajuns la putere?
Abby dădu aprobator din cap.
·– Nu înţeleg, spuse Jacob. Nu are niciun sens. De ce ar fi făcut asta?
·– Ţi-am spus: e diferit. Abby zâmbi. Oricum, nu am timp să-ţi spun întreaga poveste. Nici măcar nu cunosc întreaga poveste. Ar trebui să-l întrebi pe el. Va fi transferat la Birkenau în următoarele zile. Cumva, el cu Otto şi Abe vor lua legătura cu tine. Vor să-ţi spună despre plan şi apoi ce ar vrea să faci. Acum, dacă mă întrebi de ce tu? Chiar nu am habar. Va trebui să-l întrebi pe Otto. Dacă ar fi să-mi dau cu presupusul, probabil pentru că te-ai dovedit un asistent credincios al lui Piotr şi au nevoie de cineva în care să aibă încredere. Max a dispărut, aşa că încearcă să te implice pe tine. Oricum, vei fi transferat la Birkenau mâine. Se vor asigura că primeşti mâncare şi apă să te întremezi. Dar vor să-ţi asumi riscuri enorme pentru ei. Vrei să faci asta?
·– Mă vor lua cu ei?
·– Când evadează?
·– Desigur.

·— Nu am nici cea mai vagă idee. Trebuie să discuţi asta cu ei.
·— Şi cu tine cum rămâne? întrebă Jacob. Vei fi şi tu transferată?
·— Au nevoie de mine aici, spuse ea. Îşi puse stetoscopul la urechi, îi desfăcu nasturii de sus ai uniformei sale dungate şi-i ascultă inima.
Când Jacob îşi dădu seama că ritmul inimii lui se accelerase şi că ea îşi putea da seama ce se întâmpla, împietri de ruşine.
Ea râse doar.

55

A doua zi, Jacob fu luat cu autobuzul şi transferat la Birkenau. Nu avea idee la ce să se aştepte şi se agită şi se răsuci mai toată noaptea, îngrijorat de milioanele de mărunţişuri care ar fi putut să iasă prost.

În pofida acestor temeri, Jacob se concentră pe adevărul central: îi va reîntâlni pe Otto şi pe Abe, doi oameni care, după cum spunea Abby, aveau un plan solid şi realist de evadare. Ei îi cereau în mod expres ajutorul. Poate îl vor chema să evadeze cu ei. Dar, chiar dacă nu o vor face, spera să înveţe lecţii nepreţuite pe care să le folosească la propria sa tentativă de evadare, în scurtă vreme.

Prima impresie a lui Jacob când ajunse la Birkenau a fost de uimire faţă de dimensiunea complexului în expansiune. Fuseseră construite secţiuni enorme pentru bărbaţi, altele pentru femei şi o altă secţiune exclusiv pentru ţigani. Abby îi spusese că Birkenau era unul dintre lagărele iniţiale de expansiune a Auschwitz-ului. Fusese construit în 1941 pentru a evita supraaglomerarea. Camerele de gazare şi crematoriul de la Auschwitz pur şi simplu nu puteau să facă faţă mulţimilor care ajungeau zi de zi acolo. Ar fi

putut fi adevărat, dar Höss şi ceilalţi nazişti erau nemulţumiţi în mod clar de dimensiunile lagărului de la Birkenau şi-i măreau febril dimensiunile, pentru a putea primi mai multe trenuri, mai mulţi oameni.

Construiau camere de gazare mai multe şi mai mari, capabile să ucidă mult mai mulţi evrei deodată, într-o cameră de duş falsă. Mai erau construite, de asemenea, şi crematorii enorme, ridicate chiar de deţinuţii care, în cele din urmă, urmau să fie arşi acolo. Deja patru crematorii erau operaţionale şi lucrau fără încetare. Astfel, pe lângă crematoriul unic şi îngrozitorul său coş de fum care funcţiona la Auschwitz-I, mai erau alte cinci asemenea construcţii între Auschwitz-I şi Auschwitz-II. Jacob făcu un calcul şi rezultatul era uluitor. Cu zece cuptoare de clădire, asta însemna că erau operaţionale cincizeci de cuptoare sau mai multe, fiecare putând reduce complet un corp uman la stadiul de cenuşă în numai douăzeci de minute, în fiecare dintre acestea intrând mai multe corpuri deodată.

·— Höss suferă de precizia maniacală a ingineriei germane, îi spusese Abby înainte ca el să părăsească dispensarul. Nu vrea doar să omoare oameni în bătaie, cu glonţul sau înfometându-i. Nu este suficient de bine pentru el. Trebuie să se mişte mai repede. Trebuie să omoare mai mulţi oameni mai eficient. Am auzit că se fac presiuni de sus, de la Hitler şi Himmler. Vor să pună pe picioare o „fabrică a morţii” – o linie tehnologică prin care literalmente evreii să poată fi ucişi cu sutele de mii şi să împrăştie dovada crimei pe cer. De aceea nu trebuie să renunţăm.

Îl imploră pe Jacob să-i ajute pe Otto şi pe Abe să evadeze, ca să le spună acelor comunităţi evreieşti care încă nu ajunseseră la Auschwitz-Birkenau, ce se întâmpla acolo.

·— Te rog, Jacob, spusese ea. Trebuie să-l oprim pe Höss. Nu-l putem lăsa să câştige.

Când Jacob ajunse la Birkenau şi era prelucrat, cuvintele lui Abby îi răsunau în suflet. Avea dreptate. Oricât de îngrozitoare fusese până atunci orgia criminală a lui Höss, pălea în comparaţie cu ceea ce urma să vină. Dovezile sugerau că Höss şi lingăii săi se pregăteau pentru ceva mult mai grandios şi mai rău. Plănuiau un lagăr la nişte dimensiuni care dădeau de înţeles că în scurtă vreme va ajunge acolo un val mare de deţinuţi. Era deja suficient de rău, dar Jacob, pe măsură ce analiză situaţia, ajunse la concluzia că lucrurile erau mult mai grave decât păreau la o primă vedere. La urma urmei, nu părea nimeni să construiască bucătării mai multe sau mai mari pentru a hrăni acest val de deţinuţi. Şi nici cantine mai multe sau mai mari nu părea să construiască nimeni. Nu construia nimeni destule barăci pentru ca nou-veniţii să aibă unde dormi. Se construiau îngrozitor de multe clădiri, dar niciuna nu era destinată vieţii de zi cu zi. Totul fusese conceput pentru a aduce oamenii aici să moară, de astă dată nu cu miile, ci cu sutele de mii.

Noua realitate cu care se confrunta îl îmbolnăvea pe Jacob. Pe de altă parte, se simţea energizat de perspectiva de a-i ajuta pe cei doi care-i aranjaseră venirea. Da, era periculos. Dar, după cum îi spusese odată Leszek, dacă era prins şi ucis, voia să fie pentru că făcuse ceva folositor. Era onorat să-i ajute pe aceşti oameni să evadeze şi, fie că-i propuneau să li se alăture, fie că nu, hotărî pe dată că, de îndată ce era posibil după evadarea lor, va pune la cale propria evadare.

56

În următoarele câteva zile, Jacob încercă să se adapteze noii rutine cotidiene.

Nu văzu urmă de Otto sau Abe. Dar găsi noi oameni, noi reguli, mai puţină hrană şi noi gardieni, fiecare cu

metehnele şi aversiunile lui, care-i făceau să izbucnească pe neaşteptate. Problema cea mai urgentă, cu toate acestea, nu erau gardienii. Erau păduchii.

Aproape imediat ce ajunse acolo, Jacob se trezi luptându-se cu o invazie de păduchi în barăci, care îi înnebunea pe toţi. Aceste creaturi mici erau peste tot. Invadaseră păturile şi saltelele şi acum îmbrăcămintea lor. Noapte de noapte, Jacob îşi scotea ghetele, şi le trăgea pe mâini şi, cu ele zdrobea insectele cu sutele. Dar fără rezultat. Se trezea adesea în timpul nopţii, simţindu-le că i se strecoară în urechi şi că i se târăsc pe braţe, pe mâini, pe faţă, muşcându-l şi umplându-l cu pete roşii.

Abby îl avertizase că regimul de la Birkenau era mai rău, dar nu-şi putuse imagina cum ar fi putut mai rău decât ceea ce suporta deja. Acum ştia.

Dacă păduchii erau insuportabili, şobolanii înrăutăţeau şi mai mult situaţia. Erau peste tot. Se părea că nu era posibil să treacă o noapte fără ca Jacob să fie trezit în miezul nopţii de
ţipătul cuiva care tocmai fusese muşcat de una dintre acele creaturi respingătoare. Părea greu de înţeles, dar Jacob descoperi că-şi dorea să se întoarcă în blocul 18.

Pentru ca lucrurile să fie şi mai îngrozitoare, dacă era posibil, baraca unde fusese repartizat Jacob nu avea toaletă şi nici apă curentă. Dacă voiau să se spele, el şi ceilalţi deţinuţi din dormitorul lui, trebuiau să se dezbrace mai întâi şi să străbată câteva sute de metri până la o baie publică, indiferent de vreme. Jacob era umilit. Dar îşi spunea că, din fericire, era doar septembrie. Aerul era uscat şi nu prea rece, cu excepţia serilor. Ce va face când va veni iarna?

Jacob îşi dorea să ia legătura cu Steinberger şi Frenkel, dar nu-i văzu nici de departe. Îi întâlnise doar o singură dată, aşa că, deşi se uita în permanenţă după ei, trebuia

să facă un efort ca să-şi aducă aminte cum arătau. Se întrebă dacă nu cumva uitase ceva din ceea ce-i spusese Abby. Trebuia să se vadă cu vreunul dintre ei, într-un anumit loc, la un moment dat, într-o anumită zi? Nu credea, dar acum era îngrijorat. Nu îndrăznea să întrebe pe nimeni de ei. Abby îl avertizase să nu aibă încredere în nimeni. Erau informatori peste tot.

Imediat după sosirea sa, Jacob fu repartizat la un alt punct de lucru epuizant. În septembrie, era ocupat să construiască nişte adăposturi din lemn în care să stea gardienii la marginea culturilor de legume, ca să-i supravegheze pe cei care munceau acolo. Nu erau mari. Nu puteau sta mai mult de patru-cinci oameni deodată în ele. Dar erau răcoroase în zilele însorite, şi uscate în zilele ploioase, iar Jacob îi auzea adesea înăuntru pe nazişti, râzând, bând şi jucând cărţi.

Pentru Jacob, fiecare clipă petrecută acolo era insuportabilă. Era o muncă prăfoasă, murdară şi obositoare. El şi colegii lui lucrau câte douăsprezece ore interminabile pe zi, în soare. Şi nu era de parcă ar fi făcut ceva pentru camarazii săi deţinuţi.

Nu făcea decât să uşureze viaţa inamicului. Jacob începu din nou să piardă în greutate – şi, odată cu ea, şi speranţele.

Unde erau Steinberger şi Frenkel? Ar fi trebuit să aibă grijă de el, nu? Promiseseră să-l hrănească şi să-i dea de lucru undeva în interior, nu-i aşa? Dar septembrie trecu şi nici urmă de cei doi.

Odată cu începutul lunii octombrie, Jacob fu transferat la un alt punct de lucru. Nu avea nici cea mai mică idee de ce. Poate că supărase pe cineva. Poate că muriseră prea mulţi oameni şi aveau nevoie de noi sclavi care să-i înlocuiască. Oricare ar fi fost motivul, îşi petrecu luna aceea recoltând şi scoţând cartofi şi morcovi din pământ.

Între timp, avea un sentiment tot mai chinuitor că, indiferent de planul pus la cale de Steinberger şi Frenkel, acesta fusese descoperit de Von Strassen. Era posibil ca ei să fi abandonat planul sau să fi fost arestaţi.

Mai era o posibilitate, îşi dădu seama Jacob. Cei doi puteau fi deja morţi. Poate că nici nu mai trebuia să aştepte şi era cazul să înceapă să-şi plănuiască propria evadare.

Singura veste bună era că, la noul loc de muncă, Jacob putea să fure şi să mănânce câţiva morcovi şi chiar câţiva cartofi din când în când. Trebuia să fie atent, bineînţeles. Niciun *kapo* nu trebuia să-l vadă mâncând, şi cu atât mai mult vreun gardian. Era cu ochii în patru să nu-l vadă nici măcar vreunul dintre tovarăşii săi de lucru.

În schimb, privea doar în jos, îşi rupea oasele muncind şi-şi impresionă supraveghetorul cu cota zilnică de legume recoltate. Altfel, încercă să nu atragă deloc atenţia.

Când terminară de recoltat, Jacob primi o altă sarcină. Împreună cu alţi trei care erau încă rezonabil de sănătoşi – sau, cel puţin, nu muriseră încă – aflară că fuseseră transferaţi să lucreze la brutărie. După ce auzi vestea, Jacob scoase un oftat
de uşurare. În sfârşit, va munci într-un loc acoperit. Schimbarea venea la momentul potrivit, pentru că în noiembrie şi decembrie urmau să cadă frunzele şi apoi temperaturile. Nu mult după aceea, aveau să vină ploile şi apoi zăpada.

Când Jacob se duse la brutărie în prima zi de muncă, îşi spuse, pentru prima dată în ultima lună, că poate că încă mai avea speranţe.
Kapo care îl întâmpină nu era altul decât Jean-Luc Leclerc.

57

Jacob nu ştia dacă să fie încântat sau îngrijorat.

La urma urmei, acesta era omul pe care-l întâlnise prima dată la dispensar, cel care mai târziu îi strecurase suplimente de supă şi de pâine la cantină. Era omul despre care Abby îi vorbise atât de frumos. Era sincer sau îi trăgea pe toţi pe sfoară? Luc nu făcu nicio încercare să ia legătura cu Jacob în acea zi.

Adevărul era că, în primele câteva zile, noul *kapo* îl privi rareori în ochi. Nu-i spuse nimic în mod special prietenos sau personal şi nici nu dădu semne că se cunoşteau dinainte. Le arătă pur şi simplu lui Jacob şi celorlalţi oameni desemnaţi acolo ce treburi aveau de făcut şi-i puse la muncă.

Unul dintre ei trebuia să amestece imense cantităţi de aluat. Încă doi îl ajutau pe Luc să întindă aluatul şi să modeleze sute şi sute de bucăţi de pâine. Jacob fu însărcinat să aibă grijă de cuptoarele uriaşe, industriale. Sarcina lui era să le cureţe pe timp de noapte şi să facă lucrări primare de întreţinere pentru a le menţine în stare de funcţionare.

De-a lungul zilei, sarcina lui Jacob era să pună palete mari cu pâine să se coacă în cuptoare şi să se asigure că erau potrivite cum trebuie temperatura şi cronometrele. După scurgerea
timpului, când pâinile erau bine coapte, scotea paletele din cuptor şi le punea pe rafturi să se răcească. Între timp, trebuia să şteargă tejghelele, să spele podeaua şi să menţină curăţenia şi ordinea în întreaga brutărie.

În niciun caz Luc nu fu necioplit sau nepoliticos în tot acest timp. Părea pur şi simplu indiferent, iar acest lucru îl surprinse şi îl dezamăgi pe Jacob. Nu Luc fusese cel care-i spusese să se întâlnească cu Abby? Nu Abby fusese cea care-l îndrumase să se întâlnească cu Steinberger şi Frenkel? Apariţia lui Jean-Luc Leclerc înaintea lui Jacob fără să-i spună nimic despre Steinberger sau Frenkel, fără să-i

transmită vreun mesaj de la Abby – fără să-i adreseze nici măcar un cuvânt – părea ciudată, pentru a nu spune mai mult. Adevărul era că au fost clipe în acele prime zile când Jacob se simţea furios, chiar trădat. Şi nu prea putea să stârnească de capul lui o discuţie cu Luc. Avea în fiecare zi o groază de lucruri de făcut. Era o atmosferă încinsă, istovitoare şi zgomotoasă. Soldaţi înarmaţi intrau deseori să ceară pâine pentru ei şi prietenii lor. Rareori aveau un moment de intimitate sau uşurare.

Cu toate acestea, lui Luc nu-i lipsea compasiunea. La fiecare câteva zile, lăsa o bucată mare de pâine să cadă pe podea lângă Jacob şi, când nu era nimeni în apropiere, Jacob se apleca, o lua şi o hăpăia cât de repede putea. Uneori era un dărab de pâine caldă şi moale proaspăt scoasă din cuptor. Alteori, o bucată de coajă uscată, care altminteri ar fi fost aruncată. Oricum, fiecare bucăţică era o adevărată pomană. În cele din urmă, Jacob observă că Luc făcea asta şi pentru ceilalţi, asigurându-se, pe de altă parte, să aibă mereu găleţi cu apă proaspătă şi curată, ca să poată să bea oricând pofteau. Toate acestea făcură minuni pentru moralul micii lor echipe şi, în timp, respectul lor pentru *kapo* crescu tot mai mult.

După câteva săptămâni de lucru în brutărie, Jacob căpătă curajul să-şi întrebe tovarăşii de lucru care era numele lor şi de unde erau, ceva ce nu mai făcuse înainte la niciun alt loc de muncă.

Lui Jacob îi era deja clar că tovarăşii săi nu erau evrei. Nu aveau triunghiuri galbene pe uniformele lor. Purtau un triunghi roşu, ceea ce spunea că erau prizonieri politici, la fel ca Luc. Cu toate acestea, spre deosebire de Luc, care era – după cum îi spusese Abby – pastor protestant, aceşti trei bărbaţi erau catolici. Jacob a aflat că toţi proveneau din Žilina, un orăşel din Cehoslovacia. Stefan, după cum află, avea douăzeci şi cinci de ani, era profesor de

matematică şi fiu de medic. Andrej avea douăzeci şi şase de ani, era mecanic, iar tatăl lui fusese şi el mecanic înainte să moară în război. Janko avea aproape douăzeci şi şapte de ani şi era fermier. Era căsătorit şi avea trei fetiţe. Uimitor era, după cum află Jacob, că toţi fuseseră arestaţi şi trimişi separat la Auschwitz-Birkenau. Ei spuneau că era un miracol de la Dumnezeu faptul că s-au întâlnit tustrei în acelaşi lagăr şi că munceau în acelaşi loc, şi chiar şi lui Jacob îi venea greu să ignore posibilitatea ca ei să aibă dreptate.

A fost nevoie de ceva timp, dar în cele din urmă Jacob înţelese că Luc fusese cel care pusese la cale toate astea. Da, durase mai mult decât îşi dorise Jacob. De asemenea, poate mai mult decât îşi dorise Luc. Dar, chiar dacă Jacob şi Luc nu avuseseră încă o conversaţie serioasă, lui Jacob îi era tot mai clar că Luc fusese cel care îl scăpase de muncile câmpului şi îl adusese la adăpost, în brutărie. Cu siguranţă aşa se petrecuseră lucrurile. De asemenea, Luc fusese cel care-i salvase pe cehi, şi tot Luc era cel care se asigura că erau hrăniţi cât de bine se putea în condiţiile date.

Nu se pripea. Nu făcea nimic să le dea de gândit gardienilor din lagăr sau celorlalţi *kapo*.

Dar părea că are un plan. Părea că ştie ce face. Şi părea că funcţionează.

58

1 ianuarie 1944

Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau

Ningea năprasnic la începutul anului 1944.

Jacob refuza însă să se lase descurajat. În dimineaţa de sâmbătă a Anului Nou, luă o hotărâre pe care nu o mai spuse nimănui. Acesta era anul în care avea să evadeze de la Auschwitz. Sau va muri încercând.

Învingându-şi predispoziţia către interiorizare şi însingurare, Jacob începu, încet şi şovăielnic, să se apropie de cei trei cehi. Vorbi cu ei, le puse întrebări, încercă să şi-i facă prieteni.

Între timp, aşteptase ca Jean-Luc Leclerc să-l abordeze, ceea ce nu se întâmplase încă. Dar, din nou, Jacob refuză să se lase descurajat de aparentul impas. Era sigur că Luc va lua legătura cu el atunci când va fi nevoie. Când avea să o facă, spera Jacob, discuţia avea să-l îndrepte către Otto şi Abe, pe drumul evadării din această fabrică a morţii.

După apelul de dimineaţă şi micul dejun, Jacob ajunse la locul de muncă înainte ca brutăria să se anime, iar Luc îi spuse să ducă două duzini de navete de lemn la docul de încărcare din spatele clădirii principale a bucătăriei.

Jacob bombăni când auzi ce-i cere. Toţi cei pe care-i cunoştea erau invidioşi pe munca lui în căldura brutăriei, în vreme ce afară bătea furtuna aceea îngrozitoare. Acum, însă, trebuia să se târască dus-întors, dus-întors, cărând lăzile alea prin zăpada troienită şi înfruntând vântul acela cumplit.

Cam pe la unsprezece dimineaţa, după ce dusese o încărcătură, Jacob se opri o clipă şi intră prin uşa din spate a bucătăriei, în speranţa că va scăpa o vreme de gerul de afară. Inima lui aproape că se opri când auzi doi gardieni mergând pe hol. Nu veneau pe furiş, râdeau şi se plesneau pe spinare, făcând un tărăboi teribil. Jacob se strecură repede într-un dulap pentru mături şi închise uşa, rugându-se unui Dumnezeu de a cărui existenţă nu era prea sigur, ca niciun gardian să nu-l fi văzut. Dintr-un motiv oarecare, cei doi se opriră pe hol, nu departe de uşa dulapului.

·— Nu-ţi face griji, Jürgen, spuse unul dintre bărbaţi. În curând vom putea mânca o groază de salam unguresc. Nu mai e mult până atunci!

·— *Ja*, spuse celălalt. Am auzit o groază de poveşti despre unguroaice. Sunt atât de frumoase în fustele alea! Şi am auzit că sunt foarte, ei bine, ştii tu...

·— Ce porc eşti, Jürgen, ştii? Un adevărat porc. Toate alea sunt nişte jidoavce. Chiar vrei să fii prins cu o jidoavcă?

·— Păi mă gândeam că...

·— Eşti idiot. Dacă te prinde Von Strassen cu o evreică, te trimite pe front. Asta vrei?

·— Desigur că nu.

·— Atunci încetează cu femeile. Vorbesc despre mâncare, prostule! Ne vor aduce vagoane cu mâncare proaspătă direct de la Budapesta. Carne, brânzeturi, ciocolată şi tot felul de delicatese. Îmi lasă gura apă doar când mă gândesc la asta!

·— Şi mie! spuse Jürgen. Nu pot să aştept. Cât de repede vor ajunge aici?

Plecară, râzând în hohote, trăncănind şi dându-şi cu presupusul asupra acestui ultim subiect. Jacob stătea în dulap, nemişcat, ţinându-şi răsuflarea. În cele din urmă expiră prelung. După ce trecură câteva minute, pentru că nu mai auzi pe

altcineva, deschise uşa, văzu că nu e nimeni în apropiere şi se întoarse la brutărie.

Pe drum, întoarse pe toate feţele ce-şi spuseseră gardienii nazişti unul altuia. Nu dădu atenţie vulgarităţii lor. Se obişnuise cu ea de-a lungul vremii. Dar afirmaţiile despre faptul că în curând vor sosi cu trenul grămezi de salam unguresc, îl deranjară profund. Când se întoarse, îl trase pe Stefan lângă uşa din spate.

·— Ai auzit ceva, că urmează să vină în curând grupuri mari de maghiari aici?

·— Nu, spuse Stefan. De ce?
·— Fără motiv, spuse Jacob.
Mai târziu îi întrebă şi pe ceilalţi cehi. Nici ei nu auziseră nimic.

Dar Jacob nu putea scăpa de sentimentul că descoperise o informaţie importantă. Cu cât se gândea mai mult, cu atât mai mult îşi dădea seama că nu întâlnise încă niciun deţinut maghiar la Auschwitz sau la Birkenau de când ajunsese acolo. Întâlnise polonezi, francezi, ruşi, români, belgieni şi, desigur, mulţi germani şi oameni din întreaga Europă, dar nici măcar un singur maghiar.

Jacob hotărî că nu mai poate aştepta. Trebuia să vorbească cu Luc. În cea mai mare parte a dimineţii, nu călcă în brutărie niciun soldat. Jacob se aşteptase ca locul să fie plin de soldaţii care încercau să se adăpostească de vremea mizerabilă de-afară. Se părea însă că petrecerea de Anul Nou se întinsese toată noaptea şi mulţi soldaţi se îmbătaseră.

Cei mai mulţi dormeau sau găsiseră un motiv să rămână în dormitoarele lor.

Poate că situaţia avea să se schimbe pe parcursul zilei, dar, deocamdată, ritmul muncii era ceva mai lent şi brutăria era goală, cu excepţia echipei de muncitori.

·— Domnule *kapo*, ai un moment? întrebă Jacob pe cât de politicos putea.
·— Te rog, Jacob, spune-mi Luc.
·— Foarte bine, spuse Jacob. Am putea merge în camera din spate? Ţi-aş fi recunoscător dacă am putea vorbi între patru ochi.
·— Bineînţeles, spuse Luc, privind în jur, ca să se asigure că erau singuri, iar apoi porni înainte către camera din spate şi închise uşa în spatele lor.
·— De fapt, şi eu speram să găsesc ceva timp să vorbesc cu tine. E mereu atâta forfotă şi atâta zgomot aici, şi sunt

atât de mulţi soldaţi. Dar astăzi cred că este o zi bună pentru asta. Probabil că şi tu ai gândit la fel.
Jacob încerca să-şi pună gândurile în ordine. Voia să vorbească despre atâtea, şi nu-şi dădea seama cât timp aveau la dispoziţie. Câteva secunde? Câteva minute, poate? Ar fi avut nevoie de câteva ore. Jean-Luc Leclerc era un mister. Fusese, evident, selectat şi instruit de Leszek. Era un apropiat al lui Abby. Era legat de Otto şi Abe. Iar Jacob simţea că ar putea fi, de fapt, cheia libertăţii sale.

·— Ştii ceva despre trenurile pline cu evrei maghiari care vin încoace? întrebă el.

·— Nu prea, răspunse Luc. De ce întrebi?

Jacob îi povesti pe scurt replicile schimbate de cei doi gardieni.

·— Ăsta să fie motivul pentru care Höss şi Liebehenschel au deschis şantiere fără număr – pentru că următorul val de evrei e pe drum, venind din Ungaria? se întrebă Jacob.

În noiembrie, Rudolf Höss fusese înlocuit de Arthur Liebehenschel la conducerea lagărelor de la Auschwitz-Birkenau. Jacob nu ştia de ce şi nici că-i păsa. În ultima vreme se auziseră însă zvonuri că Höss ar putea veni înapoi, însărcinat cu supravegherea vastelor proiecte de construcţii aflate în curs de desfăşurare la Auschwitz-II. Jacob se întreba acum dacă nu cumva sosirea iminentă a miilor de evrei din Ungaria avea legătură cu întoarcerea lui Höss.

Luc spuse că nu ştia, iar Jacob văzu că încă nu-şi dădea seama de implicaţiile unei asemenea posibilităţi.

·— Uite, până acum, comunitatea evreiască maghiară a fost cruţată şi nu a fost arestată şi trimisă în lagărele de exterminare naziste, îi explică Jacob. De ce? Pentru că regimul de la Budapesta este alcătuit din fascişti. Sunt parte din puterile Axei. Trupele lor au susţinut invadarea

Iugoslaviei. I-au ajutat pe naziști să invadeze Rusia. Dar dacă viziunea Berlinului se schimbă? Ce-ar fi ca Hitler să fie pe punctul să aresteze şi să omoare toţi evreii din Europa, indiferent de locul în care trăiesc? Ce-ar fi dacă evreii din Ungaria ar fi la rând?
Luc înţelese acum miza şi părea şocat.
·– Am să încep să întreb, promise el.
·– Discret, insistă Jacob.
·– Desigur.
Jacob vorbi repede.
·– Trebuie să intru în contact cu Otto şi Abe – spuse el fără menajamente. Abby mi-a spus că mă vor contacta de îndată ce voi ajunge aici. Am venit să-i ajut. Dar au trecut luni de zile şi nu au luat legătura cu mine. Fie au fost prinşi, fie au murit, fie s-au speriat, fie m-au abandonat. Trebuie doar să ştiu care dintre ele. Tu ştii bine ce au în cap. Eu însumi vreau să fac asta, aşa că nu mai pot aştepta. Ştiu că-i cunoşti. Abby ţi-a făcut legătura cu ei. Aşa că spune-mi ce se întâmplă.
Jacob fu surprins de tonul său franc. Intenţionase, de fapt, să pună mai multe întrebări, dar le rosti sec, ca pe nişte afirmaţii.
Departe de a fi deranjat de brusca şi neaşteptata insistenţă a lui Jacob, Luc păru se se însufleţească.
·– Îmi pare rău, răspunse el. Asta e numai vina mea.
·– Ce vrei să spui?
·– Trebuia să-ţi spun de mai mult timp ce se întâmplă, afirmă Luc. Chiar am vrut s-o fac. Dar au apărut complicaţii.
·– Ce fel de complicaţii?
Luc se opri o clipă şi ciuli urechile să audă dacă nu vine cineva. Era convins că nu au mult timp la dispoziţie, astfel că începu să spună pe ton coborât.

·— Avem un om care lucrează în biroul lui Höss, îi explică el. Ne-a spus că ai fost urmărit.

·— Eu? întrebă Jacob surprins. De ce aş fi fost?

·— Se pare că Höss şi Von Strassen au fost convinşi că eşti înţeles cu Leszek şi cu fratele lui Abby, Max. Te-au urmărit luni de zile. Sperau că o vei zbârci, că vei lăsa garda jos şi-i vei conduce la alt agent din Rezistenţă. De aceea Otto şi Abe nu au reuşit să ia legătura cu tine. Ăsta e motivul pentru care am stat la distanţă atâtea săptămâni. Trebuia să-ţi fi spus ceva sau să-ţi fi strecurat un bilet – ceva care să-ţi dea de înţeles că nu te-am uitat. Dar adevărul este că...

·— Ce?

·— Adevărul este că am început să mă neliniştesc, îi mărturisi Luc. Te-am văzut tot mai descurajat. Dar eram speriat că, dacă-ţi spun ceva, s-ar putea să fiu prins. Moartea lui Max... m-a afectat. Nu ar fi trebuit, ştiu. Mi-e ruşine de mine. Meritai mai mult. Dar oricum, ăsta e adevărul. Îmi pare foarte rău. Ar fi trebuit să mă port mai bine cu tine.

Jacob nu ştiu ce să spună. Era uimit de această mărturisire.

Cu toate acestea, era mai recunoscător pentru sinceritatea lui Luc decât supărat.

Jacob ştia el însuşi ce înseamnă să fii speriat. Cum ar fi putut să nu fie speriaţi în acest loc? Cel puţin acest Leclerc era cinstit şi Jacob îl admiră pentru asta.

·— Abby mi-a povestit mult despre eroismul tău în Rezistenţa din Belgia, continuă Luc.

·— Cum? îi spuse Jacob. Nu i-am zis nimic despre asta.

·— Leszek le-a spus lui Max şi lui Abby, iar ea mi-a spus mie, zise Luc. De fapt, ai impresionat-o pe domnişoara Abby. Simpla pomenire a numelui tău o face să se însenineze.

·– Numele meu? repetă Jacob.

·– Ştii, şi Abby e un membru al Rezistenţei, spuse Luc. S-ar putea să fie unul dintre cei mai eficienţi agenţi pe care i-a recrutat Leszek vreodată. Crede cu tărie în planul lui Dumnezeu. De acolo îşi extrage pasiunea. Şi cred că de aceea este atât de interesată de tine. Tu însuţi eşti un adevărat credincios.

·– Poate în libertate, spuse Jacob. Nu în Dumnezeu.

·– Păcat, zise Luc. Ar trebui să vorbim despre asta odată. Dar, cum spui, eşti un adevărat credincios în libertate. Ai riscat mult să eliberezi oameni. Abby a văzut asta. La fel şi conducerea Rezistenţei. De asta sunt interesaţi de tine. De asta cred că-i poţi ajuta. Sincer, sunt îngrijoraţi că Höss şi Von Strassen vor descoperi cine eşti cu adevărat. Au fost foarte aproape, după evadarea lui Leszek. Dar încă orbecăie. Max le-a abătut atenţia şi Max a încercat să-i îndepărteze de la tine. De aceea te-au urmărit atât de îndeaproape, mai ales Von Strassen. Astea-s veştile proaste.

·– Deci există şi veşti bune?

·– Chiar există. Sursa noastră din biroul lui Höss a luat legătura cu noi la două zile după Crăciun şi ne-a spus că au arestat trei persoane de la punctul de lucru Canada din Auschwitz, despre care pretind că erau membri ai reţelei subterane recrutaţi de Leszek.

·– Şi erau?

·– Nu. Dar au fost spânzuraţi acum două nopţi. Şi, după cum spune sursa noastră, au renunţat la tine. Au ajuns la concluzia că ai spus adevărul în timpul interogatoriului, anul trecut, că veniseşi de prea puţină vreme şi că nu erai implicat. Conform raportului scris, probabil că ai fi fost recrutat de reţeaua subterană, dacă ar fi fost suficient timp înainte de evadarea lui Leszek, dar nici el şi nici Max nu te cunoşteau destul de bine ca să aibă încredere în

tine. Concluzia este că Höss şi Von Strassen cred că nu ştii nimic. Te-au urmărit de luni de
zile şi asta nu a dus la nimic. Nu te-a contactat nimeni. Şi pe mine nu mă suspectează. Aşa că au închis dosarul.
Jacob trase aer adânc în piept.
·– Asta chiar că e o veste bună.
·– Da, am crezut că ţi-ar plăcea să o auzi.
·– Când mă văd cu Otto şi Abe? îl întrebă Jacob.
·– De fapt, tocmai am primit un mesaj codificat de la Otto în dimineaţa asta, îi răspunse Luc. El şi Abe mai vor să aştepte câteva săptămâni, pentru a fi 100% siguri că nu eşti urmărit şi că nu am primit informaţii false. Când vor fi convinşi că totul e în regulă, vor lua legătura cu tine. Dar nu-ţi face griji. Nu vor încerca să evadeze până nu se termină iarna.
·– Şi ce ar trebui să fac între timp? întrebă Jacob.
·– Acelaşi lucru ca mine – munceşte mult, ţine-ţi capul jos şi nu face vreo prostie, să nu fii prins.

59

15 ianuarie 1944 Washington, DC

·– Aţi văzut memoriul? îl întrebă Barrett pe secretarul de stat Hull.
·– Ce memoriu?
Cei doi bărbaţi erau în avion, întorcându-se la Washington de la Londra. Hull avea febră. Doctorii îi spuseseră că trebuie să doarmă. Barrett insistă însă că era urgent.
·– Memoriul de la Trezorerie, răspunse Barrett.
·– Nu am nici cea mai mică idee despre ce vorbeşti.
·– E incendiar.
·– Ce spune?
·– Atacă Departamentul de Stat pentru că nu a făcut suficient pentru a-i salva pe evreii din Europa.
·– Glumeşti, nu?

·— Deloc. Morgenthau doreşte ca preşedintele să înfiinţeze o comisie guvernamentală pentru a-i salva pe evrei de Hitler, spuse Barrett. Singurul evreu din cabinet era secretarul Trezoreriei, Henry Morgenthau.

·— Şi ce ar trebui să facem?

·— Să-i evacuăm pe evrei din Europa, să le găsim adăposturi sigure, să le asigurăm ajutor umanitar evreilor din lagărele de concentrare... E acolo o întreagă listă de recomandări.

·— Asta nu se va întâmpla niciodată, spuse secretarul de stat. Preşedintele are lucruri mai importante de făcut.

Dar Hull se înşela. Pe 22 ianuarie 1944, preşedintele Roosevelt semnă Ordinul executiv 9417, care prevedea înfiinţarea Consiliului pentru Refugiaţii de Război.

Secretarul Hull a avut sarcina să trimită telegrame către toţi diplomaţii Statelor Unite din Europa, pentru a le cere să respecte liniile directoare ale ordinului. Hull, la rândul său, îl instrui pe Barrett să facă acest lucru.

·— Cât de urgentă este prioritatea asta, şefu'? îl întrebă Barrett. Hull dădu ochii peste cap.

·— Fă-l fericit pe preşedinte, ca să ne putem întoarce apoi la muncă.

60

25 ianuarie 1944

Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau

Luc îi făcu semn lui Jacob să se ducă în camera din spate.

Ziua de lucru se încheiase. Cehii părăsiseră brutăria şi se întorseseră la barăcile lor. Gongul pentru apel putea suna în orice moment.

Dar, supunându-se *kapo*-ului, Jacob se duse în zona de depozitare, unde păstrau mare parte din provizii, şi începu să stivuiască sacii de făină care tocmai fuseseră livraţi. Când Luc intră, acesta închise uşa şi aruncă o portocală

mică peste masa de lucru din centrul camerei. Jacob o prinse, se uită la ea câteva secunde, savurându-i mirosul şi apoi o strecură în buzunarul de la haină.

·— Pentru ce e asta?, întrebă el, de-a dreptul uimit.

·— Tu şi cu mine vom colabora foarte îndeaproape în următoarele luni. Ar trebui să ne cunoaştem unul pe altul.

·— Deci cultivi portocale? spuse Jacob ridicându-şi sprâncenele, pe un ton ceva mai sarcastic decât intenţionase.

·— Nu prea, răspunse Luc. De fapt, am început prin a fi dulgher.

Jacob se întrebă dacă i se citea pe faţă uimirea pe care o simţea.

·— Credeam că eşti pastor, spuse el. A fost rândul lui Luc să fie surprins.

·— Cine ţi-a spus asta?

·— Abby. Şi pe tine te preţuieşte foarte mult.

·— Chiar aşa?

·— Trebuie să-mi fac probleme? întrebă Jacob.

·— N-ai de ce, zise Luc. Îmi iubesc soţia. Am două fiice. Şi nu sunt evreu. Abby este cu totul a ta.

Lui Jacob îi plăcea ce auzea, deşi nu ar fi recunoscut în ruptul capului.

Luc i se alătură lui Jacob şi începură să aşeze sacii de făină, în aşa fel încât să pară ocupaţi cu munca în ochii celor care ar fi intrat în depozit.

·— Oricum, da, ai dreptate. Tatăl meu, care era agricultor, însă nu cultiva portocale, a vrut să mă fac dulgher şi, de vreme ce unul dintre unchii mei era dulgher, m-a dat ca ucenic.

Dar pasămite Dumnezeu avea alte planuri cu mine. El m-a chemat să fiu pastor – pastor *asistent,* mai precis. De fapt, un foarte prost plătit pastor asistent, dacă e să spun adevărul.

·— Unde? întrebă Jacob, ridicând un sac de făină şi aşezându-l deasupra grămezii ordonate făcute de Luc.
·— Un orăşel din sudul Franţei, Le Chambon. Ai auzit de el?
·— Îmi pare rău, nu.
·— Este un loc frumos, spuse Luc. Ar trebui să vii să ne vizitezi acolo cândva... Tu şi Abby, poate... Zâmbi.
Jacob schimbă subiectul.
·— Pari a fi un bun creştin. Luc ridică din umeri.
·— Am încercat să fiu.
Jacob se opri din muncă şi privi la Luc.
·— Atunci, ce cauţi aici?
·— Ce vrei să spui?
·— Abby spune că ai salvat evrei, le-ai dat un loc unde să stea, le-ai dat de mâncare, i-ai înscris pe copiii lor în şcolile voastre şi le-ai găsit bărbaţilor locuri de muncă. De ce? De ce ţi-ai asumat astfel de riscuri?
·— Cum am fi putut altfel? întrebă Luc. Mântuitorul meu îmi spune să-mi iubesc vecinii, iar evreii sunt vecinii mei. Nu este deloc complicat.
·— Chiar ai ajutat cinci mii de evrei să scape de nazişti?
·— Nu sunt sigur că au fost atât de mulţi, spuse Luc, fără să se oprească din muncă.
·— Dar e adevărat că asta ai făcut?
·— Nu numai eu, spuse Luc. A fost un întreg oraş alături de mine.
·— Un întreg oraş din Franţa a salvat evrei?
·— Am făcut şi noi ce am putut.
·— Dar tu eşti liderul?
·— Nu, am doi pastori superiori.
·— Dar tu eşti cel pe care l-au arestat, insistă Jacob.
·— Gestapoul i-a arestat şi pe ei.
·— Sunt aici? întrebă Jacob. Pot să-i întâlnesc?
·— Ei bine, nu, zise Luc. Prin mila Domnului, au fost eliberaţi.

·— Tu însă nu ai fost...
·— Nu.
·— De ce nu?
·— Ar trebui să întrebi Gestapoul.
·— Dar te întreb pe tine.
·— Habar nu am.
·— Pentru că tu eşti liderul, spuse Jacob. Tu eşti omul-cheie. Ăsta e motivul pentru care te-au adus aici.
·— Poate.
·— Deci, pe bune, de ce ai făcut-o?
·— Ţi-am spus – sunt creştin, pastor. Sunt un păstor. Treaba mea este să-mi pun viaţa chezăşie pentru turma mea.
·— Dar evreii nu sunt din turma ta.
·— Ei sunt poporul ales al lui Dumnezeu. Ca tine. Dumnezeu te iubeşte şi asta fac şi eu.
·— Dar tu nu eşti evreu, spuse Jacob. Uită-te la tine. Eşti blond, ai ochi albaştri. Ai putea trece oricând drept arian, fir-ar să fie. De ce nu te-ai integrat? De ce nu ai pretins că eşti unul de-ai lor, cel puţin până la terminarea războiului?
·— Cu cine, cu naziştii?
·— Desigur.
·— N-aş putea fi niciodată nazist.
·— De ce nu?
·— Pentru că naziştii urăsc evreii, spuse Luc. Iar eu personal nu aş putea niciodată să urăsc un evreu.
·— Şi de ce nu?
Luc încetă lucrul, se îndreptă şi îl privi pe Jacob în ochi.
·— Pentru că, Jacob, Mântuitorul meu este evreu, a răspuns el. Un tâmplar evreu, dacă stăm să ne gândim mai bine. Biblia mă învaţă să-i iubesc pe evrei. Să-i binecuvântez pe evrei. Nu ai citit legământul lui Avram[17]? Nu spune Dumnezeu „binecuvânta-voi pe cei ce te vor

[17] Facerea 12, 3 (n. tr.).

binecuvânta, iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema”?

·— Bineînţeles că am citit legământul lui Dumnezeu cu Avram, spuse Jacob. Pur şi simplu nu credeam că l-au citit şi *goim*.

·— Ei bine, l-am citit, spuse Luc. Unii dintre noi, cel puţin. Şi oricum, dacă mă întrebi, întrebarea nu ar trebui să fie „De ce tu, un creştin, eşti aici, într-un lagăr de exterminare, condamnat pentru că ai încercat să-i salvezi pe evrei?” Întrebarea care trebuie pusă este: „De ce nu sunt toţi creştinii aici?”

61

Într-o zi rece, la începutul lunii februarie, Jacob văzu o figură cunoscută. Apelul de dimineaţă din lagărul de la Birkenau tocmai se terminase şi mergea către brutărie, când văzu pe cineva care semăna puţin cu Josef Starwolski.

Jacob îşi zise că e imposibil. Oricine ar fi fost, părea atât de emaciat şi de trist, o simplă coajă a fostei sale persoane. Totuşi, chiar şi-aşa, semăna cu fostul coleg de prici al lui Jacob din Auschwitz. Până şi mersul lui semăna cu al lui Josef. Putea fi el? Cândva, nu cu mult timp în urmă, Jacob s-ar fi mulţumit cu mirarea şi n-ar fi schiţat niciun gest să afle răspunsul. Dar lucrurile se schimbaseră. Totul se schimbase.

Jacob decise să afle.

·— *Josef, tu eşti?* strigă el, apropiindu-se să vadă mai bine.

Aproape sigur, el era. Când Josef se întoarse, ochii lui adânciţi în orbite se aprinseră şi-l îmbrăţişă anevoie pe Jacob.

·— Ce mai faci, prietene? Nu credeam c-am să te mai văd vreodată.

·— Sunt bine, Josef, răspunse Jacob. Dar tu ce mai faci? Ai slăbit atât de mult!

·— Mă tem că da, spuse Josef. Sunt pe moarte aici şi sunt speriat. Nu cred c-o mai duc mult.

·— Nu-ţi face griji, răspunse Jacob. O să te ajut.

Scoase cu fereală o bucată de pâine veche de o zi din buzunar şi i-o strecură rapid lui Josef, care o luă şi o mâncă lacom.

·— De unde ai făcut rost de asta? întrebă Josef.

·— Din brutărie, spuse Jacob. Lucrez acolo. Pot să iau câtă pâine vreau. Şi proaspătă. Vino cu mine. Îţi dau mai mult.

Jacob ştia că putea avea mari probleme pentru că făcea asta sau, pur şi simplu, că spunea toate astea, mai ales în public. Dar era vorba despre Josef. Era prietenul lui.

·— Nu pot, nu acum, răspunse Josef. Trebuie să mă duc la muncă. Dar voi veni când pot.

·— De cât timp eşti aici? îl întrebă Jacob. Habar n-aveam că eşti aici.

·— De două luni. A fost infernal.

·— Ce s-a întâmplat? De ce nu mai eşti la registratură? Credeam că e un loc bun de muncă.

·— A fost, dar Von Strassen a început să se culce cu una dintre noile fete. Se culcă cu toate fetele din birou, ştii, dar din nefericire a găsit una nouă şi i-a dat slujba mea.

·— Îmi pare rău.

·— Deci, Abby şi Jean-Luc – ştii, Leclerc – m-au transferat aici. Abby spunea că va fi mai bine pentru mine aici, că Luc va avea grijă de mine. Însă nici nu l-am văzut. Tu l-ai văzut?

·— Dacă l-am văzut? întrebă Jacob. Lucrez cu el. E *kapo*-ul meu la brutărie.

·— Glumeşti!

·— Ba nu, într-acolo mă îndrept acum. Vino cu mine.

·— Nu pot azi, spuse Josef. De fapt, trebuie să plec repede acum. Sunt repartizat la un punct de lucru. E un şantier exterior. Săpăm parcarea din spatele administraţiei. Săpăm aleile, străduţele şi...
Josef se opri. Se apropiau doi gardieni. Continuară să se mişte.
·— Brutăria, şopti Jacob, când Josef se pregătea să se îndepărteze. Vino cât de repede poţi.

*

Două zile mai târziu, Josef veni în sfârşit la brutărie.
Era duminică. Avea zi liberă. Jacob, cehii şi Luc, în schimb, nu aveau. Munceau în reţeaua alimentară şapte zile pe săptămână, dar mâncau bine şi nu se plângeau.
Josef căra în braţe o cutie mare. Când Jacob îl văzu, ştiu că o adusese doar să distragă atenţia. Josef nu putea fi văzut venind în brutărie ca să-şi ia de mâncare de unul singur. Trebuia să pretindă că face un comision.
Jacob îşi făcu şi el numărul.
·— Da, da, intră; vino în spate să descărcăm cutia aia, spuse Jacob, aruncând o privire către Luc, ca să vadă dacă acesta îi face semn că e de acord.
El dădu din cap să se ducă.
Jacob îl duse pe Josef în camera de lucru din spate, îi spuse să se aşeze şi-i aduse mai multe felii de pâine proaspătă şi caldă dintr-un lot special, fără aşchii de lemn, praf sau alte materiale de umplutură.
Îi aduse de asemenea o ceaşcă de ceai fierbinte.
·— Suntem în siguranţă aici? îl întrebă Josef, privind înfometat la festinul din faţa lui.
·— Da, îl asigură Jacob. Avem aproximativ cincisprezece minute. Mănâncă tot.
Nu trebui să-i ceară de două ori.
În timp ce Josef mânca, Jacob îi vorbi prietenului său despre transferul la Birkenau şi despre munca pe care o

făcuse pe şantier şi în agricultură înainte de a fi mutat la brutărie. Apoi schimbă vorba.

·— Apropo, Josef, sunt curios să-mi spui ceva, spuse el în timp ce Josef sorbea ceaiul. Ai auzit ceva despre un mare transport de maghiari care urmează să vină aici?

Josef încetă brusc să soarbă din ceai. Îşi ridică privirea şi-şi îndreptă spinarea, surprinzându-l pe Jacob cu asemenea reacţie.

·— De ce întrebi?

·— Nu ştiu, am auzit nişte zvonuri. Credeam că ai auzit şi tu.

·— Se prea poate, spuse Josef.

·— Ei bine, nu te mai codi, că nu avem toată ziua la dispoziţie, spuse Jacob.

·— Doar că...

·— Doar că ce?

·— Este complicat.

·— De ce?

·— Höss şi Von Strassen numai despre asta vorbesc – spuse Josef, coborându-şi vocea la nivelul unei şoapte. Dar toată lumea are ordine stricte să nu spună nimic.

·— De ce? Ce ai auzit?

·— Nimic, cât timp am fost la registratură. Ei bine, nu chiar nimic. Se vorbea pe la colţuri că vor sosi o groază de maghiari, dar astea erau doar vorbe. Fără documente. Nimic oficial. Dar acum câteva zile – chiar înainte să te văd, de fapt – m-am întâlnit cu un tip a cărui soră a lucrat cu mine. Îl urăşte pe Von Strassen. Vrea să-l omoare pe individ pentru modul oribil în

care o tratează pe sora lui. Dar, oricum, spunea că a trebuit să facă un comision în lagărul principal. A avut o şansă să-şi vadă sora. Spunea că arată îngrozitor. Tristă, pierdută, golită de energie. Aşa de rău, că se teme că şi-ar putea face rău singură. Oricum, i-a spus că i-a auzit vorbind pe mai mulţi dintre aghiotanţii lui Von Strassen.

Bombăneau că Höss e atât de obsedat să accelereze ritmul construcţiilor, încât i-a înnebunit pe toţi. Când a întrebat unul de ce face Höss atâta caz de construcţii şi-i pune să muncească atâta, ceilalţi i-au spus că trebuie să fie pregătiţi să absoarbă jumătate de milion de evrei maghiari în primăvara asta.

·— O jumătate de milion? Lui Jacob nu-i venea să-şi creadă urechilor.

·— E motivul pentru care Höss a cheltuit atât de mulţi bani cu extinderea lagărului.

·— Spui că se pregătesc să aducă cinci sute de mii evrei din Ungaria aici la Auschwitz? întrebă Jacob.

·— Bineînţeles, de fapt la Birkenau, ca să fim mai precişi, spuse Josef. Şi s-ar putea să nu fie jumătate de milion, ci chiar mai mulţi. Este motivul pentru care totul trebuie să fie pregătit, şi asta cât mai curând.

·— Gata pentru ce?

·— Gata să-i omoare pe toţi, dintr-odată.

Lui Jacob i se ridică părul pe ceafă. Începu de îndată să respire greu, de parcă îl apăsa ceva pe piept.

·— Eşti sigur de asta? întrebă Jacob.

·— Am toată încrederea în individul ăsta, spuse Josef.

·— Ai mai vorbit cu cineva despre asta?

·— Nu, tu eşti primul.

·— Eşti sigur?

·— Cui să-i spun? întrebă Josef. Nu mai ştiu pe nimeni aici. Am tot aşteptat ca Luc să mă găsească, dar nimeni nu a luat legătura cu mine până când te-am văzut alaltăieri.

·— Bine, spuse Jacob. Uite, trebuie să te scoatem de aici. Pune suplimentul ăsta de pâine în buzunar, uite şi portocala asta şi ia-o pe uşa din spate. O să-ţi mai dau de mâncare dimineaţa după apel. Dar, deocamdată, să nu spui nimănui că mă cunoşti. Şi nu mai veni aici. Este prea periculos. Ai înţeles?

·— Bine, prietene, cum spui tu, răspunse Josef. Ce ai de gând să faci?
·— Nu ştiu, spuse Jacob. Lasă-mă pe mine să mă ocup de asta.
Josef se ridică, îl îmbrăţişă pe Jacob din nou şi plecă pe uşa din spate.

Jacob mai rămase puţin în camera din spate. Trebuia să-i informeze pe Otto şi pe Abe şi ei trebuiau să-i trimită vorbă rabinului-şef al Budapestei. Să-l avertizeze pe el şi pe toţi evreii din Ungaria despre ce pusese la cale Hitler. Trebuia să se asigure că evreii nu puneau piciorul în acele trenuri.
Jacob îl trase pe Luc în camera din spate.
·— Ce face Josef? întrebă Luc după ce trase uşa în urma lui.

·— Nu-i bine, zise Jacob, apoi schimbă rapid subiectul. Ascultă, ai mai aflat ceva despre maghiari?

·— Nu, îmi pare rău, răspunse Luc. Mi-am întrebat cunoştinţele, dar nu am auzit nimic. De ce? Ai auzit ceva?
Jacob îi spuse rapid ce aflase de la Josef.

·— Nu mai pot aştepta. Trebuie să-i întâlnesc diseară pe Otto şi pe Abe. Este urgent. Dacă nu pe ei, atunci pe cineva care poate face ceva. Trebuie să transmitem informaţia asta mai sus, către cel care conduce reţeaua de rezistenţă. Cineva trebuie să le spună evreilor maghiari să nu urce în trenurile alea. Eu nu pot s-o fac. Ştiu asta. Cineva însă trebuie s-o facă, Luc, şi încă repede.
Luc promise să preia informaţia şi s-o dea pe mâini bune.

Jacob îi era recunoscător pentru asta, dar abia dacă putea sta liniştit. Muriseră atâţia evrei de mâna naziştilor. Dar acum era vorba despre o jumătate de milion sau chiar mai mulţi, care ar fi putut fi trimişi spre acest lagăr de exterminare.

Nu putea suporta acest gând. Trebuiau să le trimită vorbă liderilor comunităţii evreieşti din Ungaria şi Aliaţilor. Jacob nu putea să stea tihnit până când nu erau toţi în siguranţă.

În noaptea aceea, baraca în care dormea Jacob de obicei fu dezinfectată, despăducheată şi curăţată lună. Acelaşi lucru, şi în alte barăci. Aşadar, Jacob trebui să doarmă, împreună cu alte câteva sute de oameni, pe podea, în sala de mese.

Jacob se foi în toate chipurile. Nu dădu atenţie gălăgiei făcute de oamenii care vorbeau, gemeau, sforăiau sau chiar mureau. Gândurile lui erau în altă parte. Toate erau legate de evadare.

Dacă Steinberger şi Frenkel erau încă în viaţă şi gata de plecare, Jacob ar fi făcut tot ce-i stătea în putinţă, şi-ar fi asumat orice risc ca să-i ajute. Dar nu i-ar fi ajutat doar să-şi recapete libertatea. Ar fi pus la cale un plan să ajungă la liderii evreilor din Ungaria pentru a le spune ce se întâmpla în Auschwitz, cu ce se confruntau ai lor. Trebuiau să-i convingă pe evreii din Ungaria să se revolte. Ce ar face naziştii dacă jumătate de milion de evrei s-ar revolta şi i-ar ataca? I-ar ucide pe toţi? Poate că da. Dar pentru asta ar plăti un preţ piperat. Ar trebui să-i ucidă pe evrei la vedere, în ochii întregii lumi, care va vedea astfel cine era Hitler. Churchill, Roosevelt şi ceilalţi conducători ai lumii libere nu ar mai putea ignora răul făcut în întuneric. Totul ar ieşi la iveală. Apoi ar veni şi ar elibera lagărele. Nu doar Auschwitz-Birkenau, ci toate lagărele.

Trebuiau s-o facă. Ce ar fi putut face altceva?

62

Întâlnirea nu avu loc în acea noapte şi nici în următoarea.

Trei zile mai târziu însă, imediat după ce se auzi gongul care marca sfârşitul zilei de lucru, pe când ieşeau din brutărie, Luc îi strecură un bilet lui Jacob.

Jacob privi în jos şi desfăcu bucata de hârtie. Pe ea scria pur şi simplu *Masa numărul nouă*. Jacob ridică privirea din nou, dar Luc dispăruse. La fel şi cehii. Fără să piardă timpul, Jacob se duse de îndată în sala de mese.

La sosire, cercetă sutele de feţe, dar nici urmă de Steinberger sau Frenkel. Aşteptă la rând, îşi luă jumătatea de gamelă cu supă şi bucata de pâine şi se duse la masa numărul nouă. Nu era nimeni cunoscut acolo, dar începu să mănânce încet şi se strădui să nu se uite în jur, să nu pară nerăbdător, să nu facă nimic care să atragă atenţia. Trase cât putu de timp, dar în sală veneau tot mai mulţi deţinuţi. Nu mai putea ţine scaunul ocupat multă vreme. Supa era complet rece şi luă în cele din urmă ultima lingură. Când puse ultimele resturi de pâine în gură, hotărî să renunţe şi să se întoarcă la el în baracă. Tocmai atunci cineva şopti în spatele lui:

·— Vino după mine.

Speriat, se întoarse şi-l privi pe cel care se îndepărta de el prin mulţime. Temându-se să nu-l piardă, Jacob sări de pe scaun şi încercă să-l ajungă din urmă. Când ieşi în cele din urmă din sală, îl văzu pe bărbat mergând către vest, pe lângă un şir de barăci şi apoi dând colţul. Jacob se grăbi să-l urmeze, dar nu îndrăznea să o ia la fugă.

Când făcu colţul, omul îl apucă de braţ şi-l trase pe uşă. Şoptind, omul îi spuse să iasă pe uşa din cealaltă parte a barăcilor.

Jacob făcu aşa cum îi spusese şi, şase minute mai târziu, era în Lagărul D, intrând în alt bloc.

Clădirea era goală, în afară de doi bărbaţi.

·— Domnule Weisz, mă bucur să te revăd, spuse Otto Steinberger, scuturând energic mâna lui Jacob. Sper că îţi aminteşti de mine. Sunt Otto, iar acesta este Abe Frenkel.

·— Da, bineînţeles, îmi amintesc de amândoi, spuse Jacob prudent. Credeam că aţi uitat de mine.

·— Uitat? Nici pomeneală, îl asigură Otto. Vino, stai jos şi bea ceai cu noi. Şi mere cu miere. Te rog, aşază-te.
·— Mere şi miere? întrebă Iacov. Este Roş Haşana?
·— Nu pentru toată lumea, răspunse Abe. Dar pentru noi, da. Este începutul unui an cu totul nou şi este timpul să facem din tine o parte activă a lui.
Jacob se aşeză. Otto îi întinse o felie de măr. Abe îi oferi un bol mic cu miere. Jacob înmuie mărul, cum făceau şi ceilalţi, şi mâncară împreună.
·— *Şana tova!* spuse Otto.
·— *Şana tova,* răspunse Jacob mai puţin entuziasmat, nefiind sigur cum putea fi un an bun pentru jumătate de milion sau mai mulţi evrei ale căror vieţi atârnau de un fir de păr.
Jacob avea sentimente amestecate faţă de cei doi. Pe de-o parte, îşi dorea să treacă la treabă şi să le spună ce ştia şi să afle care erau planurile lor şi cum i-ar fi putut ajuta. Dar, faptul că erau atât de fericiţi şi sănătoşi îl neliniştea. Unde fuseseră? Şi de ce păreau să-l fi uitat?
·— Mi s-a spus că vin aici ca să vă ajut, spuse el prudent. De ce nu aţi luat legătura cu mine până acum?
·— Te-am testat, spuse Otto. Trebuia să vedem ce-ţi poate pielea.
·— Leszek a avut încredere în mine, spuse Jacob.
·— Piotr te-a plăcut, da, dar nu avea încredere în tine, răspunse Otto. E o diferenţă.
·— Ce vrei să spui? întrebă Jacob, tot mai prudent.
·— Dacă ar fi avut încredere în tine, ai fi făcut parte din echipa care l-a ajutat să evadeze, susţinu Abe. Să nu ne înţelegi greşit. Piotr te-a plăcut foarte mult şi credea că te-ai putea dovedi cu adevărat util. Dar nu era în întregime sigur. Veniseşi de prea puţină vreme. Aşa că te-a lăsat să intri printre noi, suficient de mult pentru ca Max să te poată evalua,

şi apoi Abby şi noi. Ne-a plăcut tuturor ce am văzut. Trebuia doar să vedem mai mult.
·— Dar asta nu a fost totul, spuse Otto.
·— Ce mai era?
·— După cum ţi-a spus fără îndoială Luc, ai fost urmărit, spuse Otto, sorbând ceaiul. Pentru că ai lucrat pentru Piotr, Von Strassen şi oamenii lui bănuiau că s-ar putea să ştii cât ştia şi Max. Te-au tratat cu blândeţe la început, dar te-au urmărit cu ochi de şoim. Sperau că-i vei conduce la alţi membri ai Rezistenţei. Dar nu ai făcut-o.
·— Pentru că nu am putut, spuse Jacob.
·— Exact. Otto înmuie o altă felie de măr în miere. Acum au arestat şi au executat trei găinari în Auschwitz. Ei cred că au neutralizat cea mai mare parte a conspiraţiei. Şi asta e bine pentru noi. Îi pune pe o pistă falsă. Aşa că am mai aşteptat un pic, ca să fim absolut siguri că nu era o şmecherie. Între timp i-am spus lui Luc să se asigure că ai suficientă mâncare la brutărie.
·— Mă îngrăşaţi pentru sacrificare?
·— Te îngrăşăm ca să fii gata de evadare.
Cuvintele plutiră o vreme în aer. Lui Jacob mai că nu-i venea să-şi creadă urechilor. Aproape că rămăsese fără respiraţie.
·— Pardon? icni el. Vrei să repeţi ce ai spus?
·— L-ai auzit, spuse Abe. Otto şi cu mine vom pleca foarte curând. Am învăţat însă o lecţie din ce s-a întâmplat cu Piotr şi cu echipa lui. Nu putem ajuta doar un grup să evadeze. Trebuie să pregătim mai multe echipe odată. În acest fel, dacă trece o lună şi nimic nu se schimbă, dacă nu vine nimeni să elibereze lagărul, atunci echipa următoare este pregătită să plece. Şi, dacă lagărul nu este eliberat nici luna următoare, pleacă un alt grup.Vrem să faci parte dintr-o echipă.
Jacob se simţi brusc înviorat.

·— Te-ai dovedit un tânăr devotat şi foarte muncitor, spuse Otto. Ager. Inteligent. Descurcăreţ. Şi liniştit. Ca să nu mai spun că l-am respectat foarte mult pe unchiul tău.
·— Mulţumesc. E foarte amabil din partea ta.
·— Amabilitatea nu are nimic de-a face cu asta, spuse Abe. Aici e vorba despre merit. Toată lumea din acest lagăr ar vrea să scape. Evident. Dar nu oricine o poate face.
·— Înţeleg.
·— Chiar?
Jacob dădu din cap.
·— Cred că da.
·— Bine ar fi să te mai gândeşti. Nu ne dăm noi înşine mai mult de o şansă din patru să reuşim şi să ajungem în viaţă la Aliaţi. Credem că şansele tale sunt chiar mai scăzute. Poate una la cinci sau una la şase.
·— Atât de puţin?
·— Atât de mult! spuse Otto. Cei mai mulţi din lagărul ăsta nu ar avea decât o şansă din douăzeci să supravieţuiască.
·— Cinci la sută?
·— Chiar mai puţin, insistă Otto. Dacă privim în perspectivă, credem că tu şi echipa ta aveţi şanse destul de decente.
·— Câte persoane fac parte din fiecare echipă? întrebă Jacob.
·— Credem că doi oameni ar fi cel mai bine, spuse Abe. Trei oameni se mişcă mai greu.
·— Pot să-mi aleg partenerul?
·— Nu, o să-ţi dăm noi pe cineva.
·— De ce?
·— Pentru că noi ştim ce facem şi tu nu, îi spuse Otto de-a dreptul. Te vom pregăti. Te vom ajuta să pui la cale un plan şi te vom învăţa ce am învăţat şi noi şi-ţi vom spune

cu cine să iei legătura după ce ieşi – dacă apuci să ieşi – şi ce să le spui. Dar va trebui să-ţi faci rost singur de provizii. Şi va trebui să fii de acord să faci întru totul ce-ţi spunem, fără să pui întrebări.

Ce? Probabil că glumesc, îşi spuse Jacob.

— Nu pot să fiu de acord cu asta, spuse el fără menajamente. Nu încă. Trebuie să vă pun mai întâi nişte întrebări. Atunci vă dau răspunsul meu.

— Doar atât îţi putem spune înainte să-ţi dai acceptul, îl avertiză Abe.

— Totuşi, insistă Jacob.

Otto şi Abe se uitară unul la altul fără să spună nimic, apoi se întoarseră spre Jacob. Până atunci, Jacob nu se atinsese de ceai. O făcu acum, îndulcindu-l cu câteva picături de miere şi savurând fiecare picătură. Se lupta cu sentimente contrare şi încerca să-şi pună ordine în gânduri. Venise la întâlnire pregătit să sară la gâtul celor doi. Era supărat că-l lăsaseră baltă şi că fusese expus riscului real de a muri de foame, de frig sau epuizare, sau bătut din întâmplare, sau împuşcat de vreunul dintre paznicii ăia dementi care conduceau balamucul. Acum, totuşi, le înţelegea motivele. Dacă ar fi fost supravegheat, evident că trebuiau să aştepte. Era nou. Trebuiau să vadă dacă, după ce trece prin mai multe încercări, găseşte voinţa, înţelepciunea şi abilităţile necesare pentru a supravieţui. Acum îl băgau în joc pentru că trecuse toate testele. Îşi dorea doar ca cineva să se fi obosit să-i spună ceva mai devreme toate acestea, să ştie şi el ce se întâmpla.

— Bine, cred că am doar o întrebare acum, spuse Jacob în cele din urmă.

— Care este? întrebă Otto.

— V-a spus Luc ce am aflat despre maghiari? Aţi auzit şi voi de povestea asta? Este adevărat? Ce putem face în privinţa asta?

Abe râse.

·— Sunt patru întrebări.

·— Consideră că e doar una, spuse Jacob cu o siguranţă nou-descoperită, care părea mai degrabă a unchiului său Avi decât a sa ori a tatălui său.

·— În regulă, răspunse Abe. Da, am auzit nişte zvonuri vagi despre maghiari. Le-am auzit de acum câteva luni, dar suntem impresionaţi de faptul că ai reuşit s-o afli şi tu şi că ai putut să ne furnizezi informaţii exacte. A fost o treabă bună şi de aceea trebuie să ne punem acum în mişcare. Piotr şi echipa lui au evadat. Nu ştim însă ce s-a întâmplat cu ei. De când au plecat, nu mai avem niciun semn de la Rezistenţa din exterior. Nu avem idee de ce. Poate că Piotr şi oamenii lui au fost în cele din urmă capturaţi şi ucişi. Poate că încă mai sunt ascunşi şi nu au reuşit să ia legătura cu Rezistenţa. Poate că au spus ce aveau de spus Rezistenţei, dar conducerea nu i-a crezut sau nu au avut resurse să vină să ne elibereze. Sau poate e cu totul altceva. Nu ştim. Dar nu mai putem aştepta.

·— Sunt cu totul de acord, spuse Jacob.

·— Bine, dar asta nu e tot.

Din acest moment, Otto preluă conducerea discuţiei.

·— Cea mai bună estimare este că evreii maghiari vor fi arestaţi în iunie sau iulie şi expediaţi aici.

Nu va fi un proces de triere când vor ajunge aici – „Tu, la stânga; tu, la dreapta.” Vor fi daţi jos din tren şi vor merge direct la camera de gazare. Aşa cum i-ai spus lui Luc, de aceea trebuie neapărat să evadăm acum. Trebuie să prevenim Consiliul Evreiesc din Budapesta să nu-i lase pe oameni să urce în trenuri. Dar timpul trece. Trebuie să ajungem la ei cât mai degrabă. Şi aici trebuie să fac o mărturisire, Jacob.

·— Care? întrebă Jacob.

·— De aproape doi ani, din momentul în care am pus piciorul în acest loc nenorocit, nu m-am gândit decât la evadare, spuse Otto. La început, era doar o dorinţă egoistă. Voiam să-mi recapăt libertatea. Cu timpul, totuşi, viziunea mea s-a schimbat. Cu cât am văzut mai multe atrocităţi aici, cu atât am început să-mi doresc să evadez din motive tot mai obiective.

Voiam să scap pentru a spune lumii ce se întâmplă la Auschwitz. Dar acum raţiunea pentru care vreau să evadez este urgentă, imperativă. Nu-mi mai pun problema să vorbesc lumii despre o crimă. Acum, esenţial este să previn o crimă. O crimă teribilă. Genocidul. Trebuie să-i avertizăm pe maghiari. Trebuie să-i facem să se împotrivească. Nu putem schimba ce s-a făcut rău până acum. Dar nu aş mai putea să trăiesc cu mine însumi, dacă nu aş face tot posibilul să opresc genocidul care e pe punctul să se petreacă.

63

În următoarele două nopţi, cei trei se întâlniră din nou în secret după masa de seară.

Otto şi Abe îi prezentară planurile lui Jacob. Parcurseră lista amănunţită care cuprindea ce trebuiau să facă zi de zi, pas cu pas – şi care erau proviziile pe care era necesar să le strângă.

Nu puseră desigur nimic pe hârtie. Chiar dacă ar fi avut la îndemână hârtie, stilouri sau creioane, ar fi fost prea periculos s-o facă. Îi prezentară însă meticulos lui Jacob ce motive se aflau în spatele fiecărui pas şi al fiecărei lecţii învăţate cât timp puseseră la cale planul de-a lungul mai multor ani. Unul dintre lucrurile pe care le clarificară de la început fu încrederea lor profundă în Jean-Luc Leclerc.

·— Cooperează îndeaproape cu Luc, îi spuse Abe lui Jacob. Află-i părerea. Ascultă-i sfatul. Folosiţi brutăria ca spaţiu

de depozitare pentru proviziile pe care le adunaţi. Luc este un om bun. Îţi va fi de un ajutor nepreţuit.
Jacob a acceptat cu dragă inimă. Nu avea nicio problemă cu Luc. Omul nu era evreu, dar, din nou, nici Leszek nu era evreu. Şi, în mod clar, Luc era un partener util. Părea calm, concentrat şi demn de încredere. Într-un loc ca acesta, era incredibil.

Toate aceste pregătiri îl umpleau de energie pe Jacob. Visase la acest moment de atâta vreme şi renunţase, apoi se înflăcărase din nou, doar pentru a-şi vedea speranţele pălind. Acum însă, în cele din urmă, venise momentul adevărului. Poate că Abby avusese dreptate. Poate că totul ţinea de planul divin.

Unul dintre cele mai interesante lucruri aflate de Jacob era că fuseseră, era adevărat, aproape opt sute de încercări de evadare de la Auschwitz de când se deschisese lagărul în mai 1940, dar nu toate eşuaseră. De fapt, fuseseră mai multe evadări reuşite. Desigur, nu toate scenariile se aplicau circumstanţelor actuale. Căci, de fiecare dată când scăpa cineva, Höss şi oamenii lui îşi dădeau seama de găurile din sistem exploatate de evadaţi şi-şi luau toate măsurile să le securizeze. Steinberger şi Frenkel nu puteau reproduce exact ceea ce avusese efect înainte. Dar fiecare dintre aceste evadări de succes – inclusiv a lui Leszek – dovedise că era posibil să pleci din acest iad, iar ăsta era cel mai important lucru. Gardurile de la Auschwitz-Birkenau nu erau un obstacol de netrecut. Când ajunseră la penetrarea sistemului de securitate al lagărului, Jacob ştia deja că era posibil s-o facă şi, pe când asculta poveştile – fiecare deopotrivă de interesantă, pe cât era de cumplită – începu să fie tot mai încrezător că evadarea nu era imposibilă.

Prima evadare reuşită avusese loc în vara anului 1940, când un cizmar polonez pe nume Tadeusz Wiejowski

evadase cu ajutorul a cinci polonezi care locuiau în apropierea lagărului. L-au ajutat pe Wiejowski să taie sîrma gardului şi apoi i-au oferit haine civile şi pantofi, provizii de mâncare şi apă să aibă pe drum şi bani ca să se ducă cu trenul cât mai departe. Otto făcu observaţia că localnicii polonezi îi urăsc pe nazişti, care le invadaseră şi distruseseră ţara. Nu aveau amănunte despre ce se întâmpla în lagăr, dar cel puţin puteau vedea că oamenii mureau de foame în spatele gardurilor.

Apoi Abe spuse că oamenii lui Höss nu l-au mai prins pe Wiejowski, dar, în cele din urmă, i-au descoperit şi capturat pe cei cinci polonezi care-l ajutaseră să scape. Patru dintre cei cinci au murit mai târziu la Auschwitz. După aceea, naziştii i-au alungat cu forţa pe toţi polonezii ale căror case se aflau la mai puţin de patruzeci de kilometri de lagăr. Unele case rămăseseră goale. În altele stăteau acum oficiali nazişti sau familiile gardienilor nazişti. Aceste informaţii erau esenţiale, îşi dădu seama Jacob. Asta însemna că, chiar dacă treceau de toate măsurile de securitate ale lui Von Strassen, pericolul plana şi dincolo de turnurile de gardă şi de proiectoare şi că nu putea avea încredere în niciun ajutor de la civilii din acea zonă.

Cea mai dramatică evadare, cel puţin pentru Jacob, fusese cea petrecută în 20 iunie 1942. În acea zi, patru bărbaţi, trei polonezi şi un ucrainean, au furat cu multă îndrăzneală uniforme naziste dintr-un dulap din depozit. S-au îmbrăcat în ofiţeri SS, au intrat în garaj – în mod miraculos, fără a declanşa alarma – şi au luat maşina oficială a lui Höss, un Steyr 200. Spre uimirea lor, probabil, cheile erau în contact. Au pornit maşina, au ieşit din garaj şi, după aceea, spre poarta principală. Pe măsură ce se apropiau, gardienii erau surprinşi să vadă maşina lui Höss.

Nu fuseseră anunţaţi de plecarea lui. Dar şoferul începu să strige la ei să se trezească şi să deschidă poarta.

·– Şi, ce s-a întâmplat? întrebă Jacob.

·– Ce crezi? spuse Otto, care spunea povestea. Au deschis poarta.

·– Şi oamenii au plecat pur şi simplu?

·– Pur şi simplu au plecat.

·– Ce s-a întâmplat cu ei după aceea?

·– Nu avem nici cea mai vagă idee. Dar sigur o să-ţi placă asta. Duceau cu ei un raport scris de Leszek despre ce se întâmplă aici.

·– Deci chiar au reuşit? întrebă Jacob.

·– Din câte ştim da, zise Abe.

·– Incredibil.

·– Ştiu. Otto începu să chicotească. Îţi poţi imagina? Adică, nu ţi-ar fi plăcut să vezi privirea de pe faţa lui Höss când s-a dus să facă o tură în dimineaţa următoare şi a descoperit că maşina lui preţioasă lipsea, împreună cu patru prizonieri?

Acum zâmbeau cu toţii.

„Chiar se întâmplă toate astea, îşi spuse Jacob. Nu sunt doar pe punctul să evadez de la Auschwitz. Sunt instruit pentru asta de oameni care ştiu cu adevărat ce fac.”

Apoi însă îl năpădiră gânduri aiurea: „De ce eu? Sunt eu pregătit cu adevărat pentru aşa ceva? Şi dacă nu reuşesc? Nu mă voi ierta niciodată.”

64

A doua zi la muncă, Jacob nu-i spuse nimic lui Luc.

Ar fi vrut, dar i se dăduseră ordine stricte să nu spună nimic nimănui – nici măcar lui Luc – cel puţin pentru moment.

Apoi, două zile mai târziu, Jacob a fost transferat de la brutărie.

Era opera lui Otto şi Abe. Luc făcea parte din planul lor. Desigur, voiau ca Luc şi Jacob să fie parteneri, spusese Abe. Dar, pentru securitatea operaţională, nu doreau ca ei să se afle în proximitate fizică. În plus, aveau o nouă misiune pentru Jacob acum, şi aceasta presupunea ca el să-şi asume noi responsabilităţi şi noi libertăţi.

Jacob trebuia acum să lucreze la registratură. Ca Otto şi Abe, ambii lucrând ca registratori, Jacob urma să ţină statistici atente ale ieşirilor şi intrărilor prizonierilor în blocul unde fusese repartizat şi să facă unele comisioane pentru şeful lui de bloc.

Sfatul lui Otto reluă ceea ce îi spusese Leszek cu luni înainte.

— Atâta timp cât ţii registrul sub braţ şi mergi grăbit cu un aer plictisit şi îngrijorat pe figură, eşti practic liber să mergi unde pofteşti în lagăr. Nimeni nu te va opri. Nimeni nu te va bate la cap. Mormăie mereu ceva în barbă şi priveşte în jur stresat şi abia dacă se vor uita la tine.

Fu o schimbare semnificativă, pentru că acum Jacob avea nu doar acoperirea necesară pentru a pune la cale amănunte esenţiale în vederea evadării lui Otto şi Abe, ci şi calea deschisă către oameni-cheie şi clădiri-cheie.

În câteva zile începu să colecteze proviziile pe care i le ceruseră, şi zâmbi pe sub mustaţă, văzând că lista lor era asemănătoare în mare măsură celei pe care o întocmise el însuşi cu câteva luni în urmă pentru propria evadare. Voiau un rucsac, un pulover, o haină, două cămăşi civile, o pereche de pantaloni, pantofi rezistenţi, o jumătate de duzină de şosete curate de lână, o lanternă, un cuţit militar elveţian, un ceas de mână, un vas mic de făcut cafea şi o cutie de chibrituri.

Apoi îi cerură lui Jacob ceva inimaginabil: cantităţi mari de tutun rusesc, înmuiate în benzină. Era o cerere ciudată,

iar ei nu-i spuseră de ce au nevoie de aşa ceva, iar Jacob nu-i întrebă. Trebuia să se grăbească.

Era periculos *să cauţi* asemenea lucruri. Era chiar şi mai periculos *să aduni* astfel de obiecte şi să le depozitezi. Dar Jacob nu trebuia doar să-şi asume riscul colectării proviziilor necesare lui Otto şi Abe. Trebuia să facă rost de un al doilea set complet pentru echipa de rezervă şi de un al treilea pentru el şi pentru cel care urma să fie recrutat să evadeze alături de el. Întregul plan era înfricoşător. Îl obliga să-şi amintească fiecare detaliu al fiecărei lecţii deprinse de la sosirea în lagărul morţii şi-i cerea să se folosească de toate relaţiile de încredere pe care şi le făcuse până acum.

Totul începe cu depozitarea, hotărî el. Chiar dacă aduna obiectele necesare, la ce i-ar fi folosit, dacă nu avea un loc protejat şi sigur să le ascundă? Reveni astfel la Luc şi la brutărie.

Abe îi spusese să folosească brutăria ca zonă de colectare, iar Jacob trebui să admită că era perfectă. În timp ce îi curăţase zi de zi toate colţurile şi ungherele, Jacob descoperise destule cotloane în care putea ascunde bucăţile de pâine căzute pe podea pe care nu le putea mânca suficient de repede, sau merele în plus pe care i le dădea Luc.

În camera de lucru din spate erau nişte plăci slăbite în pardoseală. Acolo, sub ele, Jacob putea ascunde hainele. Era un spaţiu îngust în care nu te puteai strecura decât târându-te, în spatele cuptoarelor. Acolo putea să ascundă rucsacurile. Sau, şi mai şi, îl ajutase odată pe Luc să ascundă o cutie cu morcovi, dislocând nişte plăci din tavan şi depozitând cutia pe grinzi.

Desigur, exista riscul ca cehii să dea peste marfa de contrabandă. Lui Jacob îi plăceau cehii, dar nu era în întregime sigur că poate avea încredere în ei. După ce

discută cu Luc, francezul îi spuse că era sigur că putea avea încredere în cehi. Nu credea că trebuia să le spună în amănunt ce făceau, sau să le arate obiectele pe care le ascundeau. Dar Luc era convins că, dacă cehii ar fi dat peste bunurile ascunse, nu le-ar fi furat şi nici nu ar fi ciripit.

Adjudecat, hotărî Jacob. Brutăria era punctul zero.

Conform planului lor, după cum îşi dădu Jacob seama, Abby era importantă pentru că lucra încă la dispensar şi pentru că dispensarul medical se afla în lagărul principal, Auschwitz-I. La urma urmei, majoritatea lucrurilor de care aveau nevoie Otto şi Abe şi toţi ceilalţi puteau fi obţinute din depozitul de la Canada, care, desigur, se afla în lagărul principal.

Dar, după cum observă Jacob, nu puteau transporta pur şi simplu bunurile furate la Birkenau într-un singur transport sau chiar în mai multe. Chiar şi după ce luau ce le trebuia din Canada, probabil că le-ar fi trebuit câteva săptămâni pentru a ascunde obiectele în containerele altminteri autentice ale proviziilor de medicamente transportate dintr-un lagăr în celălalt. Unde putea depozita Jacob restul între timp? Clinica medicală părea cea mai bună soluţie.

Ar fi fost un risc enorm pentru Abby, ceea ce-l îngrijora peste poate. Apoi însă îi trecu prin cap o idee. Când îi venea rândul să evadeze, de ce n-ar lua-o şi pe Abby cu el? Era tânără, sănătoasă şi inteligentă, şi fusese un membru loial al echipei lui Leszek, nu-i aşa? Prin moartea lui Max, nu făcuse un sacrificiu loial pentru cauza Rezistenţei? Otto şi Abe spuseseră că voiau o echipă formată din doi oameni. De ce nu Abby? Pentru moment, însă, Jacob păstră pentru el acest gând.

De-a lungul lunii februarie, Jacob se concentră asupra celei mai mari priorităţi: să adune în siguranţă cele trei

seturi complete de provizii şi să le ascundă în brutărie fără să fie prins. Avea să-i abordeze pe Otto şi pe Abe cu „întrebarea despre Abby” odată ce le dovedea că era de încredere, după înfăptuirea acestor sarcini esenţiale.

Planul iniţial al lui Jacob era să facă rost pentru început de cele trei rucsacuri, apoi de cele şase seturi de îmbrăcăminte civilă, apoi de cele şase perechi de pantofi şi aşa mai departe.

Otto nu fu însă de acord. El şi Abe cercetau diferite rute de evadare şi, de asemenea, urmăreau vremea. Când condiţiile aveau să fie perfecte, spuse Otto, va trebui să se mişte repede. El şi Abe insistară, prin urmare, ca Jacob să strângă imediat un set complet de provizii şi doar după aceea să strângă al doilea set complet şi, la urmă, al treilea. Jacob îşi dădu cu părerea că era mai periculos, deoarece îl făcea să se întoarcă la fiecare sursă de trei ori. Dar Otto refuză să dea înapoi. Trebuia să aibă un set complet până la 1 aprilie, spuse el. Cel de-al doilea set ar fi trebuit să fie gata până la 1 mai, iar al treilea, până la 1 iunie. Jacob mai avu o ultimă tentativă să-i facă să se răzgândească.

·— Odată ce voi doi veţi evada, presupunând că nu vă vor prinde, Von Strassen şi bătăuşii lui vor lua măsuri de securitate şi mai drastice, argumentă Jacob. Aţi spus chiar voi. O să caute fisurile din sistem şi le vor înlătura. Ceea ce înseamnă că regulile gardienilor se vor schimba. Aşadar, va trebui să schimbăm metodele noastre de operare. Percheziţionarea deţinuţilor care au trasee între Auschwitz şi Birkenau va fi intensificată. Containerele cu materiale medicale vor fi cercetate mai atent. Oricine are legătură cu voi doi va fi interogat temeinic. Va fi urât.

·— Ce vrei să spui? întrebă Otto.

·— Ideea mea este că, odată ce plecaţi, membrii celorlalte două echipe trebuie să fie gata de evadare şi ei, insistă

Jacob. Dacă apare o ocazie, trebuie să fie la fel de pregătiţi cum vreţi voi să fiţi până la 1 aprilie.
Otto şi Abe îi ascultară atenţi argumentaţia. Jacob era sigur că aveau de gând să refuze. Spre surprinderea lui însă, fură de acord cu logica lui.
·— Bine, totul să fie pregătit pentru cele trei evadări până la 1 aprilie, spuse Otto. Asta te va supune unei presiuni extraordinare, Jacob. Va fi mult mai periculos. Dar să ne lămurim încă de pe-acum asupra unui lucru.
·— Care anume?
·— Chiar şi aşa, trebuie să colectezi echipamentul pentru fiecare echipă în parte, începând cu Abe şi cu mine.
Jacob acceptă fără prea mare tragere de inimă.
·— Bine, zise Abe. Alte întrebări?
·— Da, zise Jacob fără ocolişuri. Am două. În primul rând, cine este în a doua echipă?
Otto părea să nu se simtă în apele lui.
·— De ce vrei să ştii? întrebă el.
·— Trebuie să le ştiu dimensiunile ca să fac rost de pantofi şi haine potrivite pentru ei.
Otto şi Abe se îndepărtară o clipă să discute. După ce reveniră, recunoscură că Jacob avea dreptate. Le ţinuseră ascunse numele din cauze mai mult decât evidente, pentru a reduce riscul ca acestea să fie aflate. Dar fură de acord să-i spună lui Jacob despre cine e vorba, pentru ca el să poată face pregătirile necesare.
·— Oamenii din a doua echipă sunt Judah Fischer şi Milos Kopecký,
Abe îl întrebă:
·— Îl ştii pe vreunul dintre ei? Jacob clătină negativ din cap.
·— Probabil că este mai bine aşa deocamdată, spuse Abe. Kopecký este evreu slovac. Fischer este polonez. Kopecký este aici de doi ani. Fusese desemnat iniţial să facă parte din *Sonderkommando*, dar a reuşit să fie scos din echipă şi

mutat, mituind pe cineva. În cele din urmă, a devenit şef de bloc. Stă în blocul 24. Fischer a ajuns aici în decembrie 1942. Mama şi sora lui au fost ucise în camerele de gazare. Rămăsese doar tatăl său. După ce şi tatăl său a murit, a fost trimis la un punct de lucru în Buna. Asta aproape că l-a omorât. Unul dintre oamenii noştri a reuşit să-i obţină transferul înapoi la un punct de lucru intern, registrator în blocul 18. L-am hrănit, am avut grijă de el, l-am ajutat să-şi recapete forţele. Sunt amândoi nişte tipi de ispravă. Şi foarte inventivi, ca să nu spun altfel. O să-ţi povestesc mai târziu. Care e a doua întrebare?

Jacob nu terminase cu prima, dar când Abe îi dădu măsurile celor doi şi i le împinse în faţă, se decise să nu mai întrebe de a doua echipă. În schimb, reveni la „chestiunea Abby” – putea fi al doilea membru al echipei sale?

Dar abia ce rostise prima frază, că ambii bărbaţi spuseră un nu apăsat.

·— Absolut nu! spuse Otto.

·— Nici nu se pune problema! fu de acord şi Abe.

·— Nu, uite, zise Jacob. Eu chiar...

·— Nu! exclamă vehement Otto. Nu, punct! Am încheiat discuţia! Uite, ne dăm seama că-ţi place de ea...

·— Nu, nu, nu despre asta e vorba, insistă Jacob, scuturându-şi capul, dar Otto nu-l lăsă să continue.

·— Jacob, nu suntem proşti. Am înţeles – îţi place de ea. Şi, crede-mă, te înţelegem. Dar Abby ţi-ar abate atenţia şi ar fi deci o povară suplimentară. Te-ar încetini. În cel mai bun caz, ai petrece mai mult timp gândindu-te cum să o protejezi, decât cum să-ţi atingi obiectivul.

·— În cel mai rău caz, ţi-ai petrece tot timpul gândindu-te cum să te căsătoreşti cu ea şi nu te-ai mai concentra eficient ca să nu fii prins şi să-ţi atingi obiectivul.

·— Care este să-i avertizezi pe liderii evrei din Ungaria, se băgă şi Abe în discuţie.
·— În plus, deja am ales cineva pentru tine, spuse Otto.
·— Pe cine?
Otto se aplecă înainte şi îi şopti în ureche lui Jacob.
·— Jean-Luc Leclerc.
·— În niciun caz, ripostă Jacob.
·— Ce ai împotriva lui Luc? întrebă Otto.
·— Nu am nimic, spuse Jacob. E un om bun, dar vreau un evreu, nu un pastor neevreu.
·— Ei bine, nu e decizia ta! spuse ferm Otto. Este a noastră.
·— Viaţa este a mea, spuse Jacob.
·— E misiunea noastră, răspunse Abe. Dacă nu vrei să participi, vom găsi pe altcineva. Dar nu începe discuţie. Evadezi cu Luc sau deloc.

65

În cea mai mare parte a lunii martie, Jacob încercă să adune toate cele trei seturi de provizii.

Se concentră pe lista cu articole pentru primul set de evadare, aşa cum i se spusese, deşi profită de ocazie pentru a strânge şi provizii pentru următoarele două seturi. Se ocupă de toate acestea fără să se plângă. Şi, de asemenea, fără să vorbească cu Jean-Luc Leclerc despre misiune. Otto şi Abe nu voiau să negocieze cu Jacob pe tema coechipierului său. Luaseră o decizie şi aceasta era definitivă. Nici nu voiau însă ca Jacob să se certe cu Jean-Luc Leclerc sau să-l preseze să renunţe. Nici măcar nu voiau să discute despre misiune. Voiau doar ca Jacob să se concentreze asupra sarcinii de a strânge tot ce era necesar în timpul foarte scurt pe care-l mai aveau la dispoziţie. Orice altceva ieşea în afara discuţiei.

În seara zilei de 25 martie, cei trei se adunară din nou după cină într-un dormitor gol din lagărul D. Jacob le spuse

că nu era sigur că va strânge totul într-o săptămână, dar că se străduia. În momentul de faţă, nu aveau rucsacuri şi nici pantofi potriviţi pentru Otto. Această căutare îi punea la încercare răbdarea, dar Jacob insistă că face tot ce se poate ca să termine la timp. Pur şi simplu nu putea fi sigur. Otto îl asigură că se descurcă bine.

·– Vom găsi o soluţie, adăugă calm Abe.

·– Cum? întrebă Jacob, tot mai tensionat.

·– N-am nicio idee, recunoscu Abe. Pur şi simplu. Am reuşit să ajungem până aici. Cred că Dumnezeu are motivele lui de ne lasă să trăim: în felul acesta putem scăpa pentru a-i avertiza pe fraţii noştri.

Jacob nu era sigur de asta, dar nu era momentul să se certe. Cel puţin, nu pe motive de credinţă. Avea, în schimb, un alt subiect despre care voia să discute.

·– Trebuie să vorbesc cu tine despre Luc... începu el, dar Abe i-o tăie din scurt.

·– Ştiu, ştiu... crezi că trebuie să-i spunem lui Luc că va face parte din echipa ta, a spus Abe. E însă încă prea devreme. Luc are destule de făcut acum. Nu dispune de timp ca noi şi nici nu are libertatea noastră de mişcare. Nu poate strânge provizii, nu poate verifica posibilele rute de evadare şi nici să se întâlnească aşa cum facem noi acum, ca să bibilim planurile de acţiune. Să-l lăsăm pe Luc să-şi facă treaba, iar noi să ne-o facem pe-a noastră. E un om bun. A fost foarte dispus să facă tot ce i-am cerut până acum şi nu a cerut nimic în schimb. Nu a cerut privilegii speciale sau mâncare în plus. Nici să evadeze cu noi. Nimic. Nu poţi cere mai mult.

·– Aş vrea eu să avem o mie de oameni ca Luc, spuse Otto.

Jacob le spuse că nu avea nimic împotriva a ceea ce spuneau ei. Totul era adevărat. Luc era muncitor şi loial şi nu se plângea niciodată. Îi salvase viaţa lui Jacob de mai multe ori şi îi făcuse cunoştinţă cu Abby, iar mărturiile

despre modul în care i-a salvat pe evrei în Franţa nu aveau termen de comparaţie.

Jacob avea să îi fie pentru totdeauna recunoscător. Era o singură problemă.

·– Nu e evreu, spuse Jacob.

·– Şi ce? întrebă Abe.

·– Da, şi? replică şi Otto. Ce vrei să spui?

·– Ideea mea este că suntem evrei, spuse Jacob. Cei pe care vor să-i ucidă cel mai mult şi mai mult naziştii sunt evrei. Ungurii pe care încercăm să-i avertizăm sunt evrei. Avem nevoie de un evreu să vorbească cu evreii.

·– Greşeşti, spuse Abe.

·– Deloc, spuse Jacob. Cel puţin, Abby este evreică. Individul ăsta e blond, cu ochi albaştri – pe toţi dracii, arată ca un arian. Cum naiba ar putea să aibă încredere în el consiliul Evreilor din Ungaria?

·– Nu de asta l-am ales, spuse Otto.

·– Atunci de ce? întrebă Jacob.

Otto se uită la Abe. Se aşternu o lungă pauză.

·– Cred că este timpul să afli şi tu, spuse el.

·– Să aflu ce? întrebă Jacob.

·– Luc este un om cu relaţii.

·– Relaţii? întrebă Jacob, cu o voce în care se ghicea cinismul. Este un pastor – pastor asistent. Nu are relaţii. Chiar el mi-a spus asta.

·– E pur şi simplu modest, spuse Otto. Nici că ar putea avea relaţii mai bune.

·– Cum vine asta?

·– Bunicul său a fost ambasadorul francez la Washington.

·– Ambasador? spuse Jacob, neîncrezător.

·– Chiar aşa.

·– Deci, ca lucrurile să fie clare, zise Jacob, credeţi că rabinul-şef de la Budapesta va asculta de acest om – acest

goi, acest pastor – doar pentru că e nepotul unui diplomat francez?

·— Nu, răspunse Otto calm. Cred că principalul rabin al Budapestei ne va asculta pe Abe şi pe mine. Dacă suntem prinşi sau ucişi, sper că-i va asculta pe Judah şi pe Milos. Şi, dacă sunt prinşi sau ucişi şi ei, atunci sperăm că te va asculta pe tine.

·— Atunci, de ce să-l luăm şi pe Luc? întrebă Jacob. De ce nu pe Abby sau pe Josef, dacă e vorba de-aşa ceva?

·— Pentru că obiectivul nostru nu este doar să ajungem la rabinul-şef al Budapestei, spuse Otto. Uite, Jacob. Ne-am gândit foarte mult la asta şi am ajuns la concluzia că, dacă vom ieşi – dacă vreunul dintre noi va scăpa şi sperăm că vom scăpa cu toţii – nu putem să vorbim doar cu evreii noştri. Da, şi asta e extrem de important. Trebuie să-i avertizăm să nu urce în trenurile alea. Nu este însă suficient. Nu putem vorbi doar cu liderii evrei. Pentru că, la urma urmei, ce ar putea face ei? Trebuie să ajungem la cei care decid. Trebuie să ajungem la Aliaţi. La cele mai înalte niveluri posibile. Trebuie să-i convingem pe Churchill şi pe Roosevelt şi pe cei mai apropiaţi consilieri ai lor să treacă la acţiune. Acţiune decisivă. Acţiune pe care comunităţile evreieşti nu o pot întreprinde.

·— Cum ar fi eliberarea Auschwitz-ului? întrebă Jacob.

·— Sigur, dacă vor putea, spuse Abe. Jacob era nedumerit.

·— Şi dacă nu vor putea?

·— Atunci bombardarea căii ferate care duce aici, spuse Abe. Otto adăugă:

·— Şi dacă nu este suficient..., vocea lui se stinse misterios.

·— Şi dacă nu e suficient, atunci ce? întrebă Jacob.

Se lăsă o pauză lungă. Nici Otto, nici Abe nu-l priviră în ochi.

·— Atunci ce?

·— Atunci vrem să bombardeze Auschwitz-ul, spuse în cele din urmă Otto.
Jacob era şocat.
·— Ce-ai spus?
·— Ai auzit bine, spuse Abe.
·— Să bombardeze Auschwitz-ul? întrebă Jacob.
·— Şi Birkenau, spuse Abe. Camerele de gazare şi cuptoarele. Jacob credea că nu aude bine.
·— Dar... dar... atâţia oameni... atât de mulţi oameni ar muri, spuse el, bâlbâindu-se.
·— Sunt deja pe moarte, spuse Otto. Gândeşte-te câţi vor fi salvaţi.
Jacob clătină din cap, se îndepărtă de masă şi se ridică.
·— Nu, spuse el. Nu este drept. Vrem ca ei să ne elibereze, nu să ne bombardeze.
·— Bineînţeles că vrem să ne elibereze, spuse Abe. Dar ce se întâmplă dacă e imposibil? Ce se întâmplă dacă nu au trupe suficiente? Ia gândeşte-te, Jacob. Suntem departe în teritoriul inamic. Ar putea să le fie imposibil să ajungă la noi, decât dacă, şi când, Aliaţii vor câştiga războiul. Dar, chiar dacă se întâmplă asta – şi mă rog lui Dumnezeu în fiecare noapte să fie aşa – ar putea dura ani. Uite cât de mult am stat deja aici. Uită-te câţi au murit. Hitler încearcă în mod clar să distrugă întreaga rasă evreiască. Mai dă-i câţiva ani şi chiar va reuşi. Nu, nu putem aştepta atâta. Dacă Aliaţii nu pot elibera lagărele, trebuie atunci să le distrugă.
Jacob măsura camera cu pasul, încercând să înţeleagă toate astea. Otto se ridică, se duse la el şi-i puse mâna pe umăr.
·— Ne-am gândit la toate scenariile posibile, spuse el calm. Crede-mă, dacă ar exista o altă cale, am fi de acord cu ea. Dar fiecare dintre noi trebuie să ştie – până în cel mai mic amănunt – ce le vom spune oficialilor

guvernamentali cu care vom avea şansa să vorbim când vom ieşi de aici. Şi trebuie să cântăm cu toţii după aceeaşi partitură. Trebuie să transmitem acelaşi mesaj. Şi atunci când vom fi liberi şi când Dumnezeu ne va deschide uşa să ne întâlnim cu liderii lumii – şi ştiu că ne-o va deschide – trebuie să ne repetăm mesajul iar şi iar şi iar, până când ne vor asculta şi vor acţiona.

Abe se ridică şi el şi se apropie de ei.

— De aceea avem nevoie de Luc în echipă. Oamenii care iau deciziile la Londra şi Washington, crezi că sunt evrei? Nici
vorbă. Sunt creştini. Nu sunt toţi la fel de cucernici şi religioşi ca Jean-Luc, dar crede-mă, el vorbeşte limba lor. Faptul că este neevreu – un *goi*, cum spui tu – ne ajută. Faptul că e blond şi cu ochi albaştri, chiar şi mai mult. E unul dintre ei. Dar este, de asemenea, şi unul dintre noi. A văzut ce am văzut şi noi. El le poate vorbi. El îi poate convinge în legătură cu ceea ce se întâmplă aici şi cu necesitatea de a declanşa o acţiune puternică, rapidă şi decisivă. Şi credem că faptul că Luc va putea relua legătura cu bunicul său va fi foarte util ca să deschidă uşile către factorii de decizie de la Casa Albă, din Congres şi din Departamentul de Stat şi cel de Război. Dacă cineva îi poate convinge să facă ceva înainte de a fi prea târziu, el este acela.

— Nu te certa cu noi, Jacob, spuse Otto. Este o decizie la care am ajuns după ce ne-am consultat îndeaproape cu conducerea rezistenţei din tot lagărul. Crede-mă, ne-am zbătut cumplit până am ajuns la rezultatul ăsta. Ce-ţi cerem să faci este să pui în practică ordinele astea, nu să dai altele noi. Putem conta pe tine pentru asta? Putem avea încredere că vei executa planul nostru, indiferent ce înseamnă asta?

Jacob privi în ochii celor doi şi oftă. Nu era de acord. Nu voia să evadeze cu un preot protestant alături, chiar dacă era unul ca Jean-Luc Leclerc. Dar Steinberger şi Frenkel erau şefii. Jacob ştia că, dacă refuza să li se supună, ei ar fi putut da foarte bine altcuiva şansa să scape, şi nu dorea în ruptul capului să se întâmple aşa ceva. Simţea că se rupe ceva în el. Aproape că-şi îndeplinise sarcinile imediate. Strânsese aproape toate proviziile de care aveau nevoie Steinberger şi Frenkel şi, în cea mai mare măsură, şi celelalte două seturi complete. Dar era zăpăcit de hotărârile luate de superiorii săi şi pe care îi cereau să le aplice. De fapt, *zăpăcit* nici nu acoperea realitatea.

Jacob păstră tăcerea, deşi era iritat de ceea ce-i spuseseră coordonatorii săi. Era destul de rău că nu-l lăsau să aleagă

persoana alături de care-şi va risca pielea încercând să evadeze. Dar chiar aveau neruşinarea să sugereze că le vor cere lui Churchill şi lui Roosevelt să bombardeze Auschwitz-Birkenau?

Îi spuneau asta lui, care-şi asumase riscuri enorme pentru a-i ajuta să scape, doar pentru a-i auzi spunând că le vor recomanda britanicilor şi americanilor să bombardeze lagărele de concentrare pline de evrei? Era ridicol. Era dincolo de ridicol. Era o nebunie. Ideea era să-i oprească pe naziști să omoare evrei, nu să-i convingă pe FDR şi pe Churchill să o facă pentru naziști. Ce se întâmpla cu oamenii ăştia? Cum puteau fi atât de insensibili?

Încercă să privească lucrurile şi din alt unghi. Era corect să-i judece atât de aspru pe Steinberger şi Frenkel? Nu erau nişte idioţi. Nu erau proşti. Şi, cu certitudine, nu erau laşi. Îşi dovediseră din plin curajul, salvând vieţi de evrei şi riscându-şi-le pe ale lor. Mai mult chiar, îşi investiseră speranţele în ipoteza că, dacă Leszek Poczciwinski – adică Piotr Kubiak – va scăpa, lagărele urmau a fi eliberate în

curând. Dar lucrurile nu se petrecuseră după cum speraseră. Erau câteva motive posibile pentru asta. Poate că Leszek nu reuşise să se întoarcă la Rezistenţa poloneză. Dar poate că, deşi ajuns la ai lui, nimeni nu avea timpul, sau resursele, sau probabil interesul să declanşeze o campanie militară dură pentru a elibera un lagăr sau, cu atât mai puţin, zeci de lagăre. Erau mult în spatele liniilor inamice, departe de orice teritoriu controlat de Aliaţi. Poate că acţiunea s-ar termina cum fusese cea pentru eliberarea trenului 801 – un efort bine intenţionat, generos şi un succes parţial, dar până la urmă un eşec. Poate Steinberger şi Frenkel ştiau ceva mai mult decât el. Jacob trebui să admită că nu era momentul pentru eşecuri bine intenţionate şi generoase.

Un lucru era sigur: maşina nazistă a morţii trebuia oprită o dată pentru totdeauna. Era un obiectiv care cerea o acţiune
radicală şi decisivă. Dacă lagărele de exterminare erau rase de atacurile aeriene ale Aliaţilor, mulţi evrei ar muri. Acesta era adevărul gol-goluţ, iar Steinberger şi Frenkel ştiau asta prea bine. Şi ce s-ar întâmpla apoi? Omorurile s-ar opri, nu-i aşa? Apoi, naziştii nu ar avea cum să extermine sistematic restul evreilor din Europa. Ar avea Hitler timpul, sau banii, sau forţa de muncă pentru a reconstrui lagărele de exterminare în toiul acaparatoarelor operaţiuni de război? Poate nu, deşi nu va renunţa la obiectivul lui. Astfel că Jacob începu să se întrebe dacă nu cumva Steinberger şi Frenkel au dreptate.

— Bine, a spus el în cele din urmă, cedând autorităţii lor. Mă bag.

66

5 aprilie 1944

Două săptămâni mai târziu, echipa se întâlni din nou.

De data aceasta, însă, Steinberger şi Frenkel se hotărâră să-l cheme şi pe Luc să participe.

În sinea sa, Jacob se împotrivea ideii că Otto şi Abe îl incluseseră şi pe Luc, fără să fi discutat mai întâi cu el. La urma urmei, fiecare întrunire creştea semnificativ riscul ca toţi patru să fie descoperiţi şi arestaţi. Jacob considera că era o decizie pe care ar fi trebuit să o evalueze cu atenţie şi după ce ar fi discutat-o împreună. În plus, Jacob dorea în secret să limiteze cât mai mult fluxul de informaţii precise despre planul de evadare, care ajungea la Luc. Cu cât ştia mai puţine detalii operaţionale, cu atât mai uşor i-ar fi fost lui Jacob să-l înlocuiască cu un alt partener după evadarea lui Steinberger şi Frenkel. Nu-l mai puteau opri să ia propriile decizii după ce plecau. Totuşi, era clar că nici Steinberger, nici Frenkel nu erau pregătiţi să-i predea conducerea lui Jacob înaintea de plecarea lor. Insistau că Jean-Luc Leclerc era partenerul lui Jacob şi nici nu le dădea prin cap să se răzgândească acum.

·— Domnule Leclerc, ce bine că ai putut să ni te alături, spuse Otto, îmbrăţişându-l călduros pe francez şi invitându-l să se aşeze în dormitorul acela înghesuit.

·— Sunt onorat să fiu aici, răspunse Luc. Am fost surprins că m-aţi invitat.

Jacob nu spuse nimic.

·— Suntem toţi trei profund impresionaţi de caracterul tău, de strădaniile tale, de spiritul de echipă şi de curajul tău, spuse Abe. Ştim ce ai făcut acasă în Franţa, că ţi-ai riscat viaţa pentru a salva evrei nevinovaţi din ghearele lui Hitler, şi îţi suntem cu toţii recunoscători pentru asta.

·— Cum aş putea face altceva? spuse Luc liniştit.

·— Mulţi în situaţia ta au făcut mult, mult mai puţin, continuă Abe.

Steinberger şi Frenkel se uitară apoi la Jacob. Dură o clipă să-şi dea seama ce aveau în mintea tovarăşii lui, apoi Jacob îşi drese glasul şi reluă de unde rămăseseră cei doi.

— Am discutat detaliat şi am luat în considerare o serie de candidaţi, dar, la cererea mea, Otto şi Abe au fost de acord că ar trebui să te invităm să faci parte din echipa mea de evadare, spuse Jacob, privindu-l pe Luc în ochi. Va fi extrem de riscant şi nu pot garanta siguranţa ta. Dimpotrivă, este extrem de probabil să mori împuşcat sau spânzurat. Dar misiunea este importantă. Trebuie să spunem Consiliului Evreiesc din Budapesta şi apoi Aliaţilor din Londra şi Washington ce se întâmplă aici. Şi cred că ai fi extrem de important în această misiune. Aş fi onorat să-mi fii partener. Ce spui?

Nu era întru totul adevărat, desigur. Nu avea însă niciun sens să dea grai propriilor îndoieli. La urma urmei, Jacob nu avea nimic personal împotriva lui Luc. Îşi dorea un evreu

alături, pur şi simplu. Punctul lui de vedere fusese însă respins. Pur şi simplu. Acum era timpul să coopereze şi să se concentreze pe deplin asupra misiunii pe care o aveau de îndeplinit.

Jacob le era recunoscător lui Steinberger şi Frenkel că i-au dat ocazia să-i transmită personal invitaţia lui Luc. Acest fapt i-a dat posibilitatea lui Jacob să stabilească tonul relaţiei, să se afirme chiar ca lider de echipă, deşi era partenerul mai tânăr, şi să sugereze încrederea lui în Luc, absolut vitală dacă tot urma să-şi încredinţeze viaţa unul altuia.

Luc fu în mod vizibil surprins de întrebare.

— Nu... Nu sunt sigur ce să spun, spuse el bâlbâindu-se. Era clar că, venind la întâlnire, Luc nu se aşteptase să fie invitat să facă parte dintr-o astfel de misiune, iar Jacob se simţi încurajat de acest fapt. Era un semn bun, se gândi el,

că Luc simţea că nu este îndreptăţit să facă parte din echipele care evadau, ci dorise doar să-i ajute pe camarazii săi de lagăr. Asta spunea multe despre motivele sale şi, în consecinţă, despre caracterul său.

·— Ai un avantaj care a atârnat greu în balanţă, spuse Jacob.

·— Care anume? întrebă Luc.

·— Bunicul tău.

·— Bunicul meu?

·— După câte am înţeles, a fost ambasador la Washington, până când prim-ministrul Reynaud a fost forţat să-şi dea demisia din funcţie, iar guvernul de la Vichy a preluat conducerea. Este corect?

·— Ei bine, da, este, zise Luc. Dar de unde ai ştiut de legăturile mele cu el? Nu am spus nimănui.

·— Rezistenţa are nişte resurse, îi răspunse Jacob. Este extrem de important ca, de îndată ce evadăm, să putem furniza informaţii despre ce se întâmplă cu adevărat aici unei surse de încredere, în special la Washington. Trebuie să obţinem o

întâlnire privată cu preşedintele Roosevelt, să-l informăm despre situaţie şi să insistăm să acţioneze. Credem că poţi juca un rol esenţial în acest sens. Dacă ne faci legătura cu bunicul tău, atunci putem spera că ne poate obţine acea întâlnire cu preşedintele. Ne vei ajuta?

·— Absolut, spuse Luc. Orice îmi stă în puteri, sunt gata.

·— Bine, atunci am stabilit. Jacob zâmbi şi-i strânse mâna lui Luc cu putere. Bun venit la bord.

67

Jacob crezuse că acesta era punctul culminant al întâlnirii. Se înşela. Steinberger şi Frenkel nu numai că îl aduceau pe Luc în echipă. Erau pregătiţi, de asemenea, să le prezinte propriul lor plan de evadare.

·— Am stabilit traseul pe care-l vom urma, spuse Otto. E timpul să plecăm.

Inima lui Jacob începu să bată mai repede. El şi Luc îi ascultară cu atenţie pe liderii de echipă, prezentând detaliile planului lor de evadare.

·— Ştiţi şantierul acela imens căruia i se spune Birkenau-III? întrebă Abe.

·— Vrei să spui, în lagărul din afară? întrebă Jacob.

·— Exact.

·— Cel unde au depozitat toată cheresteaua pentru noile barăci? clarifică Luc.

·— Aşa e, spuse Abe. Am urmărit lucrările vreme de câteva zile şi ne-a venit deodată o idee. Am mituit nişte *kapo* să aşeze una dintre stivele de cherestea în aşa fel încât să rămână un gol în mijloc. Din exterior, seamănă cu o grămadă compactă de scânduri. Dar, de fapt, înăuntru e un loc unde se pot ascunde doi bărbaţi în toată firea, cu toate proviziile pe care le-am strâns.

·— Intrarea este pe partea de sus, spuse Otto. Nu există altă cale de intrare şi ieşire. Ce ar trebui să facă unul dintre voi când vom da semnalul, este să dea deoparte câteva scânduri din partea de sus a grămezii. Ne vom putea piti în golul din mijlocul stivei. După aceea trebuie să puneţi la loc scândurile, şi totul va arăta normal.

·— După ce intrăm, trebuie să risipiţi o grămadă de tutun rusesc pe partea de sus a cherestelei şi pe lateral, adăugă Abe.

·— Chestia aia pe care am înmuiat-o în benzină? întrebă Jacob.

·— Da, spuse Otto. S-a uscat de-a binelea, nu?

·— E uscat, l-am pus în săculeţi şi l-am ascuns în brutărie, spuse Jacob.

·— Excelent.

·— Nu înţeleg, spuse Jacob. La ce ajută?

·— Îi îndepărtează pe câini, răspunse Abe. Urăsc amestecul ăsta. Nu suportă mirosul de tutun – oricum, tutunul rusesc – şi mirosul de benzină nici atât.

·— Eşti sigur de asta? întrebă Luc.

·— Nu, a recunoscut Otto. Dar aşa ne-a spus cineva şi mergem pe mâna lui.

·— Cine a spus asta? întrebă Jacob. Leszek? Nici nu fuma.

·— Nu, un sergent rus pe care l-am întâlnit acum câteva luni, spuse Abe. Tipul a scăpat dintr-un lagăr german de prizonieri de război, folosind trucul ăsta. Din păcate, era atât de entuziasmat după ce a ieşit din lagărul ăla, că râdea şi cânta alergând prin liziera de pe celălalt mal al râului. Bietul zănatic. A dat peste un colonel german care şi-o trăgea cu prietena în tufele alea. Oricum, spunea că tutunul rusesc şi benzina au dat rezultate foarte bune. Dansul prin pădure, în schimb, nu prea.

·— Bine, bine, spuse Jacob. Dar încă nu înţeleg cum ar putea merge toată treaba asta. Cum veţi trece de gardurile electrice? Şi, chiar dacă treceţi, de ce să vă ascundeţi în stiva de cherestea?

De ce să nu faceţi un marş până la râul Soła, apoi pe calea ferată spre sud, către graniţa cehă?

·— E simplu, spuse Otto. Singura modalitate de a trece de gardurile electrice este în timpul zilei, când gardienii sunt acolo cu toţi tipii care lucrează, construind barăcile alea noi, nu?

Jacob şi Luc dădură din cap, încuviinţând.

·— Dar uite care e problema. Noaptea, lagărul ăsta exterior şi toate barăcile alea doar pe jumătate construite nu sunt păzite. De ce ar fi? Toţi prizonierii se întorc în lagărul principal, care se află în spatele gardurilor electrice. Deci, uite care este planul nostru. Ne ascundem în grămada de cherestea în timpul zilei.

·— Cu toţi gardienii ăia care patrulează peste tot?

·— Din păcate, da, spuse Abe. Dar, dacă ne iese povestea asta, atunci, la ora cinci, gărzile îi vor duce pe toţi înapoi în lagărul principal pentru apel.

·— Şi voi sunteţi deja ascunşi? întrebă Jacob.

·— Aşa e. Apoi îşi vor da seama că lipsim şi se vor declanşa sirenele. În acel moment, trupele se vor pune în mişcare. Câinii vor începe să alerge. Dar la ce se aşteaptă? Se aşteaptă la doi bărbaţi care fug. Deci, aşa ceva vor căuta. O să scormonească în tot lagărul, mai mult ca sigur. Ei vor scormoni însă, de asemenea, şi prin împrejurimi. Timp de trei zile şi trei nopţi – aşa spun regulile, şaptezeci şi două de ore, nici mai mult, nici mai puţin – vor scotoci fiecare tăpşan, râu, casă şi şopron, convinşi că fugim. Dar nu ne vor găsi pe drumul către râul Soła, nici în apropierea şinelor de tren, nici ascunzându-ne într-un hambar sau sub vreun pod. Nu ne vor găsi deloc.

·— Pentru că încă mai staţi ascunşi în stiva de cherestea, spuse Jacob.

·— Te-ai prins, spuse Otto. Ne vom ascunde chiar sub nasul lor.

·— Şi apoi, ce?

— După ce se vor fi scurs cele şaptezeci şi două de ore, Von Strassen va chema înapoi soldaţii şi câinii. Ei se vor retrage, după cum au făcut şi după evadarea lui Leszek. Acela e momentul când Abe şi cu mine vom trece la acţiune. Ar trebui să fie în jurul cinei din cea de a treia zi. Vom mai aştepta câteva ore să se facă întuneric, desigur, dar ar trebui să fie relativ uşor.

— Uşor? întrebă Jacob, departe de a fi convins.

— Ei bine, vom fi deja afară, dincolo de cele două garduri, şi nu va mai fi nimeni care să ne urmărească, explică Otto. Vânătoarea se va fi terminat. Vom avea cel puţin opt-nouă ore de întuneric înaintea noastră. Vom

merge spre sud cu rucsacul nostru plin cu provizii. După o săptămână, ar trebui să ajungem la frontiera cehă. Vom merge la Žilina. Avem contacte bune acolo. Vom lua legătura cu consiliul evreiesc, apoi ne vom îndrepta către Budapesta. Le vom spune tot ceea ce se întâmplă aici – totul. Îi vom avertiza să nu urce în trenuri, indiferent ce le-ar spune. Îi vom convinge să declanşeze o revoltă dacă e nevoie, dar să nu urce în acele trenuri cu niciun chip. După aceea, dacă Dumnezeu este cu noi, vom merge la Londra şi apoi la Washington pentru a le prezenta situaţia lui Churchill şi lui Roosevelt, ca să-i convingem să elibereze Auschwitz-Birkenau şi celelalte lagăre înainte de a fi prea târziu.

— Şi dacă nu reuşiţi? întrebă Luc, spărgând tăcerea care se lăsase.

— Atunci veţi reuşi voi doi şi cealaltă echipă.

Timp de aproape un minut, Jacob şi Luc păstrară tăcerea. Era un plan curajos, gândi Jacob şi, cu cât îl analiza mai mult, cu atât era mai impresionat. Mai degrabă decât să încerce să-i întreacă pe nazişti şi pe câinii lor, Steinberger şi Frenkel se ascundeau aproape în plină vedere. Dacă supravieţuiau primelor şaptezeci şi două de ore fără a fi prinşi şi dacă Von Strassen chiar cerea după trei zile sistarea căutărilor, conform
regulamentului, atunci poate că aveau dreptate. Poate că aveau şanse reale să-şi câştige libertatea.

Cei patru bărbaţi petrecură aproape în întregime următoarea oră trecând în revistă planul în cele mai mici detalii. Pe când Otto şi Abe răspundeau fiecărei întrebări pe care le-o adresau Jacob şi Luc, entuziasmul pe care-l avusese la început, auzind un plan credibil de evadare, începu să apese pe umerii lui Jacob. Asta era. Chiar se întâmpla. Steinberger şi Frenkel aveau să plece nu peste multă vreme. Foarte curând vor fi liberi sau morţi.

Indiferent ce se întâmpla, Jacob şi Luc rămâneau pe cont propriu. Jacob spera că sunt gata. Între timp, îşi dădea seama că el şi Luc trebuiau să înţeleagă planul în toate nuanţele sale şi să fie gata să-l adapteze în orice clipă.

Steinberger şi Frenkel spuseră că Fischer şi Kopecký puseseră la cale un plan de evadare complet diferit şi că planificaseră să încerce câteva săptămâni mai târziu, dar nu intrară în detalii. Adevărul era că, pentru siguranţa operaţiunii, nu voiseră nici măcar ca Jacob sau Luc să-i cunoască pe cei doi, cu atât mai puţin să le cunoască planurile. În schimb, Steinberger şi Frenkel trecură în revistă acele amănunte de ultim moment la care aveau nevoie de ajutor şi apoi aruncară bomba. Îi anunţară că vor evada vineri seară.

Jacob se crispă. Nu mai erau decât două zile până atunci. Timpul se scurgea. Cei doi bărbaţi spuseră că, după toate indiciile, naziştii urmau să înceapă arestarea evreilor unguri peste doar două luni. Nu mai puteau aştepta. Trebuiau să se pună acum în mişcare, pentru a ajunge la Budapesta la timp.

*

— Aşadar, care e părerea ta? întrebă Luc după ce Steinberger şi Frenkel se întoarseră la blocurile lor, iar el şi Jacob rămaseră singuri pentru prima dată.

— Este riscant, dar nu-mi displace, spuse Jacob. Tu ce crezi?

— Şi mie mi se pare în regulă, dar se pare că avem o problemă majoră, spuse Luc.

— Care anume? întrebă Jacob.

— Dacă nu funcţionează – dacă Otto şi Abe sunt prinşi şi ucişi – nu au pregătit un plan B pentru evadarea noastră, remarcă Luc. Vreau să spun, au zis că i-au ajutat pe Fischer şi Kopecký să conceapă un plan de evadare cu totul diferit de propriul lor plan, nu? Dar nu ne-au spus

cum. Deci, dacă am auzit corect, vor să ne facă să evadăm, folosind planul lor ca model. E bine dacă funcţionează. Vreau să spun, dacă scapă fără probleme, e nemaipomenit. Putem urma şi noi planul lor. Dar dacă nu funcţionează? Ce se întâmplă dacă tutunul rusesc nu funcţionează aşa cum speră? Ce se întâmplă dacă sunt descoperiţi de câini în maldărul de lemne? Ce facem dacă scârţâie ceva în planul lor? Ce ne facem atunci?

68

Jacob se răsuci de pe-o parte pe alta toată noaptea.

În cele din urmă, incapabil să adoarmă, se ridică din pat. Era vineri, 7 aprilie. Era ziua când Otto şi Abe deciseseră să o ia din loc.

Lui Jacob nici că-i venea să creadă. Avea palmele transpirate şi junghiuri în stomac. Pe de o parte, era foarte bucuros pentru ei. Pe de altă parte, îndoielile lui Luc avură un mare efect asupra lui. Şi dacă nu funcţiona? Dacă Steinberger şi Frenkel erau prinşi? Luc avea dreptate. Nu aveau un plan B.

Nici nu conta, îşi spuse el. Nu aveau timp să pună la punct unul astăzi. Ştia că, dimpotrivă, trebuia să rămână concentrat asupra sarcinii pe care o avea de îndeplinit şi să nu se lase strivit de atâtea „dacă şi parcă”.

Îi răsuna în urechi altă observaţie făcută de Luc înainte de a se despărţi miercuri noaptea.

— Nu are rost să ne îngrijorăm pentru ziua de mâine, trăsese Luc concluzia. Ziua de azi e ea însăşi foarte complicată.

Luc avea dreptate, îşi spuse Jacob. Problemele cu care aveau să se confrunte zilele următoare erau foarte reale şi enorme, dacă operaţiunea eşua. Trebuiau să se ocupe însă de asta la momentul potrivit. Deocamdată, trebuiau să-şi îndeplinească sarcinile cu mare grijă şi precizie.

Jacob ştia că provocarea cea mai mare cu care se confrunta azi era să-şi îndeplinească programul normal, fără a da nimănui impresia că era o zi diferită de alta. Erau o sută de lucruri care ar fi putut merge prost, dar cele mai multe erau în afara controlului său. Steinberger şi Frenkel subliniaseră de multe ori – ca Avi în trecut – cât de importantă este revizuirea repetată a planului şi concentrarea asupra obiectivului. Nu te agita. Nu-ţi pierde capul. Nu-ţi face griji cu privire la lucrurile care nu pot fi controlate de nimeni. Stai calm, continuă să acţionezi şi fii atent la cele mai mici detalii. Aceasta era reţeta succesului, susţineau ei, iar Jacob depuse toate eforturile să înfăptuiască fără greş sarcina încredinţată.

Dimineaţa era frumoasă. Făcu nişte comisioane şi se îngriji de hârţogăraie. Îşi făcu de lucru afară, prin lagăr, trăncănind cu prizonierii şi salutând respectuos gardienii care-l cunoşteau şi-l văzură în acea zi la tot pasul. Intenţia lui era să se facă vizibil, să aibă un alibi cum că toată ziua şi-a văzut de muncă, făcând ceea ce trebuia să facă, atunci când trebuia să o facă. Zeci de oameni puteau depune mărturie. Trecuse o groază de timp de când Leszek şi echipa sa evadaseră. Astfel, din câte ştia Jacob, gardienii nu prea se mai aşteptau la alte evadări. Erau doar atenţi la lucruri care ieşeau din comun, mici amănunte care nu păreau la locul lor. De aceea, Jacob trebuia să fie foarte
atent chiar şi la detaliile aparent nesemnificative. Acestea erau amănuntele care ar fi putut compromite întreaga operaţiune.

Jacob îşi propusese să ia prânzul cu Josef, ceva ce se străduiseră să facă măcar o dată pe săptămână. Josef, care reuşise cumva să se transfere de la munca din exterior în depozitul Canada, ştia de săptămâni că era pe punctul să se petreacă ceva. De fapt, el fusese cel făcuse

rost de tutunul rusesc pentru Jacob şi îl ajutase să găsească un butoi cu benzină. Totuşi, Josef nu ştia ce se întâmpla de fapt şi, cu siguranţă, nu ştia când.
Astăzi, Josef era tulburat.
— Ce este? întrebă Jacob. Ce s-a întâmplat? Josef se aplecă şi şopti peste castronul de supă.
— Este vorba de Von Strassen. A turbat.
— Ce vrei să spui?
— Am vorbit cu un prieten care a fost repartizat la registratură. Von Strassen este convins că toate femeile din birou îl vorbesc pe la spate.
— Cele cu care face sex? întrebă Jacob.
— Chiar ele, spuse Josef.
— Şi ce dacă?
— Se pare că, acum două zile, soldaţii lui au adunat toate femeile din birou, ameninţându-le cu arma, şi le-au dus într-o cameră de gazare, unde le-au forţat să se dezbrace. Apoi le-au băgat în camera de duş şi au închis uşile. Au ţipat şi au plâns acolo aproape o oră. În cele din urmă, ţevile au început să scârţâie şi brusc din duşuri a început să curgă apă.
— Nu gaz?
— Nu. Apă. Apă caldă chiar.
— Deci, ce s-a întâmplat?
— Uşile s-au deschis câteva minute mai târziu, iar gardienii le-au dat prosoape să se şteargă şi apoi le-au dus înapoi în birou, unde Von Strassen şi aghiotanţii lui râdeau şi se distrau
la aniversarea unuia dintre copiii lui Höss, de la care nu lipseau tortul şi îngheţata.
— Asta a fost tot? întrebă Jacob. Von Strassen nu a spus nimic?
— Ce mai trebuia să spună? întrebă Josef. Şi-a demonstrat punctul de vedere. Dar e un animal, îţi spun.

Un om fără suflet. Ar trebui să ardă în iad. Sper să-l trimit, într-o bună zi, eu însumi acolo. Între timp, are draci – e îngrijorat. Cred că îi e teamă de o nouă evadare. Se teme că Höss îl va concedia sau mai rău. Aşa că şi-a pus toţi oamenii în alertă şi i-a înnebunit pe toţi, cerându-le fără încetare ca paza lagărului să fie întărită la maxim.
Jacob spera să nu-l trădeze ochii. Pornise de la presupunerea că gardienii nu erau în alertă sporită. Josef îi spunea acum că dimpotrivă. Cu toate acestea, nu mai putea face nimic în privinţa asta. Venise ziua. Nu mai era loc de întors.

69

La ora unu fix, Jacob începu să se deplaseze către punctul stabilit.

Începuse o ploaie de după-amiază de primăvară, care-l udă în scurtă vreme până la piele, dar refuză să se lase descurajat sau distras în acele clipe. Căra două bidoane mari cu apă proaspătă şi câteva pachete de şosete învelite în ziare, ca să rămână uscate. Primul pachet era pentru gardienii de la poarta lagărului principal Birkenau dinspre drumul către şantierul de construcţii de la Birkenau-III. Al doilea pachet era pentru gardienii care supravegheau deţinuţii care construiau noile barăci. Era un şperţ, pur şi simplu. Jacob mai făcuse aşa ceva şi înainte şi funcţionase. Nici de astă dată lucrurile nu au stat altfel. Paznicii de la poartă îl lăsară să treacă nestânjenit.

Pe şantier, gardienii erau înghesuiţi într-o baracă mică de lemn, fumând şi jucând cărţi. Cu cât ploua mai mult, cu atât petreceau mai puţin timp pe-afară. Scoteau din când în când capul pe uşă pentru o clipă şi se asigurau că deţinuţii nu puneau la cale o revoltă, dar cu siguranţă nu le acordau prea multă atenţie. Luc ar fi spus că e mâna

Providenţei, se gândi Jacob. La fel şi Abby. Poate chiar era. Sau poate că era vorba doar despre puţin noroc.

Apoi, mitui cu punguliţe cu ciocolată elveţiană câţiva *kapo* de la punctul de lucru şi tăifăsui cu ei despre vreme şi noul grup de franţuzoaice care abia ajunsese în lagărul principal. Desigur, Jacob nu prea scotea vreo vorbă. Se deprinsese să pună doar câteva întrebări provocatoare pentru a începe o conversaţie. Odată ce oamenii începeau să vorbească, era greu să-i opreşti.

Până în prezent, planul lui mergea ca uns.

Chiar înainte de ora două, Jacob îi văzu pe Steinberger şi pe Frenkel îndreptându-se din direcţii diferite către mormanul de cherestea.

Asta era. Mergând sigur pe el şi repede, li se alătură celor doi şi se căţără până în vârful grămezii. Lemnul era umed şi destul de alunecos. Aruncă o privire jur-împrejur pentru a se asigura că nu-i vedea niciun gardian, apoi dădu repede deoparte scândurile de sus, dezvăluind golul de sub ele. Îl apucă pe Otto de mână şi-l trase în vârf. Două secunde mai târziu, Otto intră acolo, dispărând cu totul.

Veni rândul lui Abe, iar câteva momente mai târziu era şi el în siguranţă. Ascunseseră dinainte rucsacul cu provizii în golul acela, iar acum aveau tot ce le trebuia.

— Succes, băieţi, şopti Jacob.

Cinci secunde mai târziu, dispăru. Parcursese deja jumătate din drumul către ghereta gardienilor, când simţi că-i sare inima din piept. Fusese atât de agitat şi atât de ud şi atât de concentrat să-i urce pe cei doi pe grămada de lemne, că uitase complet să presare tutunul rusesc. Admonestându-se că
a făcut o greşeală atât de prostească, se întoarse şi se grăbi înapoi spre maldărul de lemne. Ajuns acolo, nu le spuse nimic celor doi, ci scoase săculeţul de pânză groasă

în care se afla tutunul şi făcu ce ar fi trebuit să facă de la bun început.

Când termină, plecă într-o direcţie diferită, cu inima bătând nebuneşte, înspăimântat să nu fie văzut şi prins, şi să se aleagă astfel praful de toată strădania lor.

Altceva îl înspăimânta: dacă ploaia spăla mirosul de tutun şi câinii i-ar fi putut găsi astfel pe Steinberg şi pe Frenkel?

*

Orele nu se scurgeau suficient de repede.

Jacob se întoarse la baracă şi-şi continuă programul de zi cu zi.

Află de la un *kapo* că un evreu francez în vârstă de patruzeci şi cinci de ani murise muncind în lagărul Buna. Află, de asemenea, că doi gardieni bătuseră un prizonier politic polonez de treizeci şi opt de ani până-l omorâseră.

Jacob nu ştia cât de mult mai putea să reziste. În martie, muriseră douăzeci şi nouă de deţinuţi din dormitorul lui. În februarie, muriseră treizeci şi şase, adăugându-se celor cincizeci şi unu care muriseră în ianuarie. Tifos. Dizenterie. Foame. Vreme. Bătăi. Epuizare. Naziştii nici măcar nu aveau nevoie de Zyklon B. Nu duceau lipsă de metode să omoare un om.

Jacob îşi termină rapoartele zilnice şi depuse documentele la registratură. Apoi, singura abatere de la programul lui obişnuit, făcu o scurtă oprire la brutărie să-l asigure pe Luc că totul era bine. În tot acest timp, se simţea ca o bombă gata să explodeze. Şi apoi, chiar asta s-a întâmplat. Jacob stătea în poziţie de drepţi împreună cu ceilalţi bărbaţi din baraca lui la apelul de la şapte fix, atunci când sirenele se declanşară, înfiorându-l. Von Strassen făcuse câteva exerciţii în ultimele luni, să fie sigur că noile proceduri de urgenţă în caz de evadare sunt urmate precis,

şi cei mai mulţi presupuseră că acesta era un alt test. Jacob, în sinea lui, ştiu că nu e aşa, dar nu-şi trădă gândurile nici atunci când se minună văzând miile de soldaţi înarmaţi până în dinţi care ieşeau din buncăre să-şi ocupe locul prestabilit sau să formeze detaşamente şi să iasă din lagăr pentru a porni căutarea. Vânătoarea începuse. Ceasul bătea. Jacob spera doar să poată suporta nesiguranţa.

Datorită activităţii sale de interior din brutărie, mâncării primite acolo şi acum a slujbei sale ca registrator şi generoaselor raţii suplimentare pe care Steinberger şi Frenkel se asiguraseră că le primeşte zi de zi, Jacob era mai puternic şi mai sănătos decât fusese în timpul lunilor petrecute la Buna sau pe câmpul de legume. Era, prin urmare, mult mai bine pregătit de această dată pentru cele nouă ore de stat afară în ploaie, supliciu pe care trebuiră să-l îndure toţi deţinuţii. Totuşi, ştia că oamenii din jurul lui erau mai slabi ca acum câteva săptămâni sau luni şi îi făcea rău să-i vadă căzând unul câte unul pe parcursul serii.

Îşi spunea iar şi iar că ăsta era un preţ care trebuia plătit. Dacă voiau să-i salveze pe cei mulţi, trebuiau să fie pregătiţi să piardă câţiva. Îşi spusese asta de nenumărate ori înainte de acea seară, dar, când văzu oameni în toată firea plângând şi căzând la pământ, fiind apoi bătuţi şi împuşcaţi, Jacob abia dacă mai suportă. Oamenii plecară de la apel doar cu puţin înaintea răsăritului, dar vânătoarea continuă. Ţinu trei zile şi trei nopţi, după cum se aştepta şi Jacob. În seara de 9 aprilie însă, se întâmplă ceva la care nu se aştepta.

Jacob se înapoia la dormitor, după cină, când auzi un huruit jos, dar distinctiv. Era un sunet pe care-l mai auzise

înainte, dar nu aici. Părea ca un avion. De fapt, părea că erau mai multe.

Jacob se întoarse şi se uită pe cer. Chiar atunci, norii se risipiră pentru un moment. Spre uimirea sa, putu vedea o escadrilă de avioane aliate aruncând covoare de bombe.

Avioanele nu erau chiar deasupra lor, ci la câţiva kilometri spre sud-vest, astfel încât bombele nu cădeau fix pe ei şi Jacob nu era în pericol imediat.

Nu conta însă unde cădeau bombele. Frica era cel mai îndepărtat lucru pe care îl trăia în acel moment. Simţea mai degrabă o combinaţie de şoc şi bucurie pură şi simplă. Se întâmpla! Aşteptaseră luni întregi, dar în sfârşit se întâmpla! Leszek şi echipa lui trecuseră de liniile inamice până la urmă. Prietenul lor le spusese generalilor aliaţi ce crime comiseseră naziştii la Auschwitz, şi americanii şi britanicii veniseră să le pună capăt.

Imediat, prizonierii de toate vârstele ieşiră din sălile de mese, din cazarme şi din spălătorii, strigând şi chiuind, pe măsură ce bombele îşi loveau ţintele. Pământul se cutremura, ciuperci imense de foc se vedeau în depărtare şi un fum dens şi negru se ridica pe cerul întunecat.

Dar apoi, chiar înainte ca gărzile lagărului să înceapă să sufle în fluiere, oamenii din turnuri să-şi descarce mitralierele în aer şi alţi soldaţi abia ieşiţi din cazarmă să alerge spre bateriile de artilerie şi să înceapă să dezlănţuie tunurile antiaeriene, avioanele aliate dispărură dintr-odată. Proiectilele nu mai cădeau. Pământul încetă să se mai cutremure şi, în curând, totul se linişti, cu excepţia focului de la fabrica I.G. Farben. Avu loc un al doilea apel şi numai când Von Strassen şi oamenii lui fură siguri că doar Steinberger şi Frenkel lipseau şi că nimeni nu scăpase în timpul bombardamentului, li se ordonă oamenilor să se întoarcă în dormitoare. Nu era nici măcar ora opt. Noaptea era încă tânără, dar gărzile nu îşi asumau riscuri.

*

După şaptezeci şi două de ore foarte intense, vânătoarea fu suspendată.

Începură apoi inevitabilele interogatorii. Oamenii care lucraseră direct cu Otto şi Abe fură torturaţi şi spânzuraţi. Dar,
în mod miraculos, cercetările nu au dus la Jacob sau Luc, sau Josef, sau Abby, sau cineva din echipa lor. Sistemul creat de ei era atât de discret, încât Von Strassen nu putu să descopere nicio urmă şi, după vreo zece zile, se reinstaură în lagăr un sentiment de calm relativ, cu excepţia cotidienei şi sistematicei uciderii a mii de evrei.

Când lucrurile se mai liniştiră, Jacob şi Luc se duseră într-o dimineaţă în camera din spatele brutăriei, venindu-le greu să creadă ce noroc avuseseră. Erau încă în viaţă. Steinberger şi Frenkel erau în siguranţă în afara lagărului, în drum spre Cehoslovacia şi, după aceea, către Ungaria. Fischer şi Kopecký aveau propriile lor planuri şi erau pregătiţi să o ia din loc la momentul potrivit.

Singura dezamăgire imediată – şi chiar o sursă enormă de confuzie – era încercarea de a înţelege de ce Aliaţii îşi îndreptaseră bombardamentul către fabrica de cauciuc şi nu către şinele de cale ferată, sau către Auschwitz sau Birkenau, sau către orice alt lagăr mai mic. De ce Aliaţii preferaseră să pătrundă atât de adânc în spaţiul aerian inamic doar pentru a lovi o fabrică de cauciuc încă neterminată, în loc să lovească o fabrică a morţii? Nu le spusese Leszek ce trebuia?
Ceva era teribil de greşit.

Poate că era un bombardament de probă, Jacob îi spuse lui Luc într-o seară. Poate că bombardierele aveau să se întoarcă. În cele din urmă, chiar dacă germanii amplasaseră baterii antiaeriene în zonă, Aliaţii îşi putuseră da seama că persoanele care le operează nu sunt foarte

bine instruite. Bombardierele aliate nu întâmpinaseră o rezistenţă serioasă, din câte putuseră deduce Jacob, Luc şi oricare dintre cunoscuţii lor din lagăr. Nu era niciun motiv, deci, pentru ca Londra şi Washington sau chiar Moscova să nu dispună bombardamente aeriene în continuare, şi se puteau aştepta cu toţii la mai multe în viitor.

Cu toate acestea, mai trecu o săptămână şi nu se întâmplă nimic.

Alte două săptămâni trecură şi niciun bombardier nu mai apăru.

Apoi veni luna mai şi nu avu loc niciun bombardament. Nu se auzea nici măcar vuietul avioanelor pe cer.

70

14 mai 1944

·– Dacă greşim? întrebă Jacob.

El şi Luc nu mai petreceau prea mult timp împreună. Nu voiau să se expună riscului să fie văzuţi împreună. Astfel, întâlnirile lor erau de obicei rapide, la obiect şi toate referitoare la treaba pe care o aveau. Schimbau informaţiile pe care le aflaseră şi îşi plănuiau următoarea întâlnire. Astăzi însă era diferit. Era duminică, era linişte, vremea era frumoasă şi mii de prizonieri erau afară. Unii se plimbau. Alţii jucau dame în praf cu pietre. În fine, alţii citeau singuratici, flirtau cu femeile sau moţăiau. Duminicile erau o pauză ireală de la rutina îngrozitoare din lagăr şi fiecare persoană le savura în felul ei.

Astfel că, astăzi, Jacob şi Luc porniră la plimbare printre deţinuţi.

·– Am presupus că Leszek a reuşit să ajungă, în cele din urmă, la Rezistenţă şi că bombardamentul a fost o reacţie la informaţiile primite de la el, spuse Jacob.

·– Şi? întrebă Luc.

·— Şi dacă am greşit? Dacă Leszek e mort? Dacă Aliaţii nu au nicio idee despre ce se întâmplă aici şi a fost, nu ştiu, o coincidenţă că au lovit o ţintă aşa de apropiată de noi?

·— O coincidenţă? întrebă Luc. Crezi ca Eisenhower ar trimite bombardiere atât de departe în teritoriul inamic doar ca să se distreze?

·— Nu, nu, nu asta voiam să spun, zise Jacob. Evident, au ales ţinta asta înadins. Evident, au avut un plan. Tot ce zic este că noi am presupus că a fost un bombardament de probă pentru o campanie de bombardamente ori ca să distrugă şinele de cale ferată care duc spre Auschwitz, pentru a opri trenurile să mai aducă oameni aici, sau un bombardament de probă pentru a distruge lagărele principale şi, în mod special, camerele de gazare şi crematoriile. Dar dacă nu a fost asta? Dacă ţinta a fost fabrica, şi au lovit-o, ori au crezut că au lovit-o, şi cu asta, basta?

·— În mod sigur, asta pare să se fi întâmplat, nu? spuse Luc. A trecut mai bine de o lună de când Otto şi Abe au scăpat şi încă nu am fost salvaţi. Trebuie să vorbim cu Judah şi Milos. E momentul să plece.

Jacob aprobă. Discutară cum era mai bine să ia legătura cu cei doi, care locuiau în alt sector al lagărului. Căzură de acord că cea mai bună cale ar fi să le trimită un mesaj prin Abby, via Josef. Era important ca Jacob şi Luc să păstreze distanţa, dacă nu voiau ca ambele echipe să fie identificate şi săltate de Von Strassen înainte să treacă la acţiune.

Dar, două zile mai târziu, lucrurile luară o întorsătură nefavorabilă. Luc primi un mesaj codat de la Abby, pe care i-l arătă imediat lui Jacob. Ea spunea că aflase că naziştii aveau să înceapă deportarea evreilor maghiari la Auschwitz. Sute de mii aveau să fie aduşi nu peste mult timp.

Jacob nu putea să creadă. Până acum, informaţiile lui şi ale lui Luc sugerau că evreii maghiari ar fi trebuit să înceapă să fie aduşi în lagăr în vară, în iunie cel mai devreme, dar cel mai probabil în iulie. Însă acum, dacă informaţia lui Abby era corectă, calculele lor se schimbaseră fundamental. Era doar luna mai. Evreii din Ungaria erau pe punctul de a fi expediaţi spre moarte mai devreme decât se aşteptau toţi din Rezistenţă.

Jacob şi Luc le trimiseră un alt mesaj lui Fischer şi Kopecký, transmiţându-le veştile şi rugându-i să plece imediat.

Câteva zile mai târziu, începură să sosească trenuri din Ungaria, pline cu familii de evrei. Nu merseră către lagărul Auschwitz. Se duseră direct la Birkenau şi, zi după zi, Jacob şi Luc văzură mii de bărbaţi, femei şi copii coborând din trenuri, lăsându-şi bagajul şi obiectele personale în urmă şi mergând direct în camerele de gazare. Nu mai era niciun proces de triere. Nimeni nu mai mergea la dreapta. Toată lumea mergea la stânga. Toată lumea era exterminată.

Jacob era îngrijorat. Ce se întâmplase cu Leszek? Şi ce se întâmplase cu Steinberger şi Frenkel? Au fost şi ei capturaţi şi omorâţi? Dacă aşa stăteau lucrurile, de ce nu aflaseră? De ce Höss şi Von Strassen nu îşi trâmbiţau victoria în faţa prizonierilor lor? Dar, dacă evadaseră cu succes, nu se întorseseră în ţara lor, Cehoslovacia? Nu avertizaseră consiliul evreilor? Nu trimiseseră informaţiile către rabinul-şef de la Budapesta? Dacă da, atunci de ce toţi evreii ăştia veneau aşa de cooperanţi, ca nişte miei la tăiere?

Apoi, pe 27 mai, sirenele se declanşară din nou. Fură aduşi iar soldaţi şi câini. Vânătoarea porni din nou. Judah Fischer şi Milos Kopecký plecaseră în sfârşit.

Pe 1 iunie, când vânătoarea se terminase, Jacob îşi puse viaţa lui şi a lui Luc în pericol. În loc să evite contactul,

după cum stabiliseră, Jacob hotărî că trebuia neapărată să-l vadă pe Luc. Aşa că se ascunse în brutărie în după amiaza aceea şi-l trase pe Luc în camera din spate.

·— Nu ar trebui să fii aici, spuse Luc alb la faţă. Am fost de acord să nu ne mai vedem încă zece zile. Au trecut doar cinci. E prea devreme. Dacă ne prind ăştia, ne omoară.

·— Nu mai putem aştepta, a răspuns Jacob. Trebuie să ne mişcăm acum.

·— Asta e o nebunie, spuse Luc. Trebuie să respectăm planul şi tu trebuie să pleci de aici imediat.

Jacob se uită peste umăr, ca să fie sigur că uşa camerei de lucru era încă închisă şi că cehii care se aflau în bucătărie nu îi puteau auzi. Apoi se întoarse spre pastorul francez şi spuse apăsat.

·— Ascultă-mă, Luc, şopti. Nu mai avem timp. În fiecare zi, tot mai mulţi evrei ajung din Ungaria. În fiecare zi, tot mai mulţi şi mai mulţi sunt gazaţi şi aruncaţi apoi în cuptoare. Ce o să facem? Mai aşteptăm încă o lună? Să sperăm în van că Otto şi Abe încă trăiesc şi că Aliaţii sunt pe drum? Să sperăm în van că Judah şi Milos nu au fost prinşi şi că o să facă ce Leszek nu a reuşit? Ceva ce nimeni nu pare să fi făcut încă: să îi convingă pe evreii ăştia unguri să nu se urce în trenuri. Nu putem aştepta. Trebuie să plecăm acum, cât timp Von Strassen şi oamenii lui mai încearcă să îşi dea seama ce s-a întâmplat, şi înainte să schimbe procedurile de securitate şi să ne facă evadarea imposibilă.

·— Nu, Jacob, avem un plan şi trebuie să îl urmăm, spuse Luc. Nu suntem agenţi independenţi, avem ordine. Comandanţii noştri au un plan. E treaba noastră să îl urmăm la literă, nu să ne îndoim de ei.

Jacob era însă de neînduplecat.

·— Istoria nu o să ne ierte dacă nu ne mişcăm acum. Lui Jacob abia dacă-i venea să creadă cât de mult se schimbase în ultimele luni, cât de plin de convingere devenise, şi cât de dornic era să-şi argumenteze punctul de vedere.

·— Eu, unul, nu o să mă pot ierta. Nu zic că o să rămânem în viaţă şi, dacă o facem, nu zic că o să ajungem la Žilina, cu atât mai puţin la Londra sau la Washington. Nu zic că, dacă o să ajungem acolo, o să şi convingem pe cineva de atrocităţile de aici. Poate consiliul evreiesc din Ungaria o să asculte, poate nu. Poate bunicul tău o să ne creadă şi o să îl convingă pe Roosevelt,
poate nu. Dar trebuie să încercăm. Nu putem doar să stăm pasivi. Trebuie să ne mişcăm. Trebuie să acţionăm. Trebuie să încercăm să facem tot ce ne stă în putinţă să îi salvăm pe evreii ăştia. Evenimentele puse în mişcare nu pot fi date înapoi. Lichidarea evreilor maghiari se întâmplă în timp ce vorbim. Într-o lună ar putea să fie totul gata. Încă jumătate de milion de evrei sau mai mulţi. Şi apoi ce o să zicem? Ce o să spunem dacă Hitler va mai omorî o jumătate de milion de evrei, şi noi doar am stat aici spunând că avem un plan şi trebuie să îl respectăm?
Luc se ridică şi începu să se plimbe nervos:

·— Am nevoie de mai mult timp. Trebuie să mă rog pentru asta. Dă-mi câteva zile.

·— Nu, spuse Jacob cu empatie, trebuie să îmi dai un răspuns acum sau mâine plec singur.

·— Nu poţi face asta, spuse Luc, cu o urmă de mânie în voce pentru prima dată de când îl cunoscuse Jacob. Avem o înţelegere.

·— Întelegerea s-a schimbat, dacă nu vii, o să îi iau pe Josef şi pe Abby.

·— Nu poţi să aştepţi încă două-trei zile?

·— Asta înseamnă încă minimum patru-cinci mii de evrei morţi, spuse Jacob. Oricum am auzit ceva foarte îngrijorător de la Josef.

·— Ce?

·— Muncitorii aproape au terminat încă un rând de barăci în Birkenau-III. Până la sfârşitul săptămânii, vor începe ultima serie. Ceea ce înseamnă că o să folosească grămada de lemne unde este ascunzătoarea noastră. Dacă nu plecăm mâine, s-ar putea să nu mai putem pleca deloc.

Cei doi bărbaţi se uitară unul la altul vreme de câteva momente tensionate, până când Luc recunoscu că prietenul lui mai tânăr are dreptate. Nu aveau de ales.

·— Bine, sunt alături de tine, spuse în cele din urmă. Ai dreptate. Putem pleca mâine. O să fiu gata când eşti şi tu. Poţi să pui rucsacul în grămada de lemne după-amiază?

·— Nu ştiu. Acum sunt mulţi gardieni acolo, dar o să încerc. Oricum, ne vedem mâine la două fix. Nu întârzia.

71

1 iunie 1944

Jacob stătea în faţa clinicii medicale.

Era prea emoţionat să intre. Venise să-i mulţumească şi să-şi ia la revedere de la Abigail Cohen. În sinea lui, voia să spună mai mult de atât, dar nu vedea cum. Chiar dacă ezita să accepte, avea sentimente pentru ea, sentimente mai adânci decât cele pe care le avusese faţă de Naomi Silver din Siegen pentru atâţia ani. Aceea fusese doar o dragoste şcolărească, ştia asta. Aceasta era altceva. Nu putea face însă nimic în privinţa acestor sentimente. Nu prea le înţelegea. Adevărul era că-i era ruşine de ele. În douăzeci şi patru de ore avea să fie plecat sau mort. Nu o putea lua pe Abby cu el. Cel mai probabil, nu avea să o mai vadă vreodată, chiar dacă Aliaţii veneau să elibereze lagărele, în loc să le bombardeze.

Jacob înţelegea situaţia. Era greu de crezut că Auschwitz-Birkenau va fi eliberat. De aceea, era posibil, ba chiar probabil ca Abigail Cohen să nu mai vadă finalul anului 1944.

Bântuit de asemenea gânduri, îi era tot mai greu să intre în clinică. Dar nu putea să stea pur şi simplu afară, uitându-se la uşă. Era primejdios şi încă mai avea atâtea de făcut. În momentul în care intră, îşi dădu seama că făcuse o greşeală venind. Gura i se uscă. Se împurpură la faţă şi pe gât, ca în prima zi în care o întâlnise. Palmele începură să-i transpire şi de abia i se putea uita în ochi, dar, înainte să-şi dea seama, ea îl strigă.

·— Da, domnule Eliezer, am medicamentele pe care le-aţi cerut, spuse ea puţin mai tare decât trebuia, făcându-i semn să vină într-un depozit din spatele biroului de la intrare.

Jacob merse după ea şi văzu o cutie mare cu provizii care îl aşteptau. Era uluit. Nu-i spusese că venea. În mod sigur nu-i ceruse provizii. Cu toate acestea, iată-le acolo. De ce? Dintr-odată uşa se închise în urma lui. Se întoarse cu faţa spre ea. Abby se apropie de el şi-l îmbrăţişă cu putere. Căldura corpului ei era îmbătătoare, la fel şi delicateţea obrazului ei, pe care-l simţea atingându-se de faţa lui nerasă. După aceea, ea se lăsă puţin în spate, ţinându-l de talie şi uitându-se în ochii lui. Fu surprins să o vadă cu ochii în lacrimi.

·— La revedere, Jacob, şopti ea cu o voce afectuoasă, îndurerată.

·— De unde ai aflat? spuse Jacob luat prin surprindere.

·— Josef mi-a spus că se va întâmpla în curând, spuse ea. Şi-a dat seama că nu mai e mult. Sincer, nu credeam că o să mai să vii să mă vezi. Mă bucur că ai făcut-o. Voiam să te văd.

·— Voiai? Mii de gânduri diferite îi trecură prin cap şi nu putea să priceapă niciunul dintre ele, cu atât mai puţin să le articuleze.

·— Uite, am ceva pentru tine, spuse ea, scoţând din buzunarul uniformei sale albe de infirmieră un pachet învelit în hârtie maro şi legat cu sfoară.

·— Ce e asta? întrebă el, în timp ce ea i-l dădu.

·— Doar un pachet de bun-rămas, spuse Abby. Promite-mi că îl vei deschide în prima seară în care vei fi liber, bine?

·— Bineînţeles, spuse el, emoţionat de gestul ei de bunătate.

Ce este?

·— Tocmai asta-i distracţia, şopti ea. Ceva să tot aştepţi cu nerăbdare. Ceva doar între noi doi. Dar nu îl deschide până nu eşti liber, bine?

·— Promit.

·— Bine.

·— Mulţumesc, Abby, zise Jacob. Orice este, va fi nepreţuit pentru mine, căci îmi va aminti de bunătatea pe care mi-ai arătat-o.

Acum fu rândul lui Abigail să se îmbujoreze.

·— Probabil nu te gândeai că o să îţi aduc şi eu ceva, spuse el şi, spre surpriza ei, scoase din buzunar o agendă maro îmbrăcată în piele. Scuze că nu am împachetat-o, nu m-am gândit la asta.

·— Nu e nicio problemă, spuse Abby, luând agenda în mână şi mirosindu-i pielea. Doamne, este adevărată.

·— Da.

·— De unde ai luat-o?

·— Din Canada, imediat după ce am început să lucrez acolo. Urma să fie un jurnal despre tot ce s-a întâmplat aici, dar nu am putut.

·— Nu ai putut să ce?

·— Nu am putut să scriu nimic din ce se întâmpla. Nu am vrut să îmi amintesc nimic. Aşa că am început să scriu poezii.
·— Poezii? Serios?
·— Îmi plăcea să citesc poezie când eram mai mic, spuse Jacob ridicând din umeri. Mama mi-a stârnit interesul. Şi, după ce te-am întâlnit, ei bine, am început să scriu propriile mele poezii. Nu sunt foarte bune şi nimeni nu le-a citit până acum. Dar, nu ştiu, m-am gândit să ţi le dau ţie. Poţi să le arunci, dacă nu îţi plac. Îmi pare rău, sună puţin prostesc, dar...
Vocea lui se pierdu. Deja spusese prea mult.
·— Nu e deloc prostesc, spuse ea, uitându-se în ochii lui. E drăguţ, precum eşti şi tu. Se aplecă în faţă şi îl sărută delicat pe buze. Mulţumesc, Jacob.
Pentru un moment, Jacob se holbă la podea, neputând să se uite în ochii ei. Dar, apoi, cu o încredere altminteri străină lui, ridică privirea şi schiţă un zâmbet.
·— Mulţumesc, Abby. Nu te voi uita niciodată.
Vocea lui se pierdu. Era cuprins de jenă. O îmbrăţişă încă o dată, apoi fugi din cameră, cu inima bătând să-i spargă pieptul.

72

În noaptea aceea, Jacob stătea în pat şi se uita în tavan. Nu putea să doarmă, voia doar să se gândească la Abby, reluând ultima lor conversaţie în cap din nou şi din nou. Dar nu trebuia să piardă controlul. Nu acum. Trebuia să rămână concentrat.

Jacob recapitulă lista pe care şi-o alcătuise în minte. Făcuse tot ce trebuia să facă? Fusese atent la fiecare mic detaliu? Pusese fiecare punct şi fiecare virgulă? Rucsacul era acum unde trebuia, ăsta era cel mai important lucru. Era plin nu doar cu toate proviziile pe care le adunase, dar

şi cu pâine, morcovi, mere şi chiar şi cu câteva bucăţi de brânză de care făcuse rost Luc în ultimele zile.

Cel mai important dintre toate era faptul că rucsacul conţinea o cutie de metal plină cu tot soiul de detalii despre Auschwitz-Birkenau. Conţinea planuri exacte ale lagărelor, cu detalii referitoare la destinaţia şi utilitatea fiecărei clădiri în parte. Conţinea scheme ale camerelor de gazare. De asemenea, acolo erau cópii scrise de mână ale unor documente importante din registratură, referitoare la toate trenurile care ajunseseră vreodată, de unde veniseră, câţi deţinuţi fuseseră în fiecare tren şi câţi dintre aceşti deţinuţi fuseseră trimişi la stânga şi câţi la dreapta. Erau pagini copiate cu grijă din registrele oficiale, detaliind câţi evrei fuseseră omorâţi şi în ce mod, şi câţi deţinuţi politici fuseseră omorâţi şi cum. Erau acolo chiar şi trei etichete de Zyklon B. Ba chiar şi o cutie goală, cu eticheta încă prinsă de ea.

Durase mai bine de două luni să obţină aceste materiale. Fusese ideea lui Jacob, şi el adunase mare parte din ele, folosindu-se de Luc, Josef, Abby şi de nenumăratele lor contacte din lagăre. Cerşiseră, mituiseră şi linguşiseră pentru a primi fiecare lucru. Nu reuşiseră să obţină totul la timp pentru Steinberger şi Frenkel. Dar pachetul era gata acum. Problema era ca aveau numai unul. Nu mai aveau pachete pe care să le trimită prin următorii evadaţi. Asta punea poveri şi mai apăsătoare pe umerii lui Jacob şi Luc, care ştiau că trebuie nu doar să iasă din lagăr în siguranţă, dar şi să ajungă până la Londra şi Washington. Depindeau atâtea de evadarea lor. Trebuia neapărat să funcţioneze.

Jacob era acum mai mult ca sigur că singura metodă de a-i convinge pe conducătorii consiliilor evreieşti din Cehoslovacia şi Ungaria şi, în cele din urmă, pe Aliaţi, de ce se întâmpla la Auschwitz-Birkenau era să aibă dovezile

clare ale genocidului, nu doar mărturii verbale, oricât de convingătoare ar fi fost. Luc fusese uimit când văzuse pentru prima dată cutia şi ce conţinea. Era exact de ce aveau nevoie, îi spuse lui Jacob. Luc spuse că era onorat să trebuiască să ducă aceste dovezi autorităţilor de afară. Era vital, fu de acord şi Luc, să aibă dovezi solide ale crimelor comise de Höss, Von Strassen şi ceilalţi, dovezi pe care le putea da bunicului său, dovezi pe care bunicul său la rându-i i le putea înmâna preşedintelui Roosevelt.

Erau gata. Aveau tot ce le trebuia. Iar acum, ziua hotărâtoare venise.

Imediat ce soarele începu să răsară şi în barăci începu vânzoleala, Jacob îşi dădu seama că nu pusese pleoapă pe pleoapă. Ştia că probabil ar fi trebuit şi, sincer, chiar încercase. Îi fusese, pur şi simplu, imposibil.

Într-un fel sau altul, el şi Jean-Luc Leclerc aveau să părăsească Auschwitz-Birkenau în acea zi.
Şi nu pe coşul cuptoarelor.

PARTEA A CINCEA

73

2 iunie 1944
Trecuseră deja şase minute după ora două.

Jacob întârziase. Era prins într-o conversaţie ridicolă cu superiorul său despre nişte documente care nu fuseseră completate corect. Îi promise superiorului său că va corecta documentele mai târziu, chiar în acea zi. Dar insistă, deopotrivă, că avea nişte provizii de livrat unor gardieni de la unul dintre şantiere, din partea oamenilor din blocul lui, şi că trebuia să se ocupe de asta înainte ca aceştia să se enerveze.

— Provizii? Ce fel de provizii? întrebă superiorul lui.

·— Mănuşi, spuse Jacob. Mănuşi de piele maro. Sunt foarte deosebite. Pot pleca?

·— De ce nu îşi iau singuri mănuşile? întrebă superiorul lui, neîncrezător.

·— Pentru că sunt leneşi, ce pot să spun? Dar, când le-am dus ieri apă, gărzile au insistat să le aduc mai multe mănuşi. Ar fi trebuit să le duc înainte de prânz, dar nu am avut timp. Chiar trebuie să plec, spuse Jacob.

·— Arată-mi-le, spuse superiorul, luând pachetul de sub braţul lui Jacob. Acesta îngheţă. Despre ce era vorba? Ce era cu toate întrebările astea? Ce era cu suspiciunea asta ? Şi de ce azi?

Din fericire, pachetul de sub braţul lui chiar era plin cu mănuşi din piele. Josef le scosese pe furiş din Canada pentru el. De fapt, Josef ar fi vrut să scoată obiecte mai valoroase decât mănuşile. Totuşi, toate gărzile astea trebuiau unse cu orice preţ, în special azi. Tot ce-şi doriseră brutele astea naziste fuseseră mănuşi de piele, deci mănuşi de piele vor primi.

Jacob încercă să-şi scoată din minte ce s-ar fi întâmplat dacă şeful blocului său ar fi fost la fel de curios în privinţa cutiei pe care „o dusese oamenilor” în ziua anterioară. Cutia conţinuse, de fapt, rucsacul cu toate proviziile. Dacă şeful de bloc s-ar fi interesat de conţinutul acelei cutii, în locul celei cu mănuşi, Jacob ar fi atârnat de un stâlp, cu o funie la gât. Poate chiar exista un Dumnezeu.

·— Foarte bine, continuă, dar adu-mi şi mie câteva, spuse superiorul, în cele din urmă, mulţumit că Jacob spusese adevărul.

·— Um... Sigur... Bineînţeles. Ce culoare? se bâlbâi Jacob.

·— Negre, cum poartă comandantul. Poţi să îmi aduci o pereche ca aia? întrebă superiorul.

·— Nu ştiu, dar pot încerca, minţi Jacob, s-ar putea să-mi ia câteva zile. Este bine?

— Bine, doar fă-o, a ordonat superiorul, făcându-i semn să plece.

Jacob făcu stânga-mprejur şi ieşi repede pe uşa barăcii, fără să se oprească şi fără să se uite în urmă. Doar când ajunse la câteva sute de metri depărtare de baracă, începu să se relaxeze. Totuşi, întârziase, şi ştia că Luc şi Josef mai aveau puţin şi intrau în panică.

Cu mapa sub braţ, asigurându-se că avea mutra obişnuită a unui registrator, ocupat îngrijorat şi chinuit, ca de obicei, Jacob ajunse în cele din urmă la punctul de control şi aşteptă ca gardienii să-l lase să treacă. Dar începură şi ei să-l hărţuiască. Îi puseră cel puţin o duzină de întrebări de ce se tot duce la

şantier, nefiind repartizat pentru construcţie. Când spuse că îşi supraveghea oamenii din bloc la ordinele directe ale superiorului său, îi cerură numele superiorului şi îl întrebară de ce *kapo*-ul responsabil nu era suficient pentru supraveghere. Îi controlară pachetul şi, bineînţeles, plăcându-le mănuşile, confiscară două perechi.

Jacob nu putea face nimic. Nu avea niciun sens să protesteze, cu siguranţă nu azi. Aşa că se strădui să aibă răbdare, chiar dacă putea să vadă ceasul de la încheietura unui gardian. Era aproape două jumătate.

Minutele treceau şi gardienii nu păreau să vrea să îl lase să treacă. Apoi, dintr-odată, îi făcură semn să treacă. Nu făcuse şi nu spusese nimic diferit. Nu se întâmplase nimic extraordinar. Era pur şi simplu ca şi cum cineva ar fi apăsat un buton şi le schimbase părerea. A fost un moment straniu. Apoi, un alt gând straniu îi trecu prin minte. Luc se ruga pentru el. Poate şi Abby.

Jacob alungă aceste gânduri şi-şi spuse că trebuie să rămână concentrat. Nu era nevoie să îşi umple mintea cu tot soiul de bazaconii, mai ales azi. Trebuia să îşi facă treaba şi să fie atent la orice detaliu. Ieşi din lagărul

principal Birkenau, printre cele două garduri electrice şi spre Birkenau-III. Odată intrat, începu să mărească pasul spre cabina gardienilor. Chiar dacă voia să alerge, ştia foarte bine că era interzis să alerge în afara gardurilor. Ar fi fost o condamnare automată la moarte, fără doar şi poate. Câteva mănuşi de piele nu aveau cum să îl ajute în acest scenariu. Tot ce putea să facă acum era să meargă rapid, aşa că asta făcu.

Cinci minute mai târziu, ajunse la cabină, ştiind că cei patru gardieni vor fi nemulţumiţi, pentru că se aşteptau să primească fiecare câte o pereche. Într-adevăr, explodară de supărare. Doi dintre ei, oricum. Primii doi îşi luară mănuşile şi şi le puseră pe mâini. Ceilalţi doi erau livizi de furie. Jacob încercă
să le explice ce se întâmplase, că gardienii de la poartă luaseră câteva, dar nu voiau să-l asculte. Îl înjurară, iar unul dintre ei îl apucă şi îl izbi de peretele cabinei.

Pentru un moment, Jacob uită de evadare şi începu să se teamă pentru viaţa lui. Ştia că alţi prizonieri fuseseră bătuţi pentru infracţiuni mai mici. Îşi ceru mii de scuze. Îi rugă să îl lase să plece. Promise pe mormântul mamei lui că o să le aducă mai multe mănuşi la prima oră dimineaţa următoare, imediat după apel. În sfârşit, păru că s-au calmat, cel puţin pentru o vreme.

·— Să fii aici cu mănuşile mâine dimineaţă şi fără scuze. Altfel, îţi crăp capul cu bocancul. Şi, dacă nu eşti aici, o să te vânez şi o să te omor în somn. Să nu care cumva să crezi că n-o s-o fac. Mă auzi? spuse unul din ei.

Jacob făcu semn că înţelesese.

·— Ai – înţeles – ce – ţi-am – spus? îi lătră gardianul în faţă.

·— Da, domnule, sigur, domnule, răspunse Jacob, dând din cap, tremurând şi nefiind sigur că o să îl lase să plece.

Dar îl lăsară şi tâşni afară din cabină. Nu îndrăzni să meargă direct la grămada de lemne, chiar dacă era

aproape de 2.45 după-amiază. Era îngrozit, credea că este urmărit, aşa că începu să bată drumul care ducea înapoi către lagărul principal. Apoi, uitându-se peste umăr şi fiind convins că nimeni nu se uita, sau cel puţin nu în momentul ăla, se ascunse într-una dintre noile barăci, ieşi pe partea cealaltă şi fugi spre grămada de lemne, unde îl aşteptau prietenii lui.

Putea să vadă expresiile panicate de pe feţele lui Luc şi Josef. Ştia că şi ei puteau citi frica de pe chipul lui. Nu era timp să pună întrebări despre ce făcuseră în acea zi, aşa nu avea sens să îl întrebe despre cum decursese ziua lui. Erau în urmă cu programul şi, speriaţi, trebuiră să se pună imediat în mişcare. După ce se uitară în jur, Josef se urcă în vârful grămezii, precum făcuse
Jacob pentru Steinberger şi Frenkel. Odată acolo, Josef împinse deoparte scândurile de deasupra care acopereau ascunzătoarea şi-l trase pe Luc sus lângă el. Apoi, scrutând împrejurimile ca să vadă dacă nu-i urmăreşte cineva, Luc coborî în gaură, apoi Josef îl trase şi pe Jacob sus şi acesta se ascunse şi el.

·— Mulţumesc, Josef, spuse Jacob, după ce prietenul lor trase scândurile deasupra capetelor lor. Şi nu uita ce ţi-am spus. Cu prima ocazie, pleacă de aici.

·— Mulţumesc! Asta o să fac, poţi să fii sigur. Mult noroc, băieţi, contăm pe voi, spuse şi Josef în vreme ce împrăştia tutunul uscat peste scânduri şi la baza grămezii de scânduri.

Cuvintele lui răsunară în urechile şi în sufletul lui Jacob. Prietenii lui cei mai dragi din lume se bazau pe succesul lor. Adevărul era că întregul lagăr se baza. Chiar dacă aproape niciunul dintre prizonieri nu ştia asta, vieţile lor depindeau nu într-o mică măsură de ce urmau să facă în continuare Jacob Weisz şi Jean-Luc Leclerc.

Era o onoare imensă, dar şi o uriaşă responsabilitate, iar Jacob nu îndrăznea să îi dezamăgească.

74

Era o ascunzătoare ciudată. Nu era o simplă grămadă de buşteni. Da, erau câteva straturi de doi pe patru în vârf, dar mai jos era un teanc de şase secţiuni de cabină prefabricate. Erau şase tocuri, şase uşi şi şase seturi de panouri pentru pereţi. În mod normal, ar fi trebuit aranjate în aşa fel încât să rămână cât mai puţin spaţiu între subansamble. De astă dată, erau aranjate în aşa fel încât acolo să se poată ascunde doi oameni de mărime medie, dacă stăteau întinşi unul lângă altul sau aproape în picioare în spaţiul dintre secţiunile cabinelor. Înainte să intre acolo, Jacob credea că va fi suficient spaţiu, dar îşi dădu seama

că era mai înghesuit decât credea. Era aproape beznă şi singurele raze de lumină erau cele care pătrundeau printre scânduri. Jacob şi Luc hotărâseră de dinainte să nu-şi spună o vorbă din clipa în care Josef îi închidea înăuntru, până la oprirea vânătorii. Teoretic, Von Strassen şi echipa lui i-ar fi putut vâna mai mult de şaptezeci şi două de ore, dar fiind germani, urmau regulile. Dacă manualul zicea şaptezeci şi două de ore, urmărirea dura şaptezeci şi două de ore şi niciun minut în plus.

Acestea fiind spuse, următorul apel avea să înceapă la şapte. Probabil, pe la şapte jumătate vor descoperi absenţa lor. Socotiră, aşadar, că urmărirea va începe la opt seara şi va ţine până la opt seara în ziua de luni, 5 iunie. Dar, cu toate că vânătoarea va fi suspendată oficial atunci, încă va mai fi suficientă lumină, mai ales pentru că se apropia vara şi zilele se lungeau. Era motivul pentru care Steinberger şi Frenkel adăugaseră câteva ore

timpului petrecut în ascunzătoare, hotărându-se să nu iasă de acolo până la două dimineaţa.

Personal, lui Jacob îi era totuna dacă părăsea ascunzătoarea la miezul nopţii. Toată lumea s-ar fi culcat până atunci, cu excepţia câtorva gardieni. Dar Luc insistă că trebuiau să respecte planul lui Steinberger şi Frenkel. Aşadar, vor petrece acolo optzeci şi patru de ore.

Încercară să nu vorbească şi să nu facă vreun zgomot în tot acest timp. De fapt, nici nu puteau să vadă dacă umbla cineva în apropierea grămezii de lemne şi nu voiau să îşi asume riscul de a fi auziţi,aşa că păstrară tăcerea. Totuşi, încă erau câteva lucruri pe care le aveau de făcut rapid, înainte de apelul de seară. Primul lucru era să îşi schimbe hainele. Jacob observase două rânduri de uniforme de lagăr aruncate pe jos, când coborâse în golul din grămada de lemne, amintire a evadării lui Otto şi Abe, cu aproape două luni înainte. Era încântat că-şi lăsaseră uniformele acolo, fiindcă le lăsaseră lui Jacob şi lui Luc ceva relativ curat

pe care să se întindă. Din păcate, nu prea îi ferea pe cei doi de contactul cu pământul care era mai rece decât se aşteptase Jacob. Schimbatul hainelor pe întuneric i-a pus la grele încercări.

Jacob se schimbă primul. Pe cât de încet putu, deschise rucsacul şi-şi căută pipăind hainele. Şi le pusese la suprafaţă, ca să nu le confunde. Dar, pentru început, scoase dintr-un buzunar al rucsacului două ceasuri: unul i-l dădu lui Luc, pe celălalt şi-l puse el la încheietură. Limbile fosforescente le permiteau să vadă ora oricând, zi sau noapte, şi se asigurară că sunt sincronizate. Era exact 3.07. Erau pregătiţi.

După aceea, Jacob îşi dădu jos uniforma dungată, tichia de pe cap şi saboţii de lemn, şi le puse deoparte. Apoi îşi puse un maiou negru, o cămaşă de lucru bleumarin care

se închidea cu nasturi până la gât, şi nişte pantaloni kaki cu o centură de piele trasă deja prin găici. Peste cămaşă trase un pulover gros şi negru şi o căciulă neagră croşetată. Apoi localiză haina pe care i-o găsise Josef în Canada şi o puse pe el. La final, îşi puse o pereche curată de ciorapi şi nişte pantofi maro din piele.

Nici nu-i venea să creadă cât de bine se simţea purtând haine proaspete şi curate, iar puloverul şi haina de deasupra îi dădeau şi ele un sentiment minunat. Nici nu-şi mai amintea de când nu se simţise aşa de protejat de frig şi atât de confortabil în propria piele. Deja putea să simtă o schimbare de atitudine. De-abia aştepta să treacă orele, să fie liberi. Cum se vor simţi? se întrebă Jacob. Cum va fi când va respira aerul libertăţii din nou?

După ce se îmbrăcă, Jacob se puse pe burtă pe una dintre uniformele lăsate în urmă şi încercă să stea în linişte şi nemişcat, cât timp Luc trecu prin aceleaşi cazne. Din nou, era o provocare să efectueze manevrele acelea în linişte într-un spaţiu atât de restrâns, dar Luc termină repede.

Căutară apoi punga cu tutun rusesc îmbibat în petrol, pe care Josef o pusese acolo pentru ei, şi o găsiră într-un colţ. Împrăştiară amestecul urât mirositor în jurul bazei micii lor fortăreţe şi în toate găurile pe care le găsiră. Acum erau acoperiţi şi dinăuntrul, şi din afara ascunzătorii. Jacob se rugă în sinea lui ca această stratagemă să-i deruteze pe câini, care cu siguranţă aveau să vină în câteva ore.

După ce terminară această operaţiune, mai erau încă două lucruri de făcut. Primul era să scoată două bucăţi de pâine din rucsac şi două recipiente cu apă şi să împartă proviziile între ei. Al doilea lucru era ca fiecare dintre ei să ia nişte măsuri împotriva strănutatului sau tuşitului. Jacob, primul care se ocupă de asta, îşi legă o fâşie de pânză în jurul capului, pe deasupra nasului. O fixă astfel în jurul

capului încât să poată să o strângă sau să o lase liberă, fără prea multe probleme. Dacă îi venea să strănute în următoarele trei zile, putea să o strângă, în încercarea de a opri strănutul. În restul timpului o putea ţine lărgită.

De asemenea, luă o batistă curată din rucsac, pe care urma s-o aibă în permanenţă în mâna stângă. Dacă simţea că-i vine să tuşească, va lua o gură de apă din gamelă şi apoi va îndesa batista în gură, în speranţa că va amortiza sunetul. Poate că arăta ridicol, dar, din fericire, nici Luc, nici el însuşi nu se puteau vedea. Şi cine ştie, stratagema aceasta putea să le salveze vieţile.

În sfârşit, Jacob scoase un cuţit elveţian, aproape golind astfel rucsacul. Înainte să îl găsească, simţi hârtia de împachetat şi sfoara legată într-o fundă în jurul micuţului pachet. Cadoul lui Abby era în siguranţă şi abia aştepta să îl deschidă. Se întrebă dacă ea se apucase deja să îi citească poeziile.

Un moment mai târziu, găsi briceagul şi-l strecură în buzunarul hainei. El, unul, nu avea de gând să fie prins în viaţă. Dacă ar fi fost găsit de nazişti, nu avea de gând să le dea satisfacţia de a-l tortura şi spânzura. Era hotărât să-şi taie venele şi să-şi înfigă cuţitul în inimă. Nu voia să moară. Adevărul
era că moartea îl speria peste măsură, dar nu avea să îi lase pe nazişti să câştige.

Fusese singurul motiv de conflict cu Luc, după ce îl invitase pe pastorul francez să-i fie partener de evadare. Discutaseră cele mai rele posibilităţi şi Jacob explicase punctul său de vedere, cel pe care toţi ceilalţi de dinaintea lui şi-l asumaseră. Luc însă refuza să se sinucidă. Era împotriva voinţei lui Dumnezeu, spunea el, şi nu era negociabil.

Jacob îi dăduse dreptate: nu era negociabil. Dacă Luc nu promitea că se va sinucide dacă era prins, ca să evite

deconspirarea altor membri ai rezistenţei din lagăr, nu putea să fie parte din misiune.

— Atunci aşa să fie, spuse Luc, pentru că nu dorea să-şi trădeze convingerile religioase.

Steinberger şi Frenkel criticaseră însă decizia lui Jacob, spunându-i că nu puteau să facă un criteriu de participare la misiune din dorinţa lui de a se sinucide dacă era prins. În cele din urmă, Jacob bătuse în retragere în faţa convingerilor lui Luc şi asta fusese tot.

Acum că Luc îşi terminase pregătirea, se întinse şi el pe burtă. Folosind puţina lumină a ceasului, Luc făcu semn spre cutii, să le scoată capacele şi să le sprijine de peretele incintei. Nu făceau prea mult zgomot când le deşurubau, dar puţin tot făceau. Mai bine făceau zgomotul ăla acum decât mai târziu, când urmărirea va fi în plină desfăşurare. Aici stătea diferenţa dintre a fi prinşi şi a scăpa.

Apoi, spre surprinderea lui Jacob, îşi dădură seama că terminaseră pregătirile. Totul era scufundat în linişte. Jacob se uită la ceas. Era doar 3.23. Mai aveau doar puţin peste trei ore şi jumătate până la apel, apoi haosul avea să înceapă.

Jacob îşi spuse că ar trebui să închidă ochii, să doarmă puţin, dar era imposibil. Se temea că patrulele naziste i-ar putea auzi
inima bătându-i în piept. Şi, în ciuda frigului, transpira mult. Dar, şi mai rău, începu să aibă un acces de claustrofobie.
Se uită din nou la ceas: era 3.24.
Cum oare va rezista încă optzeci şi trei de ore şi jumătate?

75

Pentru prima dată după atâta vreme, Jacob avea prea mult timp la dispoziţie.

Nu-şi putea aminti când avusese ultima dată la dispoziţie ore întregi fără să aibă altceva de făcut decât să se gândească, dar, indiferent când fusese asta, nu doar că se petrecuse înainte de sosirea la Auschwitz, ci şi înainte de perioada de timp petrecută în Belgia. Adevărul era că, faptul că stătea întins pe pământul tare şi îngheţat, îl făcu să se gândească la vremurile trecute, când unchiul lui îl învăţa să vâneze.

Cât şi-ar fi dorit să aibă acum carabina lui Mauser, cu patul ei din lemn de nuc! Jacob nu se mai temea de puterea pe care i-o inspira, puterea de a sfărâma, de a răni, de a ucide pe cineva. Acum înţelegea ce voise Avi să îl înveţe. Evreii din Europa fuseseră nesăbuiţi să-şi lase siguranţa pe mâna altcuiva. Ce s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost organizaţi? Dacă ar fi avut arme şi ar fi fost antrenaţi şi mobilizaţi? Nimeni nu ar fi putut să îi trimită în lagăr şi să îi ucidă cu sutele de mii. Probabil că ar fi murit apărându-se, dar nu ar fi fost mai bine decât acum?

Pe atunci, Jacob nu înţelesese nimic, însă acest lucru nu mai era, oricum, valabil şi acum. Ce-i spusese Avi despre regele Solomon era adevărat. Chiar *era* vreme pentru orice sub soare. Vreme pentru naştere şi pentru moarte. Vreme să omori şi vreme să te vindeci. Vreme de război şi vreme de pace. Nu omul îşi alegea vremurile, dar trebuia să fie gata când acestea veneau. Jacob nu fusese pregătit atunci. Acum era.

Jacob îşi simţea inima bătându-i sălbatic în piept. Oricât se străduia de mult, tot nu-şi putea controla respiraţia. Aceasta însă nu mai era frică. Nu întru totul. Era mai mult anticipare. Voia cu disperare să fie liber, şi nu doar din motive egoiste. De-abia aştepta să ajungă la liderii evrei din Cehoslovacia şi Ungaria. De abia aştepta să-i întâlnească pe liderii aliaţi din Londra şi Washington. Mare

parte din viaţă, Jacob fusese prea timid să vorbească. Acum avea însă ceva de spus şi era hotărât să vorbească.

Pe măsură ce se gândea la modul în care decurseseră evenimentele şi la tot ce văzuse, auzise, observase ca martor şi trăise în ultimii aproximativ şase ani, Jacob îşi dădea seama cât de paradoxală era reacţia sa. Pe măsură ce lucrurile deveniseră tot mai rele, el se întărise tot mai mult. Când timpurile fuseseră relativ bune, el fusese într-atât de timid, că de-abia dacă scotea o vorbă. Dar acum, prizonier al iadului, renăscuse şi-şi recăpătase vocea. Nu-şi dădea seama prea bine cum, dar şi-ar fi dorit ca şi părinţii lui să vadă asta, şi Ruthie şi, cel mai mult, Avi. Se întrebă dacă ar fi fost mândru de el. Aşa spera.

Unde se aflau acum?

Stătea întins acolo, nemişcat şi în linişte, rumegând acest gând. Era o întrebare dureroasă. Dureroasă aproape fizic. Pentru că nu avea niciun răspuns.

Josef era aproape sigur că are toate răspunsurile. Nu credea în viaţa de apoi. Spunea că e om de ştiinţă şi ateu. Spunea că niciun învăţat întreg la minte nu ar putea să creadă în noţiuni precum rai şi iad. Conform lui Josef, viaţa era ca lumânarea. Dacă se stinge flacăra, asta a fost. Încetezi să exişti. Nu mai eşti. Max, în schimb, fusese un om foarte religios. Nu avusese niciun dubiu că există un Dumnezeu care a creat cerurile şi pământul şi toţi oamenii de pe suprafaţa lui. Pe măsură ce vorbea şi vorbea în zilele de muncă de la punctul de lucru Canada,

era clar că Max nu avea vreo îndoială în privinţa vieţii de apoi. Bineînţeles că exista.

Erau numai doi oameni cu care Jacob discutase asta, îşi dădu el seama stând acolo. Cu siguranţă, nu vorbise despre religie cu Steinberger şi Frenkel. Oricum, avuseseră prea multe de discutat cât timp fuseseră împreună. Şi nici nu vorbise despre viaţă şi moarte şi misterele Universului

cu tipii ăia din Belgia sau cu cehii din brutărie sau cu Luc, care era foarte religios. Îşi dorea să fi discutat despre religie cu Abby. În afară de cele spuse în cabinetul medical, nu avuseseră timpul sau ocazia, dar era sigur că i-ar fi plăcut aceste conversaţii. Pentru Jacob, Abby nu era doar uimitor de frumoasă. Era o persoană gânditoare, perspicace, intuitivă. Avea profunzime şi hotărâre. Putea să vadă asta în ochii ei; erau plini de viaţă şi speranţă şi, cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât îşi dădea mai mult seama de ce era aşa atras de ea.

Jacob se gândi la darul primit de la ea, dorindu-şi tot mai mult să-l deschidă. Oricum, era în al nouălea cer că ea se gândise să-i dea ceva. Deşi petrecuseră puţin timp împreună, se crease între ei o legătură care îi era pe plac lui Jacob şi care îl punea pe gânduri. Se întreba ce făcea ea în acel moment. Orice ar fi făcut, ştia că se gândea la el şi asta tulbură ceva adânc în el. Dintre toţi oamenii de pe lume, el era singura persoana la care se gândea Abby Cohen şi care se afla în rugăciunile ei. Precum fratele ei, Max, Abby credea în astfel de lucruri. Şi, în tăcerea mormântală a acelor momente, Jacob îşi dădu seama că spera ca ea să aibă dreptate. Voia şi el să existe un Dumnezeu iubitor şi blând cu care să poţi vorbi şi care să-ţi şi răspundă. Voia să existe un Dumnezeu la care să se roage pentru ca Abby să fie în siguranţă şi protejată de primejdii. Voia să creadă. Doar că nu ştia dacă poate.

Jacob îşi închise ochii şi retrăi sărutul pe care aceasta i-l dăduse ca gest de rămas-bun. Îşi aminti ce-i spusese la ureche şi
cum îl îmbrăţişase. Nu se aşteptase la aşa ceva. Ar fi fost fericit doar să aibă şansa să o mai vadă o dată, să îi mulţumească, poate să îi strângă mâna. Încă nu putea să creadă cât de fericită fusese să-l vadă.

Viaţa avea un mod ciudat de a-l surprinde. Atunci când credea că o să se întâmple numai lucruri bune, se întâmpla contrarul, iar atunci când crezuse că se vor întâmpla numai lucruri rele, ceva bun tot se întâmpla. Îl făcea să vrea să nu se gândească prea mult la viitor. Sau poate că ar fi trebuit să se aştepte tot timpul la ce e mai rău. În cele mai multe cazuri, chiar ar fi avut dreptate, iar de puţinele ori când nu ar fi avut, ar fi fost plăcut surprins. Pe măsură ce se gândea la Abby, inima lui se liniştea. Genele lui se îngreunară tot mai mult.
Şi, înainte să-şi dea seama, adormi.

76

2 iunie 1944
Urletul sirenelor îl trezi pe Jacob.
Simţea în vine numai adrenalină pură. Toate simţurile îi erau în alertă. Luc îi puse mâna pe spate, de parcă ar fi vrut să-i spună că totul avea să fie bine. Jacob îşi dorea să aibă dreptate. Jacob se uită la ceas. Era 7.29, puţin mai devreme decât prevăzuse. Cei peste cincizeci şi cinci de mii de prizonieri din Birkenau se duceau la apel şi Jacob putu să-şi imagineze scena. Parcă îl vedea pe Josef în poziţie de drepţi lângă blocul lor, ţinându-şi respiraţia, sperând că ancheta nu va duce la el, sperând că nu l-a văzut nimeni petrecând prea mult timp cu fugarii. Jacob îşi imagină soldaţii mobilizându-se, alergând cu pistoalele-mitralieră în spate, strigând ordine, înjurând, plecând în urmărire. Putea să audă sute de câini lătrând, alergând, adulmecând, căutând în fiecare cotlon din lagăr, chiar dacă mai toţi vor fi trimişi dincolo de garduri, în uriaşa vânătoare care va urma.
Pentru primele douăzeci sau treizeci de minute, drama păru să se petreacă destul de departe. Acum însă, Jacob putu să audă soldaţi apropiindu-se, alergând şi strigând

comenzi. Câinii se apropiau. Pe lângă ei treceau camioane, pline, bănuia el, cu soldaţi înarmaţi. Teoria lui Von Strassen, aşa se zvonea, era că el şi oamenii lui petrecuseră prea mult verificând ascunzişurile din lagăr în timpul celorlalte căutări. Noul obiectiv era să trimită trupe la patruzeci de kilometri în afara lagărului şi de acolo să înceapă căutările către perimetrul lagărelor Auschwitz-Birkenau. S-ar putea să ia ceva mai mult, dar însemna că drumul evadaţilor către libertate nu mai este liber, cum era înainte.

Acum Jacob putu auzi câteva plutoane de soldaţi intrând în Birkenau III, împreună cu câinii lor. Simţi o iritaţie în gât. Toată frământarea din jur ridicase praful care începuse să intre şi în ascunzătoarea lor. Intră în panică, terifiat că avea să strănute. Luă o gură de apă, îşi strânse cârpa în jurul nasului şi îşi puse batista în gură. Dar acum, toţi câinii erau pe scândurile de deasupra lor. Amuşinară grămada de lemne. După un moment, cineva începu să se caţere în vârful grămezii. Înainte să îşi dea seama Jacob, cineva trăgea de o bucată de lemn de deasupra. Jacob scoase briceagul elveţian din buzunar şi-i deschise lama.

Chiar atunci se auziră nişte împuşcături aproape de tabăra principală. Vacarm în toată regula, o groază de strigăte şi, brusc, toate trupele şi câinii de lângă ei dispărură. Jacob putea să audă tot soiul de zgomote afară, dar vânătorii se concentraseră către est, iar Jacob şi Luc începură să respire din nou.

Pe măsură ce trecură orele, se auziră alte focuri de armă, dar nu din afara lagărului. Veneau din spatele lor, din lagăr, şi Jacob ştiu exact ce se întâmpla. Oamenii care cădeau epuizaţi erau împuşcaţi în cap.

Jacob fu cuprins de vinovăţie şi era sigur că şi Luc se simţea la fel. Era greu să nu te gândeşti că toate astea se întâmplau din pricina lor. Oameni inocenţi sufereau,

mureau, doar ca să le ofere o şansă la libertate. Jacob încerca să nu numere focurile, dar nu se putea abţine. Au fost douăzeci şi trei. Acum, douăzeci şi patru.

77

Von Strassen îşi auzea superiorul strigând obscenităţi din partea cealaltă a curţii.

Dintr-odată, o lampă zbură afară printr-una dintre ferestrele lui Höss, izbindu-se de pământ în faţa lui Von Strassen, însoţită de o ploaie de cioburi. Când se grăbi să ajungă în capul scărilor şi apoi în anticameră, în faţa biroului lui Höss, Von Strassen, altminteri imperturbabil, simţi un rău fizic, auzind tiradele guturale din spatele uşii.

Höss se dezlănţuise complet. Deşi nu mai era comandantul lagărului, postul fiind acum al lui Arthur Liebehenschel, Höss fusese readus special la Auschwitz pentru a supraveghea operaţiunea maghiară, care decurgea perfect, mai puţin din punctul de vedere al evadărilor recente. Ca şef al securităţii, era datoria lui Von Strassen să ţină prizonierii sub control şi, din acest punct de vedere, eşuase lamentabil.

Höss striga la cineva şi ameninţa că o să le pună capetele pe o tipsie până la răsărit. Von Strassen se întrebă pe cine se înfuriase în aşa măsură Höss, dar află destul de curând. Dintr-odată, uşa se deschise şi două femei care lucrau în serviciul lui Von Strassen ieşiră plângând incontrolabil. Trecură pe lângă şeful lor fără să-l observe.

·— Tu! Treci în camera asta! se stropşi Höss la Von Strassen.

Colonelul se supuse, închise uşa în urma lui şi rămase în poziţie de drepţi pentru a primi muştruluiala ca un bărbat.

·— Cum ai putut lăsa să se întâmple asta? Höss urla pe măsură ce faţa lui se schimba în nuanţe tot mai vineţii, iar înjurăturile îi ieşeau din gură la fiecare propoziţie.

·— Patru prizonieri într-o săptămână? Şase în două luni? Să lăsăm uşile deschise să iasă toţi? Asta plănuieşti, colonele Von Strassen?

·— Domnule, îmi dau seama că...

·— Taci! strigă Höss. Să nu deschizi gura în faţa mea! Ai idee cât e de nervos Führerul? Îmi vrea capul pe tavă. Dar dacă crezi că o să mă duc la fund din cauza asta, greşeşti profund. O să îi găseşti pe oamenii ăştia. O să-i capturezi în viaţă. O să-i aduci personal în biroul meu şi o să te uiţi la mine cum îi execut, altfel capul tău, şi nu al meu, va fi cel care ajunge la Berlin, strigă Höss.

78

Tunetul răsună deasupra lor.

Vântul începea să se înteţească şi, în curând, începu să plouă. Era o ploaie slabă la început, dar care se îndesi în orele dimineţii. Era frig.

Împuşcăturile continuară, ba chiar se înteţiră, sfâşiind noaptea cu vină şi ruşine. Cincizeci şi şase până acum. Cincizeci şi şapte.

Jacob încercă să îşi imagineze privirea de pe faţa superiorului de bloc când descoperise că nu răspunde nimeni la numărul lui Jacob. Cu siguranţă că le spusese gardienilor că Jacob petrecuse o mare parte din zi în Birkenau-III. L-or fi crezut? Sau crezuseră că face şi el parte din conspiraţie? Pentru prima dată, Jacob se întrebă dacă nu cumva l-au torturat. Poate chiar l-au împuşcat.

Apoi se gândi la cehii care lucrau la brutărie. Cu siguranţă, Von Strassen şi oamenii lui întorseseră brutăria cu fundu-n sus. După cât ştia Jacob, nu lăsaseră acolo niciun indiciu. Cehii nu avuseseră nici cea mai mică

bănuială în legătură cu ceea ce se întâmpla. Erau oameni buni şi Luc insistase ca ei să fie ţinuţi deoparte, ca să nu fie supuşi represaliilor. Dar, în acest moment, cine ştie ce se întâmpla? Cu atâtea evadări în doar câteva zile, Jacob îşi dădu seama că slujba lui Von Strassen ar putea fi în pericol.

Poate chiar viaţa lui.

Jacob spera ca, pe măsură ce se scurgea timpul, să se împrăştie zvonul în lagăr şi, odată cu el, un val de speranţă, că încă doi camarazi scăpaseră fără a fi prinşi. Ştia că Josef le ţinea pumnii şi, cu siguranţă, şi Abby. Spera ca şi ceilalţi să se întrebe, de asemenea: „Chiar au reuşit? Or să spună lumii ce ni se întâmplă, or să revină ca să ne elibereze?" Asta simţise el la evadarea lui Leszek şi a celorlalţi. La fel şi după evadarea lui Steinberger şi Frenkel. Se umpluse de speranţă şi, după cum descoperise, chiar şi un pic de speranţă îi sporea mai presus decât orice puterea.

*

„O oală lângă care stai nu fierbe niciodată."

Era o vorbă pe care mama lui obişnuia s-o spună. Acum, când Jacob nu-şi mai lua ochii de pe ceas, o putea auzi şoptându-i că, în felul ăsta, timpul nu va trece niciodată. „Du-te la culcare, îi spunea ea. Ai o călătorie foarte grea în faţă. Trebuie să te odihneşti."

Luc începu să sforăie. Şocat că partenerul său putea să adoarmă în asemenea momente, dar chiar mai înspăimântat că-l poate auzi cineva, Jacob îi dădu un ghiont în coaste – nu suficient cât să-l trezească, doar atât cât să nu mai doarmă pe spate. Sforăitul se opri, iar pulsul lui Jacob începu să revină la normal. În ceea ce-l priveşte, pur şi simplu nu putea să doarmă

în timp ce cincizeci şi cinci de mii de alte suflete stăteau şi gemeau în vânt şi ploaie.

Undeva, acolo, ştia că Abby se ruga pentru toţi, să fie curajoşi şi puternici şi să reuşească să reziste până în zori. Dar unde era Dumnezeu în toate astea? De ce nu trimitea o ploaie de foc din cer peste soldaţii ăştia sângeroşi, să-i facă cenuşă pentru totdeauna? De ce nu zguduia al Treilea Reich cu un cutremur devastator? De ce nu deschidea pământul şi de ce nu împingea Berlinul în cazanele de foc din iad? Cât de mult mai trebuiau să sufere inocenţii? Dacă Dumnezeu îi alesese cu adevărat pe evrei ca poporul său preferat, unde era acum?

*

În vreme ce prima zi se transformă în ziua a doua, puternicele ploi continuară.

Apa îşi făcea loc prin diverse crăpături, iar Jacob se îngrijoră din nou că mirosul tutunului rusesc era spălat de ploaie. Pământul era rece şi umed şi, în ciuda hainelor de pe ei, a uniformelor lui Steinberger şi a lui Frenkel întinse ca un aşternut sub ei, şi a propriilor uniforme pe care le foloseau pe post de pături, le era în continuare frig şi se simţeau înghesuiţi.

În a doua noapte, numărul patrulelor păru să crească. Erau şi mai mulţi câini în zonă. Trecură mai multe camioane. Lui Jacob i se păru că naziştii reluaseră verificarea mult mai atentă a zonei Birkenau-III.

Jacob începu să aibă cârcei în ambele picioare. Abia-şi mai simţea degetele de la picioare. Era atât de frig, încât îi amorţiseră. Îşi dorea cu disperare să se ridice în picioare, să se întindă, să pună în mişcare sângele de la coapse până la tălpi şi până la degetele de la picioare, dar asta era imposibil. Cu toţi gardienii aceia care măturau zona, el şi Luc nici nu îndrăzneau să se mişte. Dar durerea devenea insuportabilă.

Cumva, Jacob ştia că Luc se roagă. Erau momente când Jacob îşi dorea să creadă şi el într-un Dumnezeu

atotştiutor şi atotiubitor care să fie alături de ei în ascunzătoarea aceea, ajutându-i, susţinându-i în cele mai întunecate ore ale existenţei lor. Dar nu putea. Indiferent cât de mult se străduia, tot nu putea crede. Nu după tot ceea ce văzuse şi trăise.

În loc să se roage, încercă să-şi păstreze mintea trează, gândindu-se la ceea ce trebuiau să facă după ce treceau aceste optzeci de ore, recapitulând lucrurile pe care i le spuseseră Steinberger şi Frenkel înainte să plece.

„Lecţia unu: să n-ai încredere în nimeni”, stăruise Steinberger. „Lecţia doi: Nu vă fie frică de germani. Sunt mulţi, dar pot muri la fel de repede ca oricine altcineva. Lecţia trei: odată ce ai ieşit, nu te încrede în picioare; un glonţ întotdeauna poate fi mai rapid. Nu le oferi ocazia să tragă. Odihniţi-vă pe timpul zilei; mergeţi noaptea. Lecţia patru: să nu aveţi bani la voi. Dacă suferiţi de foame, veţi fi ispitiţi să cumpăraţi mâncare. Dacă nu ai bani, nu poţi. Trăiţi din ce găsiţi. Ţineţi-vă departe de oameni. Lecţia cinci: bagaje uşoare. Veţi avea nevoie de un cuţit pentru vânătoare sau pentru apărare sau în cazul în care sunteţi pe punctul de a fi prinşi. Să nu vă captureze în viaţă. Veţi avea nevoie de chibrituri, pentru că va trebui să gătiţi ce furaţi. Veţi avea nevoie de sare, deoarece cu sare şi cartofi puteţi trăi luni de zile. Veţi avea nevoie de un ceas, ca să puteţi măsura cât mergeţi, să fiţi siguri că nu vă va prinde ziua sub cerul liber. Îl puteţi folosi şi ca busolă.”

Steinberger învăţase aceste cinci lecţii de la Dmitri Volkov, acelaşi prizonier de război rus care îi învăţase pe el şi pe Frenkel să alunge dulăii cu tutun uscat înmuiat în benzină. „Însă doar tutunul rusesc, amintiţi-vă, îi avertizase el. Nu din patriotism. Este singurul care are efect.”

Volkov le spusese de asemenea să nu ia cu ei carne, pentru că astfel vor atrage atenţia câinilor. Şi i-a avertizat să nu lase niciodată garda jos.

„Să nu uitaţi nicio clipă, spusese el, că adevărata luptă începe doar după ce sunteţi în afara lagărului. Să nu vă relaxaţi niciun moment, atâta timp cât vă aflaţi în teritoriul inamic. Să nu vă îmbete libertatea, aşa cum am făcut eu în afara Kievului, pentru că nu ştii niciodată cine stă prin tufişuri.”

79

5 iunie 1944

·– Spune-mi ce vreau să aud, zise Höss.

Abia suflând, Von Strassen intră în biroul comandantului său şi-l salută cu un răsunător *Heil Hitler!*

Respiră profund, apoi recunoscu:

·– Mă tem că încă nu pot asta, domnule. Respiraţia lui Von Strassen era rapidă şi vocea îi tremura uşor. Încă nu i-am găsit pe cei doi – Leonard Eliezer şi Jean-Luc Leclerc, dar am finalizat ancheta preliminară.

Ştim mai multe despre cine sunt. Eliezer era registrator. Leclerc lucra la brutărie. Le-am identificat colegii de muncă şi asociaţii. Chiar acum, când vorbim, sunt interogaţi. Sunt sigur, domnule, că îi vom face să vorbească şi ne vor spune ce trebuie să ştim. Odată ce-o facem, vom avea o idee mai bună despre locul spre care e posibil să se îndrepte – probabil până la urmă spre Franţa, pentru că de acolo este Leclerc şi putem trimite mesaj unităţilor din acea zonă să-i prindă şi să-i aducă înapoi în viaţă, pentru a fi spânzuraţi pe platoul din faţă.

·– Spânzuraţi? Höss fierbea. Crezi că o să-i atârn? Nu. Voi face din ăştia doi un exemplu. Îi voi lega de vii şi-i voi băga în cuptor, iar restul lagărului va sta şi va privi.

·– Da, domnule, spuse Von Strassen. Foarte bine, domnule.

Asta va transmite un mesaj puternic pentru toţi prizonierii.

Von Strassen îi înmânã apoi lui Höss dosarul în care se aflau mărturiile de până atunci. Höss îl deschise şi frunzări rapid rapoartele bătute la maşină şi notele scrise de mână. Von Strassen nu aşteptă. Îi spuse repede lui Höss că identitatea evadatului „Leonard Eliezer, vârsta de douăzeci şi doi” nu era reală, după toate probabilităţile.

·— În cursul ultimelor trei zile, domnule, am ajuns să credem că individul ăsta, Eliezer, este de fapt un tânăr pe nume Jacob Weisz, îi explică Von Strassen. Un individ pe nume Avraham Weisz, care era evreu german, a fost lider în mişcarea de rezistenţă, în Germania iniţial, dar mai apoi în Belgia. Credem că Jacob Weisz este nepotul lui. Părinţii lui Weisz au fost împuşcaţi de Gestapo în oraşul Siegen, acum aproape cinci ani. După aceea, a fost recrutat de unchiul său şi s-a alăturat mişcării de rezistenţă. A fost bine instruit în Belgia şi a fost implicat în atacul împotriva trenului 801, anul trecut, lângă Bruxelles. În timpul operaţiunii, Avraham a fost împuşcat şi ucis şi, foarte probabil, Jacob Weisz a fost prins accidental într-unul dintre vagoane, în timp ce încerca să-i ajute pe deţinuţi să scape. Apoi, pe drumul spre Auschwitz, Weisz a preluat noua identitate, pe aceea a lui Leonard Eliezer.

·— Spui că am avut un membru instruit al Rezistenţei în mijlocul nostru mai bine de un an şi nu am ştiut asta? a întrebat Höss, în mod clar neîncrezător.

·— Aşa se pare, recunoscu Von Strassen. Mi-e teamă însă că lucrurile stau chiar mai rău. Aproape de îndată ce a sosit, Jacob Weisz a luat legătura cu Leszek Poczciwinski în punctul de lucru Canada.

·— Vrei să spui, Poczciwinski ăla care a scăpat anul trecut?

·— Da, domnule.

·— Mai departe.

·— Bine, s-ar putea să vă amintiţi că în acel moment au fost arestaţi şi interogaţi mai mulţi inşi care au lucrat cu Poczciwinski în Canada, continuă Von Strassen. Printre ei era un tânăr pe nume Maximilian Cohen. Un altul a fost Leonard Eliezer, adică Jacob Weisz.

·— Pe Cohen l-am spânzurat.

·— Da, domnule, aşa am făcut. A negat mereu că a fost implicat în acest complot, dar era clar că minte. Din păcate, l-am lăsat pe Jacob Weisz să scape. Era nou în lagăr şi susţinea că nu ştie nimic. N-am avut încotro şi l-am crezut. Am greşit. Acum credem că Poczciwinski era şeful mişcării de rezistenţă din lagăr. Sau, cel puţin, unul dintre liderii de frunte. Cred acum că Max Cohen, Weisz, Steinberger şi Frenkel au fost cu toţii asociaţii lui. Nu-mi dau seama dacă au fost recrutaţi direct de el sau nu. Dar, având în vedere că toţi au complotat să scape – şi au reuşit – cred că putem fi siguri că au complotat împreună.

·— Şi acest Jean-Luc Leclerc, spuse Höss, citind numele de pe un dosar. Ce ştim despre el?

·— În prezent, e un mister, domnule. Nu ştim nimic despre el, cu excepţia numelui său, a numărului de serie şi a ţării de origine.

·— Cum vine asta?

·— Ei bine, domnule, dosarul său lipseşte din evidenţele noastre. De fapt, toate dosarele acestor indivizi – mai puţin al lui Max Cohen – au dispărut. Se pare că avem, ori am avut, o cârtiţă la registratură. Dar oamenii mei tocmai au adus doi prizonieri care par să fi fost în legătură cu cei pe care i-am menţionat.

·— Cine sunt?

·— O tânără, Abigail Cohen, spuse Von Strassen, scoţând un alt dosar din servietă şi înmânându-i-l superiorului său. Este asistentă medicală la clinică şi sora lui Max Cohen.

Höss se uită prin dosar.

·— Şi celălalt?

·— Numele lui este Josef Starwolski. E evreu polonez. Lucra la registratură. A fost transferat acum câteva luni, dar mai are încă relaţii apropiate acolo.

·— Unde sunt acum? întrebă Höss, ridicându-se în picioare.

·— Sunt în celule, domnule, răspunse Von Strassen. Nu am avut încă posibilitatea să-i interoghez personal. I-au anchetat superficial oamenii mei. Dar, după cum ştiţi, până acum am condus acţiunea de urmărire. Mă îndrept acum într-acolo.

·— Căutarea s-a terminat?

·— E pe cale să se termine, domnule. Suntem la sfârşitul celor şaptezeci şi două de ore. Cu permisiunea dumneavoastră, voi aduce trupele înapoi. Dar lucrurile nu rămân aşa, domnule. Sunt convins că putem obţine informaţii de la Cohen şi Starwolski, care ne vor conduce la Weisz şi Leclerc. Nu am nevoie decât de puţin mai mult timp.

·— Timp? întrebă Höss. Vrei mai mult timp? *Der Führer* în persoană aşteaptă un telefon de la mine. Înţelegi cât de puţin timp avem să reuşim?

·— Vă rog, domnule, spuse Von Strassen pe ton rugător. Vă dau cuvântul meu că-i voi prinde pe ăştia doi.

·— Cuvântul tău nu valorează o para în ceea ce mă priveşte, colonele. Găseşte-i. Acum.

80

1. iunie 1944

— Încetaţi căutarea!

Jacob îi auzi pe soldaţi urlând în depărtare. Ordinul începu să se facă auzit mai peste tot. Vânătoarea se terminase. Lui Jacob nu-i venea să creadă. Cum, necum, cele şaptezeci şi două de ore trecuseră, şi nu erau încă morţi.

Jacob îşi frecă energic picioarele care-l dureau, încercând din nou să-şi pună sângele în mişcare. Îşi scuturâ picioarele şi-şi îndoi genunchii. În acele momente însă, mişcările acestea păreau doar să intensifice durerea, aşa că încetă. Se uită la ceas. Era şapte şi jumătate în seara celei de-a treia zi. După regulamentele lor, naziştii se conformaseră programului. Căutaseră exact trei zile întregi. Veneau cu mâna goală, iar acum sistau operaţiunile.

Se uită la Luc. Francezul dădu din cap că-şi dă seama de scurgerea timpului şi de ceea ce se întâmpla afară. Pe chipul lui Luc se vedea însă că avea dureri mari. Mai rău, era palid şi transpira abundent.

Jacob îi puse mâna pe frunte. Ardea. Îşi dorea cu disperare apă rece, dar nu aveau. Ar fi fost necesare medicamente, dar nici dintr-acestea nu aveau defel.

Trebuiau să se pună în mişcare. Terminaseră, de nelinişte şi plictiseală, chiar din prima zi, o mare parte din limitatele lor provizii de alimente, şi toată apa. Astfel că în următoarele două zile nu mai avură nimic să mănânce sau să bea. Aveau nevoie de provizii, dar amândoi ştiau că încă nu-şi pot părăsi ascunzătoarea. Mai aveau de aşteptat câteva ore.

În acest răstimp, Jacob auzi camioanele care aduceau militarii înapoi de pe teren, câinii lătrând şi soldaţii care vorbeau între ei. Apoi, doi soldaţi se opriră chiar lângă mormanul lor de lemne. Îşi aprinseră ţigările, plângându-se cât de furios era Von Strassen că scăpaseră alţi doi evrei din lagăr. Ciobănescul lor german urină pe lemne şi curând plecară.

Jacob zâmbi. Nu se putu abţine. Von Strassen nu avea idee cine era Jean-Luc Leclerc, dacă îşi imagina că este evreu.

Jacob se bucură pentru favoarea finală pe care i-o făcuse Josef. Îl rugase pe prietenul lui polonez să se strecoare la registratură, să scoată dosarul lui şi pe al lui Luc – dosarele oficiale,
cu toate informaţiile personale – şi să le distrugă. Cu toate evenimentele şi stresul ultimelor zile, uitase să-l întrebe pe Josef dacă reuşise să o facă. Era riscant, desigur. Dar, dacă reuşise, însemna că tot ce avea acum Von Strassen erau numerele tatuate pe antebraţul lor. Dacă Josef reuşise, însemna că Von Strassen nu avea numele, fotografiile, biografiile lor, numele rudelor, sau orice descriere a felului în care arată, mai puţin ceea ce puteau stoarce de la şefii de bloc şi de la oamenii din dormitoarele lor.

Poate că Josef reuşise. Poate că nu. Dar faptul că Von Strassen credea că vânează doi evrei era probabil un semn că Josef dăduse mica lovitură. Dacă da, Von Strassen era în dezavantaj. Totuşi, poate că ştia exact cine erau Jacob şi Luc şi spusese despre ei că sunt evrei ca să stârnească pofta de sânge a soldaţilor.

Nu aveau cum şti cu siguranţă. Singurul lucru de care Jacob era sigur era că, de vreme ce Luc se simţea tot mai rău, nu puteau aştepta cu niciun chip până la ora două dimineaţa să plece. Aveau nevoie de o perioadă mai lungă de întuneric să ajungă cât mai departe de locul ăsta.

Asta însemna un singur lucru: vor pleca la miezul nopţii, cu două ore mai devreme decât plănuiseră.

Cineva îl împingea în coaste.

Jacob se frecă la ochi şi încercă să se scoale în capul oaselor, dar se simţi ameţit şi dezorientat în beznă.

Cămaşa îi era leoarcă de transpiraţie. Puse mâna la frunte şi îşi dădu seama că avea febră. Luase virusul, care o fi fost acela, de la Luc, şi momentul nici că putea fi mai rău ales.

— Jacob, trebuie să plecăm, şopti Luc.

— Cât e ceasul? întrebă Jacob în şoaptă.
— Aproape trei, răspunse Luc.
— Cât?
— Trei dimineaţa, repetă Luc. Am adormit. Amândoi. Probabil că de la febră. Trebuie să ne punem în mişcare acum, sau pierdem perioada de întuneric.
Jacob începu să se panicheze. Cum oare se putuse întâmpla aşa ceva? Cum de pierduseră acele trei ore atât de preţioase? Soarele va răsări în mai puţin timp decât timpul pierdut.
— Să aşteptăm noaptea viitoare? întrebă Jacob, ştergându-şi transpiraţia de pe faţă.
— Nu, nu ne putem asuma un astfel de risc, spuse Luc. Aminteşte-ţi, vor începe să folosească lemnele astea în curând. Trebuie să plecăm acum.
Pe Jacob îl dureau cumplit picioarele. În plus, îi era foame, sete şi se simţea tot mai bolnav.
Nicicând nu îi fusese mai dificil să stea în picioare. Jacob trebui să se prindă de marginea grămezii de cherestea ca să nu-şi piardă echilibrul. Luc, care se simţea ceva mai bine, dar nu cu mult, înşfăcă rucsacul şi îi sugeră lui Jacob să iasă el primul din adăpost.
Aveau însă acum o nouă problemă. Jacob încercă să împingă la o parte lemnele de deasupra lor, dar nu putu să o facă. Împinse şi mai tare, trăgând cu toate forţele de lemne, dar pur şi simplu nu avea puterea să clintească cheresteaua câtuşi de puţin.
— Haide, să mergem, îl zori Luc.
— Asta încerc, spuse Jacob, şi în vocea lui se auzi limpede că era neliniştit.
Împinse din nou, fără nici un rezultat.
— Asta e culmea ironiei, mormăi el printre dinţi. Încercă din nou, dar fără mare succes.
Exasperat, se întoarse spre Luc şi spuse:

— Încearcă tu.
Fără să spună un cuvânt, Luc îi dădu rucsacul şi îşi încercă puterile. Reuşi să clintească scândurile câţiva centimetri, dar nu putu să le dea la o parte.

— Ce facem? întrebă Jacob. Suntem prinşi înăuntru. Asta nu e o ascunzătoare, e un mormânt.
— Hai, Jacob, nu-ţi face griji, zise Luc în şoaptă.

— Ce vrei să spui, nu-ţi face griji? îi replică iritat Jacob. Nu vezi ce se întâmplă aici?

— Va fi bine, Jacob. Domnul este cu noi. Ne-a adus până aici. Nu ne va lăsa să murim aici. Te asigur de asta.

— De unde ştii? întrebă Jacob. Cum poţi spune asta? Nu avem nicio cale de ieşire. Nu ne putem croi drum afară. Şi ar fi trebuit ca până acum să fim departe. Asta este de necrezut. Absolut de necrezut.
Dacă ar fi avut loc să meargă, Jacob s-ar fi plimbat prin locul unde erau captivi. Pentru că însă nu avea, se trânti la pământ şi-şi puse faţa în palme, mormăind şi blestemând.

Luc nu spuse nimic. Preferă să cotrobăie prin rucsac şi scoase cele două lanterne. Pune una în buzunar, iar pe cealaltă o prinse sub bărbie. Apoi se ridică şi împinse din nou scândurile de deasupra lor. Nu se clintiră mai mult de zece centimetri, dar era suficient. Fără a aprinde lanterna, Luc o luă şi o strecură în acel spaţiu dintre scânduri şi panourile laterale. Nu era mult, dar era un început.
o— Ridică-te, şopti Luc. Dă-mi o mână de ajutor!
Deşi era pe punctul să facă un atac de panică, Jacob se ridică.
— Ce-ai vrea să fac? întrebă el.
— Să mă sprijini, spuse Luc.
Jacob se execută. Îşi împleti degetele de la mâini, iar Luc îşi sprijini piciorul pe această treaptă improvizată.
— Unu, doi, trei, acum, spuse Luc.

Jacob îl ridică cât de mult putu, dar nu fu suficient, iar lanterna căzu pe jos.
Sunetul îi îngrozi. Dacă îi auzise cineva?
— Haide, spuse Luc, cu nerăbdare în voce. Încearcă iar.
Pe Jacob îl durea cumplit spatele. Muşchii picioarelor îi erau solicitaţi la maximum. Inima îi bătea cu putere, dar încercă din nou. Şi din nou.

A patra oară fu cu noroc. Teama tot mai concretă şi crescândă că s-au prins singuri în capcana unui sicriu din lemn le dădu amândurora un surplus de adrenalină. Cu ultimele puteri, Jacob îl ridică pe Luc şi acesta reuşi să împingă scândurile în sus şi în lateral. Dintr-odată, văzură stelele şi luna. Apucară iar rucsacul şi se ajutară unul pe altul să iasă pe gaura din mormanul de scânduri.
Erau afară!

Lui Jacob cu greu îi venea să creadă. Febra atinsese apogeul. Avea aşchii în mâini. Dar erau afară. Amândoi. Ieşiseră din Auschwitz-Birkenau. Erau dincolo nu doar de un gard electrificat înalt de şase metri, ci chiar de două. Nu se mai vedea niciun soldat. Chiar şi turnurile de supraveghere, în care rar erau santinele, păreau pustii.

Jacob îl îmbrăţişă pe Luc cu toată puterea şi se abţinu cu greu să nu chiuie cât îl ţineau plămânii. Apoi stătură pur şi simplu acolo câteva clipe, îmbătaţi de aerul proaspăt şi privind la cerul înstelat. Era o privelişte minunată.

Dar atenţia lui Jacob se abătu din nou asupra coşului uriaş care se vedea în depărtare, cu flăcările lui albastre şuierătoare şi cu fumul negru rostogolindu-se peste cerul lagărului, şi fu cuprins de tristeţe. Toată însufleţirea pe care o simţise cu câteva clipe înainte se risipise. Nu-i venea a crede ce repede fu înlocuită de o greutate pe care ştia că nu o putea descrie pe înţelesul celor care nu fuseseră la Auschwitz. Jacob îşi reaminti ce spusese Gerhard Gruder când ajunsese acolo: singura cale de ieşire

din iadul ăsta era pe coş. Jacob îl crezuse atunci. Însă iată unde se aflau acum el şi Luc. Evadaseră. Poate că vor ajunge la adevărata libertate. Poate că nu. Dar realizaseră ceva ce, cu siguranţă, înainte vreme, considerase că este absolut imposibil. Cu toate acestea, Jacob ştia că Gruder nu greşise întru totul.

Câţi evrei, polonezi, ţigani şi alţii nu părăsiseră acest loc pe coşul cuptoarelor? Mai mulţi decât putea el suporta.

Jacob privi către lagărul care fusese casa lui. Cu luminiţele care pâlpâiau, părea atât de potolit, atât de liniştit. Un străin, se gândi el, ar fi putut trece la ora aceea pe-acolo fără ca acest loc să-i dea de gândit. Nu părea atât de întunecat şi ameninţător noaptea.

Jacob însă ştia că el nu ar fi putut face niciodată această greşeală. Văzuse prea multe. Ştia dureros de bine ce se întâmpla în spatele acelor ziduri. Ştia că acele flăcări erau alimentate cu cadavrele fraţilor săi deţinuţi.

Jacob îşi aduse din nou aminte că el şi Luc nu evadau să-şi salveze pielea. Erau, după cum spera el, nişte martori care se ridicau parcă din mormânt pentru a spune lumii ce atrocităţi se petrec şi a o face să le oprească.

Atunci înţelese Jacob că era adevărat ce-i spusese cândva Leszek Poczciwinski. Motivul pentru care Höss şi Von Strassen îşi luaseră toate acele măsuri de securitate nu erau doar să-i ţină pe deţinuţi înăuntru. Erau pentru a ţine adevărul înăuntru. Pentru a se asigura că nimeni nu va afla despre maşinăria ucigaşă nazistă.

81

2. iunie 1944

Puseră scândurile înapoi unde fuseseră.

Deşi din punctul lor de vedere era greu de crezut, exista o foarte mică şansă ca barăcile nu fie construite până la urmă în
acea săptămână, şi voiau ca Josef să aibă o opţiune de evadare la rândul său, dacă se hotăra s-o facă.

Tentaţia lor fu să o ia la fugă ca să-şi salveze viaţa. Dar nu puteau. Nu încă. Aşa că, în loc s-o facă, se întinseră pe burtă şi începură să se târască.

Jacob era primul şi, centimetru cu centimetru, îşi croiră drum peste maidanul de câteva sute de metri, îndreptându-se către o pădure de mesteceni. Jacob se temea că ar fi putut declanşa în orice clipă vreo mină care să-l sfârtece în bucăţi, însă urmă cu sfinţenie planul pe care li-l dăduseră Steinberger şi Frenkel. Ei nu fuseseră ucişi de mine. Şi, după cum se pare, nici Fischer şi Kopecký. Aşa că poate că inima lui intrase în fibrilaţie fără motiv. Pe de altă parte, poate că Von Strassen făcuse unele schimbări de care Jacob nu avea habar.

Jacob îşi dădu seama că asemenea gânduri sunt periculoase. Ele îi intensificau neliniştea, îl încetineau şi îi distrăgeau atenţia când avea atâta nevoie să se concentreze. Încercă să-şi păstreze atenţia asupra încercării prin care trecea în acel moment. Dorea să creadă că Dumnezeu era cu el, aşa cum credea omul care se târa în spatele lui. Ar fi dat orice să aibă calmul nefiresc al lui Luc. Chiar şi bolnav, pe chipul lui Luc se citea pacea.

Ajunseră în cele din urmă la pădure. Jacob se târa acum pe coate şi pe genunchi. Oricât de mult şi-ar fi dorit să alerge, nu credea că sunt încă în siguranţă, dar măcar nu mai erau în câmp deschis. Erau la adăpost acum. Făceau progrese.

Apoi se întâmplă însă un lucru pe care Jacob nu-l luase în calcul. Simţi nisip în palme. Privind la dreapta şi la stânga, văzu o fâşie nisipoasă întinzându-se în ambele direcţii.

„Este acesta locul unde sunt minele?” se întrebă. Poate, dar nu puteau să sară peste. Trebuiau să meargă drept.

Se ridică în picioare şi cercetă pădurea din jurul lui în toate direcţiile, temându-se să nu dea din întâmplare peste vreo
patrulă, temându-se de poliţiştii care ar putea sta ascunşi în întuneric. Cu toate acestea, puse un picior înaintea celuilalt. Nu avea de ales.

Nu muriră. El şi Luc traversară banda de nisip prin două locuri separate, având grijă să o netezească în urma lor pentru a-şi acoperi urmele. Şi asta a fost.

Se înţeleseră că era momentul să fugă, aşa că o luară la sănătoasa. Se aflau la mai bine de un kilometru de perimetrul principal al lagărului, nu complet liberi şi siguri, dar destul de departe – şi suficient de adânc în pădure – astfel încât să nu poată fi văzuţi de nimeni din turnuri.

La un moment dat, ajunseră într-o poiană şi se opriră să-şi tragă respiraţia. Acolo, văzură un indicator din lemn pe care scria: „Atenţie! Acesta este lagărul de concentrare Auschwitz. Orice persoană neautorizată va fi împuşcată fără avertisment!” Nu era nicio noutate pentru nimeni, dar îi electriză. Priviră în jur, ascultând şi cercetând pentru a vedea dacă era cineva prin apropiere, hotărâră că nu, şi o luară la fugă din nou.

Spre uşurarea lui Jacob, picioarele lui se dezmorţiseră. Combinaţia de adrenalină curgându-i prin vene, exaltarea care-l cuprinsese de când ieşise din lagăr, groaza teribilă că ar putea fi prinşi, îi făcuseră muşchii să se adapteze. Cu plămânii era o altă poveste. Era impresionat de cât de bine se descurca Luc. Omul părea făcut să fie alergător. Jacob, nu. Nu mai avusese parte de atâta exerciţiu din zilele când făcea parte din Rezistenţa din Belgia, şi îi ardea pieptul. Dar, oricât de mult şi-ar fi dorit să se oprească şi să se odihnească, nu-şi putea permite. Dacă plămânii lui

explodau şi el murea, îşi accepta cu bucurie soarta. Pe de altă parte, dacă se oprea şi se odihnea pentru un timp şi era prins din pricina aceasta – şi l-ar fi dus în lagăr să-l spânzure – nu şi-ar fi iertat-o niciodată.

Folosind ca reper palida Stea Polară, continuară să alerge încă o jumătate de oră sau cam aşa, când Jacob se opri.

– De ce te-ai oprit? întrebă Luc, gâfâind, dar într-o stare mai bună decât prietenul său. Trebuie să continuăm.

– Nu, priveşte cerul, spuse Jacob. Se face lumină. Trebuie să găsim un loc unde să ne ascundem pe timpul zilei.

Văzură că se apropiau de marginea unui sat.

Deşi nu aveau nicio idee despre ce sat este, trebuiau să presupună că toţi locuitorii le sunt ostili. Jacob ochi o mică fermă cam la un kilometru spre dreapta. În casă nu se zărea nicio geană de lumină, iar pe coş nu ieşea fum. Oricum, avea un hambar mare în spate.

– Ce spui de asta? întrebă, iar Luc fu de acord.

Îşi croiră drum prin lanul de porumb, dezamăgiţi că sezonul era prea timpuriu pentru a putea găsi vreun ştiulete pe care să-l poată mânca, şi intrară în hambar chiar când dungile roşii-portocalii de lumină ale zilei se iviră la răsărit. Uşor, cu grijă, intrară în hambar prin spate, departe de casă, şi-şi dădură seama – mai întâi după miros şi apoi pentru că văzură vacile – că se aflau într-o fermă de lapte.

Ceea ce însemna un risc în plus, pentru că fermierul putea veni oricând să mulgă vacile. Pe de altă parte însă, ţinând cont de acel moment zilei, era posibil ca vacile să fi fost deja mulse. Nici Luc şi nici Jacob nu voiau să afle pe propria cocoaşă, aşa că ochiră un pod de care se sprijinea o scară de lemn şi se furişară acolo.

Tocmai atunci intră cineva în hambar pe partea cealaltă. Fugarii îngheţară când auziră nu una, ci două persoane fluierând. Privind în jos printre scândurile podului, văzură două adolescente. Fetele, probabil surori, înşfăcară fiecare câte un scaun de lemn şi se aşezară să mulgă vacile tatălui lor.

Prudenţi, Luc şi Jacob se îndreptară pas cu pas către spatele podului. Se opriră într-un loc întunecos, se acoperiră cu fân şi
încercară să-şi amintească să mai şi respire din când în când. Nu îndrăzniră să tuşească sau să strănute sau să facă cel mai mic zgomot. Jacob se trezi salivând. Nu mai gustase lapte de când îi dăduse Abby un pahar la clinică. Părea că se întâmplase cu secole în urmă. Să îndrăznească oare să încerce să facă rost de ceva lapte astăzi?

*

·— Loveşte-l din nou, spuse Von Strassen.

Lui Louie Grasul nu trebui să-i spună de două ori. Îl lovi atât de tare pe Josef Starwolski în stomac, încât acestuia îi ţâşni sângele pe gură.

Evreul polonez de douăzeci şi unu de ani, cu mâinile şi picioarele prinse cu lanţuri de un zid de ciment, era deja distrus. Faţa, ochii şi nasul erau atât de rănite, umflate şi pline de sânge, că nu l-ar mai fi recunoscut nici propria sa mamă. Dar, deşi Von Strassen îl supunea de ore în şir acestui interogatoriu brutal, Starwolski nu cedase încă.

·— Chiar crezi că am să te omor? îl întrebă Von Strassen. Nu mă cunoşti defel, nu-i aşa, Josef? Ţi-ar plăcea. Chiar ţi-ar plăcea dacă te-aş scuti de mizeria asta de viaţă, nu-i aşa? Dar unde ar fi distracţia? Nu, nu, nu te voi omorî, Josef. Voi continua să te interoghez până ce ne vei spune ce vrem să ştim. Şi dacă nu-mi răspunzi, o să-l pun pe prietenul meu aici prezent să-ţi taie degeţelele, unul după

altul. Nu-i aşa că sună mai bine? Acum, spune-mi ce vreau să aud. Încotro se îndreaptă prietenii tăi, Jacob şi Luc?

*

Răspunsul era nu.

Fetele erau foarte eficiente în munca lor. Umplură găleţile, turnară laptele într-un vas mai mare, apoi le umplură iar şi iar, şi când terminară totul, se luptară din greu să ducă putina cu lapte în casă. După ce plecară, văzură că nu mai era lapte
de muls. Mai mult decât atât, se dovedi că aveau fraţi şi surori mai mici care curând făcură ochi şi începură să se alerge, intrând şi ieşind din hambar toată ziua. Săreau şi râdeau şi îşi vedeau de treabă ca şi când n-ar fi avut nicio grijă. Jacob uitase că există copii ca aceştia pe lume.

De asemenea, tatăl lor intră şi ieşi din hambar de câteva ori pe parcursul zilei. Odată veni să ia o furcă. Altădată, un topor. Curând, Jacob îl auzi tăind lemne în curtea din spatele casei, înconjurat de strigătele de bucurie ale copiilor. Îl făcură să se gândească la Ruthie. În două săptămâni ar fi împlinit 15 ani. Trecuseră cinci ani şi jumătate lungi de când o privise pe sora sa în ochi ultima dată.

Foamea chinuitoare şi teama constantă că vor fi descoperiţi făcură dificilă respectarea planului stabilit de dascălii lor: să doarmă toată ziua şi să fugă noaptea. Abia pe la trei după amiaza, Luc adormi în sfârşit, iar Jacob mai rămase treaz încă o oră.

După doar câteva ceasuri, îi trezi mirosul provenit de la o sobă din cărămidă pe care se gătea cine ştie ce minunăţie. Lui Jacob îi lăsă gura apă şi se abţinu din răsputeri să nu se furişeze din pod să înşface primul lucru care părea comestibil.

Curând sună un clopot. Copiii veniră alergând de pretutindeni, apoi se făcu linişte.

Jacob îşi imagină tot felul de lucruri care se puteau întâmpla la masă, încercând să potrivească aromele mâncărurilor, dar adesea doar salivând la gândul a ceea ce ar fi vrut să mănânce. O oră mai târziu, fetele reveniră să mulgă vacile, râzând şi plângându-se de friptura teribilă pe care mama lor o pregătise pentru prânz, fără să bage de seamă că doi fugari rupţi de foame le ascultau fiecare cuvinţel la doar câţiva metri deasupra capetelor lor.

*

Von Strassen era livid.

Josef Starwolski încă nu vorbise, astfel că Von Strassen dădu din cap, iar Louie Grasul ridică toporul şi reteză degetul mare de la mâna dreaptă a lui Josef.

Josef nu începu oricum să vorbească. Urlă, după care îşi pierdu cunoştinţa. Asta îl înfurie pe şeful securităţii de la Auschwitz mai tare decât orice. Nu mergea. Ori Starwolski nu ştia nimic, ori era extrem de loial celor doi oameni. Oricare ar fi fost explicaţia, efectul era acelaşi. Şi mai rău, cehii care lucraseră la brutărie cu Jacob Weisz şi Jean-Luc Leclerc nu vorbeau nici ei. Şi ei fuseseră de asemenea torturaţi până la limita de suportabilitate a oricărei fiinţe umane. Dar nu ştiau nimic.

Era timpul ca Von Strassen să-şi îndrepte atenţia către Abigail Cohen.

82

·— Îl cunoşteai pe Jacob înainte să ajungi la Auschwitz? întrebă Von Strassen.

·— Pe cine?

·— Nu mă lua de prost, domnişoară Cohen, ripostă colonelul plimbându-se prin cameră, înconjurând scaunul de lemn de care ea era înlănţuită în subsolul rece şi umed, plin de miasme, căruia deţinuţii îi spuneau groapa.

·— L-ai cunoscut pe Jacob Weisz înainte să fie adus aici?

·— Îmi pare rău, dar nu ştiu despre cine vorbiţi, replică Abby.

·— Jacob Weisz, spuse din nou Von Strassen. Chiar vrei să mă minţi în faţă că nu ştii despre cine vorbesc?

·— Îmi pare rău, dar nu am auzit niciodată acest nume.

·— *Mincinoaso!* strigă Von Strassen, apropiindu-şi faţa la câţiva centimetri de a ei.

·— Eşti o mincinoasă, domnişoară Cohen, şi dacă nu începi să-mi dai răspunsurile pe care vreau să le aud, nu voi avea de ales decât să te supun unor sălbăticii pe care nici nu ţi le poţi imagina.

În spatele lui, Louie Grasul stătea în întuneric, jucându-se cu o bâtă de lemn murdară de sânge şi holbându-se la Abigail cu o căutătură pe jumătate nebună în ochi. Von Strassen văzu cum ea aruncă repede o privire în colţul încăperii şi apoi din nou la el. I se citea o hotărâre de oţel în ochi, dar el înţelese că începea să şovăie. Von Strassen nu dăduse permisiunea ca această fată să fie atinsă – nu încă – dar nu avea nicio îndoială că pe bărbat îl mâncau palmele, iar vremea lui avea să vină curând.

·— Serios, nu am auzit niciodată numele acesta, insistă Abby.

·— *Prostii!* Ştim că te-ai întâlnit în mod repetat cu domnul Weisz. Ştim că fratele tău, Max, a fost cel mai bun prieten al lui în lagăr. Ştim că ei doi au fost prinşi furişându-se în cabinetul medical în care lucrezi. Şi mai ştim multe altele. Ştim că tu i l-ai prezentat pe domnul Weisz lui Jean-Luc Leclerc. Şi că acest domn Weisz ţi-a dat un cadou înainte de evadare. Şi că tu i-ai dat domnului Weisz un cadou înainte să evadeze. Şi că tu şi Josef Starwolski aţi fost ultimii evrei care aţi vorbit cu domnul Weisz înainte de evadare. Aşa că mă gândesc că i-ai dat câteva instrucţiuni despre cum să evadeze şi încotro să o ia şi despre oamenii cu care să se întâlnească şi ce să le spună. Vei continua să

negi toate astea când avem dovezi, avem martori, avem jurnalul domnului Weisz, pe care ţi l-a dat şi pe care oamenii mei îl analizează chiar acum pentru a găsi coduri ascunse şi mesaje?

·— Staţi o clipă, aşteptaţi, aşteptaţi – vorbiţi despre Leonard? întrebă Abigail, părând la fel de perplexă pe cât era de înspăimântată. Leonard Eliezer? Da, îl cunosc pe Leonard. Şi da, suntem prieteni. Dar nu am auzit niciodată acest nume, Jacob... Cum i-aţi spus?

·— *Weisz*, domnişoară Cohen, spuse Von Strassen. Da, Jacob Weisz, alias Leonard Eliezer. Jacob este numele său adevărat. Acesta este numele care i l-au dat atunci când s-a născut la Berlin, pe 2 februarie 1921, fiul doctorului Reuben Weisz şi al lui Sarah Schmidt Weisz. Nu a fost niciodată Leonard Eliezer. Acesta era o ficţiune, un pseudonim împrumutat de la un om mort din trenul cu care a venit de la Bruxelles. Dar numele său real este Jacob Weisz, şi te întreb dacă l-ai mai întâlnit vreodată înainte de a ajunge la Auschwitz.

·— Domnule colonel, vă rog, nu am mai auzit niciodată acest nume Jacob Weisz până astăzi, spuse Abigail. Dacă spuneţi că acesta era numele real al lui Leonard, atunci probabil că era, dar eu nu l-am auzit niciodată. Nu mi l-a spus niciodată mie. Sau lui Max.

·— Dar Poczciwinski?

·— Nu.

·— Leszek Poczciwinski nu a pomenit niciodată de Jacob Weisz?

·— Nu, niciodată – nu l-am auzit niciodată.

·— Dar discuta cu tine despre Leonard Eliezer?

·— O dată, cred – dar într-adevăr l-am cunoscut pe Leonard prin Max.

Von Strassen mai dădu ocol scaunului de câteva ori, încercând să se lămurească dacă o credea sau nu.

·— Te mai întreb pentru ultima oară. L-ai mai întâlnit pe Leonard Eliezer înainte de a sosi aici, la Auschwitz?

·— Nu, domnule colonel. Nu l-am mai întâlnit pe Leonard înainte să vin aici. Aş fi vrut să-l întâlnesc. Mă gândesc la el ca la un prieten. Aş fi vrut să am mai mult timp la dispoziţie ca să-l cunosc.

·— Încotro se îndreaptă?

·— Nu am nicio idee.

·— Cred că ai.

·— Dar nu ştiu.

·— Atunci, ce i-ai dat chiar înainte de a pleca?

·— Nimic.

·— Nu mă testa, domnişoară Cohen. Avem martori. Ştim că domnul Weisz a părăsit spitalul ducând un pachet mic. Acum, ce era în el? Ce i-ai dat mai exact?

83

Luc avea încă febră.

La fel şi Jacob, dar Luc arăta mult mai rău. Temperatura părea să fie mai ridicată. Avea faţa şi mâinile reci şi umede şi nu se putea opri din tremurat. Oricum, pentru moment, dormea în fân, acoperit cu haina cu care-l înfăşurare Jacob după ce Luc începuse să tremure incontrolabil. Jacob se hotărî să-l lase să doarmă. Soarele începuse să apună către vest, dar încă se mai auzeau copiii jucându-se pe câmp. Mai erau câteva ore până vor fi cu toţii în pat şi ei doi vor fi suficient de în siguranţă să o ia din loc.

Pentru că nu avea altceva de făcut, Jacob se gândi că, probabil, era momentul să deschidă cadoul de la Abby. Voia să îl deschidă de când i-l dăduse şi, de atunci, se tot gândea mereu la el. Într-adevăr, acel pachet era unul dintre lucrurile care îl ajutaseră să meargă mai departe,

trecând prin încercările ultimelor zile. Şi acum, în sfârşit, putea vedea ce îi dăduse.
Scotoci, fără să facă zgomot, până la fundul rucsacului.

La început dădu de cutia de oţel închisă cu lacăt, care conţinea preţioasele documente, fotografii, registre contabile şi alte materiale pe care el şi colegii lui le furaseră de la nazişti. Acesta era elixirul nemuririi, premiul pe care îl furaseră din lagăr – materiale care conţineau probele de netăgăduit ale caracterului
şi amplorii atrocităţilor naziste petrecute în lagărul de la Auschwitz-Birkenau.

Era ceea ce va conta, mai mult decât propriile lor mărturii, Jacob era sigur, pentru a-i convinge pe evreii maghiari şi pe Aliaţi în legătură cu ceea ce făcea cu adevărat *der Führer* în spatele uşilor închise. Era ceea ce îi va determina să ia măsuri decisive pentru a salva poporul evreu şi destinul Europei.

Instinctiv, Jacob simţi şnurul subţire din piele care atârna la gâtul său şi de care era legată cheia care putea deschide cutia. Era încă acolo, încă în siguranţă. Nu era singura cheie pe care o aveau. Luc avea şi el una, înfăşurată în jurul gleznei stângi, ascunsă de şosetă şi gheată. Dacă unuia dintre ei i se întâmpla ceva, cel care avea rucsacul trebuia să-l părăsească pe celălalt fără să privească înapoi, ştiind că va putea deschide cutia în faţa celor care trebuie, la momentul potrivit.

Jacob puse mâna pe cutie şi simţi răceala oţelului. O lovi cu degetele, apoi continuă să caute.

O clipă mai târziu, pescui pachetul lui Abby. Îl ţinu în mână, uitându-se la el o vreme, venindu-i greu să creadă că este real, dorind pur şi simplu să savureze acest moment straniu. Cum şi-ar fi putut imagina atunci când a ajuns pentru prima oară în lagăr, că îi va face cineva un cadou? Cum şi-ar fi putut imagina că acea persoană va fi o

fată care avea un asemenea efect profund asupra lui? Simţea toate acestea doar pentru că nu mai întâlnise o altă fată în lagăr? Jacob nu credea. Era ceva special la Abby.

Nu se aşteptase să primească un cadou de la ea. Era un neaşteptat gest de bunătate într-un loc unde asemenea acte erau extrem de rare. Şi totuşi, în timp ce reflecta la barbaria de dincolo de sârma ghimpată, nu putu să nu fie impresionat de micile dar semnificativele acte de caritate de care avusese parte. Nu făcuse nimic ca să merite bunătatea sau îngăduinţa lui Leszek sau a lui Max. Cu certitudine, nu făcuse nimic ca să le merite din
partea lui Josef sau a lui Steinberger, sau a lui Frenkel şi, cu atât mai puţin, a lui Abby. Sau a lui Luc, de exemplu. De ce au fost toţi atât de amabili? De ce l-au ales pe el şi l-au ajutat să scape? Era de parcă ar fi vegheat cineva să-i fie bine, l-ar fi apărat şi l-ar fi călăuzit să treacă de greutăţi.

Pachetul era învelit în hârtie maronie şi legat cu un şnur căruia Abby îi făcuse o mică fundă. Pe faţă, în colţul din dreapta sus îi scrisese numele fals, *Leonard J. Eliezer*. Avea un scris foarte elegant, dar era straniu să vezi numele acesta pus pe hârtie. El zâmbi la iniţiala din mijloc, *J.* Era modul lui Abby de a-i atrage atenţia, folosindu-i numele real, Jacob, fără să rişte să fie prinsă, iar el o îndrăgi şi mai mult pentru acest mic omagiu. Numele lui era important pentru el. Naziştii încercaseră să-l facă uitat. Pentru oficialii din lagăr, el nu era nici măcar un nume. Era cunoscut după numărul înscris pe braţ, 202502. Totul făcea parte din planul nazist de dezumanizare. Nu mai era o persoană, ci doar o vită. Nu avea suflet, doar un număr.

Jacob îşi înclină capul şi ascultă cu atenţie un minut şi mai bine. Când i se păru că nu este nimeni în hambar sau suficient de aproape ca să-l poată auzi sau să dea din

greşeală peste el şi Luc, se hotărî să continue. Înlătură cu grijă şnurul şi îl puse deoparte, apoi, încet, dezveli pachetul şi îndepărtă hârtia. Ţinea acum în mâini o cutie de carton, similară celei în care se vând pantofi, dar pe jumătate. Din nou, făcu o pauză şi ascultă dacă era vreun pericol, dar nu auzi pe nimeni pe aproape. Cu inima bătând, îndepărtă capacul cutiei.

Înăuntrul acesteia, Jacob găsi nu un singur cadou, ci două, fiecare într-o cutie mai mică. Ambele erau învelite în hârtie albă. Era îngrozit de posibilitatea ca foşnetul hârtiei rupte să fie auzit de cineva în trecere pe acolo. Dar apoi se ocărî în sinea lui pentru spaimele acestea. Una era să fie precaut şi alta să fie paranoic. Ajunsese până aici şi supravieţuise. Trebuia să aibă încredere în
propria judecată. Rupse aşadar hârtia primului cadou şi rămase uimit de ceea ce găsi. În mâinile sale, stătea o copie mică a Psalmilor. Era o ediţie fumoasă, cu o copertă de piele brună, bine legată, pe faţa căreia încă se distingeau urme ale stelei lui David, care părea să fi fost gravată cândva cu o foiţă aurie. Mângâie încântat pielea cu vârful degetelor. Închise ochii şi mirosi coperta. Era o mireasmă cerească. Deschise cartea şi răsfoi paginile la întâmplare, către mijloc, şi un verset îi sări în ochi. Îl citi pentru sine, articulând mut cuvintele, fără a scoate un sunet.

Nu voi muri, ci voi fi viu şi voi povesti lucrurile Domnului.[18] Răsfoi alte câteva pagini către începutul cărţii şi un alt
pasaj păru să-i sară în faţă.

Aşteptând, am aşteptat pe Domnul şi S-a plecat spre mine. A auzit rugăciunea mea. M-a scos din groapa ticăloşiei şi din tina noroiului şi a pus în gura mea cântare nouă, cântare Dumnezeului nostru.[19]

Jacob îşi dădu seama că mâinile îi tremurau. Nu era un om religios. Nu provenea dintr-o familie religioasă. Nu

[18] Psalmul 117, 17 (n. tr.).

[19] Psalmul 39, 1-3 (n. tr.).

avusese niciodată propria Tora sau propriul Tanah. Nu citise niciodată Scriptura, cu excepţia unui scurt pasaj în timpul sărbătorii de bar miţvah, dar pe care nu şi-l mai amintea. Nici nu-şi amintea ca părinţii săi să fi citit vreodată din Psalmi sau vreo altă carte a Scripturii, decât de Paşte, şi şi atunci doar pe scurt. Nici măcar nu ştia dacă-şi doreşte să citească aşa ceva. Dar acum, ţinând această copie a cărţii psalmilor cu degetele sale jigărite şi osoase, ştiind că ultima persoană care atinsese cartea fusese Abby Cohen, era surprins de cât de emoţionat se simţea. Deschizând cartea la pagina de gardă, curios să vadă unde şi când a fost tipărită, văzu o dedicaţie scurtă, scrisă în maniera foarte feminină al lui Abby.

Fie ca această carte să fie un felinar pentru paşii tăi şi o lumină în calea ta, un ajutor de nădejde pentru tine în vremuri de restriște. Oh, cât de mult mi-ar plăcea să ştiu că citeşti câte un psalm în fiecare dimineaţă când te trezeşti. Şi nu doar pentru tine – citeşte-l cu voce tare. Şi, când vei face asta, vei spune o rugăciune pentru mine şi pentru toţi cei de aici, până când veţi reveni şi ne veţi elibera?

Cu dragoste, Abby. (P.S. – Psalmul meu favorit este cel cu numărul 23. Când te
voi revedea, te rog să-mi spui care este al tău!)

Jacob simţi cum i se ridică un nod în gât. Înghiţi cu greu şi aruncă o privire către Luc, uşurat că acesta încă dormea. Apoi răsfoi paginile până ajunse la Psalmul 23 şi văzu că era descris ca unul al lui David.

Domnul mă paşte şi nimic nu-mi va lipsi. La loc de păşune, acolo m-a sălăşluit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors, povăţuitu-m-a pe căile dreptăţii, pentru numele Lui.[20]

Era copleşit de frumuseşea cuvintelor. Nu le mai citise niciodată. Nu-şi amintea să le mai fi auzit înainte. Dar îl atraseră într-un fel care îl suprinse. *De ce?* se întrebă. Citi psalmul a doua oară şi apoi din nou, pentru a treia oară. Ce era în el de-l impresiona atât? Nu era sigur. Se năştea în el un şir de gânduri şi emoţii contradictorii pe care nu le

[20] Psalmul 22, 1-3 în versiunea ortodoxă (n. tr.).

putea descifra şi nici clasifica în acest moment. Dar în sufletul său răsună o întrebare. Cine era păstorul pe care David îl cunoştea atât de îndeaproape?

Stânjenit de întrebare, Jacob lăsă deoparte Cartea Psalmilor şi se întoarse la celălalt cadou din cutie. Îndepărtă şi de astă dată hârtia cu grijă şi rămase uluit şi de astă dată de ce găsi înăuntru. Cel de-al doilea cadou era o parte din Biblie, dar nu din cea evreiască. Nu era o Carte a Psalmilor. Era, în schimb, o versiune mică a Noului Testament în limba germană.

Deodată, toate sentimentele calde pe care Jacob le avea faţă de Abby se evaporară ca roua dimineaţa sub razele soarelui. Îl cuprinse un val de furie pe care nu-l mai simţise de ceva vreme. Noul Testament? Cartea creştinilor? Cum de Abby îşi putuse închipui că va accepta un asemenea lucru? Inima sa profund rănită începu să bată tot mai tare, pe măsură ce îl năpădi un val de emoţii puternice.

Luc se întoarse în somn, speriindu-l pe Jacob. Nu se trezi, totuşi, şi când se cuibări în fine şi se aşternu din nou liniştea, în mintea lui Jacob îşi făcu loc un gând, stânjenindu-l prin simplitatea şi limpezimea lui. Cel de-al doilea dar nu era pentru el. Abby îl pregătise pentru Luc. Deschise repede cartea legată în piele şi, desigur, găsi o dedicaţie pe coperta interioară, scrisă din nou în stilul inconfundabil al lui Abby.

Pentru Luc

Mulţumesc pentru bunătatea şi felul în care m-ai ajutat în scurtul timp de când te cunosc. Nu ştiu deloc cum să-ţi mulţumesc într-un mod potrivit, dar poate că această Biblie te va consola pe timpul călătoriei. Ştiu că ţii la credinţa ta şi am văzut că asta te face diferit. Am o singură rugăminte. Vrei să îi citeşti un pasaj din Biblia ta şi companionului tău în fiecare zi în care sunteţi împreună şi să-l laşi şi pe el să-ţi citească ceva? Şi, atunci când vei face asta, amândoi să spuneţi o rugăciune pentru mine şi pentru toţi cei care suntem aici, până când veţi veni să ne eliberaţi?

Cu recunoştinţă, Abigail Cohen

Cuvintele lui Abby pătrunseră în mintea şi sufletul lui Jacob, alungându-i întreaga mânie şi amărăciune. Nu

încercase să-l provoace. Dimpotrivă, căutase o cale simplă de a-şi arăta bunătatea faţă de Luc. Dintr-odată, totul căpătă sens şi uşurarea pe care o simţi era palpabilă. Abby era un suflet bun. Gândul îl făcu să-i simtă lipsa şi mai mult.

Privind la contrapagină, Jacob văzu o altă dedicaţie, care nu mai era scrisă de mâna lui Abby.

Pentru Yens, cu ocazia celei de-a zecea aniversări

Să-ţi aminteşti cuvintele lui Iisus în fiecare zi a vieţii tale, dragă fiule. „Dacă veţi rămâne în cuvântul Meu, sunteţi cu adevărat ucenici ai Mei. Şi veţi cunoaşte adevărul, iar adevărul vă va face liberi.” (Ioan 8, 31–32) Mergi cu Dumnezeu.

Cu dragoste, mama şi tata
9 mai 1904

Jacob nu avea nici cea mai vagă idee cine era Yens. În mod clar nu mai era de multă vreme copil, era om în toată firea şi, în mod evident, un creştin care, din anumite motive, ajunsese în lagărul de la Auschwitz. Judecând după data dedicaţiei, recent împlinise 50 de ani – asta dacă mai trăia.

Mai trăia oare? se întrebă Jacob. Nu era uşor pentru un bărbat de vârsta lui să îndure chinurile lagărului. Într-adevăr, părea foarte probabil să fi murit. Dar, oricare ar fi fost adevărul, indiferent de motivul pentru care fusese condamnat la Auschwitz, acest om, aparent, era temeinic legat de credinţa lui de-şi adusese cu el Biblia din copilărie.

Jacob medită la asta în timp ce frunzări paginile Noului Testament, la fel de uzate ca ale Cărţii Psalmilor, dacă nu chiar şi mai mult. Fu surprins de multitudinea versetelor subliniate cu creionul şi de numeroasele notiţe de pe margine. Oricine fusese acest Yens, preţuise în mod evident această carte şi o
studiase în amănunţime. Cu siguranţă fusese şi el dezbrăcat la sosirea la Auschwitz, se gândi Jacob, şi-i luaseră toate obiectele de valoare, le catalogaseră şi le

depozitaseră în imensa magazie de la punctul de lucru Canada.

Cât de greu i-o fi fost să se despartă de ceva atât de preţios pentru el! Acest gând îl conduse la o altă întrebare: pentru ce în lumea asta ar fi putut fi un neevreu, adică un creştin, închis la Auschwitz? Nu avea sens. Şi totuşi, aşa stăteau lucrurile şi cu Luc. Jacob nu şi-ar fi imaginat niciodată că s-ar putea întâlni cu vreun creştin în lagărul de concentrare. Dar se întâlnise şi, aparent, mai erau şi alţii.

84

·— Nu am să vă întreb din nou, domnişoară Cohen.

Puţina răbdare pe care o avea colonelul Von Strassen se risipi repede.

·— Nu ştiu ce altceva aţi dori să spun, replică Abby. V-am tot spus, erau Biblii, doar Biblii – o carte a Psalmilor pentru Leonard şi Noul Testament pentru Luc. Nu le-am dat nicio hartă. Nu le-am oferit niciun contact în afara lagărului. Nu am niciun contact de acest fel. Nu am nicio idee încotro merg. Da, ştiam că aveau de gând să evadeze. Şi, da, eram bucuroasă pentru ei şi puţin speriată. Dar nu am fost implicată în planificare.

·— Continuaţi să spuneţi acelaşi şi acelaşi lucru, iar şi iar, se exasperă Von Strassen.

·— Pentru că acesta este adevărul!

·— Pentru că este o *minciună*! Pentru că ţi-ai fabricat o poveste de acoperire şi te ţii strâns de ea. Dar asta doar pentru că te gândeşti că nu există consecinţe. De cât timp te afli la

Auschwitz, domnişoară Cohen? Chiar crezi că îl poţi minţi pe

der Führer şi pe reprezentanţii lui fără a fi pedepsită?

Von Strassen făcu un semn cu mâna dreaptă şi Louie Grasul deschise uşa celulei. Doi gardieni târâră trupul schinguit al lui Josef Starwolski şi îl aruncară în faţa ei. Îngrozită, Abby privi în lături, dar Von Strassen o apucă de ceafă şi o sili să privească la bărbatul care zăcea ghemuit în faţa lor.

Josef încă respira.

Von Strassen dădu iar din cap şi unul dintre gardieni îi ridică lui Josef capul, astfel încât ea să-i poată vedea chipul lovit, însângerat, desfigurat.

·— Ultima şansă, domnişoară Cohen, spuse Von Strassen, şoptind în urechea ei asemenea unui iubit.

Abby începu să plângă.

·— Nu ştiu ce altceva să spun, răspunse, incapabilă să-şi şteargă lacrimile care-i curgeau de pe obraji, din cauză că avea cătuşe la mâini. V-am spus adevărul. Vă rog...

Von Strassen îi dădu roată de două ori ca un rechin care se pregăteşte de atac. Apoi scoase Lugerul şi îl propti în tâmpla dreaptă a lui Josef.

·— Ai cinci secunde, domnişoară Cohen. Spune-mi încotro se îndreaptă prietenii tăi. Spune-mi care sunt contactele lor. Spune-mi adevărul, altminteri îţi voi împuşca prietenul – complicele tău – şi îi voi zbura creierii chiar în faţa ochilor tăi. Şi apoi voi aduce fiecare soră medicală care lucrează la clinică şi le voi împuşca înaintea ta şi apoi fiecare doctor şi apoi pe fiecare om de la punctul de lucru Canada. Până când îmi vei spune ce vreau să ştiu.

·— Nu face asta, se auzi vocea aproape imperceptibilă a lui Josef. Nu pentru mine. Dumnezeu îi va judeca. Pe toţi.

·— Unu...

Abby începu să hohotească.

·— Nu pot, spuse plângând. V-am spus tot ce ştiu.

·— Doi...

·— Vă rog, opriţi-vă, imploră ea.

·– Trei...
Îl imploră pe Von Strassen să aibă milă.
·– Nu-l pedepsiţi pe Josef, vă rog. Nu vă pot spune ceea ce nu ştiu. Nu pot să vă ajut. Eu ...
·– Patru..
Şi atunci Abby făcu o întoarcere de 180 de grade.
·– Bine, bine! strigă. Leszek. Vor lua legătura cu Leszek.
·– *Nu!* strigă Josef.
·– Unde? întrebă Von Strassen, lăsând pistolul în jos. Unde va avea loc întâlnirea?
·– La Płońsk, spuse ea.
·– În apropiere de Varşovia?
·– Da, da, este o fermă acolo, nu departe de vechea mănăstire. Nu ştiu drumul. Dar asta urmează să facă. Leszek conduce o celulă din mişcarea de rezistenţă de acolo. Adună arme pentru a veni aici să încerce să cucerească locul acesta. Dar, vă rog, Josef nu ştie nimic despre asta. Vă rog, lăsaţi-l să plece.
·– Ar fi bine să-mi fi spus adevărul, domnişoară Cohen, spuse Von Strassen.
·– Vi l-am spus, insistă ea. Acum, vă rog, nu-l mai răniţi pe Josef. Lăsaţi-l în pace. El nu a făcut nimic greşit.
·– Vom afla curând adevărul, replică Von Strassen. Voi transmite informaţia prin radio la Gestapo în Varşovia şi vom face cercetări. Şi dacă minţi, vei fi spânzurată în faţa întregului lagăr. M-ai înţeles?
Cu toate că nu-şi putea stăpâni hohotele de plâns, Abby dădu din cap.
·– Bine, spuse Von Strassen. Acum, ca să fim siguri că nu există niciun soi de neînţelegere...
Scoase din nou Lugerul, îl lipi de capul lui Josef şi trase.

85

Noaptea veni, în cele din urmă.

Una câte una, luminile de la fermă se stinseră. Era timpul să o ia din loc. Uşor, Jacob îl trezi pe Luc în jur de ora 23. Îi dădu prietenului său ultimele fărâme de pâine pe care le aveau cu ei, vechi şi întărite. Luc protestă, spunând că Jacob ar fi trebuit să fie cel care să le mănânce, dar Jacob nu acceptă refuzul. Luc renunţă, îi mulţumi lui Jacob şi înghiţi înfometat cele câteva bucăţele uscate. Când se asigurară că nu era nimeni pe-afară, cei doi bărbaţi ieşiră din hambar şi începură să alerge peste câmp. Din nefericire, era lună plină, iar riscul de a fi văzuţi era mare. Ştiau însă că nu pot sta locului. Trebuiau să meargă spre graniţa slovacă şi să menţină o viteză constantă. Nu vor fi în siguranţă nici acolo, ştiau prea bine. Naziştii ocupaseră întreaga Europă Centrală. Steinberger şi Frenkel le explicaseră însă limpede că nu trebuiau să rămână în sudul Poloniei niciun minut în plus faţă de ceea ce era necesar. Prezenţa naziştilor era prea puternică şi riscurile de a fi descoperiţi şi rearestaţi erau mult prea mari. Căutau cu disperare ceva de mâncare, dar nu aveau prea multe opţiuni. Ferma de la care tocmai veneau era o fermă de vaci, dar erau hectare peste hectare de teren cultivat cu porumb, cât vedeai cu ochii. Problema era că erau în luna iunie, iar porumbul nu era bun de mâncat cel puţin până în august. Astfel că trebuiau să meargă înainte. În cele din urmă, trecură pe lângă o fermă de cartofi şi scobiră după o mână de legume pe care sperau să le poată fierbe şi mânca în curând.

Cu apa stăteau mult mai bine. Când ajunseră, după cum plănuiseră, la râul Soła, se opriră câteva minute să-şi răcorească faţa în apa rece şi să-şi ostoiască gurile arse de sete. După ce băură pe săturate, îşi umplură bidoanele, îşi spălară transpiraţia şi îndepărtară mirosul urât de pe braţe şi de pe piept, după care îşi continuară drumul. Urmară râul spre sud, în amonte. Ştiau de la Steinberger şi Frenkel

că izvorul râului Soła era cam la 90 de kilometri depărtare, undeva într-o zonă montană, cunoscută sub numele de Beskizi, lângă graniţă. În condiţii ideale, ar fi urmat cursul râului, mergând pe maluri până la Žilina. Problema era că de-a lungul malurilor erau oraşe şi sate, locuri unde soldaţii, poliţiştii şi localnicii i-ar fi putut vedea. Şi, chiar dacă erau şi lunci mari şi nelocuite, mai erau bărci care străbăteau râul în sus şi în jos, unele de agrement, altele care duceau mărfuri dintr-un oraş în altul.

Jacob şi Luc ştiau aşadar că trebuia să stea la distanţă şi să urmeze discret firul râului, folosindu-l pe post de reper şi ca sursă de apă.

Dată fiind condiţia precară a lui Luc, nu se mişcau atât de repede pe cât ar fi vrut Jacob, dar nu aveau ce face, aşa că stabiliră un ritm mai lejer prin pădurile întunecoase şi chiar începură să vorbească pentru prima oară de la evadarea lor.

În mod neobişnuit, Jacob deschise discuţia. Începu prin a-i da lui Luc Noul Testament primit de la Abby, cerându-şi scuze că l-a deschis şi spunându-i că nu-şi dăduse seama că este un cadou pentru Luc şi nu pentru el. Luc nu fu deranjat de situaţie. Dimpotrivă, spuse că se simte impresionat de grija lui Abby.

·— Luc, pot să-ţi pun o întrebare? spuse Jacob când ieşiră din pădure şi începură să urce panta unui deal mare, acoperit de iarbă.

·— Sigur, replică Luc gâfâind şi slăbit, însă cumva ţinându-se după el.

Lui Jacob îi trebui ceva timp să-şi dea seama cum poate formula întrebarea ca să nu-l ofenseze pe Luc, dar, până la urmă, o puse de-a dreptul aşa cum îi veni în minte.

·— De ce nu mi-ai spus că bunicul tău este ambasadorul francez din Statele Unite?

·— Ce vrei să spui? întrebă Luc.

·— Este un detaliu important, nu crezi?

·— Ei bine, nu încercam să ascund nimic, dacă asta vrei să sugerezi, răspunse Luc. Nu este unul dintre lucrurile care apar în mod obişnuit într-o conversaţie. Eu nu ştiu nimic despre părinţii şi despre bunicii tăi, nu?

Asta era adevărat, dar nu prea relevant, gândi Jacob. Totuşi, îi veni brusc în gând lui Jacob, Jean-Luc Leclerc nu părea un om viclean. Ar fi putut desigur să-i păcălească pe naziştii care-l capturaseră, dar nu părea să încerce să-i păcălească şi pe cei din Rezistenţă.

·— Cum e? întrebă Jacob

·— Cine, bunicul meu?

·— Da, l-ai întâlnit vreodată? Îl cunoşti?

·— Sigur, spuse Luc. El şi bunica mea locuiau la Paris, unde am şi crescut. Mergeam să-i vizităm întotdeauna de Crăciun.

·— Dar credeam că vii dintr-o familie de fermieri.

·— Aceea este familia din partea tatălui. Toţi sunt fermieri, explică Luc. E vorba însă despre familia din partea mamei. Ea vine dintr-un lung şir de intelectuali, licenţiaţi şi oficiali guvernamentali. Tatăl ei – bunicul meu din partea mamei – este François d'Astier. Este originar din Cherbourg, de pe coasta de nord a Franţei, chiar lângă canalul dinspre Anglia. A avut o mare pasiune pentru istorie şi politică, aşa că a mers la Universitate în Paris, a devenit ofiţer naval şi în cele din urmă a intrat în politică. Un om fascinant, de altfel. Erudit. Sofisticat. Părea
să ştie totul despre tot. Şi ce povestitor! Puteam să-l ascult ore în şir. Îmi amintesc cât de mândri am fost cu toţii când a fost numit ambasador. A fost o mare onoare.

·— Sunt convins, spuse Jacob, sincer intrigat. Dar cum s-au cunoscut părinţii tăi? Vin din straturi sociale atât de diferite.

·— O, Doamne, asta e o poveste aşa de lungă, spuse Luc, râzând puţin.
·— Bine, răspunse Jacob. Avem timp.
Şi, în timp ce mergeau spre sud, Luc începu să spună povestea şi Jacob fu surprins de faptul că această conversaţie părea să-i dea lui Luc atâta energie. Încă arăta supt la faţă, palid şi bolnav, chiar şi la lumina razelor de lună. Dar gândea cu claritate şi vocea sa era surprinzător de puternică.

Când Luc termină de vorbit despre părinţii săi, întrebă cum s-au întâlnit părinţii lui Jacob şi cum au făcut faţă antisemitismului la Berlin. Părea intrigat de mutarea lor la Siegen şi de felul în care au încercat să se integreze în comunitatea evreiască de acolo, cu toate că nu ştiau practic pe nimeni. Aceasta, firește, duse conversaţia către unchiul Avi şi rolul său crucial jucat în existenţa lui Jacob. La început, Jacob ezită să vorbească despre unchiul său. Pierderea era prea mare, amintirea prea dureroasă. Şi, cu cât Luc era mai interesat de subiect, fără a fi băgăreţ, cu atât Jacob se deschidea mai mult. Nu avusese pe nimeni altcineva cu care să discute despre Avi. Constată că îi plăcea să spună poveşti şi să-şi aducă aminte de acest om care îl iubise atât de mult şi care îi fusese la rândul lui atât de drag.
*
Von Strassen îşi încheie informarea.

·— Deci Gestapoul din Varşovia se ocupă de asta? întrebă Höss.
·— Da, domnule.
·— Crezi că ea spune adevărul?

·— Nu aş putea spune, recunoscu Von Strassen. Dar, în aceste circumstanţe, aş înclina să cred că este posibil.
·— De ce?

·— Pentru că toate dovezile pe care le avem strânse până în acest moment duc spre faptul că Leszek Poczciwinski a fost capul mişcării de rezistenţă, aici, la Auschwitz, explică colonelul. El este cel care i-a recrutat pe Steinberger şi Frenkel. El l-a recrutat pe Maximilian Cohen şi, prin intermediul lui, pe Abigail Cohen. Este limpede acum că apoi i-a recrutat pe Jacob Weisz şi, probabil, şi pe Jean-Luc Leclerc. Poveştile ei se potrivesc cu tot ce am aflat până acum.

·— Şi acest Josef Starwolski? întrebă Höss, frunzărind raportul din faţa sa.

·— Nu putem şti cu certitudine cine l-a recrutat, dar toate dovezile ne spun că el era cârtiţa din biroul de documente. Probabil că a interceptat informaţia despre atacul asupra trenului 801 de anul trecut şi i-a transmis-o lui Poczciwinski, care a folosit-o pentru a-l recruta pe Weisz. Dar mai este ceva.

·— Ce anume?

·— Când am vorbit cu şeful Gestapoului din Varşovia, mi-a spus ceva curios despre Leszek Poczciwinski.

·— Şi?

·— Poczciwinski nu este numele adevărat, ci Piotr Kubiak, spuse Von Strassen. Şi se pare că acest Kubiak este căpitan în serviciul secret polonez. Nu era doar şeful rezistenţei aici, la Auschwitz. Gestapoul crede că a devenit acum comandant superior în mişcarea naţională de rezistenţă. Şi, dacă informaţiile pe care le avem vor duce la arestarea lui, atunci putem spera că vom aresta mulţi, dacă nu chiar pe toţi liderii Rezistenţei din Polonia.

·— Asta ar fi o adevărată realizare, colonele.

·— Într-adevăr, domnule.

·— Probabil ceva care ar atrage şi atenţia favorabilă a Berlinului.

·— Să sperăm, domnule. Să sperăm.

·– Jacob, vreau să-ţi spun cât de rău îmi pare, spuse Luc.
·– Pentru ce? întrebă Jacob.
·– Pentru că nu au aprobat prima ta opţiune pentru misiunea asta.
·– Ce vrei să spui? Fireşte că au aprobat-o.
·– Ştim amândoi că nu e adevărat, cu toate că apreciez gestul, spuse Luc. A fost limpede încă de la început că Otto şi Abe au fost cei care m-au vrut pe mine în această misiune, nu tu. Şi, ca să fie clar, nu o iau personal. Ai trecut deja prin atâtea. Ai suferit atât de mult. Nu vreau să fiu o altă cauză de greutăţi.
·– Şi tu nu ai suferit? întrebă Jacob.
·– Fireşte, dar nu mă refer neapărat la mine şi la tine, sau la tine şi familia ta, răspunse Luc.
·– Atunci la cine? insistă Jacob.
·– La poporul evreu, replică Luc în timp ce urcau un deal abrupt. Aţi trecut prin atâtea şi, ca să fiu sincer, sunt profund ruşinat de ceea ce v-am făcut şi continuăm să va facem. Noi, ceilalţi. Noi, creştinii.
Jacob rămase tăcut în timp ce se ajunseră în vârf şi curând începură să se caţere pe alt deal şi mai abrupt.
·– Ştii deja că sunt creştin, continuă Luc. Îmi place să citesc Biblia. Este marea bucurie a vieţii mele. Cred că Iisus este Mesia şi îl iubesc din toată inima, sufletul, mintea şi puterea mea. Ştiu că asta te face să te simţi inconfortabil şi îmi pare rău pentru asta. Nu vreau să te fac să te simţi prost.
Jacob avu o remuşcare.
·– Luc, nu eşti tu vinovat, replică el. Vreau să spun, nu tu personal. Asta este situaţia.
·– Nu ai vrut ca eu să vin, nu? Jacob gemu.
·– Da, este adevărat. Nu am vrut.

·— Ai vrut ca Josef sau Abby să vină, adevărat?
Jacob se crispă de durere. Nu-i plăcea cum sună, dar era adevărat.
·— Uite, nu e nimic personal, Luc – serios, nu este, explică el. Vreau să spun, da, i-aş fi cerut pe Josef şi pe Abby să mi se alăture, dacă ar fi fost după mine. Şi da, ca să fiu sincer, am insistat destul de mult în discuţiile cu Otto şi Abe. Dar aici nu e la mijloc nimic personal. Ai fost mereu foarte bun cu mine, cu toţi evreii – cu Abby şi Josef. Te rog, nu-ţi imagina că te dispreţuiesc, pentru că nu e aşa. Am un mare respect pentru tine.
·— Înţeleg, Jacob, şi apreciez acest lucru, spuse Luc. Chiar apreciez şi vreau să ştii că am încercat şi eu foarte mult să-i fac pe Otto şi Abe să renunţe la idee.
·— Ce vrei să spui?
·— Vreau să spun că în ziua următoare celei în care m-ai invitat, am mers să-l caut pe Otto şi să-i spun că nu pot să accept misiunea.
·— Ai făcut asta?
·— Da.
·— Dar, de ce?
·— Pentru că era ridicol să mă aleagă pe mine. Vedeam limpede că nu tu fuseseşi cel care făcuse alegerea. Nu tu făceai parte din eşaloanele superioare ale Rezistenţei, ei făceau. Nu tu erai cel apropiat de Leszek, ei erau. Nu tu ai plănuit această misiune, ei au făcut-o. Nu puteam să nu văd asta. Şi de aceea le-am spus
că ar fi trebuit să-l aleagă pe Josef sau pe Abby sau pe oricare alt evreu. Nu un neevreu. Nu un pastor. Nu eu.
Jacob era uluit.
·— Şi ei ce au spus?
·— Nu au vrut să asculte. Au spus că trebuie să merg la bunicul meu şi apoi, dacă chiar vreau să-i ajut pe evrei, să

nu mă mai opun lor şi să-i ajut pur şi simplu. Aşa că, în final, am renunţat şi am spus da.
Se lăsă liniştea între ei preţ de câteva momente.
·– Mulţumesc, replică în sfârşit Jacob.
·– Nu ai pentru ce.
·– Nu, pe bune. Vorbesc serios. Mulţumesc pentru faptul că ai înţeles raţiunile mele şi mulţumesc pentru ce ne-ai spus – şi lor, şi mie.
·– Nu ai pentru ce.
·– Ba dimpotrivă. Dar la ce te-ai gândit când mi-ai spus că ţi-e ruşine de lucrurile pe care creştinii le-au făcut evreilor? întrebă Jacob. Vorbeşti despre lucruri precum cruciadele, Inchiziţia? Pogromurile?
Înainte ca Luc să poată răspunde, auziră un camion apropiindu-se de un cot al drumului pe care îl treceau. Se aruncară în iarbă, se lipiră de pământ şi aşteptară.
După câteva momente, pe drumul de munte pustiu trecu un autocamion. Imediat fu linişte din nou. Aşteptară timp de câteva minute, dar tot ce mai auziră fură ţârâitul greierilor, bâzâitul ţânţarilor şi vântul foşnind printre copaci. Precauţi, îşi săltară capetele deasupra ierbii şi priviră în fiecare direcţie după semne de viaţă. Când se asigurară că sunt singuri, se ridicară şi porniră din nou la drum prin iarba înaltă, departe de drum, îndreptându-se către creastă. Şi, în acest timp, Luc dădu răspunsul la întrebarea lui Jacob.
·– Mulţi dintre cei care se consideră creştini au făcut lucruri cumplite poporului evreu, spuse Luc. Lucruri cumplite. Dar au făcut asta după capul lor. Nu au luat aceste idei din Biblie. Nu le-au luat de la Iisus. Vorbeai despre Cruciade şi pogromuri – acestea sunt exact opusul a ceea ce Biblia ne învaţă. Iisus ne-a poruncit: Iubeşte-ţi aproapele ca pe tine însuţi. Ne-a spus: Iubeşte-ţi duşmanul şi roagă-te pentru cei care te persecută. El ne-a poruncit

să întoarcem şi celălalt obraz, nu să jefuim, să ucidem, să distrugem. Acestea sunt lucrări ale diavolului.

—Vorbeşti despre cei care-şi spun ei înşişi creştini că au făcut lucruri oribile, dar ce spui de cei care sunt cu adevărat creştini: despre Martin Luther? Nu a scris tot felul de lucruri împotriva evreilor? Nu a spus că ar trebui arse cărţile noastre de rugăciuni, casele noastre ar trebui distruse, şi tot felul de alte lucruri?

·— Mi-e ruşine să spun că aşa a făcut, recunoscu Luc. Martin Luther a fost liderul mişcării reformiste şi fondatorul bisericii luterane, dar nu era perfect. Departe de aşa ceva. Şi nu vreau să-l apăr pentru că a scris acele lucruri. Era bătrân şi bolnav şi, cel mai probabil, îşi pierduse minţile. Asta nu scuză ce a scris, dar este o posibilă explicaţie. Dincolo de toate, a fost foarte iubitor şi înţelegător faţă de evrei în cea mai mare parte a vieţii lui. Oricum, noi toţi cei care îl iubim pe Iisus dezavuăm ce a scris Luther despre evrei în ultimii ani ai vieţii lui.

·— Cum poţi face asta? întrebă Jacob. Eşti pastor, eşti protestant.

·— Când am crescut şi am intrat în preoţie, nu ştiam niciunul dintre lucrurile acestea despre Luther, spuse Luc. Nu auzisem niciun pastor vorbind despre ele, nici pozitiv, nici negativ. Când i-am auzit prima oară pe Hitler şi Goebbels citând astfel de cuvinte îngrozitoare, cu câţiva ani în urmă, nu am putut crede la început că Luther a scris cu adevărat aşa ceva.

·— Dar a făcut-o, spuse Jacob.

·— Da, răspunse Luc. Luther a scris lucruri îngrozitoare despre evrei. Nu pot să fac nimic în privinţa asta. Dar ele nu veneau de la Iisus. Şi aceia dintre noi care-L urmăm pe Iisus ne punem speranţa şi încrederea în ceea ce spune Iisus, nu în ceea ce au spus alţii de-a lungul istoriei. Îl urmez pe Iisus, nu pe Luther.

·— Dar ce părere ai de ceilalţi pastori germani care predică împotriva evreilor? întrebă Jacob.

·— Ascultă, ceea ce fac naziştii nu are nimic de-a face cu creştinismul. Hitler pur şi simplu se foloseşte de scrierile antisemite ale lui Luther într-o campanie de propagandă. Este adevărat, unii pastori au cedat celui de-al Treilea Reich. Dar mulţi alţii sunt oripilaţi de ceea ce se întâmplă, aşa cum eram şi noi în Le Chambon. Uite, am prieteni pastori în Germania. I-au văzut pe Hitler şi pe naţional-socialiştii lui încercând să îngenuncheze biserica. I-au văzut pe nazişti instalându-şi propriii lideri ca să întemeieze o aşa-numită „biserică naţională". I-au văzut pe nazişti interzicându-le să predice din Biblie. L-au văzut pe Hilter încercând să anexeze biserica şi s-o ridice împotriva evreilor, şi urăsc acest lucru. Au rezistat şi ei cât de bine au putut. Au creat o biserică clandestină numită Biserica Confesională, alcătuită din discipoli adevăraţi ai lui Iisus care au refuzat să se supună lui Hitler.

·— Niciodată nu am auzit de aşa ceva, spuse Jacob profund sceptic.

·— Ei bine, este adevărat. Biserica Confesională i-a rezistat lui Hitler. Au făcut tot ce au putut pentru a-i proteja pe evrei, pentru a-i salva, pentru a-i scoate clandestin din Germania şi a-i duce în Elveţia sau în Franţa – chiar şi în oraşul nostru, am făcut tot ce am putut pentru a avea grijă de ei. Mulţi dintre aceşti pastori au fost arestaţi. Câţiva au mers la închisoare.

Alţii au ajuns la Auschwitz. Chiar i-am cunoscut pe câţiva dintre ei acolo.

·— Dar nu înţeleg, spuse Jacob. De ce ar vrea creştinii să-şi rişte viaţa pentru a salva evrei?

·— Nu ştiu să explic motivele fiecărui creştin, spuse Luc, dar pentru mine şi pentru soţia mea, Claire, răspunsul este evident. Salvatorul nostru a fost evreu. Discipolii săi au

fost evrei. S-au născut în Israel. Au trăit pe Pământul Făgăduinţei. Iisus a predicat „oilor pierdute ale lui Israel”. A murit pe cruce la Ierusalim. A înviat din morţi la Ierusalim. Şi Biblia ne spune că, atunci când Salvatorul nostru se va întoarce, va fi rege şi va conduce din Ierusalim. Atunci, cum să nu-i iubim pe evrei? Iisus nu ne-a spus niciodată să urâm pe cineva. Ne-a învăţat iubirea şi ne-a dat supremul exemplu pe care să-l urmăm. Iisus ne-a poruncit să ne iubim unul pe altul. Ne-a poruncit să ne iubim aproapele ca pe noi înşine. Eşti aproapele meu, Jacob. Dacă nu tu, atunci cine? Tu eşti din aceeaşi familie şi din acelaşi popor cu Salvatorul meu. Cum aş putea să te urăsc sau să-ţi fac rău?

Jacob nu spuse nimic timp de câteva minute, în timp ce coborau un deal mare şi intrau într-o altă pădure.

— Nu spun că am făcut întotdeauna bine, spuse Luc. Dimpotrivă. Mi-e teamă că am făcut multe greşeli. Pastorii mei prieteni din Germania recunosc fără doar şi poate asta. Nu au înţeles de la început cât de diabolic era Hitler. Şi unii dintre ei au făcut compromisuri cu regimul lui, până ce şi-au dat seama cât de despotic şi de demonic este cu adevărat. Dar, când au înţeles, nu au rămas tăcuţi. M-ai întrebat odată de ce un bun creştin ar fi putut fi aruncat la Auschwitz. Ei bine, de asta. Pentru că un bun creştin – unul adevărat – face tot ce-i stă în putinţă să-şi iubească aproapele şi să slujească Mântuitorului său,

chiar dacă acest lucru înseamnă să fii arestat. Chiar dacă acest lucru înseamnă să fii trimis într-un lagăr de concentrare. Chiar dacă asta înseamnă să mori.

87

6 iunie 1944 Oświęcim, Polonia

Înainte de ivirea zorilor, fetele îl ajutară din nou pe tatăl lor să mulgă vacile. Când soarele se ridică, se întoarseră în

bucătărie, unde mama lor pregătea un mic dejun sănătos pentru întreaga familie. Veni şi tatăl lor, după ce încercase să repare un tractor stricat, se aşezară, spuseră rugăciunea şi începură să mănânce.

Chiar atunci, un automobil sedan negru se vedea venind pe alee, ridicând un nor de praf de-a lungul drumului.

·— Aoleu, ăsta-i poliţistul, spuse tatăl ştergându-se la gură în timp ce uita pe fereastra din faţă.

·— Ce caută la noi? întrebă soţia.

·— Nu am nicio idee. Aşteptaţi aici.

Fermierul se ridică de la masă şi se îndreptă către curtea din faţă.

·— De ce ar vrea poliţistul să vină aici, mama? întrebă una dintre fete.

·— Taci, spuse mama sa. Nu e treaba ta.

Cu toate acestea, îi lăsă pe copii să se ridice de la masă şi să se îngrămădească la fereastra din faţă pentru a vedea ce se întâmplă. Văzură cum maşina trase în faţa casei şi apoi se opri. Îl văzură pe tatăl lor lângă maşină discutând cu poliţistul, deşi nu puteau auzi ce anume spun. Apoi, maşina plecă la fel de repede precum venise.

Când fermierul reveni în bucătărie, îşi găsi familia stând în jurul mesei, la fel ca înainte, mâncând în linişte.

·— Am veşti, spuse el.

·— Ce este? întrebă soţia.

·— Nişte oameni au scăpat dintr-un lagăr de detenţie din nord, spuse fermierul.

·— Iar?

·— Aşa se pare.

·— Este a treia oară în ultimele două luni.

·— Asta am spus şi eu.

·— Ce fel de oameni, tată? întrebă una dintre fete.

·— Oameni periculoşi. Dintr-aceia pe care niciunul dintre noi nu-i vrea prin preajmă.

·— Şi de ce ne spun nouă?

·— Vor să fim vigilenţi, spuse fermierul. Să stăm cu ochii în patru şi să vedem dacă se petrece ceva ieşit din comun.

·— Ar veni într-adevăr aici? întrebă cealaltă fată, cu o voce subţire şi tremurată.

·— Poliţistul spune că este puţin probabil, replică tatăl.

·— Asta au spus şi ultima oară, remarcă mama. Şi data ailaltă.

·— Ştiu, spuse tatăl. Nu vreau să vă faceţi griji, dar trebuie să fim atenţi. Dacă vedeţi ceva ciudat, veniţi imediat la mama sau la mine şi spuneţi-ne. Nu voi permite să vi se întâmple nimic. Aveţi cuvântul meu.

·— Da, tată, răspunseră cu supunere.

Dar putu să vadă în ochii lor că se temeau. Nu îndrăznea să le mărturisească faptul că şi el se temea. Războiul fusese destul de dur. Acum însă, tot mai des, săptămână de săptămână, fermierul polonez auzea zvonuri negre despre lucruri teribile care se petreceau în nord. La început refuzase să creadă astfel de lucruri, considerându-le poveşti de groază şi bârfe răuvoitoare.

Zvonurile persistau însă. Poveştile erau tot mai crunte, cu detalii mult mai macabre.

Nu cumva era ceva adevărat în toate astea?

88

Înainte de răsăritul soarelui, Jacob şi Luc găsiră o grotă în care să se ascundă. Din devotament faţă de Abby, Jacob se supuse şi îi citi lui Luc Psalmul 1. În schimb, Luc îi citi lui Jacob primul capitol din Evanghelia după Matei. Nu discutară niciun pasaj. Doar citiră textele. Apoi, Jacob recită singura rugăciune evreiască pe care o cunoştea. La rândul său, Luc se rugă lui Dumnezeu să-i păzească pe Abby şi pe Josef şi pe restul prietenilor rămaşi în lagăr. Se rugă pentru fiecare om care evadase, pentru ca

Dumnezeu să-i ţină în viaţă şi să le poarte de grijă. În sfârşit, se rugă pentru puterea şi curajul de a-şi termina misiunea pentru care fuseră aleşi.
Era o rugăciune mai lungă decât cea a lui Jacob şi era ciudat
pentru Jacob, pentru că nu era o rugăciune scrisă şi nici memorată. Era ca şi cum Luc avea o conversaţie cu cineva. Dar Jacob nu voia să discute asta. Singurul lui gând era către Abby. Dacă avea să o mai vadă vreodată – sau mai bine zis, atunci când o va vedea – dorea să-i poată spune că îşi onorase promisiunea. După asta, cei doi se ghemuiră şi încercară să adoarmă. Grota îi proteja de soarele verii, dar cu siguranţă nu le rezolva problemele. Nu mai aveau pâine şi nici legume sau mâncare de orice fel. Stomacurile le ghiorţăiau. Pierduseră multe kilograme şi erau tot mai slăbiţi de la o zi la alta. Singura veste bună era că febra lui Jacob scăzuse în sfârşit. Nu însă şi a lui Luc. Şi, din pricina mersului forţat, picioarele le erau numai răni cu puroi, care plesniseră şi sângerau, durând îngrozitor. Dar, odată cu căderea nopţii, ştiau că trebuie să o ia iar din loc.

Lui Jacob i se spusese că întreaga călătorie era de circa 135 de kilometri. Mergând sau alergând însă pe un teren nefamiliar – în special noaptea, flămânzi şi bolnavi – înaintau încet. Jacob estimă că nu parcurseseră mai mult de 10-11 kilometri pe zi. Se temea că, în ritmul acesta, nu aveau să ajungă la Žilina mai devreme de 18 sau 19 iunie – dacă erau norocoşi.

Nu era bine deloc, îşi spuse Jacob în gând. În fiecare zi, trenuri cu evrei unguri intrau pe porţile de la Birkenau şi în fiecare zi mii dintre ei erau trimişi direct în camerele de gazare şi în cuptoare. Nu-şi puteau permite să încetinească. Trebuiau să grăbească pasul. Trebuiau să-i

avertizeze pe evreii din Ungaria despre ceea ce făceau cu adevărat naziştii.

Jacob discută despre asta cu Luc şi Luc fu de acord de îndată.

— Nu avem de ales, spuse Luc, cu mâinile şi faţa pătate de o erupţie ciudată. Mergem înainte.

Se îndreptară mai întâi spre râu. Aveau nevoie disperată să se spele, să se răcorească şi să-şi umple bidoanele din nou. Bucata aceasta a râului Soła nu avea case, nici hambare, niciun semn de civilizaţie, astfel că, un timp, merseră pe malul râului. Pe drum, căzură de acord asupra a ceea ce aveau să spună atunci când se vor întâlni cu liderii evreilor din Ungaria, precum şi ce aveau să spună dacă ar fi avut oportunitatea de a se întâlni cu Churchill şi Roosevelt. Discutară dacă ceilalţi se întâlniseră deja cu astfel de lideri. Poate că nici nu mai era nevoie. Poate că o operaţiune de salvare se pusese deja în mişcare. Însă, chiar atunci auziră zgomotul câtorva avioane apropiindu-se rapid dinspre vest. Cei doi bărbaţi se grăbiră să se ascundă sub un pâlc de copaci. O clipă mai târziu, văzură două avioane de luptă germane apărând la orizont. Era neobişnuit să le vezi zburând noaptea. Era şi mai neobişnuit să le vezi zburând atât de jos. Prezenţa avioanelor îl zgudui pe Jacob. Dacă desfăşurau o misiune de supraveghere? Aveau acoperire în unităţi aflate la sol? Erau aici pentru ei sau era mai degrabă doar o coincidenţă deconcertantă?

89

Când avioanele dispărură, cei doi bărbaţi porniră iar la drum în aerul umed al nopţii. În timp ce mergeau, Jacob făcu eforturi să-şi amintească ce îi spuseseră Steinberger şi Frenkel despre calea pe care aveau să o urmeze şi despre pericolele pe care aveau să le întâmpine.

·— Dacă am respectat traseul, îi spuse lui Luc, atunci ar trebui să ajungem în cele din urmă la un mic baraj. E o staţie de tren acolo şi o bază militară germană, astfel că trebuie să fim atenţi. Otto spunea că este o zonă bine păzită. Trupe naziste peste tot şi patrule din oră în oră, toată ziua şi toată noaptea. Nu ne vom apropia de baraj sau de bază, ci ne vom îndrepta spre sud, către munţi.

Odată ce treceau munţii, dacă mai erau încă în viaţă, ar fi ajuns la lacul Żywiec. Conform planului, trebuiau să rămână pe partea vestică a râului, în pădure, până când râul se bifurca. Braţul mai mic, cel din dreapta, îi ducea la Milówka, la doar 10 kilometri de graniţa slovacă. După alte câteva zile de mers, Jacob îşi dădu seama că tot ce îi spuseseră Steinberger şi Frenkel se dovedise exact. În 13 iunie, trecuseră de baraj şi, mulţumită avertizărilor, reuşiseră să se ferească de concentrările de trupe naziste. Acum, se apropiau de al doilea lac mare. Făceau progrese. Erau aproape de obiectiv şi nu muriseră încă. Dar nu era totul bine. În ciuda conversaţiilor spirituale, sănătatea lui Luc se înrăutăţea constant. Jacob abia de găsi suficiente legume şi fructe pentru a putea merge mai departe. Aveau dureri de stomac continue. Picioarele le erau umflate şi sângerau. Şi Luc avea încă o febră serioasă. Începuse să se poticnească la
mers. Respiraţia îi devenise aspră şi dureroasă. Era prea obosit să mai poată vorbi.

În loc să grăbească, încetiniseră pasul.

*

·— *Tată, tată, vino repede!*

În seara de 14 iunie, una dintre adolescente năvăli în bucătărie chiar atunci când mama sa aşeza farfuriile cu friptură de porc şi cartofi fierţi şi mazăre pe masă, şi tatăl său se spăla pe mâini pentru cina târzie.

·— Ce este? întrebă fermierul, alarmat de panica din vocea fiicei sale.
·— În hambar, repede!
Fără a ezita, fermierul trânti de perete uşa din faţă şi o luă la fugă către hambar, aşteptându-se la ce era mai rău, cu adrenalina pompându-i în vine. Era cineva bolnav? Rănit? Mort? Vreun animal era în primejdie? Era vreun şarpe, vreun sconcs sau vreun alt animal care-i punea pe copii în pericol?

O mie de temeri îi trecură prin minte, inclusiv recentele avertismente ale poliţistului.

Când fermierul ajunse în hambar, o găsi pe cealaltă fată şi pe câţiva dintre băieţii lui mai mici urcaţi în pod.

·— Ce este, copii? întrebă, suindu-se pe scara de lemn pentru a li se alătura.
Când ajunse sus, copiii îi arătară un loc în fân, într-un colţ al podului. Afară întunericul creştea, şi era întuneric şi în hambar. Ceru o lampă cu kerosen şi, când i se aduse, o aprinse şi se uită mai de-aproape la ce descoperiseră copiii. Tot ce văzu fu doar o bucată de şnur, mai multe bucăţi mototolite de hârtie maronie şi câteva bucăţi de hârtie albă, de asemenea mototolite şi aruncate.

Începu să se relaxeze şi nu se putu hotărî dacă să râdă sau să-i certe. Şi el făcea prostii când era de vârsta lor, îşi aminti.

Trase adânc aer în piept şi era gata să-i întrebe pe copii de unde au acele lucruri şi de ce îl deranjează cu asemenea nimicuri, când băieţelul cel mic arătă ceva ce ieşea din fân. Când se uită mai de-aproape, văzu că era o şosetă de culoare închisă. O trase cu grijă şi aduse lampa mai aproape. Era o şosetă bărbătească plină de sânge. Inima începu din nou să-i bată cu putere. Acum, când cercetă mai cu băgare de seamă acel cotlon al podului, văzu picături care păreau a fi sânge uscat în câteva locuri

şi numeroase urme în praful podelei. Cineva fusese acolo, şi nu copiii lui. Fusese un bărbat. Un bărbat rănit. Posibil doi. Ceru copiilor să intre în casă. Era timpul să-l sune pe poliţist.

90

·– E timpul, şopti Jacob după ce se lăsă întunericul.

Tunetul bubuia deasupra lor. Vântul se înteţise. Se făcuse frig. Se apropia furtuna şi Jacob se temu că va fi una puternică. Se ascunseseră în timpul zilei într-o veche şi dărăpănată baracă din lemn din mijlocul pădurii. Îi protejase de soare şi de căldură, dar Jacob nu avea încredere să stea acolo prea mult. Găsiseră pe podea un ziar îngălbenit, vechi de câteva luni, şi câteva sticle de bere goale aruncate pe jos. Fără doar şi poate adăpostul era folosit din când în când. Nu-şi puteau permite să fie prin preajmă atunci când o persoană sau un grup avea să vină acolo.

·– Haide Luc, în picioare, insistă Jacob. Dar Luc nu se mişcă.

·– Nu pot.

·– Sigur că poţi, spuse Jacob, punându-şi rucsacul şi pregătindu-se pentru încă o noapte de mers către sud. Aproape că am ajuns. Mai avem doar câteva zile.

·– Lasă-mă aici, gemu Luc.

·– Nu te voi lăsa nicăieri, spuse Jacob. Haide, poţi să o faci.

Cu toate acestea, Luc nu se ridică. Ochii îi erau foarte congestionaţi. Ardea de febră.

Jacob îl înghionti, încercând să-l dezmorţească, dar Luc nu se mişcă şi Jacob se sperie brusc.

·– Te rog, Luc, ridică-te, îi ceru Jacob.

·– Îmi pare rău, prietene, dar nu pot, şopti Luc.

Brusc, Jacob îşi dădu seama că Luc nu se plângea şi nu era leneş. Omul se afla cu adevărat într-o suferinţă extremă.

Când spunea că nu mai poate face niciun pas mai departe, era cu desăvârşire sincer şi Jacob se află în faţa unei dileme morale pe care nu o bănuise niciodată. Nu se putea imagina părăsindu-l pe acest om, dar nici nu puteau rămâne pe loc.

Lucrul cel mai înnebunitor era că se aflau probabil la mai puţin de 20 de kilometri de graniţă. Probabil că ar fi putut trece graniţa într-o singură noapte şi, cu siguranţă, ar fi putut face asta în două – dacă ar fi fost amândoi sănătoşi. Dar nu erau.

Jacob se uită la Luc şi, pentru prima dată, luă în considerare faptul că prietenul lui putea muri din pricina bolii chiar în noaptea aceea. Ştia acum cu certitudine că nu are sens să-l forţeze să se pună pe picioare. Pur şi simplu era imposibil. Luc avea nevoie de două lucruri mai presus de toate: de mâncare şi de medicamente. Fără acestea două, nu mai avea zile multe pe lumea aceasta. Chiar şi cu ele, exista riscul să fie deja prea târziu.

Mult bine le mai făcea să-şi citească unul altuia din Scriptură sau să se roage, hotărî Jacob. Şi le făcuseră pe amândouă, în fiecare zi. Îi ajutase într-o oarecare măsură? Jacob nu vedea nicio dovadă în acest sens.

— Bine, ascultă; tu stai aici şi odihneşte-te, spuse Jacob, schimbând tactica. Mă duc să fac rost de nişte medicamente şi de mâncare. Voi fi înapoi până dimineaţă. Nu pleca nicăieri, ne-am înţeles?

Luc zâmbi slab când auzi ultima propoziţie şi apoi închise ochii, respirând greu şi chinuit.

Jacob ieşi din adăpost, alimentat nu de speranţa că va putea să-şi salveze prietenul, ci de teama că nu o va putea face. Era însă hotărât să încerce.

Mai bine de o oră alergă prin pădure, până ajunse pe o creastă de unde se vedea un mic cătun, la câţiva kilometri la sud de lacul Żywiec. Cercetând satul adormit, compus

din cel mult douăzeci de locuinţe, Jacob ţinti o căsuţă mică din lemn, construită la marginea acestei comunităţi minuscule. Observă că, în timp ce toate celelalte case aveau rufe spălate, atârnate pe sârmă în curţile din spate, frânghia de rufe a acestei case era goală.

Jacob cântări opţiunile. Poate că aceşti oameni erau mai ordonaţi şi mai eficienţi decât cei din restul cătunului. Sau poate că nu erau acasă. Nu avu timp pentru o evaluare mai amănunţită de atât. Era disperat să facă rost de provizii pentru Luc şi era deja trecut de miezul nopţii. Dacă nu se mişca acum, era foarte puţin probabil să se mai poată întoarce la adăpost înainte de răsăritul soarelui. Aproape 40 de minute mai tîrziu era în albia râului, mergând de-a buşilea de-a lungul hambarului mic din spatele casei. Privind printr-o fereastră prăfuită, se convinse că nu era nicio maşină parcată în hambar, dar găsi urme de cauciuc lângă uşi şi pe partea cealaltă a hambarului, sugerând că, în mod normal, un vehicul era parcat acolo.

Furişându-se când pe lângă un copac, când pe lângă altul, îşi croi drum către uşa din spate a casei şi apoi se opri şi se aşeză jos pentru a-şi trage respiraţia şi a se linişti.

Se căzni să audă orice sunet ar fi putut veni din interiorul casei. Nu auzi nimic. Merse după colţ şi se opri din nou, ascultând. Din nou, nu auzi nimic. Nu era nicio dovadă că era cineva – sau întreaga familie – acasă. Dar, în cele din urmă, puteau foarte bine să doarmă.

Cât de uşor putu, Jacob continuă să se mişte de-a lungul peretelui casei, până dădu de o uşă. Încercă să o deschidă, dar era încuiată. Cercetă în spatele casei dacă nu mai exista vreo uşă pe care nu o observase. Nu era, dar găsi o uşă pe cealaltă parte a casei. Din nefericire, şi aceasta era încuiată.

Singura opţiune rămasă, în afară de a sparge o fereastră, era să încerce să intre pe uşa din faţă. Părea riscant, dar ce altă variantă avea? Păşi cu grijă către uşa verandei din faţă şi se aplecă uşor. Îşi şterse mâinile umede de pantaloni pentru a scăpa de transpiraţie şi apăsă pe clanţă.

Spre surprinderea sa, înainte să-şi dea seama, uşa se deschise. Jacob ştia că-şi asumă un risc teribil. Steinberger şi Frenkel îi avertizaseră categoric să nu stabilească niciun contact cu „lumea reală” până ce nu ajungeau în Žilina. Dar situaţia se schimbase şi Jacob considera că nu avea de ales. Ştia care era miza dacă era găsit şi prins. Urma să fie spânzurat sau împuşcat de un pluton, dacă nu reuşea să se sinucidă mai întâi, iar Luc ar fi murit singur în baracă.

Dar aveau nevoie disperată de mâncare – şi de medicamente, dacă găsea – şi era dispus să-şi asume riscul de a-şi salva prietenul şi, într-un sens mai larg, şi pe el însuşi.

Fără să se gândească la altceva, Jacob intră în casă. Nu văzu nici urmă de jăratic în sobă. Nu simţi nici căldură în aer. Era o casă simplă, cu mobilier simplu, din lemn. Pe perete era o cruce de lemn şi podeaua scârţâia la fiecare pas. Observă un baston în faţa uşii şi îl luă. Poate îl va folosi să se apere dacă îl ataca cineva. Trecu în camera din faţă şi apoi se opri din nou, ascultând cu atenţie. Nu auzi nimic, aşa că merse înainte, în sufrageria cu o masă şi şase scaune şi apoi pe hol. Se strecura ca o pisică hoaţă, ţinând bastonul atât de strâns încât i se albiseră degetele. Încercă să-şi imagineze ce ar face cu adevărat dacă stăpânii casei ar apărea prin surprindere. Îi va lovi, chiar aici în propria lor casă? Era total împotriva educaţiei pe care o primise şi totuşi nu-şi putea permite să fie prins şi trimis înapoi la Auschwitz.

În cele din urmă, Jacob ajunse în bucătărie. Rămase pur şi simplu acolo vreme de câteva momente, privind la umbrele pe care lumina lunii le proiecta prin fereastră. Nu era nicio farfurie curată sau murdară în jurul chiuvetei. Pe masă nu era nicio firimitură, nicio urmă de mâncare. Bucătăria era curată şi ordonată. Privirea lui Jacob fu atrasă de alimentele aşezate pe rafturi în cămara adiacentă. Erau bucăţi mari de pâine tăiată, borcane cu murături şi cutii cu nuci şi migdale. Erau vase cu fructe, mere, pere şi chiar câţiva struguri. Erau coşuri cu roşii proaspăt culese şi saci cu cartofi şi pungi cu orez şi cu făină. Erau borcane cu zahăr şi sare şi cu tot felul de condimente. Era chiar şi o farfurie cu fursecuri proaspăt coapte aşezată pe raft, alături de un coş cu rufe curate, bine împăturite.

Gura lui Jacob începu să saliveze. Dar, oricât de mult ar fi vrut, nu îndrăzni să mănânce nimic. Nu aici. Nu încă. Prăjiturile şi lenjeria îl speriară. Acestea sugerau că cei ai casei erau, de fapt, undeva sus, sau într-o scurtă călătorie din care se vor întoarce curând.

Căută rapid în coşul cu rufe şi găsi o faţă de pernă proaspăt călcată, una din cel puţin o duzină. Folosind-o pe post de sac, o umplu cu câte puţin din toate, mai puţin cu făină, zahăr şi condimente, care nu aveau practic nicio valoare atâta vreme cât ei nu puteau coace, ci doar fierbe. Oricât de tentat era să golească complet cămara, încercă să ia doar ceea ce credea că nu va fi observat. Nu luă nici măcar o prăjitură, deşi aceasta fu cea mai dificilă decizie dintre toate. Nu-şi putea permite ca stăpânii casei să creadă chiar şi pentru un moment că au fost jefuiţi. Asta ar fi atras atenţia autorităţilor locale şi ar fi iscat tot felul de întrebări pe care el nu şi le dorea, darămite să li se mai şi găsească vreun răspuns.

Apoi, chiar când se pregătea să plece, văzu o sticlă mică pe pervazul ferestrei. Uitându-se mai bine, văzu că era plină cu aspirină. O deschise repede, răsturnă o duzină sau chiar mai multe pastile, apoi puse la loc capacul şi aşeză sticla exact în locul în care fusese. Oare îl vor ajuta cu adevărat pastilele pe Luc? Jacob se îndoia. Prietenul său avea nevoie de un spital. Avea nevoie de o echipă de medici pricepuţi, nu de câteva pastile. Dar ce altceva putea face? Dacă l-ar fi dus pe Luc la Žilina, era sigur că oamenii din Rezistenţă i-ar fi adus acestuia cei mai buni doctori şi asistente medicale pentru a-l îngriji. Întrebarea era cum putea să-l scoată Jacob pe Luc din Polonia până să fie prea târziu.

91

Mai mult de două duzini de agenţi Gestapo îşi ocupară poziţiile.

Acţionând în urma unei informaţii date de un vecin suspicios, se mişcară în jurul casei, la adăpostul întunericului, cu armele pregătite. Ordinele cereau ca acest bărbat să fie capturat viu, dar ei nu-şi asumau riscuri.

— Fără avertisment, şopti ofiţerul către aghiotanul lui. Nu ştim cine mai este înăuntru şi nu vreau să ia ostatici. Ai înţeles? Adjunctul dădu din cap şi ofiţerul Gestapo dădu semnalul. Apoi, agenţii luară cu asalt casa din toate părţile. Sparseră câteva ferestre şi, în acelaşi timp, sparseră uşile din faţă şi din spate. Curând, focurile de armă sfâşiară noaptea, după care, pe cât de repede începuseră, pe atât de rapid se terminară.

*

— Domnule colonel, sunteţi chemat la telefon.

Von Strassen era încă în biroul său, alături de propria echipă. A lor era singura lumină aprinsă târziu în noapte. Toţi
ceilalţi din Auschwitz plecaseră demult la culcare, cu excepţia unor patrule mobile de soldaţi şi a celor care asigurau acum paza turnurilor 24 de ore pe zi, şapte zile din şapte, pentru a preveni orice altă evadare.
Ridică telefonul aflat pe masa sa.
·— Sunt colonelul Von Strassen.
·— Colonele, aici comandantul Strauss, spuse o voce de la capătul celălalt al firului. Am veşti noi.
·— Da, comandante, ce aţi găsit?
·— În această seară, oamenii mei şi cu mine am răscolit o fermă din Płońsk. Doi oameni sunt morţi. Şase sunt arestaţi. Dar aceştia conduceau o casă rău famată, nu o casă conspirativă. Mă tem că omul vostru Poczciwinski nu este printre ei. Îmi pare rău. Vom continua să căutăm, dar în aceste câteva zile nu am găsit nicio dovadă că prizonierul dumneavoastră v-a spus adevărul. Am cercetat mănăstirea. Am percheziţionat peste douăzeci de case din regiune. Dacă Poczciwinski şi oamenii lui desfăşoară acţiuni aici, nu i-am găsit. Trebuie să vă spun însă că am serioase îndoieli că sunt aici. Cred că vi s-a vândut o informaţie falsă, domnule colonel. Îmi pare rău că vă aduc veşti aşa proaste.
Von Strassen înjură, dar doar în sinea sa.
·— Îţi rămân îndatorat, comandante, replică. Mulţumeşte-le oamenilor tăi pentru munca grea depusă pentru *der Führer.* Şi mulţumesc pentru telefon. Te rog, dă-mi de veste dacă pot să fac ceva pentru dumneata în viitor.
Von Strassen puse telefonul în furcă şi îşi aprinse o ţigară, mai nervos decât fusese vreodată.
Abigail Cohen îl minţise şi urma să plătească.
*

Jacob o luă la fugă înapoi prin pădure, îndreptându-se spre baracă.

Nu gustase nicio fărâmă din mâncarea pe care o furase. Trebuia să se întoarcă până la răsăritul soarelui şi trebuia să înceapă să-l hrănească pe Luc cât de repede putea.

În timp ce fugea, încercând disperat să nu se împiedice în întuneric, se trezi cuprins de teama că Luc nu va supravieţui peste noapte. Erau oameni foarte diferiţi şi credeau în lucruri foarte diferite. Dar Jacob ştia că ar fi murit în lagărul de la Auschwitz dacă Luc nu i-ar fi arătat bunătate iar şi iar. Dacă Luc nu i-ar fi pus mai multă supă în castron în fiecare seară? Dacă nu l-ar fi adus din frigul de pe şantier la brutărie? Dacă nu i-ar fi dat resturile acelea de pâine, când nu-i vedea nimeni? Dacă Luc nu ar fi fost prin preajmă pentru a-l ajuta să evadeze? Luc nu acţionase niciodată singur, bineînţeles. L-au ajutat şi alţii care i-au ţinut spatele. Dar adevărul era că se dovedise un prieten loial şi credincios, şi Jacob era hotărât să-l îngrijească până când se va însănătoşi.

În cele din urmă, dădu buzna pe uşa barăcii. Îl găsi pe Luc aşezat într-o poziţie fetală, aproape inconştient. Jacob îi dădu repede câteva înghiţituri de apă şi două aspirine. Luc încercă să le înghită, dar se înecă. Câteva minute mai târziu, Jacob încercă să-i dea câteva înghiţituri mici de pâine. Luc era parcă prea obosit pentru a mesteca şi prea bolnav pentru a putea înghiţi. Până la urmă reuşi să înghită, dar nu fără un efort imens, iar Jacob îşi dădu seama că va dura mai mult decât anticipase.

Dacă nu putea mânca, Luc nu avea nicio şansă să-şi recapete forţele. Dacă nu-şi recăpăta forţele, nu era capabil să alerge. Dacă nu puteau alerga, aveau să fie prinşi şi ucişi. Şi nu doar ei. Vieţile atâtor altora atârnau în balanţă.

Descurajat, Jacob se prăbuşi într-un colţ pe podea şi muşcă dintr-un măr. Apoi, pentru prima oară în viaţa lui, se puse în genunchi şi spuse o rugăciune. Nu una scrisă, memorată. Nici una învăţată în sinagoga din Siegen. Ci o rugăciune improvizată,
ca o conversaţie. O rugăciune ca acelea pe care le spunea Luc mereu. În acest caz, era simplă şi directă. Jacob nu avea nici cuvinte sofisticate şi nici un vocabular bogat. Doar îl rugă pe Dumnezeu să-i cruţe viaţa lui Luc.

92

Von Strassen era în picioare.

Îşi încheie uniforma, îşi puse chipiul şi mănuşile de piele şi se pregăti să plece către celula unde era încarcerată Abigail Cohen.

Dar, exact atunci când părăsea biroul, sună telefonul.

Secretara sa, la fel ca restul echipei şefului securităţii, arăta trasă la faţă şi îngrijorată, fumând de parcă era sfârşitul lumii. Fusese trează cea mai mare parte a nopţii, iar treaba era departe de a fi terminată. Ridică însă receptorul, ascultă o clipă, apoi îl chemă repede, înainte ca el să plece pe nesimţite.

·— Domnule colonel, sunteţi chemat din nou la telefon.
Cred că acest apel o să vă intereseze.

Von Strassen se opri din drum şi bombăni pentru sine, apoi se răsuci şi intră înapoi în biroul său. Nu-i răspunse secretarei sale, cu atât mai puţin să-i mulţumească. Pur şi simplu trecu pe lângă ea şi întrebă cât era ceasul. Era aproape şase dimineaţa.

·— Colonelul Von Strassen? întrebă o voce de la celălalt capăt al firului atunci când ridică receptorul.

·— La telefon.

·— Îmi pare rău că vă deranjez atât de devreme dimineaţa, domnule.

·— Cu cine vorbesc? întrebă Von Strassen.
Omul de la telefon spuse că era şeful poliţiei locale dintr-un orăşel situat la aproximativ cinci kilometri la sud de lagărul Auschwitz-Birkenau.
·— Am aici un poliţist care a primit un telefon ciudat noaptea trecută, continuă omul.
·— Adică!?
·— A fost sunat de un fermier local, spuse şeful poliţiei. A găsit urme că cel puţin un om, cel mai probabil doi, s-au ascuns în hambarul familiei.
Von Strassen deveni alert.
·— Ce fel de dovezi?
Şeful poliţiei locale descrise urmele de paşi, şoseta însângerată, hârtia maro mototolită şi picăturile de sânge uscat.
Von Strassen simţi cum îi creşte adrenalina. Erau dovezi inconsistente la urma urmei, dar el ştiu instantaneu că Abigail Cohen îl minţise în mai multe feluri. Jacob Weisz şi Jean-Luc Leclerc nu porniseră către nord, spre Varşovia. Mergeau spre sud. Unde şi la cine, nu ştia. Dar urma să afle, şi-i va vâna pe aceşti oameni, chiar de va fi ultimul lucru pe care îl va face.
·— Păstraţi probele şi securizaţi perimetrul, ordonă Von Strassen. Eu şi oamenii mei venim imediat.
Îi spuse secretarei să-l contacteze pe adjunctul său şi ordonă ca o jumătate de duzină de soldaţi să-l aştepte în parcare în cincisprezece minute. Se va ocupa de trădătoarea Cohen mai târziu. Acum avea o pistă şi avea să o urmeze cu toate forţele de care dispunea. Existau zvonuri că Heinrich Himmler, ministrul de interne al Reichului, avea să viziteze în curând Auschwitz, iar Von Strassen nu voia să fie prins cu mâinile goale.

Dacă Himmler sosea, Von Strassen voia să-i facă un dar, iar doi prizonieri capturaţi şi înspăimântaţi păreau un dar mai bun ca oricare altul.

*

Jacob adormi pentru câteva ore.

Când se trezi, îl sculă şi pe Luc şi-l ajută să bea câteva înghiţituri de apă. Apoi, încercă, fără succes, să-l facă să înghită
câteva felii de măr. Îi oferi câţiva struguri şi, la urmă, câteva bucăţele de pâine, dar Luc pur şi simplu închise ochii şi adormi din nou. Devenea tot mai clar că hrana solidă nu era suficientă. Jacob se gândi că poate o supă de legume va fi de ajutor, şi dacă nu legumele în sine, atunci măcar zeama fierbinte. Aduseseră cu ei un vas mic de metal. Aveau chibrituri şi sare, aşa cum fuseseră instruiţi. Aveau un cuţit elveţian pentru a tăia legumele şi acum aveau cartofi, morcovi şi ceapă. Şi multă apă. Un adevărat ospăţ.

Jacob era însă neliniştit la gândul că avea să facă un foc, chiar dacă unul mic. Dacă vedea cineva fumul care se ridica din pădure? Era un risc pe care nu şi-l putea asuma. În loc să facă un foc în timpul zilei, când fumul era atât de uşor de reperat, decise să aştepte până la căderea nopţii. Ar fi putut face un foc mic din frunze şi rămurele, pe care să-l stingă imediat ce supa ar fi fost gata. Nu plecau nicăieri în noaptea asta, oricum. Până când Luc îşi va recăpăta puterile, aveau să stea în această baracă şi să se roage ca nimeni să nu-i vadă şi nici să-i audă.

Între timp, Jacob mestecă bucăţi de pâine şi de fructe, savurând fiecare înghiţitură, apoi se întinse şi se culcă.

*

Von Strassen se dădu jos din maşină şi cercetă ferma. Îl salută pe şeful poliţiei locale şi îi spuse că nu este interesat să se întâlnească cu familia sau cu sergentul

care a făcut investigaţiile iniţiale. Echipa sa îi va interoga. Tot ce dorea era să vadă podul cu ochii săi.

·— Du-mă acolo chiar acum, spuse Von Strassen, şi poliţistul făcu aşa cum i se ordonase.

Cei doi bărbaţi şi adjunctul lui Von Strassen intrară în hambar. În pod nu urcară însă decât Von Strassen şi adjunctul său, cu

lanterne în mâini. Se aplecară pentru a examina probele. Toate fuseseră conservate cu grijă, aşa cum ordonase Von Strassen. Nimic nu fusese deranjat sau mutat. Urmele de încălţăminte erau încă acolo. La fel şi şoseta, hârtia cafenie şi tot restul.

·— În mod cert, cineva a fost recent aici sus, spuse adjunctul. Dar nu e suficient de mult pentru a continua.

Von Strassen scoase un stilou şi împunse şoseta şi apoi hârtia mototolită, dar nu spuse nimic.

·— Ar fi putut fi oricine, adăugă adjunctul. Nu putem şti cu certitudine cine. Poate băieţii noştri. Poate nu ei. Cine poate spune?

Dar Von Strassen scutură din cap.

·— Ei sunt, spuse.

·— Weisz şi Leclerc? întrebă adjunctul. Von Strassen dădu din cap.

·— Cum puteţi fi sigur?

·— Uită-te şi tu, spuse Von Strassen, îndreptând colţul de sus al hârtiei mototolite.

Adjunctul se aplecă asupra ei cu lanterna şi văzu imediat ceea ce şeful său văzuse – un singur nume scris cu o grafie de femeie: Leonard J. Eliezer.

*

În sfârşit, Jacob se trezi către seară. Îl ajută pe Luc să bea puţină apă, apoi bău şi el şi ieşi afară. Soarele de vară începea să apună şi, în pădure, umbrele deveneau tot mai lungi.

Nu văzu niciun semn al prezenţei cuiva prin apropiere şi nu auzi nimic, aşa că se puse pe lucru. Adună câteva pietre şi, într-o groapă, improviză o vatră. Apoi culese frunze şi crenguţe, scoarţă uscată şi chiar câteva ramuri. După ce aşteptă încă o oră pentru a se face complet întuneric, aprinse un chibrit şi făcu focul. Nu dură prea mult până să fiarbă apa. Trecuse mult timp de când nu mai gătise nimic şi găsi că e de-a dreptul distractiv să tai legume şi să le pui în apă, una câte una. Amestecă supa cu un băţ. Sarea o pusese de la început, fără să exagereze, dar curând o potrivi de gust şi nu-i veni să creadă cât de gustoasă putea fi. Când fu gata, acoperi focul cu pământ şi îl călcă cu piciorul până când se asigură că este complet stins. Apoi luă micul vas, intră în baracă şi se aşeză lângă Luc.

·– Hei, psst, somnorilă!

Încet, Luc îşi deschise morocănos ochii congestionaţi.

·– Ghici ce, am făcut o supă.

Buzele lui Luc erau crăpate şi însângerate, dar ochii şi gura se lărgiră într-un zâmbet uşor şi Jacob îi ridică capul şi îl ajută să ia o lingură de supă.

·– Nu e rea, şopti Luc. Cine şi-ar fi închipuit că ştii să găteşti?

Jacob zâmbi şi îi dădu o altă lingură cu supă, apoi, în timp ce îl hrănea cu supa fierbinte şi gustoasă, îi povesti tot felul de istorii despre felurile de mâncare gătite de el pentru părinţii şi unchiul său din Siegen.

După ce Luc se sătură – nu prea mult, ci doar cât îi permitea organismul în acel moment – Jacob înfulecă înfometat restul.

Rareori mâncase ceva atât de simplu şi de gustos. Luc adormi la loc de îndată, dar Jacob nu era obosit. Dureri? Da, mai ales la spate. Probleme cu rănile de la picioare? Absolut! O nevoie disperată de a face un duş fierbinte?

Fără îndoială. Jacob nu era însă obosit. Dormise cea mai mare parte a zilei. Era tânăr. În sfârşit, mâncase mâncare adevărată. Şi era plin de nelinişte. Nu era chip să adoarmă peste noapte.

Adevărul era că ar fi trebuit să fugă. Amândoi ar fi trebuit să facă asta. În schimb, ei făptuiseră numai păcate capitale – tot ceea ce Steinberger şi Frenkel îi avertizaseră să nu facă. Nu se ţinuseră cu totul departe de zonele locuite. Nu se asiguraseră
că au suficientă mâncare în fiecare zi. Îşi pierduseră puterile fără socoteală. Jacob se dusese într-un sat polonez, riscând să fie identificat. Şi mai mult decât atât, intrase într-o casă particulară şi furase mâncare. Încercase să-şi acopere urmele. Speră ca familia să nu observe spargerea atunci când se va întoarce. Dar dacă observau? Dacă îl chemau pe poliţistul local? Cantitatea de mâncare pe care o furase şi efortul pe care îl depusese ca să treacă neobservat putea da de bănuit. Dacă ar fi dat spargere nişte borfaşi obişnuiţi, aceştia ar fi furat lucruri de valoare. Nu cartofi. Nu mere. Orice investigator cât de cât competent şi-ar fi dat seama că un fugar era în zonă. Şi dacă era unul, puteau fi şi doi.

Şi, mai presus de toate acestea, el şi Luc stătuseră două nopţi
în acelaşi loc. Aceasta era o eroare fundamentală. Von Strassen şi oamenii lui erau cruzi şi lipsiţi de suflet, dar nu erau idioţi. Nu aveau să renunţe. Nu-şi vor permite. Nu după trei evadări reuşite, petrecute într-un timp atât de scurt. Von Strassen venea după ei – mai mult ca sigur. Şi avea toate resursele necesare pentru a-i vâna şi a-i închide ca pe nişte animale. Dacă un raport al vreunui poliţist local l-ar fi informat că nişte fugari se ascund în zonă? Cât timp îi va lua să împânzească întreaga zonă cu soldaţi, poliţişti şi câini? Era adevărat că el şi Luc se aflau

la o oră distanţă de casa pe care o jefuise. Erau în munţi, departe de civilizaţie. Poate Von Strassen nu se va gândi să extindă cercetările atât de departe. Dar dacă o va face?

Sfâşiat de temeri, incapabil să doarmă şi cu o întreagă noapte înainte, Jacob trebuia să găsească ceva de făcut. Îşi dorea să fi furat o carte bună din casă. De fapt, orice carte ar fi fost în regulă. Fusese dispus să meargă atât de departe pentru a găsi hrană pentru corp. Dar niciun strop de hrană pentru minte? Apoi, Jacob îşi aduse aminte că deja are o carte cu el. Două, de fapt. Aşa că se propti de un perete al încăperii, scoase din rucsac
cartea Psalmilor pe care i-o dăduse Abby şi începu să o devoreze cu pofta cu care devorase supa.

93

În ziua următoare, o furtună de vară se abătu asupra lor. Fulgerul lumina. Tunetul bubuia. Vânturi puternice făceau pădurea să vuiască şi, împotriva voinţei lui, Jacob rămase în colibă. Începeau să ducă din nou lipsă de provizii, dar nu putea face nimic. Cu certitudine nu putea să iasă în coşmarul de afară. Şi apoi, Luc nu prea mânca mult, oricum. Dormea mai tot timpul şi Jacob nu ştia ce ar fi putut face pentru el. Cu toate acestea, ceva deveni parte a ritualului zilnic. În fiecare dimineaţă, Jacob îi citea cu voce tare un alt psalm lui Luc, păstrându-şi promisiunea făcută lui Abby. Şi, în fiecare dimineaţă, Jacob citea de asemenea un capitol din Evanghelia după Ioan, de vreme ce Luc nu avea energie să facă el însuşi acest lucru. Adevărul era că lectura Noului Testament era cumva stânjenitoare pentru Jacob. Dar îşi spunea mereu că o face de dragul lui Abby. Şi o mai făcea pentru că pentru Jacob devenise clar că vorbele lui Iisus păreau să-l consoleze şi să-l facă pe Luc să se simtă mai bine ca nimic altceva.
În această dimineaţă specială, citi prima dată Psalmul 10.

Pentru ce, Doamne, stai departe? Pentru ce treci cu vederea la vreme de necaz? Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu, înalţă-se mâna Ta, nu uita pe săracii Tăi până în sfârşit! Zdrobeşte braţul celui păcătos şi rău, păcatul lui va fi căutat şi nu se va afla. Dorinţa săracilor a auzit-o Domnul; la râvna inimii lor a luat aminte urechea Ta. Judecă pe sărac şi pe smerit, ca să nu se mai mândrească omul pe pământ.[21]

Apoi, Jacob luă Noul Testament şi citi capitolul 10 din Ioan, în care Iisus se descrie pe sine ca un „bun păstor”. Citindu-l, Jacob se gândi la Psalmul 23 – favoritul lui Abby – primul psalm pe care îl citise după ce desfăcuse cadoul de la ea.

Când Jacob termină, Luc îi făcu semn să se apropie, iar el se apropie.

·— Acesta este versetul meu favorit din Biblie, şopti Luc, cu ochii încă închişi, cu vocea slabă.

·— Care? întrebă Jacob.

·— Zece.

Jacob reluă textul şi reciti versetul zece din capitolul zece cu voce tare: „Furul nu vine decât ca să fure şi să junghie şi să piardă. Eu am venit ca viaţă să aibă şi din belşug să aibă.”

Cei doi bărbaţi tăcură un timp şi Jacob se simţi neputincios, uitându-se la prietenul său care se stingea.

·— Ce zi este astăzi? întrebă Luc dintr-odată. Jacob trebui să se gândească puţin.

·— Cred că este 17 iunie. Luc oftă.

·— Am vrut să ajung până la....

·— Până la ce, Luc?

—...ziua mea.

·— Când este asta?

·— În august.

·— Pe ce dată?

·— Pe 11.

---

[21] Versete disparate din Psalmul 9, conform Bibliei ortodoxe (n. tr.).

·— Nu-ţi face griji, Luc. Vei reuşi, spuse Jacob. Şi vom da o petrecere mare alături de bunicul tău în Washington, cea mai mare petrecere din câte ai văzut vreodată.
Luc încercă să zâmbească.
·— Nu, sunt...Nu voi reuşi să ajung la Washington, prietene.
·— Bineînţeles că vei reuşi, replică Jacob. Rămâi lângă mine. Am să te duc acolo.
·— Nu, Jacob. Merg acasă, să fiu împreună cu Tatăl meu, spuse Luc, slăbit şi încă straniu de calm.
·— Nu. Nu spune asta.
·— E-n regulă, îl asigură Luc. Vreau să plec. Abia aştept să fiu împreună cu Salvatorul meu. Să fiu cu El în persoană? Să-L văd faţă în faţă? Nu-mi pot închipui nimic mai bun, chiar dacă o să-ţi simt lipsa. Ai fost un bun prieten.
Jacob nu vru să audă. Încercă să-l încurajeze pe Luc să rămână concentrat şi pozitiv. Se gândi că vocea lui Luc era tremurătoare, dar convingerea lui, fermă. Părăsea această lume şi se îndrepta către alta, dar promise să se roage pentru Jacob înaintea tronului Regelui lui Israel.
·— Nu poţi pleca acum, spuse Jacob, luptând să-şi stăpânească emoţiile. Nu ne-am încheiat misiunea.
·— Eu am încheiat-o. Şi te ţin în loc de la îndeplinirea misiunii tale.
·— Asta e o prostie.
·— Nu, este adevărat şi tu ştii asta, spuse Luc. Mi-am încheiat alergarea. Mi-am purtat lupta. Acum e rândul tău. Toată lumea mizează pe tine. Aşa că du-te, du-le celor din consiliul evreilor cutia cu documente. Apoi arată-i-o şi bunicului meu. Ia o bucată de hârtie şi un creion. Îţi voi da adresa lui din Washington. Şi, când vor elibera lagărul şi războiul se va termina, mergi şi caut-o pe Abby. Căsătoreşte-te cu ea. Găsiţi-vă un loc liniştit şi sigur şi faceţi o droaie de copii. Da?

Buza de jos a lui Jacob începu să tremure. Trebui să-şi şteargă o lacrimă şi se întoarse pentru a nu se face de râs şi mai mult. Dar nu voia să renunţe. Ştia că Luc este într-o stare proastă şi
nu-l putea învinui că gândeşte aşa. Jacob însă refuză să accepte ideea că misiunea lor luase sfârşit.

Urmă o tăcere prelungă, iar apoi Luc vorbi din nou în şoaptă.

·— Ţi-am spus vreodată că eu şi Claire aşteptam încă un copil în momentul în care am fost arestat? întrebă Luc.
Nu-i spusese.
·— Serios?

·— Mă întreb dacă e băiat sau fată, spuse Luc atât de încet, încât Jacob abia îl putu auzi.
Apoi închise ochii.

*

Abby Cohen era închisă într-o celulă, înlănţuită, singură, fără niciun alt prizonier. Încă nu o torturaseră. Nu fizic, cel puţin. Încă nu o bătuseră, nu-i tăiaseră degetele şi nici nu-i scoseseră ochii. Îi împuşcaseră, fireşte, un prieten de-al ei în cap, chiar în faţa ei. Apoi o duseseră la izolator, incapabilă să meargă, să se mişte, să vadă sau să vorbească cu cineva. Îi confiscaseră jurnalul lui Jacob înainte ca ea să aibă şansa să citească poemele lui, darămite să le înveţe sau să le recite.

Poate că Von Strassen o cunoştea mai bine ca oricine altcineva. A-i tăia contactul cu oamenii era ca şi cum i-ar fi tăiat raţia de oxigen. Nu suferea fizic, dar murea oricum. Şi pentru ce? Cât de mult timp era posibil să-i ia Gestapoului să-şi dea seama că minţise? Şi apoi ce avea să urmeze? O vor ucide sau o vor face să sufere pentru totdeauna?

Încercă să nu se gândească la ce îi făcuseră Von Strassen şi Höss lui Max. Era prea greu de suportat. Încercă în schimb să se gândească la Jacob şi la Luc. Îi va

mai vedea vreodată? Se vor reîntoarce la ea, la ei toţi? Era prea mult să spere asta, decise ea. Îşi redirecţionă gândurile, încercând să se gândească la
ceva pozitiv. Jacob şi Luc erau liberi? Erau în siguranţă? Dacă da, unde erau acum? Ce făceau? Îşi deschiseseră cadourile? Ar fi dat orice să le vadă feţele.

94

La căderea serii, Jacob ieşi în pădure să se uşureze. Când termină şi se întoarse pe aceeaşi potecă plină de noroi pe care venise, cotind, se opri locului şocat.

Pe potecă, în faţa lui, la mai puţin de zece metri, stătea un băiat.

·— Cine eşti tu? întrebă băiatul, la fel de uimit ca Jacob.

Lui Jacob îi luă câteva secunde să se adune. Se holbă la băiatul care purta pantaloni murdari, ghete de lucru şi o flanelă roşie peste un tricou gri. Avea o raniţă care-i atârna pe un umăr şi purta o undiţă într-o mână şi o cutie cu unelte de pescuit în cealaltă. Din fericire, nu avea puşcă, dar Jacob ştiu instant că băiatul nu era singur în pădure.

·— Ce faci aici? îi replică el, încercând să dea vocii sale un ton de autoritate care să-l sperie pe băiat.

·— Mă plimb doar, cu tatăl meu, spuse băiatul.

·— Unde este el? întrebă Jacob.

·— Sunt sigur că va ajunge şi el în câteva minute, domnule, aşa că te rog să nu-mi faci rău.

Jacob se gândi un moment, iar apoi, fără să spună un cuvânt, o luă la fugă. Trecu chiar pe lângă băiat, înspăimântându-l, şi ajunse înapoi la cabană.

Asta a fost. Erau terminaţi. Nu mai puteau rămâne acolo nici măcar un minut. Un bărbat înarmat şi fără îndoială cu multă muniţie era pe drum spre ei.

Jacob năvăli în baracă. Înşfăcă rucsacul, îndesă în el tot ce aveau şi-l luă în spate. Apoi se aplecă, îl ridică pe Luc în spate
şi începu să alerge în josul colinei, departe de băiat şi de tatăl său, spre oraşul cu casa pe care o jefuise.

Dintr-odată, un foc de armă răsună în întuneric. Apoi un altul. Jacob putea auzi gloanţele şuierându-i pe lângă cap, dar nu privi înapoi. Continuă să alerge în josul potecii, printre pietre şi copaci, atent să nu se împiedice de rădăcini şi crengi.

Din păcate, Luc era mare şi mai greu decât îşi închipuise, şi povara în plus îl încetinea pe Jacob considerabil. Într-adevăr, omul avea peste 1,80 metri şi cântărea circa 60 de kilograme, deşi, fără îndoială, fusese mult mai greu înainte de a fi expediat la Auschwitz.

După mai puţin de 20 de minute, Jacob trebui să facă o pauză. Se uită la poteca din spatele lor. Nimeni. Îl puse pe Luc jos şi încercă să-şi recapete răsuflarea.

Până acum, niciun semn de băiat sau de tatăl lui. Asta era însă întrebarea care îl bântuia. Ştiau cine este, şi dacă da, veneau după el?

*

Von Strassen se întorsese în biroul său de la Auschwitz, când primi telefonul. Era de la un ofiţer SS din Żywiec, un oraş de aproape 30.000 de oameni. Ofiţerul îi spuse lui Von Strassen că poliţia locală tocmai primise un raport de la un tată şi fiul său, care dăduseră peste doi bărbaţi care păreau să fie fugari, ascunşi într-o cabană veche de vânătoare, printre dealuri, nu departe de oraşul Cisiec.

— Martorii spun că unul dintre ei îl căra în spate pe celălalt, raportă ofiţerul SS. Nu sunt siguri dacă bărbatul era rănit sau doar bolnav. Dar e clar că sunt nişte tipi de proastă calitate şi nu nişte oameni de bine. Tatăl a tras câteva focuri de armă după ei, dar i-a ratat.

·– De ce nu i-a urmărit? întrebă poruncitor Von Strassen.

·– Fiul său nu are decât 13 ani, răspunse ofiţerul. Tatăl a considerat mai înţelept să se retragă şi să raporteze poliţiei, ca să-şi protejeze copilul.

·– Cu cât timp în urmă a fost asta?

·– Cu câteva ore.

·– Şi de ce aflu abia acum? insistă Von Strassen.

·– Şi eu am aflat abia acum 10 minute, spuse ofiţerul. A luat ceva timp să ajungă înapoi la civilizaţie şi să găsească un telefon. Imediat ce am aflat vestea, v-am informat de urgenţă. Ce doriţi să facem?

·– Vreau să încercuiţi complet zona pe o rază de 25 de kilometri, ordonă Von Strassen. Stare de asediu militar total. Nu-şi părăseşte nimeni casa până când nu le spunem noi că pot face asta. Mobilizaţi fiecare poliţist şi fiecare soldat din regiune. Blocaţi toate drumurile la fiecare doi kilometri. Să nu circule nicio maşină pe drum. Doar maşinile oficiale. Fiecare maşină găsită pe şosea trebuie trasă pe dreapta şi verificată temeinic. Fiecare casă va fi verificată, din uşă în uşă. Cercetaţi fiecare depozit, fiecare dugheană, fiecare hambar, fiecare benzinărie, tot. Trimiteţi avioane în recunoaştere. Transmiteţi la posturile de radio. Crainicii să anunţe semnalmentele lui Weisz şi Leclerc. Anunţaţi că este vorba despre criminali, căutaţi pentru uciderea a două fetiţe de la o fermă de lângă Oświęcim. Spuneţi-le oamenilor că sunt înarmaţi şi periculoşi, dar că îi vrem vii. Vreau anunţuri la radio din sfert în sfert de oră. Eu împreună cu oamenii mei vom fi acolo curând.

·– Da, domnule, spuse ofiţerul SS. Trecem imediat la treabă.

·– Aţi face bine, avertiză Von Strassen. Aveţi şase ore. Dacă cei doi nu vor fi prinşi până atunci, te voi face personal responsabil.

*

Jacob ştia cu exactitate unde şi de ce îl ducea pe Luc. Nu avea decât o singură opţiune şi nu avea sens să se chinuiască insistând asupra acestui aspect. Dacă reuşeau, aveau să fie în siguranţă. Dacă nu, erau morţi până la răsăritul soarelui. Jacob crezu că îi va lua două ore să ajungă acolo, dar îi luă aproape patru. Se opri să se odihnească. Se opri să înghită puţină apă. Dar, gâfâind şi epuizat, ajunse în cele din urmă pe creasta unui deal care străjuia o comunitate mică şi îl puse pe Luc jos, la rădăcina unor copaci.

— E-n regulă, aproape am ajuns, spuse Jacob. Acum ascultă, Luc. Îţi aminteşti de casa despre care ţi-am spus – aceea de unde am luat mâncarea?

Luc dădu din cap. Jacob nu-i spusese prietenului lui creştin că furase alimentele. Dar ăsta era ultimul lucru de care ar fi trebuit să se îngrijoreze acum.

— Ei bine, au o maşină pe care o ţin în hambar, şopti Jacob, fără a minţi încă în legătură cu acest subiect. Mă duc să-i rog să ne ajute. Le-a fost milă de noi înainte. Sper să le fie şi acum. Sper să ne ducă aproape de graniţă şi să ne lase acolo. Apoi vom porni şi ne vom croi propriul nostru drum către Žilina. Ce spui?

Luc dădu ameţit din cap şi Jacob ştiu că nu mai înţelegea ce-i spune. Planul, de fapt, ar fi fost teribil, dacă ar fi fost cel real. Problema era că nici planul real nu era cu mult mai bun.

— Aşa că rămâi aici şi mă voi întoarce curând să te iau, spuse Jacob.

— Când? întrebă Luc.

— Atunci când drumul va fi liber şi familia va fi de acord să ne ajute, replică Jacob. Atunci mă voi întoarce după tine şi te voi urca în acea maşină. Nici nu-ţi vei da seama când

vei ajunge la bunicul tău în Washington. Aşa că odihneşte-te aici, nu va dura mult. Îţi promit.
De îndată ce spuse aceste vorbe, Jacob vru să le ia înapoi. Cum putea să-i promită că se va întoarce curând? Dacă va fi împuşcat sau prins? Era foarte posibil să nu se mai întoarcă deloc.

95

Când soarele începu să se ridice, Jacob auzi avioane zburând deasupra capului. Se ascunse îndată îndărătul unor tufişuri şi aşteptă ca avioanele să se îndepărteze. Zburau nefiresc de jos şi nu putu să nu se întrebe dacă nu cumva erau avioane de căutare. Nu mai putea beneficia de adăpostul întunericului, acum când avea mai multă nevoie. Dar nu putea face nimic în această privinţă. Dacă voia să se mişte, acum era momentul.

Jacob coborî dealul în zig-zag printre copaci. Când ajunse la bază, nu văzu pe nimeni plimbându-se pe proprietate.

Totuşi, văzu fumul ieşind pe coş. Cineva era acasă şi, probabil, pregătea micul dejun. Problema era că bucătăria dădea în curtea din spate şi până la ea se întindea un tăpşan plin de iarbă. Nu se putea ajunge la hambar altfel decât străbătând câmpul. Jacob se gândi să se târască pe coate şi pe genunchi, dar iarba nu era suficient de înaltă pentru a-l ascunde. Singura opţiune, hotărî el, era să alerge. Dar mai întâi trebui să se roage.

— Dumnezeule drag, hm, nu ştiu nici măcar dacă eşti acolo, spuse cu ochii închişi şi cu capul plecat. Dar, dacă exişti, te rog, ajută-mă acum – nu de dragul meu, dar pentru a-l ajuta pe prietenul meu, Luc. Bine, asta e tot.
Simţindu-se cumva ridicol, deschise ochii din nou şi privi în ambele direcţii dacă nu vine cineva. Nevăzând pe nimeni, Jacob ţâşni într-o goană nebună peste câmp. Nouă secunde mai târziu, se ascundea în dosul hambarului.

Gâfâia din greu, încercând să-şi recapete respiraţia şi aşteptând să audă pe cineva ieşind din bucătărie înarmat cu o puşcă.

După două sau trei minute, fără să audă nimic şi ştiind că nu are timp de pierdut, se furişă de-a lungul hambarului, în colţul cel mai îndepărtat de casă, şi privi prin fereastra prăfuită şi murdară, aşa cum făcuse şi prima oară când venise. Instinctul lui fusese bun. Nu numai că era casa acelei familii, dar îşi şi parcaseră maşina în hambar. De fapt, era o camionetă. Acum, Jacob se rugă să fi fost lăsate cheile în contact. Deschise cu grijă uşa din spate a hambarului şi se strecură înăuntru. Dar, când privi în interiorul camionetei, nu găsi nici urmă de chei. Se uită sub scaun, sub covoraşul de pe podea, dar nu găsi nimic. Merse pe partea celaltă şi deschise uşa pasagerului, uitându-se peste tot în jur, apoi deschise torpedoul, dar nici aici nu găsi nici urmă de chei. Atunci auzi încărcătorul unei arme. Inima lui Jacob împietri şi frica începu să-l învăluie ca un nor compact, întunecos.

—*Stai pe loc!* îl somă o voce din spatele lui. *Pune mâinile la vedere! Fă-o!*

Ce şansă avea? Dacă încerca să fugă, ar fi fost împuşcat mortal. Era mai bine pentru el. Nu s-ar mai fi întors la Auschwitz. Nu-l putea lăsa însă pe Luc să moară singur în mijlocul naturii. Astfel că ridică mâinile deasupra capului şi, atunci când bărbatul îi spuse să se întoarcă încet, exact asta făcu. Acum era în faţa unei puşti cu două ţevi. Fermierul polonez care o ţinea părea să aibă undeva peste 65 de ani. Avea fălci puternice şi ceea ce mai rămăsese din părul său era cărunt. Privirea omului îl impresionă cel mai mult pe Jacob. Bărbatul părea la fel de speriat ca şi Jacob. Ochii i se învârteau în cap, chiar dacă ţinea puşca aţintită către capul lui Jacob. Şi mai mult decât atât, soţia

lui, la fel de înfricoşată, o doamnă durdulie, cu părul gri strâns în coc, stătea nu departe în spatele lui.

·— Unde este celălalt? îl chestionă bărbatul. Jacob fu surprins.

·— Ce vreţi să spuneţi?

·— Nu te juca cu mine, băiete. Omul de la radio a spus că sunteţi doi. Deci unde e celălalt?

„Omul de la radio?" Despre ce naiba vorbea?

·— Ai trei secunde, băiete. Dacă nu-mi spui unde se află, îţi zbor creierii şi apoi îl vânez şi pe el. Aşa că vorbeşte.

Jacob fu consternat de această răsturnare de situaţie. Dar socoteala era evidentă – vorbeşte sau mori. Aşa că vorbi. De fapt, se surprinse pe sine implorând milă. Explică faptul că prietenul său e pe moarte şi de asta l-a lăsat la rădăcina unor copaci, la poalele muntelui.

·— Ce este cu el? întrebă omul cu un scepticism vădit.

Jacob vru să mintă, dar nu putu. Spuse cuplului exact ce era în neregulă cu Luc şi cum se silea să-i salveze viaţa. Le mărturisi că intrase noaptea trecută la ei în casă şi le furase alimente, dar nu fu o simplă mărturisire, ci îşi ceru scuze din adâncul sufletului şi le imploră iertarea.

Şi apoi, înainte să-şi dea perfect de bine seama ce face, le spuse celor doi despre evadarea lor de la Auschwitz. Nu vru să le spună că este evreu şi nici nu descrise locul ca fiind un lagăr al morţii. Le spuse pur şi simplu că el şi Luc fuseseră persecutaţi de nazişti şi trimişi într-un lagăr de prizonieri pentru nişte crime pe care nu le făcuseră. Le spuse chiar şi despre prietenii lui din Rezistenţa poloneză şi cum aceştia i-au ajutat să scape, sperând să trezească sentimentele patriotice ale cuplului.

Lui Jacob nu-i venea să creadă ce scosese pe gură. Nu pentru că nu era adevărat, ci pentru că era. În afară de

Luc şi de băiatul din pădure, Jacob nu vorbise cu nimeni din afara lagărului Auschwitz-Birkenau, de la Bruxelles.

Şi acum, într-un moment de nebunie, tocmai mărturisise o serie de crime capitale, cea mai serioasă dintre ele fiind cea de evadare din lagărul nazist.

·— La radio au spus că sunteţi doi criminali, spuse soţia, mai mult ca o acuzaţie, decât ca o întrebare.

·— Criminali? spuse Jacob şi un val nou de frică trecu peste el. Pe cine au spus că am omorât?

·— Două fetiţe. Jacob bolborosi.

·— Nu este adevărat, spuse el. Niciodată nu am face un astfel de lucru.

Mâinile bărbatului tremurau aşa de tare, încât Jacob crezu că ar putea apăsa, în orice moment, accidental pe trăgaci.

·— Cum am putea şti dacă aţi făcut sau nu aşa ceva? întrebă bărbatul. Tocmai ai mărturisit că ai fost la închisoare, ai evadat, i-ai ajutat pe alţii să scape din închisoare, ai intrat prin efracţie în casa noastră şi ne-ai furat mâncarea. Nu par să fie acţiunile unei persoane cumsecade. Nu mie.

·— Ceea ce vrea să ştie este dacă eşti un om cu frica lui Dumnezeu? Sunt prietenii tăi oameni cu frica lui Dumnezeu? îl întrebă răspicat soţia.

Stomacul lui Jacob se strânse. Nu ştia ce să spună. Cu siguranţă nu voia să mintă. Nu la o întrebare ca asta. Nu pentru că era lesne să fie demascat ca mincinos – dincolo de toate, ştia că nu cunoaşte nimic altceva despre creştinism decât ceea ce învăţase de la Luc şi citise în Evanghelii în ultimele câteva zile. Avea însă şi un adânc sentiment al convingerii că era greşit să inducă în eroare acest cuplu. Fusese atât de sincer cu ei până acum. De ce s-ar fi oprit?

·— Vorbeşte, îl somă bărbatul. Eşti creştin sau nu? Jacob făcu o pauză.

·— Nu, domnule, răspunse. Bărbatul păru surprins.
·— Nu?
·— Nu, domnule!
·— Atunci ce eşti?
Jacob trase adânc aer în piept.
·— Sunt evreu.
A fost ca şi cum tot aerul din încăpere fusese aspirat. Cuplul făcu ochii mari şi amândoi, independent unul de altul, au făcut un pas înapoi. Era clar pentru Jacob că nu mai întâlniseră niciodată un evreu – probabil că nici nu mai văzuseră vreunul. Şi ştiau care este pedeapsa pentru cei care-i adăposteau pe evreii fugari.

·— Unde îţi este steaua galbenă? întrebă soţia, încercând în mod clar să-şi recapete calmul.

·— Când am evadat, am refuzat să mai port vreuna, răspunse Jacob, încercând să-şi imagineze care va fi soarta lui de acum înainte, când fusese încolţit. Nu am vrut să fiu arestat şi trimis înapoi la Auschwitz.
Jacob se înfioră şi închise ochii, pregătindu-se pentru a primi glonţul care să-i curme viaţa.
În hambar se lăsă din nou tăcerea.

Spre deosebire de Luc, Jacob era îngrozit de moarte. Nu avea nici cea mai mică idee ce avea să-l aştepte în partea celalaltă. Nu ştia dacă va ajunge în rai sau în iad, şi îşi dădu seama, dintr-odată, că nici nu voia să afle. Nu aici. Nu acum. Şi, cu cât aştepta mai mult ca bărbatul să-l împuşte, cu atât frica devenea mai mare. Dar nu se întâmplă nimic şi Jacob deschise încet ochii.

Spre uimirea lui Jacob, omul lăsă puşca jos. Soţia sa veni alături de el. Nu mai arătau ca şi când ar fi vrut să-l ucidă. Nu zâmbeau, dar ceva în comportamentul lor se schimbase. Erau mult mai împăcaţi şi mult mai încrezători decât fuseseră cu câteva momente înainte.
·— Te credem, fiule, spuse bărbatul, în cele din urmă.

·— Mă credeţi? întrebă Jacob.
·— Da.
·— Tot ce v-am spus?
·— Tot ce ne-ai spus.
·— De ce?
·— Ei bine, din câte ştiu, niciun om sănătos la cap nu i-ar spune cuiva care-i ţine puşca la tâmplă că este evreu, decât dacă acesta este adevărul adevărat în faţa lui Dumnezeu. Şi dacă este adevărat, bănuiesc că şi restul este adevărat.
·— Totul este adevărat.
·— Sunt sigur, fiule. Prin ce încercare teribilă aţi trecut tu şi prietenul tău! Ce ai spune să mergem şi să-l aducem acasă şi să vedem cum îl putem ajuta – măcar să-l facem să se simtă mai bine?
Jacob nu ştiu ce să spună. Era şocat. Aşa că doar dădu din cap.
·— Dar interdicţia militară? întrebă soţia.
·— Cine ne va vedea? replică soţul. Ne vom duce şi ne vom întoarce înainte ca cineva să ştie. Dar mai bine am merge. Apropo, numele meu este Jedrick, iar ea este soţia mea, Brygita.
Îţi strânseră mâinile cu căldură.

96

Cisiec era un oraş mic, lipsit de viaţă.

Era greu de descris, fără industrie sau atracţii turistice importante, căminul a nu mai mult de 3 000 de persoane. Se întindea chiar la sud de oraşul Żywiec, care avea o populaţie de zece ori mai mare. Cisiec însă tocmai devenise centrul uneia dintre cele mai extinse vânători de oameni din istoria regiunii.

Von Strassen şi oamenii lui intrară pe strada principală şi se îndreptară spre sediul poliţiei locale, de unde ofiţerul SS

coordona întreaga acţiune şi urmărea progresele obţinute de unităţile de la sol şi din aer, precum şi ale celor care patrulau în zona râului Soła şi pe maluri.

Von Strassen fu informat pe scurt cu privire la ce se întâmplase până în prezent, în timp ce adjunctul său reinterogă martorii – pe bărbat şi pe fiul său – care îi văzuseră pe fugari cu câteva ore mai devreme.

·– Oamenii tăi scotocesc din casă în casă, din hambar în hambar, din depozit în depozit, cercetând orice ascunzătoare posibilă? insistă Von Strassen.

Ofiţerul SS îl asigură că au fost luate toate măsurile şi că oamenii lui sunt bine antrenaţi şi bine informaţi asupra priorităţii absolute a acestei misiuni.

·– Toate vehiculele neimportante au fost scoase de pe şosele? mai întrebă Von Strassen.

·– Acum, da, domnule colonel. A durat ceva, dar drumurile sunt acum libere.

·– Foarte bine. Vreo pistă?

·– Am primit o mulţime de apeluri de la cetăţeni care cred că au văzut ceva. Multe dintre ele, aşa cum era de aşteptat, nu sunt de folos. Dar tratăm fiecare apel cu mare seriozitate şi continuăm să transmitem la radio buletine din sfert în sfert de oră, cerând ajutorul localnicilor, aşa cum ne-aţi ordonat.

·– Arată-mi harta cu zonele pe care le-aţi acoperit până acum, comandă Von Strassen.

·– Imediat, domnule colonel, spuse ofiţerul SS. Avem hărţile în camera de alături.

*

·– Ce oraş este acesta? întrebă Jacob atunci când el şi Jedrick ieşiră să-l caute pe Luc.

·– De fapt, nu este deloc un oraş, explică Jedrick. E prea mic pentru un oraş.

·– Atunci, care este cel mai apropiat oraş? întrebă Jacob.

·— Ei bine, este Żywiec către nord, asta înseamnă cam la 20 de kilometri distanţă. La jumătatea distanţei se află oraşul
Cisiec. La sud este Milówka, apoi Rajcza, apoi Ujsoły şi Glinka, şi mai încolo e graniţa cu Slovacia.
Urmă o pauză, apoi bărbatul spuse:
·— Presupun că într-acolo te îndrepţi.
Jacob nu spuse nimic, dar îşi imagină că tăcerea sa suna ca o confirmare.
·— Soţia dumneavoastră spunea că au instituit starea de urgenţă, spuse dintr-odată. Ne caută pe amândoi?
·— Da, spuse Jedrick. Au făcut o descriere a voastră şi au spus că aveţi numere tatuate pe braţe, aşa cum am văzut că ai.
·— Fiecare prizonier din lagărul de la Auschwitz are un număr, îi spuse Jacob, şi continuară să urce dealul spre locul unde-l lăsase pe Luc.
Jedrick dădu din cap, dar abandonă repede subiectul. Jacob folosi momentul.
·— Pot să vă pun o întrebare, domnule?
·— Sigur.
·— Nu sunteţi îngrijorat pentru faptul că ne ajutaţi?
·— Ba da, sigur, puţin.
·— Şi atunci, de ce faceţi asta?
·— Pentru că Biblia ne învaţă să-i iubim pe evrei, spuse Jedrick fără ezitare. Dumnezeu i-a spus lui Abraham că-i va binecuvânta pe cei care-L slăvesc şi-i va blestema pe aceia care Îl blestemă. Şi atunci când stăm în faţa Mântuitorului nostru vrem să fim credincioşi, senini şi simpli. Asta, şi faptul că naziştii ne-au ucis ambii băieţi imediat după ce războiul a început.
Este puţinul ajutor pe care vi-l putem da pentru a putea supravieţui în acest iad în care ne aflăm cu toţii.
Jacob nu ştiu ce să spună.

·— Mulţumesc.
Împreună, Jacob şi Jedrick se îndreptară spre Luc, care stătea încă întins sub copaci. Luc nu se mişca. Nici măcar nu se vedea dacă mai respiră.

Cuprins de panică, Jacob îi verifică pulsul lui Luc, dar degeaba. Începu să-l scuture pe Luc în speranţa că acesta se va trezi, dar prietenul său nu răspunse.

Cum era posibil aşa ceva tocmai acum când găsiseră nişte oameni care i-ar fi putut ajuta, care i-ar fi hrănit şi lângă care s-ar fi simţit în siguranţă?

Ochii lui Jacob se umplură de lacrimi şi trebui să lupte cu sine pentru a-şi putea păstra controlul. Nu se putea pierde cu firea. Nu acum. Nu într-un spaţiu deschis. Cu cât mai mult timp rămâneau pe loc, cu atât mai mult punea viaţa acestui om, a soţiei lui şi a lui însuşi în pericol, ca şi întreaga misiune. Şi totuşi, cum să nu jelească?

Prietenul său se stinsese şi nu avusese nici măcar posibilitatea de a-şi lua rămas-bun de la el.
·— La pământ, strigă brusc Jedrick.
Îl împinse pe Jacob la pământ la rădăcina unor copaci şi se întinse el însuşi pe jos chiar în momentul în care o pereche de avioane din Luftwaffe trecu pe deasupra capetelor lor. De data aceasta, Jacob nu mai avu nicio îndoială că pe el îl căutau.
·— Credeţi că ne-au văzut? întrebă atunci când avioanele se îndepărtară.
·— Nu ştiu, răspunse Jedrick. Probabil că nu, dar ar fi bine să plecăm de aici. Te voi ajuta să-l duci pe prietenul tău. Acum, trebuie să-i ascundem trupul şi, când se va putea, te voi ajuta să-l înmormântezi aşa cum se cuvine.
Cei doi bărbaţi se căzniră să care trupul lui Luc înapoi spre casă. Drumul care cobora dealul îi expunea în întregime, făcându-i vizibili pentru orice avion care s-ar fi întors să-i caute.

Într-un final însă, acoperiţi de sudoare în aerul tot mai fierbinte al dimineţii, ajunseră pe veranda din spate a casei.

·— Ţi-ai găsit prietenul? E-n regulă? întrebă Brygita din pragul uşii.

·— E mort, răspunse Jacob, amorţit. Femeia îşi acoperi gura cu mâna.

·— Unde îl putem pune? întrebă Jacob. Nu avem timp să-l îngropăm acum.

·— Cu siguranţă că nu, spuse femeia. La radio au spus că Gestapoul şi armata merg din uşă în uşă şi cercetează fiecare casă. Ultimele ştiri spuneau că tocmai au terminat de căutat în Cisiec. Aceasta înseamnă că ar putea apărea în orice moment.

Jedrick se gândi o clipă.

·— Era cât pe ce să spun să-l ducem în podul hambarului, însă cu furtunile care sunt şi cu soarele deasupra, până la prânz va fi un infern acolo. Cadavrul ar începe să miroasă a descompunere.

·— Aveţi un subsol? întrebă Jacob.

·— Avem, răspunse Jedrick.

·— E răcoare?

·— Mai rece decât în hambar, cu siguranţă.

·— Ce aveţi acolo jos?

·— Depozităm lemnele de foc pentru a le păstra uscate. Mai am un atelier şi dulapul cu arme.

·— Este vreun loc unde poate fi ascuns un cadavru? insistă Jacob.

·— Da, răspunse el. De fapt, este un loc unde te poţi ascunde şi tu.

·— Atunci am face bine să ne mişcăm repede.

Urcară repede trupul lui Luc pe scările verandei şi apoi în bucătărie, în timp ce Brygita ducea puşca şi rucsacul lui Jacob. Dar nici nu apucară bine să-l lase puţin pe

pardoseală pentru a-şi putea recăpăta suflul, când cineva bătu la uşa din faţă.
Brygita suspină adânc.
·— Ei sunt, şopti ea cu groază în ochi. Gestapo. Jedrick însă nu tresări.
·— Voi răspunde la uşă şi-i voi ţine ocupaţi, spuse. Fiule, ia-ţi prietenul şi du-l jos. Soţia mea îţi va arăta unde să-l pui, precum şi unde să te ascunzi tu însuţi. Apoi, Brygita, urcă înapoi aici şi scoate biscuiţii şi laptele sau altceva pentru a părea ospitalieri. Ne-am înţeles?
Dădură amândoi din cap în timp ce bătăile în uşă deveneau tot mai puternice.
Jacob îl luă pe Luc în spinare şi coborî treptele la subsol. Brygita era chiar în spatele lui. Când ajunseră jos, zări o grămadă de butuci aşezaţi la peretele cel mai îndepărtat. Ducându-l pe Jacob pe margine, Brygita îi arătă acestuia o deschizătură suficient de mare ca să se poată strecura.
·— Trebuie să merg sus. Ascunde-te aici şi nu fă zgomot. Şi să ştii că ne rugăm pentru tine. Dumnezeu să te binecuvânteze. Îi dădu apoi rucsacul, urcă treptele, stinse lumina şi închise uşa. Jacob rămase fără grai. Era singur, cu cadavrul lui Luc alături, şi fără nicio posibilitate de a se apăra atunci când naziştii vor coborî aceste trepte.

97

Jedrick merse încet, ca un om bătrân, căutându-şi cu neîndemânare cheile.
·— Deschide uşa, îl somă cineva de afară.
Pe fereastră, Jedrick numără trei naziști bine înarmaţi care stăteau pe veranda din faţa casei lui şi cel puţin alţi trei purtând pistoale mitralieră, împrăştiaţi de-a lungul proprietăţii.

·— Da, da, vin, imediat, spuse el, mişcându-se de parcă ar fi avut 80 sau 90 de ani, şi nu 60.
Când, în sfârşit, deschise uşa, întrebă:
·— Ce-aş putea să fac pentru dumneavoastră, domnilor?
·— Eşti singurul din sat care nu ştie? îl întrebă şeful soldaţilor.
·— Mă scuzaţi, ce să ştiu?
·— Nu asculţi la radio?
·— Uneori, dar nu astăzi, mă tem. De ce?
·— Desfăşurăm o acţiune de vânătoare pentru doi fugari periculoşi.
·— Fugari? Sună periculos. Ce fel de fugari?
·— Criminali. Doi la număr.
·— Aici, în mijlocul acestui ţinut uitat de lume?
·— Avem motive să credem că ar fi putut ajunge aici.
·— Păi, nu am văzut pe nimeni necunoscut cu excepţia voastră, fireşte.
·— Fireşte.
·— Dar, dacă văd, ar trebui să anunţ poliţistul?
·— Da, spuse soldatul. Dar mai întâi o să-ţi verificăm casa, hambarul şi proprietatea.
·— O, dar nu este necesar, spuse Jedrick. Vă vom anunţa dacă vom vedea ceva suspect.
·— Ah, dar insistăm. Soldatul propti ţeava pistolului mitralieră în pieptul lui Jedrick şi-l împinse din uşă. Oamenii aceştia sunt nişte psihopaţi. Nu vrem să fii în vreun pericol. Este şi doamna acasă?
·— Da, bineînţeles.
·— Atunci, cu atât mai mult trebuie să fim precauţi.
Doi soldaţi intrară în casă şi Brygita veni în întâmpinarea lor cu o tavă cu fursecuri, o cană cu lapte rece şi câteva pahare.
·— Bine aţi venit, domnilor, spuse ea aşezând tava pe măsuţa de cafea din camera de zi. Ce onoare să vă avem

în casa noastră. Puteţi rămâne puţin pentru a ne spune mai multe despre ce se întâmplă?

·— Acest lucru nu este posibil. Suntem aici nu pentru a socializa, ci în interesul siguranţei publice.

Unul dintre soldaţi o luă în sus pe scări, în timp ce altul trecu pe lângă ei şi inspectă bucătăria. Un al treilea rămase calm pe verandă, nici nu intră, dar nici nu-şi părăsi poziţia. Purta o haină lungă de piele neagră şi cizme strălucitoare tot negre, uniforma clasică a unui ofiţer. Jedrick presupuse că trebuie să fie din forţele SS.

·— Staţi aici, le spuse ofiţerul, apucând pistolul mitralieră care-i atârna într-o parte. Nu trebuie să plecaţi sau să vă mişcaţi până nu vă dau semnalul că totul e-n regulă. E clar?

Cuplul încuviinţă dând din cap şi se aşează pe canapea, cu inimile bătând să le spargă pieptul şi cu gurile uscate. Nu îndrăzniră nici măcar să se atingă de lapte. Şi, în acest moment, nu mai îndrăzneau să se mişte deloc.

98

Jacob auzi cizmele pe podeaua bucătăriei. Apoi auzi uşa beciului deschizându-se şi cineva aprinzând lumina. Apoi, pas cu pas, cineva – un soldat, presupuse el – începu să coboare scările.

Jacob nu se afla în firida din spatele movilei de lemne unde se afla rucsacul său, împreună cu cutia care conţinea toate documentele sustrase de la Auschwitz.

Hotărîse că nu va fi niciodată în siguranţă într-o casă mişunând de soldaţi nazişti, mai ales că se afla într-un spaţiu închis. O vânătoare de oameni era în desfăşurare. Îl căutau pe el şi pe Luc. Un avion tocmai trecuse în zbor deasupra lor. Cum putea fi sigur că nu fuseseră văzuţi? Cum putea fi sigur că nu vor face

casa fărâme pentru a-i găsi? Nu era timp de ascunzătoare. Trebuia să lupte.

Într-o fracţiune de secundă, Jacob hotărâse că singura lui speranţă era să întoarcă roata şi să treacă la ofensivă. Nu avea habar dacă va merge, dar făcuse o alegere şi acum urma să trăiască sau să moară cu ea.

Astfel că Jacob stătea în picioare, în interiorul unui dulap de depozitare, cu uşile puţin întredeschise. Acum, că luminile erau aprinse, poziţia pe care o avea îi dădea posibilitatea să vadă ce se întâmplă în mare parte din subsol. Îl văzu pe soldatul nazist coborând ultimele trepte şi observă că soldatul văzuse cadavrul lui Luc zăcând cu faţa în jos.

Soldatul ridică arma şi îi ceru acestuia să se ridice. Când Luc nu răspunse, soldatul îl lovi pe Luc cu piciorul, dar, firește, fără niciun rezultat. Acum soldatul începu să-l bată şi să-l scuipe. Când se convinse că omul nu este o ameninţare, se aplecă să-i ia pulsul.

Acesta fu momentul când Jacob făcu mişcarea. Sări din dulap şi lovi cu o bucată de lemn de foc ceafa omului, cât putu de tare. Soldatul se prăbuşi instantaneu pe podea, peste Luc, dar Jacob nu se opri. Nu-şi putea permite o luptă cu acest om, ucigaş instruit. Aşa că îl izbi în cap până când fu sigur că soldatul a murit. Apoi îi verifică pulsul, pentru a fi sigur, îl rostogoli de pe Luc şi-i luă pistolul automat şi Luger-ul.

Acum Jacob avea iniţiativa şi urma să o folosească cu avantaje maxime. Mizând pe faptul că nazistul era cam de înălţimea lui, Jacob îl dezbrăcă rapid pe soldat de uniformă şi se îmbrăcă cu ea. Nu era suficient să iasă din subsol cu o armă deschizând focul. Era conştient că avea nevoie de un element surpriză pentru următoarele câteva minute şi pentru fuga sa în Slovacia, dacă va trăi atât de mult.

Câteva minute mai târziu era gata, chiar la timp. Un alt soldat strigă în jos pe scări:

·— Hans, eşti acolo jos?

·— Da, răspunse Jacob.

·— Nu e nimeni sus. Ai găsit ceva?

·— Da, vino, spuse Jacob, schimbându-şi puţin vocea, sperând că omul va muşca momeala.

Funcţionă. Îmbrăcat în uniforma nazistă, privind la cele două trupuri zăcând cu faţa în jos, îl auzi pe celălalt soldat coborând scările, gâfâind şi râzând bucuros.

·— Hans, ai reuşit! I-ai găsit! Erau deja morţi sau i-ai omorât tu? Nu am auzit nicio împuşcătură!

Jacob nu răspunse. Se răsuci repede în faţa soldatului nazist şi, ridicând piedica Lugerului cu amortizor, trase rapid trei gloanţe. Uimit, omul muri şi căzu pe podea înainte să ştie că se afla într-o ambuscadă.

Inima lui Jacob bătea să se spargă, dar nu îndrăzni să lase garda jos. Nu ştia câţi soldaţi se aflau sus. Putea să fie un întreg batalion. Dar ucisese doi şi, dacă era să moară, era decis să ia cât mai mulţi soldaţi nazişti cu el.

Luă şi Luger-ul celui de-al doilea soldat şi îi ataşă amortizorul aflat în buzunarul hainei soldatului. Tot din buzunarul acestuia pescui şi muniţia rămasă pentru pistol şi automat şi reîncărcă.

Cu arma automată a primului soldat în spinare, urcă cu grijă scările şi intră în bucătărie cât de uşor putu. În acel moment, un alt soldat urca scările verandei din spate. Zâmbi când deschise uşa bucătăriei, gata să vadă o faţă familiară. În schimb, văzu faţa lui Jacob ţintindu-i faţa cu un pistol cu care trase de două ori. Omul se prăbuşi imediat, dar, spre desosebire de ceilalţi, făcu o grămadă de zgomot căzând pe spate şi rostogolindu-se înapoi pe trepte.

Jacob scrută curtea din spate, câmpul şi hambarul. Nu văzu pe nimeni acolo, dar asta nu însemna că nu era nimeni acolo. Totodată, nu verificase livingul şi era îngrijorat că ar fi putut fi prins cu garda jos, împuşcându-l în spate la fel de uşor cum el îi doborâse pe cei trei soldaţi.

Se întoarse repede şi intră în bucătărie, apoi se lipi de zidul care despărţea bucătăria de living, încercând să răsufle calm. Acest lucru se dovedi imposibil şi se temu că cineva îl va auzi şi îl va prinde în orice moment.

Singura şansă pe care o avea era să preia iniţiativa. Uniforma îi oferise în mod cert un timp preţios. Poate că avea să o mai facă o dată.

Jacob trase aer adânc în piept şi păşi în sufragerie ca şi cum era la el acasă. În mod surprinzător, Jedrick şi Brygita nici măcar nu îl recunoscură la început. Dar nu se uita după ei. Se uita după ceilalţi soldaţi.

Nu era nimeni în cameră. Văzu pe cineva afară, lângă maşină, bând o gură de apă dintr-o gamelă. Era îmbrăcat altfel decât ceilalţi – într-o haină lungă, din piele – şi Jacob presupuse că este un ofiţer Gestapo, deşi în acel moment omul se afla cu spatele la el şi nu putea vedea cu exactitate ce tip de uniformă purta. Spre uşurarea lui Jacob, nu erau alţi soldaţi în curtea din faţă, aşa că urcă scările la etaj. Verifică fiecare cameră pentru a vedea dacă se află cineva acolo. Nu era nimeni, dar, prin fereastra unui dormitor putu vedea doi soldaţi în hambar, răsturnând totul cu susul în jos pentru a-i găsi pe cei doi oameni scăpaţi de la Auschwitz.

Jacob privi repede afară pe fereastra altui dormitor. Nu se vedeau alţi soldaţi. Dacă nu se înşela, mai erau doar cei doi din hambar şi agentul Gestapo, afară lângă maşină. Asta era şansa lui, dar trebuia să se mişte repede.

Alergă repede în jos pe scări şi trecu glonţ pe lângă cuplul polonez, încât aceştia nici nu-i putură vedea faţa. Apoi se grăbi către uşa din spate şi fugi către hambar. Pe fereastră văzu unul dintre soldaţi cercetând podul, în timp ce celălalt răscolea camioneta.

Strângând Lugerul în palma dreaptă transpirată, Jacob se îndreptă către uşa din partea cea mai îndepărtată a hambarului şi intră repede. Soldatul abandonă cercetarea camionetei şi strigă la partenerul său. Îl văzuse pe Jacob. O fracţiune de secundă mai târziu, Jacob îi băgă două gloanţe în cap. Dar răul fusese făcut.

Soldatul care inspecta podul se răsuci şi deschise focul cu arma sa automată. Jacob se strecură după camioneta care era acum ciuruită de gloanţe. Bucăţi de sticlă spartă zburară peste tot.

Dintr-odată, Jacob se trezi blocat în spatele camionetei, în timp ce duşmanul său se afla la înălţime. O altă rafală automată smulse pereţii hambarului din spatele său, aruncând aşchii de lemn prin aer precum pumnalele.

Jacob ştia că are nevoie disperată să-şi recâştige elanul. Dar trebuia să-şi asigure spatele. Toate aceste focuri de armă în mod sigur îl vor atrage pe agentul Gestapo, iar Jacob avea să fie prins la mijloc, între doi oameni care chiar ştiau ce fac.

O altă rafală de armă automată. Când se opri, Jacob putu să audă cum soldatul evacuează încărcătorul gol al armei şi ataşază unul plin.

Scoţând siguranţa pistolului mitralieră, Jacob apăru de după camionetă şi deschise focul, silindu-l pe soldatul nazist să plonjeze pentru a se feri. Deschise focul pentru a doua oară, apoi căzu în genunchi.

Soldatul prinse momentul. Îi întoarse focul, pulverizând fereastra hambarului aflată chiar deasupra capului lui

Jacob, declanşând o ploaie de sticlă spartă care căzu peste el.

De astă dată, Jacob nu se mai ridică. Propti pistolul automat deasupra capului său şi îl fixă în colţul din stânga îndepărtat al hambarului şi trase două rafale lungi. Acum încărcătorul său se golise. Îi luă câteva secunde pentru a-şi da seama cum să-l scoată şi alte câteva secunde să se prindă cum să-l înlocuiască, timp în care nazistul trase trei rafale lungi.

Dintr-odată, Jacob urlă de durere. Fusese lovit de ceva în piciorul stâng. Pentru moment, nu putea spune dacă era vorba despre o bucată de sticlă spartă sau un glonţ care ricoşase din camionetă sau din peretele din spate, dar era o durere cum Jacob nu mai simţise niciodată. Era o durere fierbinte şi mistuitoare, care se simţea ca şi când întreg piciorul stâng îi luase foc. Jacob era însă hotărât să nu moară ghemuit, neajutorat, încasând rafale de gloanţe. Dacă asta îi era soarta, o să cadă luptând. Când îl auzi pe nazist schimbând din nou încărcătorul, strânse din dinţi şi se forţă să se ridice în picioare.

Ducându-se şchiopătând în partea din spate a hambarului, Jacob trase o rafală lungă în colţul podului, forţându-l pe soldat să se ghemuiască. O clipă mai târziu, Jacob se afla în partea celalaltă a hambarului, sub pod şi în afara razei vizuale a soldatului aflat deasupra.

Acum Jacob era avantajat de poziţie şi profită. Îndreptă arma în sus şi apăsă pe trăgaci. În mai puţin de şase secunde, descărcă ultimul încărcător pe care îl mai avea. Dar totodată îşi lovise ţinta şi îl auzi pe soldatul nazist ţipând în agonie, până amuţi în cele din urmă.

Chiar atunci, bărbatul în haină de piele dădu de perete uşile mari ale hambarului şi începu să tragă cu arma semiautomată. Jacob se lăsă instantaneu la pământ şi se târî ferindu-se către partea din faţă a camionetei. Apoi

aruncă arma cu încărcătorul golit şi scoase unul dintre pistoalele din buzunar.

Privind pe sub camionetă, Jacob îl putu vedea pe bărbat mişcându-se spre stânga. Aşa că Jacob se duse spre dreapta. Se gândi să tragă în picioarele bărbatului, însă ştia că nu era suficient de bun ţintaş ca să-l împuşte astfel. În plus, avea puţină muniţie şi nu avea timp să reîncarce.

Aşa că asta era. Avea o singură şansă să scape de acest tip, ori era un om mort. Problema era că piciorul stâng al lui Jacob îl seca de durere mai mult decât şi-ar fi putut imagina. Era ameţit şi se temea că în curând va intra în şoc şi va leşina. Trebuia să tragă primul. Trebuia să facă ceva şi încă repede.

Primul lucru pe care îl făcu fu să-şi schimbe părerea. Trase două focuri de armă pe sub camionetă. Nu se aştepta să-l lovească pe bărbat, dar spera să-i strice echilibrul şi să-l deruteze şi exact asta făcu. Ofiţerul se aruncă înapoi pe brânci, iar Jacob se forţă să se ridice din nou în picioare. Chiar dacă ţipa de durere, trase patru focuri asupra ofiţerului, în succesiune rapidă. Cel puţin unul îşi atinse ţinta. Bărbatul se răsuci în loc şi se lovi cu spatele de perete, urlând de durere.

Şchiopătând şi îndreptându-se către el cât de repede putu, Jacob trase cu pistolul până când rămase fără gloanţe. Tactica sa era nu să-l omoare pe bărbat, ci să-l împiedice să-şi recapete concentrarea şi să reînceapă să tragă.

Pentru moment, cel puţin, îşi atinsese obiectivul. Bărbatul era la pământ, într-o baltă de sânge provenită de la o rană la umărul stâng.

Când Jacob se întoarse în dosul camionetei, avu o ţintă clară către spatele bărbatului. Dar, când scoase al doilea Luger şi apăsă pe trăgaci, nu se întâmplă nimic. Panicat, complet expus acum, Jacob verifică repede siguranţa, dar

era trasă. Ţinţi şi apăsă iar pe trăgaci, dar, din nou, pistolul nu funcţionă. Jacob
îşi dădu seama că nu mai are nicio armă funcţională şi nicio cale de a fugi sau de a se întoarce în casă, unde ştia că sunt mai multe arme.

Rămas fără opţiuni, Jacob făcu singurul lucru pe care îl mai putea face. Se aruncă asupra bărbatului rănit şi începu să-l lovească cu pumnii, începând cu rana de la umăr.

La început, ofiţerul fu prins cu garda jos şi fu aproape incapabil de ripostă din pricina rănii de la umăr, dar acest ucigaş antrenat îşi redescoperi repede instinctele şi trimise cu putere un pumn în piciorul stâng al lui Jacob. Acum, scorul se inversă. Arma nu se mai afla la îndemâna bărbatului, dar soldatul se rostogoli peste Jacob şi, prinzându-l de gât, începu să stoarcă viaţa din el. Jacob respira convulsiv, luptându-se să scape. Bărbatul era însă mai înalt, mai greu şi mai puternic.

Şi atunci, în mijlocul luptei încrâncenate, Jacob văzu, în sfârşit, faţa bărbatului. Era Von Strassen. Pe măsură ce fiecare îşi dădea seama cine este celălalt, erau deopotrivă uimiţi. Pentru o fracţiune de secundă, Von Strassen slăbi strânsoarea. Jacob profită. Trimise un genunchi puternic şi rapid între picioarele bărbatului. Apoi trimise o altă lovitură în umărul sângerând al lui Von Strassen, care slăbi instantaneu strânsoarea lui de moarte. Jacob putu să se târască îndărăt, dar, pentru că avea dureri extrem de mari la picior, se mişca prea încet. Nu putea fugi. Nu putea dispărea. Atunci îl auzi pe Von Strassen urlându-i să se oprească. Felul în care îi ceruse acest lucru îl făcu pe Jacob să se oprească.

·— Întoarce-te! ordonă Von Strassen. Jacob se întoarse încet.

Capul şi faţa bărbatului erau acoperite de sânge, dar stătea acolo – în mod uimitor într-adevăr – în uşa hambarului, ţinând pistolul îndreptat către pieptul lui Jacob.

·— Chiar credeai că vei scăpa de toate astea, porc împuţit? răcni Von Strassen. Chiar credeai că vei învinge poporul arian? Niciodată! Tu nu eşti un om. Eşti un cancer. Tu şi toţii evreii. Trebuie să fiţi exterminaţi o dată pentru totdeauna. Nu trebuie să vi se permită să ne infectaţi patria sau oricare altă parte a Europei sau a lumii. Treaba mea e să extermin viermi ca tine. Şi, Doamne, cât de mult îmi place!

Jacob nu putea vedea cu claritate faţa lui Von Strassen. Cu uşile hambarului deschise şi în lumina dimineţii venind din spate, nazistul era mai mult o siluetă. Dar vocea şi cuvintele sale erau limpezi şi fiecare fir de păr de pe ceafa lui Jacob se ridică atunci când auzi cuvintele bărbatului.

Este atât de trist, se gândi Jacob. Ajunsese atât de departe. Era aproape liber. Şi, mai important – se afla la doar câţiva kilometri de posibilitatea de a preda cutia cu documente Consiliului Evreiesc, atât de aproape de salvarea atâtor suflete de evrei sortite să piară în camerele de gazare şi în cuptoarele lagărelor de exterminare.

Cum de a putut ajunge atât de departe şi totuşi eşuase? De ce? Pentru ce toate astea?

·— Dacă ai de gând să mă omori, fă-o acum, îi spuse Jacob lui Von Strassen.

Era îngrozit de moarte, dar era şi mai îngrozit de perspectiva de a se reîntoarce la Auschwitz.

Von Strassen slobozi însă râsul său bolnav, strâmb şi demonic.

·— Nu am nicio intenţie să te ucid acum, domnule Weisz. Vreau să petreci puţin timp cu prietenul meu, dr. Mengele,

mai întâi. Şi apoi vreau să vezi cu ochii tăi cum vom jupui minunata carne de pe oasele domnişoarei Cohen. Şi apoi, când voi fi din nou sănătos şi pregătit, te voi trimite dintr-un iad
în altul. Până atunci, oricum... Dar Von Strassen nu-şi mai termină fraza. Dintr-odată se auzi o armă bubuind nu o dată, ci de două ori.

Jacob se dădu clătinându-se înapoi, sigur că Von Strassen se joacă cu el şi că acesta a apăsat pe trăgaciul Luger-ului. Dar apoi sângele ţâşni din gura lui Von Strassen. Scăpă arma din mână şi căzu înainte cu faţa în jos.

În spatele lui stătea Jedrick, cu o puşcă cu două ţevi în mâini.

PARTEA A ŞASEA

99

Şase săptămâni mai târziu 29 iulie 1944
Washington, DC

·— Nu înţeleg, spuse bătrânul. Ai plecat pur şi simplu?

Ambasadorul François d'Astier, în vârstă de optzeci şi patru de ani, se foi în fotoliul său plin de perne, în salonul decorat cu gresie al casei unde el şi soţia lui, Camille, locuiau în Georgetown, la puţin mai departe de un kilometru de Casa Albă. Cei doi ascultaseră cu atenţie aproape două ore, dar, pe măsură ce bărbatul chelios, dar distins şi încă arătos, pufăia din ţigară, Jacob observă că bunicul lui Luc se străduia să înţeleagă ceea ce auzea.

·— De fapt, am evadat, spuse simplu Jacob.

·— Evadat?

·— Da, domnule.

·— Dar nu erau soldaţi atunci când aţi ajuns la frontieră?

·— Ba da, domnule.

·— Soldaţi nazişti sau polonezi?

·— Şi nazişti, şi polonezi, spuse Jacob. Plus soldaţi slovaci, de partea cealaltă.

·— Şi v-au lăsat să treceţi? întrebă din nou d'Astier.

·— Da, domnule.

·— Iartă-mă, dar m-ai pierdut, spuse d'Astier, de ce au făcut asta?

Fu rândul lui Jacob să se foiască în fotoliu. Luă o gură de ceai şi-şi adună gândurile. Încercă să n-o arate, dar se simţea extrem de frustrat. Nu-l credeau? Credeau că inventase totul? De ce ar fi făcut-o?

Cum ar fi putut şti atât de multe detalii despre nepotul lor – de fapt, despre întreaga familie – dacă nu l-ar fi întâlnit pe Jean-Luc Leclerc la Auschwitz şi nu ar fi scăpat împreună?

Jacob nu putea suporta gândul că nu este crezut. Nu avea timp pentru astfel de prostii. Oamenii mureau. Zi după zi, mii de evrei unguri – şi mulţi alţii – erau băgaţi în cuptoare. Câte ceşti de ceai trebuia să mai bea în compania câtor oameni, până când cineva nu doar că îl va crede, dar va şi face efectiv ceva semnificativ pentru a salva vieţi?

Trecuseră deja şase săptămâni insuportabile de când scăpase de la Auschwitz şi ajunsese la Žilina. De atunci spusese Consiliului Evreilor din Cehoslovacia tot ce ştia despre ce se întâmpla în lagărele morţii. Le adusese cutia cu toate documentele. Ajutase la întocmirea formei finale a *Protocolului de la Auschwitz*, patruzeci de pagini cu amănunte despre ce le făceau naziştii evreilor la Auschwitz-Birkenau.

Totul părea să meargă însă prea încet. Te scotea pur şi simplu din minţi. Îşi spusese povestea şi explicase *Protocolul* mai multor rabini decât putea număra. Detaliase ceea ce văzuse şi auzise nenumăraţilor

reprezentanţi de la Crucea Roşie Internaţională, de la serviciile de informaţii britanice, chiar şi de la Vatican.

Iar trenurile naziştilor continuau să circule. Zi şi noapte, evreii unguri continuau să fie băgaţi în vagoanele de marfă şi trimişi în lagărele morţii, ca să devină cenuşă.

Nimic din ceea ce Jacob spusese nu fusese de natură să-i facă pe Aliaţi să pună la cale o operaţiune de salvare. Nimic din ceea ce făcuse nu salvase viaţa nici măcar a unui singur evreu. Acum era în sfârşit în Washington, DC, acasă la bunicul lui Luc, şi se simţea încă şi mai departe de scopul său decât fusese vreodată.

Cu toate acestea, Jacob încă lupta cu întunericul şi disperarea care ameninţau să-l înghită. Îşi tot spunea că nu-şi poate pierde speranţa chiar acum, nu după ce ajunsese atât de departe. Îşi aminti că nu ambasadorul d'Astier era problema. Putea fi soluţia. Dacă Luc avusese dreptate, acest bătrân infirm – era imobilizat într-un scaun cu rotile – ar putea fi cea mai bună speranţă a poporului evreu.

Cu toate acestea, putea fi de folos doar dacă înţelegea şi credea ceea ce spunea Jacob. Altminteri, totul fusese zadarnic. Jacob trase adânc aer în piept şi încercă să-şi dea seama unde greşise. Explicase cu grijă şi răbdare tot ceea ce se întâmplase, de la atacarea trenului 801, la întâlnirea cu Luc din lagăr, la felul în care supravieţuiseră, la planul vast şi pregătirea minuţioasă, până la cel mai mărunt detaliu al evadării.

Până aici, soţii d'Astier păreau să fi urmărit totul, chiar dacă jeleau pierderea nepotului – veste pe care nu o aflaseră până când Jacob nu le apăruse neanunţat în prag cu câteva ore mai devreme. Acum însă, cuplul francez părea uluit şi cumva sceptic.

Lui Jacob i se păru că, din pricina oboselii şi a grabei, sărise peste câteva detalii importante.

·— Iertaţi-mă, spuse, dintr-odată, disperat să-şi remedieze greşeala, dar, am uitat să vă spun ceva.

·— Te rog, dă-i drumul, te ascultăm, spuse diplomatul pensionar, sprijinindu-se în scaun.

·— Aşa cum v-am spus mai devreme, după o confruntare armată în hambar, nu puteam rămâne în casă, explică Jacob. Ştiam că trebuie să fugim, dar toate drumurile erau închise. Jedrick şi Brygita m-au implorat să îi iau cu mine. Am fost sceptic, nu intra în planurile mele, dar îmi salvaseră viaţa. Şi, împreună, l-am îngropat pe Luc, aşa că ştiam că nu îi pot lăsa acolo.

·— Şi ce ai făcut? întrebă Camille d'Astier. Femeia avea înfăţişarea şi atitudinea unei aristocrate franceze, vârsta tot spre optzeci de ani şi părea destul de fragilă şi cam tare de urechi.

·— I-am sugerat lui Jedrick să-şi pună o haină de nazist, la fel ca mine, spuse Jacob. La început a fost oripilat, însă şi-a dat seama repede că era singura cale, aşa că a fost de acord.

·— Dar tu? Erai rănit la picior.

·— Brygita fusese infirmieră, replică Jacob. M-a bandajat cât de bine a putut. Mi-a dat nişte pastile analgezice, care mă tem că nu au ajutat prea mult. Apoi am luat o uniformă fără urme de gloanţe şi sânge de la unul dintre bărbaţii împuşcaţi în faţă şi nu în piept, şi am îmbrăcat-o.

·— Dar soţia? întrebă doamna d'Astier. Ea nu s-a putut deghiza într-o nazistă, nu-i aşa?

·— Nu, doamnă, spuse Jacob.

·— Atunci ce a făcut?

·— Am urcat-o în portbagaj.

·— În care portbagaj?

·— Al maşinii colonelului Von Strassen.

Cuplul părea înspăimântat.

·— Şi apoi? întrebă ambasadorul.

·— Am scotocit în servieta lui Von Strassen şi am găsit copii ale ordinelor şi alte documente oficiale. Apoi i-am spus lui Jedrick să conducă. Eu am ocupat locul pasagerului şi ne-am îndreptat către graniţa cu Slovacia, ca şi când am fi fost în misiune de la Berlin.

·— Şi v-au lăsat să treceţi? întrebă d'Astier neîncrezător.

·— Da, domnule, răspunse Jacob.

·— De ce?

·— Ei bine, domnule, cred că ne-am jucat bine rolul, spuse Jacob. Vorbesc germana la perfecţie. Aveam documente oficiale. Nu aveau niciun motiv să se îndoiască de noi.

·— Nu au percheziţionat maşina?

·— Nu, domnule.

·— Aşadar, pur şi simplu aţi trecut prin punctul de control?

·— A fost cel mai îngrozitor moment din viaţa mea, confirmă Jacob.

·— Cu toate lucrurile prin care ai trecut?

·— Da, aşa cred.

·— Şi apoi?

·— Otto Steinberger şi Abe Frenkel îmi dăduseră instrucţiuni precise, spuse Jacob. Ştiam exact cu cine trebuie să iau legătura. Din nefericire, ştiam că nu mi se va permite să aduc şi cuplul cu mine. Le-am cerut scuze din suflet, dar au înţeles. Împreună am împins maşina într-un râu şi am avut grijă să nu se mai vadă la suprafaţă. Am ascuns uniformele naziste, astfel încât alţii să le poată recupera mai târziu şi să se folosească de ele. Apoi ne-am pus haine civile luate din casă şi ne-am luat la revedere. Ei au luat-o pe drumul lor, eu pe al meu.

·— Şi acum eşti aici, spuse ambasadorul.

·— Ei bine, după şase săptămâni pline de frustrare, da, sunt aici, spuse Jacob.

·— Atunci, bănuiesc că îl ai cu tine, nu? *Protocolul de la Auschwitz*?

·— Da, domnule, îl am, spuse Jacob, mângâind servieta de la picioarele sale.

·— Şi toate documentele pe care tu şi cu Luc le-aţi sustras din lagăr?

·— Da, domnule. Sunt toate aici.

Ambasadorul dădu din cap şi Jacob deschise servieta – un dar din partea unui şef de consiliu evreiesc din Cehoslovacia. Scoase cele patruzeci de pagini de documente şi i le înmână.

Bătrânul încremeni preţ de câteva momente ţinând raportul în mâini şi holbându-se la el.

·— Acesta spune întreaga poveste? întrebă într-un final.

·— Ei bine, domnule, depinde ce înţelegeţi prin întreaga poveste, spuse Jacob. Cuprinde detaliile factuale a ceea ce fac Höss şi oamenii lui înăuntru la Auschwitz-Birkenau şi în sublagărele adiacente. Dovedeşte exterminarea sistematică care se desfăşoară acolo. Cuprinde planurile detaliate ale lagărelor, schemele camerelor de gazare, detaliile tehnice ale cuptoarelor – inclusiv cine le-a construit şi când – orarele tuturor trenurilor care au venit, numărul persoanelor care au fost aduse cu acele trenuri, cât de mulţi au pierit şi aşa mai departe. Dar nu, nu spune povestea pe care tocmai v-am relatat-o. Nu spune poveştile noastre personale din lagăre sau cum am scăpat. Am vrut doar să explicăm cât am putut de precis şi cu grijă ceea ce fac naziştii şi ce înseamnă cu adevărat „soluţia finală la chestiunea evreiască”. Am redactat documentul cât de la rece am putut. Dar vă las pe dumneavoastră să fiţi judecătorul.

·— Şi tu ai scris asta?

·— Am ajutat, domnule, spuse Jacob. Dar nu am fost singurul care a supravieţuit pentru a spune povestea.

·— Ah?
·— Steinberger şi Frenkel au ajutat, de asemenea.
·— Amândoi?
·— Da, domnule, spuse Jacob. Şi Fischer şi Kopecký. Bătrânul se uită la soţia sa. Amândoi erau uluiţi.
·— Nici eu nu pot să cred, spuse Jacob zărind privirea din ochii lor.
·— Când am ajuns la Žilina, erau acolo. Eram atât de sigur că au fost capturaţi şi ucişi, dar mi-au povestit despre miracolele care s-au întâmplat şi care i-au ajutat să scape. Aşa că i-am întrebat: „Ce a mers rău? De ce nu se revoltă evreii unguri? De ce se mai urcă în trenuri?” Mi-au spus că era complicat. Steinberger mi-a spus că la câteva săptămâni după ce au informat consiliul, nimeni nu i-a crezut. Toţi credeau că delirează sau exagerează pentru a atrage mai multă compasiune.
·— Chiar şi dacă existau martori oculari?
·— Aparent, da, spuse Jacob. Apoi au sosit Fischer şi Kopecký. Şi au spus aceeaşi poveste. Apoi am venit eu cu aceeaşi poveste şi documente – dovezi. Şi i-am trimis să recupereze uniformele naziste. Şi le-am spus să recupereze şi maşina. Şi aveam hârtiile lui Von Strassen şi alte documente secrete de la Höss şi de la Gestapo. Şi starea de spirit a început să se schimbe. Ceilalţi – cei patru – deja lucrau la *Protocol* înainte să ajung eu. Dar mi-au cerut să-i ajut şi am făcut-o. Am adăugat materialele pe care reuşiserăm să le scoatem şi i-am ajutat la traducerea în câteva limbi.
·— Şi atunci când consiliul a citit?
·— Au fost în sfârşit convinşi.
·— Şi reprezentanţii Crucii Roşii?
·— Şi ei au fost convinşi, de asemenea.
·— Cu toate acestea, nu s-a făcut nimic pentru a opri crimele?

·— Nu.
·— Câţi evrei unguri au murit până acum? întrebă d’Astier.
·— Din câte am auzit, în jur de 483 000, spuse Jacob, făcându-i-se rău la acest gînd. Dar numărul creşte în fiecare zi. În acest moment, ar putea fi peste o jumătate de milion.
·— A trimis Consiliul Evreiesc din Cehoslovacia raportul către liderii evreilor din Ungaria?
·— Din câte ştiu eu, da, dar nu am zăbovit suficient prin preajmă pentru a şti sigur.
·— De ce nu?
·— Pentru că atunci când Consiliul a găsit o cale de a ne scoate în siguranţă din ţară, inclusiv documente false şi aşa mai departe, m-au trimis imediat să vă găsesc. Ceilalţi s-au dus la Londra.
Jacob aşteptă următoarea întrebare, dar ea nu veni. În schimb, diplomatul pensionar octogenar se lăsă pe spate în scaunul său, pufăind din ţigaretă, şi răsfoi tăcut paginile *Protocolului de la Auschwitz*.

După puţin timp, soţia sa se ridică şi plecă spre bucătărie, întorcându-se apoi cu un vas plin cu ceai proaspăt. Turnă două ceşti pentru cei doi, dar degeaba. Bătrânul nu se atinse de ceaşcă. Jacob nu se întinse nici el după a sa. Rămase nemişcat, încercând să citească expresia de pe faţa bătrânului. Îl cerceta pentru a depista orice fel de semn că acceptă sau respinge cele spuse de Jacob. Cu toate acestea, nu putea descifra nimic. Omul era impenetrabil.

După aproape douăzeci de minute, d’Astier se aplecă înainte şi, fără a-i spune nimic lui Jacob, luă receptorul telefonului de pe măsuţa de lângă el. Formă apoi numărul, se lăsa iar pe spate şi aşteptă.

·— Helen, sunt François. Jack e acolo? rosti într-un final în receptor. De fapt, este destul de urgent... Ei bine, sunt aici

cu un bărbat care tocmai a scăpat din Polonia controlată de naziști. Are informaţii vitale pe care preşedintele trebuie să le vadă imediat.

Inima lui Jacob tresări. Se întâmpla în realitate? Ambasadorul d'Astier cerea cu adevărat o întâlnire pentru el cu preşedintele Statelor Unite?

·— Nu, nu poate aştepta, spuse ambasadorul după o scurtă pauză. Mulţumesc.

Urmă o pauză lungă. Jacob murea să ştie ce se întâmpla, dar bătrânul nu se uită defel la el. Preferă să răsfoiască în continuare *Protocolul*. În cele din urmă, cel căutat de ambasador veni la aparat.

·— Jack, mulţumesc că ai acceptat telefonul meu. Trebuie să aduc pe cineva de îndată la preşedinte, începu el. Da, este foarte urgent... Nu, este un subiect prea delicat pentru a putea vorbi la telefon. Ei bine, niciodată nu am avut nevoie de o întâlnire într-un răgaz atât de scurt... Sigur... Ar fi foarte bine. Mulţumesc. Ne vedem atunci.

Bătrânul puse receptorul în furcă.

·— Vor trimite o maşină, spuse, pufăind din ţigară.

·— Cine? întrebă Jacob.

·— Casa Albă. Jacob înghiţi în sec.

·— Chiar ne întâlnim cu preşedintele Roosevelt?

·— Nu. Ne vedem cu consilierul său militar, locotenent-colonelul Jack Dancy. Trebuie să-l convingem pe el mai întâi, dar, dacă reuşim, s-ar putea să ne întâlnim mâine cu preşedintele.

·— Nu ştiu ce să spun, zise Jacob, şi un nod i se puse în gât. Dar vă mulţumesc.

·— Nu fac asta pentru dumneata, domnule Weisz, replică d'Astier. O fac pentru nepotul meu – pentru Luc – şi pentru fiecare francez ţinut în acele lagăre. Dacă tot ceea ce spui este adevărat – şi trebuie să-ţi spun că este foarte dificil să le accepţi pur şi simplu, dar cu certitudine aveţi aici o

sumedenie de documente – atunci nu putem tăcea. Trebuie să luăm măsuri. Şi nu am nicio îndoială că, odată ce preşedintele Roosevelt şi echipa sa vor afla ce se întâmplă şi vor putea verifica adevărul, vor lua măsuri decisive.

Dar nu au făcut-o.

100

Ca să fim corecţi, Jack Dancy a fost generos cu timpul său. I-a acordat lui Jacob 45 de minute în biroul său spaţios şi bine plasat din Aripa de Vest pentru a-şi prezenta cazul.

Frunzări *Protocolul de la Auschwitz*, în timp ce Jacob îi făcu un rezumat al prezentării pe care i-o făcuse ambasadorului. Şi Dancy îi ceru lui Jacob copii ale documentelor pentru a le înmâna preşedintelui, secretarului apărării, secretarului de stat şi directorului Biroului de Servicii Strategice.

Apoi, consilierul îi adresă lui Jacob o întrebare simplă.

·– Ce vrei?

·– Poftim? replică Jacob, prins cu garda jos de francheţea întrebării.

·– M-ai auzit, îi răspunse Dancy.

·– Ei bine... aş vrea...

·– Cu siguranţă nu ai bătut atâta drum ca să-mi laşi un lung memoriu, domnule Weisz, zise Dancy fără nicio urmă de compasiune. Vrei ceva. Ce anume?

Din nou, Jacob fu silit să-şi scotocească mintea după cuvinte. Era dezorientat şi extenuat. Era extaziat de faptul că se află în Casa Albă, la doar câţiva metri de Biroul Oval. Era intimidat de gărzile de puşcaşi marini, de frumuseţea şi de istoria locului şi se simţi tânăr şi inadecvat.

·– Eliberare, spuse în cele din urmă. Dancy se făcu că nu aude.

·– Mai spune o dată.

·– Vrem să eliberaţi lagărul, repetă Jacob. Şi nu doar pe cel de la Auschwitz-Birkenau, ci pe toate celelalte.

·– Glumeşti, nu? zise Dancy, vizibil uluit.

·– Nu, domnule.

·– Câte lagăre sunt acolo?

·– Cam 1 200.

Dancy dădu drumul unui râs răsunător.

·– Mă tem că nu văd unde e gluma, domnule Dancy, spuse Jacob şi mânia sa crescu brusc, deşi văzu privirea ambasadorului care-l implora să fie diplomat.

·– Aşadar, vrei pur şi simplu ca preşedintele să-l sune pe generalul Eisenhower şi să-i spună să ia toate forţele aliate care tocmai au debarcat pe plajele din Normandia şi luptă în Franţa, şi să se abată de la eforturile lor de a elibera Europa, pentru a se concentra pe eliberarea celor 1 200 de lagăre de muncă naziste.

·– Nu sunt lagăre de muncă naziste, spuse Jacob. Sunt lagăre de exterminare.

·– Toată Europa este un lagăr de exterminare, fiule. În caz că n-ai observat, oamenii mor peste tot, inclusiv mulţi dintre băieţii noştri.

·– Nu în felul acesta, răspunse sfidător Jacob. Domnule colonel Dancy, nu aţi auzit ce v-am spus? Oamenii sunt băgaţi în camere de gazare. Copiii sunt arşi în cuptoare. Oameni nevinovaţi sunt împuşcaţi. Se fac cele mai îngrozitoare experimente pe ei – în timp ce sunt în viaţă. Nu aţi auzit nimic din ce v-am spus?

Dancy se holbă la el, în mod cert fără a se fi aşteptat la o asemenea confruntare puternică cu un prăpădit de băiat evreu din Germania.

·– Sigur că am auzit, îi răspunse Dancy în cele din urmă. Dar poate că tu nu m-ai auzit. Zece mii de soldaţi aliaţi, marinari, piloţi, au murit sau au fost răniţi doar în ziua

debarcării în Normandia, inclusiv aproape şapte mii de americani. N-o face să pară de parcă nu am face totul pentru a elibera Europa, ca să nu spun nimic despre Pacific. Nu am intrat în acest război de la început. Nu l-am ascultat pe Churchill când ne-a implorat să-i ajutăm pe britanici să-l oprească pe Hitler mai devreme. Asta a fost greşeala noastră. Dar acum suntem parte din acest război. Sunt solidar cu tine şi cu situaţia poporului tău. Voi lua raportul şi-l voi trimite pe traseul de luare a deciziilor. Mă voi asigura că i se va acorda atenţie. Dar pot garanta că generalul Eisenhower n-o să-şi schimbe planurile de luptă pentru a elibera 1 200 de lagăre naziste.

În acel moment interveni ambasadorul.

·— Ei bine, ce spui de un singur lagăr, Jack? întrebă.

·— Ce vrei să spui?

·— Ar putea preşedintele să ia în considerare eliberarea unui singur lagăr? întări d'Astier.

·— Cel de la Auschwitz?

·— Da.

·— Mă tem că nu este posibil, spuse Dancy.

·— Fireşte că este posibil, îi replică d'Astier, arătând primul semn de încordare. Nu este o chestiune de putinţă. Este o chestiune de voinţă.

·— Domnule ambasador, cu tot respectul, este o chestiune de putinţă, fără doar şi poate. Să eliberezi un lagăr nazist înseamnă să trimiţi mii de soldaţi – probabil zeci de mii – adânc în spatele liniilor inamice. Plus, să asiguri acoperire aeriană. Şi apoi ar trebui să-i scoatem pe toţi băieţii noştri de acolo, laolaltă cu toţi prizonierii. Asta pur şi simplu nu se poate, în condiţiile de faţă.

Jacob nu putea crede ce auzea. Dar bătrânul nu renunţă.

·— Jack, noi ne ştim unul pe altul de multă vreme, nu? Dancy dădu din cap.

·— Când Hitler a ajuns la putere, am venit şi ţi-am spus ce se întâmplă în ţara mea şi ce urmează să se întâmple, nu-i aşa?

·— Aşa este.

·— Şi când a început să se întâmple, ţi-am furnizat cât de multe informaţii au ajuns la mine şi apoi am venit să-ţi cer azil politic, corect?

Din nou, Dancy dădu din cap.

·— Ţi-am spus că individul este un diavol, spuse d'Astier. Dar până şi eu am subestimat de ce este capabil. Nu mi-am putut închipui acest lucru, exterminarea sistematică a poporului evreu. Milioane de oameni sunt morţi. Şi unul dintre ei este nepotul meu.

·— Jean-Luc?

·— Da.

·— Nu am ştiut, spuse Dancy, vădit încurcat. Ce s-a întâmplat?

D'Astier repetă, pe scurt, povestea aflată de la Jacob cu doar câteva ore în urmă.

·— Nu am vrut să-l aduc în discuţie, conchise ambasadorul. Nu am vrut să fie o chestiune personală. Nu am vrut să apelez la tine ca prieten. Vreau să te uiţi la dovezi şi să decizi în consecinţă. Dar nu cred că auzi ce spune acest tânăr, Jack. Acesta nu este un război normal. Nu sunt câţiva oameni care mor. Este cu totul altceva. Ceva care merită toată atenţia preşedintelui, la modul cel mai serios. Şi merită acţionat. Înainte ca alte milioane să mai moară.

Brusc, telefonul lui Dancy sună şi întrevederea luă sfârşit.

Jacob îl însoţi pe ambasadorul d'Astier în afara Casei Albe şi, curând, se treziră pe bulevardul Pennsylvania într-o minunată seară de iulie. Aerul era cald şi umed, aproape sufocant. Copacii se legănau uşor sub adierea brizei. Era lună plină.

Dar, în timp ce Jacob stătea îmbătat în peisaj şi se uita la reşedinţa minunată şi maiestuoasă a preşedintelui, scăldată de proiectoare luminoase din toate direcţiile, inima lui plângea. Cum putuse să bată atâta drum doar pentru a i se spune nu? Oare să nu ridice un deget cea mai puternică ţară din lume pentru a-i elibera pe Abby sau pe Josef sau pe restul sufletelor condamnate acolo, în Polonia?

·— Nu dispera, Jacob, spuse ambasadorul în timp ce-şi împingea scaunul cu rotile spre maşina care-i aştepta. Ne-am pledat propria cauză. Jack este un om onest. Sunt sigur că va lua decizia corectă. Mâine, vom discuta cu altcineva. Dacă Jack nu va autoriza acţiuni decisive, vom continua să discutăm cu persoane cu influenţă din acest oraş, până când vom convinge pe cineva.

101

În ziua următoare se duseră la Departamentul de Stat. Secretarul Hull era într-o călătorie, dar William Barrett, adjunctul acestuia, fu de acord să-i primească. Îi dădură lui Barrett o copie după *Protocolul de la Auschwitz*, dar acesta era foarte ocupat şi nu le acordă prea mult timp, doar atât cât să-i spună ce se întâmplă şi ce anume doresc.

·— Eliberare? întrebă ca şi când ar fi făcut haz. Nu sunteţi serioşi.

·— Sunt cât se poate de serios, spuse Jacob, vorbind cu o convingere de care era sigur că unchiul lui nu l-ar fi crezut niciodată capabil.

·— Ei bine, îmi pare rău, dar asta iese din discuţie, spuse Barrett. Ziua Z a fost cu mai puţin de două luni în urmă. Eisenhower are mâinile ocupate şi, sincer, şi eu. De altfel, nu de mine aveţi nevoie. Ar trebui să discutaţi cu Consiliul pentru Refugiaţii de Război.

·— O vom face, spuse ambasadorul, dar ştii la fel de bine ca şi mine că ei sunt nişte tigri fără dinţi. Puterea este aici, Bill. Dacă se trece la acţiune, este pentru că tu şi secretarul faceţi să se întâmple aşa.

·— Regret, dar timpul meu s-a scurs, domnule ambasador. V-am acordat această întrevedere din curtoazie, dar acum chiar trebuie să plec.

Jacob îşi dădu seama că întâlnirea se apropia de sfârşit.

·— Dar loviturile aeriene? întrebă.

·— Lovituri aeriene? întrebă Barrett.

·— Da.

·— Ce fel de lovituri aeriene?

·— Bombardarea liniilor de căi ferate pe care circulă trenurile către Auschwitz.

·— Vorbeşti serios?

·— Da.

·— Păi, teoretic, este posibil, desigur, replică Barrett. Dar ar fi o misiune extrem de periculoasă. Să nu uităm că sudul Poloniei este adânc îndărătul liniilor inamice.

·— Da, îmi dau seama de asta. Jacob făcea tot posibilul să fie reţinut, dar se temea că în scurtă vreme va deveni incontrolabil.

·— Ei bine, atunci, ştiţi de asemenea că avioanele germane ale Luftwaffe sunt formidabile. Va fi o adevărată aventură să trimitem bombardiere atât de departe şi-apoi vom avea nevoie de avioane de luptă să le protejeze. Am putea avea pierderi grele.

·— Sunt deja pierderi grele, spuse Jacob. În lagăre. Despre asta e vorba. O întreagă rasă de oameni este exterminată.

·— Da, dar eu vorbesc despre capacitatea noastră militară aeriană, răspunse Barrett. Oricum, aceasta nu este o chestiune care să ţină de Departamentul de Stat. Ţine de Departamentul de Război.

·— Dar aţi mai făcut-o şi înainte, spuse Jacob.

·— Pardon?
·— Aţi mai bombardat Auschwitz şi înainte, repetă Jacob. Aşa că se poate repeta.
·— Nu, nu cred că am mai făcut-o, răspunse Barrett.
·— Ba da, aţi făcut-o. Eram acolo. Acum câteva luni am văzut o operaţiune a bombardierelor aliate care au atacat o fabrică de la marginea complexului Auschwitz. Toţi prizonierii au început să aplaude. Am crezut că a început ofensiva de eliberare. Dar apoi bombardierele şi escorta lor au dispărut şi nu le-am mai văzut niciodată.
·— Nu am ştiut nimic despre asta.
·— Ai putea să verifici? întrebă ambasadorul.
·— Chiar cred că ar trebui să vorbiţi cu Departamentul de Război, spuse Barrett, ridicându-se şi punându-şi haina. Am întârziat la o întâlnire la Casa Albă. Sper că mă veţi ierta.
Jacob se ridică la rândul lui în picioare, dar ambasadorul încă nu terminase.
·— Istoria n-o va face, Bill, spuse.
·— Scuză-mă?
·— Istoria nu te va ierta dacă nu vei analiza serios aceste dovezi, dacă nu îl vei informa pe secretar şi dacă nu vei face nimic pentru a opri acest genocid, spuse d'Astier. Aţi uitat de *St. Louis?* Aţi uitat de cei 937 de evrei germani care încercau să fugă de Hitler, care încercau să găsească un adăpost unde să se refugieze? Aţi întors nava din drum. I-aţi întors din drum şi i-aţi forţat să se reîntoarcă în Europa. Acum, probabil că toţi sunt morţi, Bill. Tot ce se poate să fi fost trimişi la Auschwitz, din câte ştim noi. Poate că acum cinci ani puteaţi să spuneţi că nu ştiaţi cu adevărat cine este Hitler. Probabil aţi fi putut spune că nu-l credeaţi capabil de genocid. Dar acum? Acum ştiţi. Este totul acolo. Este detaliat totul în *Protocolul de la Auschwitz*. Lumea vă priveşte. Ce aveţi de gând să faceţi?

102

Zilele treceau şi nu se simţea că fac niciun pas înainte. Jacob şi d'Astier cerură şi obţinură zeci de întâlniri. Se întâlniră cu congresmeni şi senatori, cu oficiali de la Departamentul de Război şi de la OSS. Cu membri ai Comitetului pentru Refugiaţi – care au fost cei mai înţelegători – dar Comitetul nu putea lua decizii politice. În repetate rânduri, încercară să ia legătura cu secretarul Hull, dar acesta se îmbolnăvise şi avea programate puţine întâlniri. În repetate rânduri, încercară să ia legătura cu preşedintele, însă fără niciun rezultat.

La un moment dat, Jacob avu o convorbire telefonică cu Otto Steinberger. Află că *Protocolul* fusese distribuit atât autorităţilor
din Marea Britanie şi Congresului Mondial al Evreilor, cât şi lui Allen Dulles, şeful agenţilor americani de informaţii din Elveţia. Echipa se întâlnise personal cu câţiva reprezentanţi ai autorităţilor britanice, inclusiv cu ministrul de externe, Anthony Eden, cărora li se înmânase câte o copie a raportului. Şi ei le ceruseră cu insistenţă Aliaţilor să bombardeze liniile ferate către Auschwitz-Birkenau, dar şi ei întâmpinaseră aceeaşi rezistenţă, li se spusese iar şi iar că era prea riscant şi că pur şi simplu germanii ar reconstrui căile ferate. Astfel că Steinberger a făcut un pas şi mai departe. Le-a cerut britanicilor să bombardeze întregul Auschwitz, în ciuda pierderilor ireparabile de vieţi omeneşti pe care le implica această măsură, mizând pe faptul că germanii nu ar avea timpul şi nici resursele necesare să reconstruiască lagărele morţii în acest stadiu al războiului, şi că în acest fel s-ar preveni milioane de morţi suplimentare. Dar urechile cărora li se adresaseră aceste rugăminţi au părut să rămână surde.

În disperare de cauză, d'Astier îi sugeră lui Jacob să distribuie copii ale *Protocolului* diferiţilor reporteri americani şi britanici, în speranţa că titlurile senzaţionale de pe prima pagină vor provoca oprobriul public şi vor pune presiune pe liderii Aliaţilor.

La început, Jacob ezită. Nu avea experienţă cu asemenea lucruri şi avea ordine stricte de la liderii Consiliului Evreiesc să înmâneze documentul doar oficialilor guvernamentali care ar fi putut schimba situaţia. Dar pledoaria ambasadorului fu persuasivă. Respectând indicaţiile Consiliului Evreiesc, nu ajunseseră nicăieri. Probabil că asta era singura cale. Jacob încercă din nou să dea de Steinberger, dar nu mai reuşi. Apoi încercă să dea de Frenkel, Fischer şi Kopecký, dar nici pe ei nu-i putu găsi.

Nu mai aveau timp şi Jacob luă o decizie pentru care spera să fie iertat de colegii lui. El şi d'Astier se întâlniră din nou cu câţiva simpatizanţi din Comitetul American al Refugiaţilor şi le cerură să lase să se scurgă informaţii din *Protocol* către presă.

Spre surprinderea lui Jacob, efectul fu instantaneu şi exploziv. Spre deosebire de diplomaţi, reporterii sesizară imediat grozăvia situaţiei. Aveau dovezi credibile şi simţiseră întregul impact emoţional al acestor drame umane necunoscute până atunci.

Povestea creă o furtună de presă, cu articole de primă pagină în toată SUA, şi deveni în scurtă vreme subiect de ştiri în întreaga lume.

„Două milioane de executaţi în lagărele naziste", se putea citi în *Washington Post,* cu subtitlul „Camere de gazare şi de incinerare – metode dezvăluite de conducerea Consiliului pentru Refugiaţi".

În *New York Times* se putea citi: „Comitetul pentru Refugiaţi al Statelor Unite dezvăluie detalii atroce aflate de la supravieţuitorii lagărelor poloneze.”

„Statele Unite acuză torturarea şi uciderea de către nazişti a milioane de oameni în Europa”, anunţa *New York Herald Tribune* pe prima pagină.

Şi nu doar ziarele importante au relatat povestea. Şi cele mici şi regionale au făcut-o.

„Povestea din interior a crimelor în masă ale naziştilor”, titra *Louisville Courier-Journal*. În doar trei săptămâni, au fost publicate 383 de relatări similare.

Deloc surprinzător, mare parte a publicului era ultragiată. Liderii creştini şi evrei care nu ştiuseră înainte ce se întâmpla în lagăre îi cereau acum administraţiei Roosevelt să ia măsuri. Deocamdată însă nimic nu se întâmpla.

Nici trupele americane şi nici cele britanice nu bombardaseră liniile de cale ferată. Şi nici lagărele. Auschwitz-ul nu fusese eliberat. Nu fusese scos din circuit. Lupta Aliaţilor împotriva Axei continua, desigur, şi zi după zi Jacob urmărea progresul prin intermediul ziarelor şi la radio.

În acest timp, soţii d’Astier îl luară pe Jacob la ei şi pentru asta el le fu profund recunoscător. Locuia la ei şi lua masa cu ei. Mergea la cumpărături pentru ei şi le gătea. Răspunse la multele întrebări referitoare la Luc şi la lagăr, la timpul petrecut în Belgia şi la copilăria lui din Germania. La rândul lor, îi răspunseră la multele întrebări despre Luc şi cum fusese acesta ca băiat, vorbindu-i şi despre profunda lui credinţă. Jacob aprecie ospitalitatea şi gentileţea lor. Îl respectau ca evreu. Nu-l presau, nici măcar nu-l făceau să se simtă inconfortabil. Dimpotrivă, îi purtau de grijă ca şi când ar fi fost propriul lor nepot.

Adesea stătea întins noaptea într-un pat rezistent, cu saltea confortabilă şi cearceafuri curate, în camera sa, cu ochii pironiţi într-un tavan proaspăt văruit, cu un ventilator fixat pentru a oferi răcoare în acele nopţi fierbinţi. Stătea şi se întreba cum de a devenit lumea un asemenea iad. Cum de pot atâţia oameni buni să fie atât de orbi în faţa atrocităţilor care se petrec în jurul lor? Ar fi fost de înţeles dacă nu ar fi ştiut că milioane de vieţi erau nimicite. Dar acum că oamenii aflaseră, cum puteau să stea şi să nu facă nimic? Cum puteau fi martorii unui asemenea rău şi să nu ia nicio măsură? Şi de ce era lumea atât de reticentă faţă de evrei? De ce-i urau atâta? Ce făcuse el şi poporul lui, astfel încât lumea să închidă ochii în faţa exterminării rasei evreieşti?

Jacob nu mai putea suporta un trai sigur şi confortabil la Washington, DC, în timp ce prietenii lui sufereau şi mureau în Polonia. Aşa că, atunci când auzi într-o zi un zvon potrivit căruia Otto Steinberger se întorsese în Cehoslovacia ca să se alăture luptătorilor din Rezistenţă şi să lupte împotriva naziştilor pe linia frontului, hotărî să facă la fel.

În ciuda reticenţei Aliaţilor de a lua măsuri de eliberare sau măcar de bombardare a lagărelor, Jacob îşi dădu seama că s-a schimbat cursul războiului. Aliaţii câştigau teren. Hitler şi maşina de război nazistă erau împinşi sistematic înapoi. Jacob credea că războiul putea fi câştigat. Într-adevăr, începuse să creadă că va apuca ziua în care Hitler va fi capturat, judecat şi spânzurat pentru crime împotriva umanităţii. Dar Jacob nu putea suporta gândul că Abby – dacă mai trăia – ar fi putut auzi că nu a făcut nimic pentru a o salva, că a stat confortabil deoparte în Georgetown, în timp ce ea suferea în Auschwitz.

Aşa că, într-o dimineaţă devreme, îşi făcu valiza, le mulţumi soţilor d’Astiers pentru amabilitate şi ieşi pe uşă

pentru a prinde un taxi către aeroport. Nouăzeci şi şase de ore mai târziu era înapoi în Žilina, nu departe de graniţa poloneză, întâlnindu-se cu şefii din Rezistenţă, având în mâini o carabină Mauser. Scăpase de la Auschwitz şi spusese întregii lumi despre atrocităţile de acolo. Asta însă nu era suficient pentru Jacob Weisz. Oamenii cu care trudise şi care suferiseră alături de el în Auschwitz continuau să trudească şi să sufere acolo, asta dacă reuşiseră să supravieţuiască. El avea să lupte pentru a ajunge înapoi la ei sau avea să moară luptând.

Şi apoi se întâmplă.

103

La începutul anului 1945, trupele aliate, sub comanda generalului Eisenhower, obţinură victorie după victorie împotriva
naziştilor şi pătrunseră tot mai adânc şi mai adânc în teritoriile inamice, dinspre vest. În acelaşi timp, Armata Roşie sovietică îl presa pe Hitler dinspre est. Sat după sat, oraş după oraş, regiune după regiune, Europa era eliberată. Maşina de război a lui Hitler era îngenuncheată şi chinga Aliaţilor devenea tot mai strânsă.

Într-o zi, pe când se întorseseră dintr-o misiune şi se adunaseră în jurul unui vechi aparat de radio cu baterii, Jacob şi prietenii lui din Rezistenţă auziră vestea uimitoare. Era data de 27 ianuarie 1945.

„Armata Roşie a eliberat Auschwitz – cel mai mare lagăr de concentrare nazist – situat în sudul Poloniei”, anunţa crainicul.

„Potrivit informaţiilor, sute de mii de polonezi şi evrei din alte ţări europene au fost ţinuţi prizonieri în condiţii îngrozitoare şi mulţi au fost ucişi în camere de gazare. Nu au fost făcute publice prea multe detalii despre capturarea

Auschwitz-ului, lagăr care şi-a câştigat reputaţia de cel mai cunoscut lagăr al morţii. Potrivit unor informaţii, gardienii germani au primit ordin cu câteva zile înainte să fie distruse camerele de gazare şi crematoriile. Zeci şi sute de prizonieri – cei care au fost în stare să se deplaseze – au fost scoşi din închisoare şi forţaţi să mărşăluiască spre alte lagăre din Germania."

Jacob nu putea crede ce auzea. Aceasta era ziua pe care o aşteptase cu nerăbdare, pentru care luptase, şi care acum venise. Părea ireal.

„Detalii despre ce s-a petrecut în lagăr au fost relatate anterior de către guvernul polonez aflat în exil la Londra, precum şi de către prizonierii care au scăpat", continua crainicul. „De la înfiinţarea sa în 1940, doar câţiva prizonieri au putut scăpa şi au putut depune mărturie despre teroarea cumplită care s-a petrecut în lagăr... Când Armata Roşie a ajuns în lagăr, a mai găsit doar câteva mii de prizonieri rămaşi, prea bolnavi ca să mai poată pleca."

Jacob ar fi vrut să fie entuziasmat, dar era oripilat. Doar câteva mii de prizonieri au fost găsiţi în viaţă din cei şaizeci de mii care erau ţinuţi în mod obişnuit în captivitate la Auschwitz? Nu se putea. Trebuiau să fie mai mulţi. Dar, pe măsură ce detaliile continuau să vină şi realitatea a ceea ce se întâmplase să prindă contur, Jacob plânse aşa cum nu o făcuse niciodată înainte. Nu avea nicio idee cine şi dacă vreunul dintre prietenii săi supravieţuiseră. Dar acum avea o nouă misiune: să ajungă la ei. Şi să-i găsească. Orice ar fi însemnat.

Epilog

5 iunie 2014
Lagărul de concentrare Auschwitz-Birkenau

La patru luni de la împlinirea vârstei de 93 de ani, Jacob Weisz s-a întors la Auschwitz. În urmă cu mult timp, promisese că nu se va mai întoarce niciodată. Nu simţea nicio dorinţă să revadă locurile sau să rememoreze amintirile pe care i le evoca. Acum avea o viaţă liniştită, împăcată. Avea o casă cu patru mici dormitoare în Long Island, plătită integral. Era la ţară – multă iarbă verde, ferme şi soare. Totuşi, era aproape de oraş şi de inima comunităţii evreieşti de acolo. De ce să-şi dorească vreodată să se întoarcă în locul coşmarurilor vieţii sale? Cu toate acestea, la cea de-a şaptezecea aniversare a evadării sale, a fost de acord în fine să facă această călătorie. Aproape toţi prietenii pe care şi-i făcuse în lagăr erau morţi acum.

Leszek Poczciwinski murise de mult. La fel şi Otto Steinberger şi Abe Frenkel. Judah Fischer se stinsese cu doar câţiva ani înainte şi Milos Kopecký murise în urmă cu şase luni. Dar Abby era încă în viaţă, şi ea fusese cea care îl convinsese să facă această călătorie, oricât ar fi fost de grea. Era, la urma urmei, soţia sa şi se cunoscuseră acolo, în iadul de la Auschwitz. Şi, spre uimirea sa, ea fusese unul dintre cei 2 819 prizonieri pe
care Armata Roşie îi găsise încă în viaţă atunci când eliberase lagărul, în ianuarie 1945.

Ca oaspeţi ai guvernului polonez, Jacob şi Abby au zburat la clasa întâi, lucru pe care nu-l mai făcuseră înainte, cu zborul Lufthansa 7636, plecând din New York City seara, la ora 18.25. După o scurtă şedere la Frankfurt, în ziua următoare porniră spre Cracovia, ajungând cu puţin înainte de ora 10 dimineaţa. Acolo, în faţa unei mulţimi formate din camere de televiziune şi jurnalişti gălăgioşi sosiţi din toată lumea, cuplul în vârstă fu ajutat să coboare din avion şi să se aşeze cu grijă în scaune cu rotile. Fură felicitaţi de primul ministru polonez, flancat de mii de

persoane care-i aplaudau – mulţi dintre ei evrei, dar şi mulţi creştini – toţi cu ochii în lacrimi. Jacob nu mai văzuse niciodată în viaţa lui aşa ceva. Strânse mâna lui Abby. Aceasta fusese ideea ei, nu a lui. Ea fusese cea care preluase telefoanele autorităţilor poloneze, evreieşti şi americane prin care erau invitaţi, oferindu-li-se toate serviciile. Ea fusese cea care ceruse ca toată familia lor să fie invitată – cei şase copii, optsprezece nepoţi şi treisprezece strănepoţi. Abby fusese cea care studiase itinerarele, planurile de zbor şi avusese grijă de toată logistica.

— Bine aţi revenit, doamnă şi domnule Weisz, spuse premierul polonez în faţa camerelor care înregistrau şi toată lumea privea. Dumneavoastră sunteţi eroii poporului polonez şi vă urez bun venit aici, considerând că sunteţi doi dintre ai noştri. Jacob era atât de copleşit de emoţie, încât abia putea vorbi.

— Nu mi-am imaginat niciodată, spuse el cu voce tremurătoare.

— Presupun că nu, spuse premierul, fiul unui lider celebru al Rezistenţei. Dar sper că mă veţi crede când vă spun că acesta nu este locul din care aţi plecat amândoi. Sunteţi bineveniţi aici, astăzi. Într-adevăr, sunteţi dovezile vii ale îndurării lui Dumnezeu şi ale iertării. Unul dintre dumneavoastră a scăpat. Unul
a fost eliberat. În ciuda a ceea ce aţi îndurat amândoi, aţi avut o viaţă împlinită, rodnică şi minunată. Aveţi astăzi aici alături familia dumneavoastră ca mărturie că, în cele din urmă, răul nu a triumfat. A încercat, dar nu a reuşit. Răul a fost învins pentru că oamenii buni au răspuns provocărilor şi au refuzat să se predea. Noi ne străduim astăzi să trăim după exemplul dumneavoastră, şi astăzi vă onorăm pe dumneavoastră şi memoria tuturor celor care au pierit în această ţară şi pe acest continent.

Întreaga mulţime izbucni în aplauze puternice.

·— Vă mulţumim, domnule, răspunse Abby. Vă mulţumim foarte mult.

Jacob, cu toate acestea, nu putu vorbi. Ochii îi erau plini de lacrimi şi mâinile îi tremurau.

Abby îi dădu o batistă curată. El o luă şi se uită în ochii ei, de asemenea roşii şi umezi.

·— Te iubesc, îi şopti.

·— Şi eu te iubesc, îi şopti şi ea, la rândul ei.

Adunându-se, Jacob îşi şterse lacrimile şi îşi drese glasul. Apoi se întoarse către premier.

·— Domnule, sunteţi foarte amabil. Îmi permiteţi să v-o prezint pe Abigail a mea?

Premierul, însoţit de soţia lui, zâmbi cu căldură, iar apoi strânseră amândoi mâna lui Abby.

·— Voiam să vă cunosc de multă vreme, doamnă Weisz, spuse încet soţia premierului. Am auzit şi am citit o mulţime de lucruri despre dumneavoastră. Este aşa o onoare să vă cunosc în sfârşit personal.

·— Onoarea este de partea mea, spuse Abby cu graţie.

·— Avem un cadou pentru dumneavoastră, doamnă Weisz, spuse primul ministru.

·— De fapt, pentru amândoi. Apoi îi înmână lui Abby un pachet micuţ învelit în hârtie maro şi legat cu şnur.

Inima lui Jacob bătea cu putere în timp ce privea mâinile slabe ale soţiei sale desfăcând cadoul. Era cu putinţă? Nu. Dar fu destul de sigur atunci când Abby dădu hârtia la o parte, şi iată-l – jurnalul legat în piele pe care el i-l dăduse ei cu mult timp în urmă şi în care erau poeziile pe care i le scrisese la Auschwitz. Acum fu rândul lui Abby să fie copleşită de emoţii. Lacrimi ţâşniră din ochii ei şi i se scurseră pe obraji când deschise jurnalul şi-i atinse paginile îngălbenite.

Soţia premierului povesti cum jurnalul fusese descoperit de arhivişti şi adus în atenţia lor în timp ce se făceau pregătirile pentru această călătorie.

·— Este minunat, spuse Abby printre lacrimi, strângând jurnalul la piept. Vă mulţumesc foarte mult. Din adâncul sufletului vă mulţumesc.

După un moment, Jacob vorbi din nou.

·— Excelenţa voastră, aş vrea să vi-l prezint pe unul dintre fiii mei – primul nostru născut.

·— Este o onoare să vă cunosc, domnule, spuse prim-ministrul, dând mâna cu un domn foarte distins cu părul cărunt, în vârstă de 68 de ani, aflat lângă Jacob şi Abby.

·— Asemenea, Excelenţa Voastră!

·— Cum vă numiţi? întrebă premierul când Jacob uită să-l amintească.

·— Luc, domnule, replică fiul. Jean-Luc Weisz. Vreau să vă mulţumesc pentru tot ce aţi făcut pentru a-i primi pe părinţii mei în Polonia, precum şi pe noi toţi. Nu credeam că voi ajunge vreodată aici. Mulţi ani, tata ne-a interzis. Dar suntem aici şi vă suntem profund recunoscători.

Schimbară amabilităţi preţ de câteva minute şi făcură multe fotografii. Apoi, Jacob şi Abby cu tot cu scaunele cu rotile şi cu familia fură urcaţi în autobuze şi, escortaţi de poliţie, plecară pe drumul de o oră către lagărul Auschwitz-Birkenau.

Abby conversă neliniştită cu Luc şi cu ceilalţi copii pe parcursul întregii ore cât dură drumul. Jacob însă nu spuse nimic. Ţinea doar mâna lui Abby şi o strângea uşor. Făcea această călătorie pentru ea şi pentru familia lui, dar nu era nimic în el care să dorească să se reîntoarcă în acel loc şi, cu cât se apropia mai mult, cu atât îl cuprindea mai tare teama.

La sosire, fură întâmpinaţi de o delegaţie numeroasă de oficialităţi din Polonia, Israel, Germania, Marea Britanie şi

America, inclusiv ambasadori din fiecare ţară, savanţi evrei, rabini importanţi, pastori, preoţi şi jurnalişti din toată lumea.

Jacob era, dincolo de toate, ultimul supravieţuitor care evadase cu succes din cel mai notoriu lagăr al morţii, şi întoarcerea pentru a marca 70 de ani de la evadarea sa interesa presa din întreaga lume.

Pe parcursul întregii zile, Jacob suportă cuvântările şi şedinţele foto. Acceptă un premiu, dar îi informase dinainte că nu va lua cuvântul şi nici nu o făcu. Abby însă vorbi şi fu foarte elocventă, consideră el. Lumea putea să o considere bătrână, ridată şi fragilă. Dar pentru el, ea era la fel de frumoasă ca în ziua în care o cunoscuse şi aşa avea să rămână mereu.

Apoi, ca o familie, făcură turul lagărului Auschwitz. Vizitară barăcile şi sala de mese, punctul de lucru Canada şi clinica unde lucrase Abby. Vizitară şi locuinţa lui Rudolf Höss şi văzură eşafodul de care fusese spânzurat Max. La insistenţele lui Abby, nu exista niciun ghid sau oficiali străini şi nici presă pentru această parte a zilei. Era doar pentru ei ca familie şi, atunci când voiau să afle ceva, Abby le spunea istoria acelor locuri.

În cele din urmă, copiii i-au dus pe Jacob şi pe Abby în locul în care fuseseră camerele de gazare. Acolo nu vorbi nimeni. Rămaseră doar în tăcere o vreme.

Se duseră apoi la uşa crematoriului unde cuptoarele erau încă vizibile. Nici acolo nu vorbiră. Ce mai era de spus?

În cele din urmă, vizitară şi lagărul Birkenau. Văzură liniile de cale ferată şi chiar un vagon pentru animale care era încă acolo. Vizitară unele dintre cazărmile dărăpănate şi ruinele marilor camere de gazare şi ale crematoriilor, dinamitate de germani în ultima săptămână înainte de eliberare, atunci când aflaseră că sovieticii se apropie cu

repeziciune dinspre est. Mare parte din ceea ce fusese odată acolo dispăruse. Brutăria dispăruse şi, firește, şi grămada de lemne cu ajutorul căreia Jacob şi Luc reuşiseră să evadeze. Amintirile începură să revină şi Jacob se străduia din greu să-şi reţină lacrimile.

Era iunie şi, deşi era cald, Jacob şi Abby căpătaseră o tuse urâtă, iar fiul lor Jean-Luc era îngrijorat de starea lor de sănătate. Astfel, când soarele începu să coboare spre apus, fură toţi de acord că au văzut destul. Mai avură o scurtă întâlnire cu primul ministru şi cu alţi oficiali. Mulţumiră şi îşi luară rămas bun. Fură apoi însoţiţi către ieşire şi îmbarcaţi din nou în autobuze către Cracovia.

Pe tot parcursul călătoriei cu autobuzul, nimeni nu spuse nimic. Cu siguranţă, nu Jacob. Doar sorbi o ceaşcă de ceai fierbinte pe care i-o oferise Luc, şi ţinu mâna lui Abby, în timp ce privea minunatul peisaj rural pe care-l străbăteau.

Curând, Abby adormi. Fusese o zi plină şi ea susţinuse aproape toată conversaţia. Acum, când dormea atât de liniştită, Jacob nu-şi putea dezlipi ochii de la ea. Încă nu-i venea a crede cât de norocos fusese – cum o regăsise într-o tabără de refugiaţi a Crucii Roşii curând după eliberare, cum stătuse lângă ea zile şi nopţi timp de patru luni, hrănind-o şi citindu-i, spunându-i că Hitler s-a sinucis, anunţând-o pe 8 mai că Aliaţii sunt victorioşi în Europa.

La final însă, nu el a fost cel care a salvat-o. Ea a fost cel care l-a salvat pe el. Pentru că Abby, mai mult decât oricine altcineva, l-a ajutat pe Jacob Weisz să treacă peste traumele Holocaustului.

Şi nu doar de cele din lagăr, dar şi de cele din cei 70 de ani de viaţă comună. Ea a fost cea care l-a ajutat să-şi recapete încrederea în umanitate şi, în cele din urmă, în Dumnezeu.

Lui Abigail Cohen Weisz îi plăcea să spună că niciodată nu-şi pierduse credinţa în Dumnezeul lui Avraam, Isaac şi

Jacob – nici măcar la Auschwitz. Dimpotrivă, îl iubea mai mult ca niciodată. Într-adevăr, îi plăcea să le reamintească soţului şi copiilor ei faptul că evreii suferiseră mii de ani – sub faraon, sub babilonieni şi persani, sub greci şi romani. Asta nu dovedea că Dumnezeu nu exista. Mai degrabă, susţinea ea, supravieţuirea evreilor în timp – în ciuda tuturor tentativelor de exterminare – dovedeşte cu certitudine că a existat – şi există – un Dumnezeu, şi nu orice Dumnezeu, ci Dumnezeul lui Israel, care-i iubeşte, aşa cum odată profetul Ieremia scria cu o „iubire veşnică” şi continua să-şi îndrume poporul spre el cu o bunătate veşnică.

Ea a fost cea care i-a reamintit lui Jacob cum, de atâtea ori, Dumnezeu îi salvase. Ea îi reamintea de Max, Josef şi Jean-Luc Leclerc, care, într-un fel sau altul, îşi dăduseră viaţa pentru ca ei să trăiască. Nu toţi supravieţuitorii îi împărtăşeau optimismul şi speranţele în viitor. Jacob nu, în mod cert. Dar credinţa ei simplă şi iubirea constantă l-au vindecat. Lui Jacob îi trebui destul de mult, dar, după naşterea primului lor fiu, Luc, el începuse să-şi reconsidere scepticismul. Decenii la rând, citise Cartea Psalmilor pe care i-o dăduse Abby. În fiecare dimineaţă când se trezea şi în fiecare seară înainte de culcare, studia îndelung Psalmii şi Profeţii şi restul Scripturii. Din când în când, citea chiar şi din Biblia pe care Abby i-o dăduse lui Luc. În cele din urmă, a început să creadă că Abby avea dreptate. Dumnezeu nu doar că era real, dar i se înfăţişase lui Jacob în nenumărate situaţii, mai importante şi mai puţin importante, în lagăr şi în afara lui.

Cu cât citea mai mult din Scripturi, cu atât creştea setea lui Jacob de Cuvântul lui Dumnezeu. Şi, cu cât Jacob îşi dădea seama mai bine că Dumnezeu îl salvase – şi îl salvase cu un scop – cu atât credinţa lui Abby devenea şi a

sa. Dumnezeul Bibliei nu mai era pur şi simplu doar al lui Avraam şi al lui Isaac. Acum era deopotrivă şi al lui Jacob.

Nota autorului

Din foarte multe puncte de vedere, aceasta este cea mai dificilă carte pe care am scris-o vreodată. Este prima încercare de ficţiune istorică şi totodată a fost un proiect profund personal. Să scrii despre evenimentele Holocaustului este ca şi cum ai păşi pe pământ sfânt. Să creezi o lucrare de ficţiune în speranţa că-i vei ajuta pe oameni să înţeleagă mai bine ceea ce s-a întâmplat cu adevărat – şi să încerci să-i inspiri pe oameni să facă propria lor călătorie pentru a afla faptele, adevărul, mărturiile celor care au fost acolo – este o întreprindere delicată. De asta sunt foarte conştient.

Din câte ştiu, niciuna dintre rudele mele nu a murit la Auschwitz sau în alte lagăre naziste ale morţii. Ca urmaş al evreilor ortodocşi care au scăpat de pogromurile Rusiei ţariste în primii ani ai secolului al XX-lea, îmi dau seama că am fost foarte norocos. Prin graţia Domnului, bunicii din partea tatălui şi străbunicii, după ce au părăsit Rusia, nu s-au stabilit în Polonia sau Germania sau Austria. Au mers în America, unde au găsit siguranţă şi libertate cu decenii înainte ca Adolf Hiltler să ajungă la putere. Alte rude ale mele, mai ales cele creştine din partea mamei, sunt originare din Germania.

Şi ei au emigrat însă înainte de declanşarea evenimentelor celui de-al Doilea Război Mondial. Dacă ar fi rămas în Europa,
soarta lor ar fi fost foarte diferită. Într-adevăr, adesea, m-am întrebat ce s-ar fi întâmplat cu familia noastră dacă ei ar fi făcut alte alegeri.

În noiembrie 2011, într-o zi rece, ceţoasă şi întunecoasă am călătorit în Polonia cu două cupluri de prieteni. Unul dintre bărbaţi este pastor la o biserică din SUA. Celălalt, pastor la o biserică în Germania. Niciunul nu fusese la Auschwitz-Birkenau înainte. Nici eu. Am vizitat împreună lagărul. Am văzut sârma ghimpată şi turnurile de pază. Am stat înăuntrul unei camere de gazare. Am văzut cuptoarele. Am învăţat istoria. Am pus multe întrebări şi am plâns.

Înainte să plec am cumpărat o carte – *Londra a fost informată.* Cartea detalia câteva episoade dramatice reale ale evadărilor de la Auschwitz şi istoria unor eroi adevăraţi care şi-au riscat vieţile pentru a transmite informaţii despre ororile care aveau loc în lagăr comunităţii evreieşti din Ungaria, precum şi Aliaţilor. Interesant, în turul nostru ghidat nimeni nu a menţionat ceva despre această evadare. Intrigat, am început să caut orice carte şi film documentar găseam, nu doar despre Holocaust, ci şi despre aceste evadări şi importanţa lor. Am vrut, totodată, să aflu mai multe despre *Protocolul de la Auschwitz*, documentul efectiv scris de câţiva dintre cei care au scăpat şi în care ei explicau lumii ce făceau Hitler şi naziştii pentru a-i extermina pe evrei. Pentru împlinirea acestui scop, am fost binecuvântat să întâlnesc experţi şi cercetători de la Yad Vashem – centrul mondial pentru studiul Holocaustului – care au petrecut multe ore răspunzând întrebărilor mele şi oferindu-mi cunoştinţele lor, lucru pentru care le sunt foarte recunoscător.

În paralel, am petrecut timp cercetând lista celor numiţi de Yad Vashem „drepţi între popoare”. Am fost surprins de relatările despre creştinii – protestanţi şi catolici – care şi-au riscat viaţa pentru a proteja şi a salva evrei, bărbaţi, femei şi copii,

în timpul Holocaustului. Unii dintre aceştia, inclusiv pastori şi preoţi, au fost arestaţi de nazişti şi trimişi în lagărele de concentrare. Într-adevăr, unii dintre ei şi-au dat viaţa pentru ca alţii să supravieţuiască.

Le Chambon este un oraş real în Franţa. Un articol de pe pagina de internet a Muzeului-Memorial al Holocaustului din SUA notează că, „din decembrie 1940 până în septembrie 1944, oraşul Le Chambon-sur-Lignon, cu o populaţie de 5 000 de oameni, şi satele care înconjoară platoul – cu o populaţie de 24 000 de persoane – au oferit refugiu pentru 5 000 de oameni. Printre aceştia erau şi circa 3 000–3 500 de evrei care fugeau de autorităţile de la Vichy şi de germani".

Articolul descrie cum un pastor local şi asistentul său i-au convins pe rezidenţi să le ofere adăpost în case private, în hoteluri, la ferme şi în şcoli. Au falsificat acte de identitate şi cartele pentru raţii în beneficiul refugiaţilor şi, în unele situaţii, i-au ghidat spre graniţa cu Elveţia neutră.

Locuitorii din Le Chambon şi din satele învecinate au fost recunoscuţi pentru eforturile lor excepţionale de către statul Israel în 1990, fiind numiţi drepţi între popoare. Puteţi găsi textul articolului la adresa http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007518.

Jacob Weisz şi Jean-Luc Leclerc sunt personaje inventate, dar poveştile lor sunt inspirate din vieţile eroice a numeroşi oameni reali, deopotrivă evrei şi creştini.

Alte elemente ale relatării sunt reale. Printre ele:

· Scrisorile citite în tren de colegii de prizonierat ai lui Jacob se bazează pe scrisori reale de avertisment trimise de deţinuţi celor dragi.

· Lecţiile pentru o evadare reuşită, date lui Jacob de către Steinberger, sunt mai mult sau mai puţin preluate literal

din cartea lui Rudolf Vrba – *I Escaped from Auschwitz,* paginile 213–215.

·– Emisiunea BBC pe care Jacob o ascultă în capitolul 103 este preluată din transcrierea anunţului radio făcut pe 27 ianuarie 1945. Îl puteţi găsi la adresa http://news.bbc.co.uk/onthisday/ hi/dates/stories/ january/27/newsid_3520000/3520986.stm.

·– Biletul de sinucigaş al unuia dintre liderii evreilor din ghetoul Varşoviei, pomenit în capitolul 44, este un document real, pentru care mi-am luat o mică libertate referitor de data reală. Biletul real a fost scris în 11 mai 1943, în timp ce în roman scena are loc pe 24 aprilie. Puteţi consulta textul integral la adresa http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/ Holocaust/Bund.html.

·– Dr. Mengele a fost un monstru cu faţă umană care a existat în realitate şi care a făcut experimente sadice pe prizonieri în viaţă de la Auschwitz de la 30 mai 1943 până în ianuarie 1945, când a fugit, atunci când armata sovietică avansa. Încă o dată mi-am permis să ajustez uşor calendarul. L-am făcut să fie activ deja la 25 aprilie 1943. Scopul meu atunci când am procedat la mici alterări precum aceasta a fost de a prezenta condiţiile de viaţă de la Auschwitz şi de a ajuta cititorul să înţeleagă mai bine sensul a ceea ce înseamnă suferinţa – şi, mai apoi, a încercării de a scăpa de ea – într-un asemenea iad real. Sper că veţi face propriile dvs cercetări pentru a înţelege mai bine faptele, cronologia şi implicaţiile.

Dintre cărţile şi filmele pe care le-am citit şi vizionat de-a lungul acestui proiect, vă recomand:

·– *London Has Been Informed: Reports by Auschwitz Escapees,*
editată de Henryk Świebocki

·– *I Escaped from Auschwitz* de Rudolf Vrba

·– *Escape from Hell: The True Story of the Auschwitz Protocol* de Alfred Wetzler
·– *The Auschwitz Volunteer: Beyond Bravery* de Witold Pilecki
·– *Secrets of the Dead: Escape from Auschwitz*, PBS Home Video
·– The Night Trilogy: *Night*[22], *Dawn*, and *Day* de Elie Wiesel
·– *The Rise and Fall of the Third Reich: A History of Nazi Germany* de William L. Shirer
·– *The Hiding Place* de Corrie Ten Boom
· *Lest Innocent Blood Be Shed: The Story of the Village of Le Chambon and How Goodness Happened There* de Philip P. Haille
·– *Weapons of the Spirit*, un film documentar de Pierre Sauvage despre eforturile de salvare depuse de oamenii din Le Chambon
·– *Bonhoeffer: Pastor, Martyr, Prophet, Spy* de Eric Metaxas
·– *When Light Pierced the Darkness: Christian Rescue of Jews in Nazi-Occupied Poland* de Nechama Tec
·– *Silent Rebels: The True Story of the Raid on the Twentieth Train to Auschwitz* de Marion Schreiber
·– *The Righteous: The Unsung Heroes of the Holocaust* de Martin Gilbert
·– *Auschwitz and the Allies* de Martin Gilbert
·– *The Bombing of Auschwitz: Should the Allies Have Attempted It?* editată de Michael J. Neufeld şi Michael Berenbaum
·– *Commandant of Auschwitz* de Rudolf Höss

Pe lângă aceşti scriitori şi producători de film, le sunt profund recunoscător tuturor celor care m-au ajutat în cercetările mele. Mulţumesc, în mod special, conducerii şi cercetătorilor de la Yad Vashem şi Prietenii Creştini ai Yad

[22] *Noaptea* de Elie Wiesel, traducere în lb. rom. de Lia Decei, Editura Corint, Bucureşti, 2012.

Vashem pentru timpul acordat, pentru implicare şi pentru bunătate. Aceasta îi include pe dr. Susanna Kokkonen, dr. David Silverklang, dr. Robert Rozett şi dr. Yehuda Bauer.

Mulţumiri speciale pentru eforturile lor, echipei minunate de la Tyndale House Publishers, inclusiv lui Mark Taylor, Jeff Johnson, Ron Beers, Karen Watson, Jeremy Taylor, Jan Stob, Cheryl Kerwin, Todd Starowitz şi Dean Renninger. Sunt profund îndatorat acestora pentru susţinerea lor, parteneriatul şi prietenia constantă.

Mulţumesc lui Scott Miller, bunul meu prieten şi minunatul agent literar al Trident Media Group.

Mulţumesc mult părinţilor mei, Len şi Mary Rosenberg, pentru toată dragostea şi sprijinul lor în acest proiect şi în multe altele. Mulţumesc echipei November Communications – June Meyers şi Nancy Pierce – pentru dragostea şi asistenţa neobosită. Mulţumesc totodată şi familiei mele extinse şi prietenilor apropiaţi.

Multe, multe mulţumiri iubitei, minunatei mele soţii, Lynn, şi celor patru fii ai noştri, Caleb, Jacob, Jonah şi Noah, pentru dragostea, rugăciunile, răbdarea şi încurajările voastre nemărginite. Ce bucurie este să trăiesc alături de voi, sunt binecuvântat mai mult decât pot exprima în cuvinte!

Cel mai mult, sunt recunoscător Dumnezeului meu – Dumnezeul lui Avraam, Isaac şi Jacob – pentru susţinere şi pentru oportunitatea de a împărtăşi această iubire cu ceilalţi.